

S. Becz Pál

Őszintén

Novellák, mesék, színművek

(1899 – 1972)

S. Becz Pál

1899 – 1972

Őszintén

Novellák, mesék, színművek

2016.

S. Becz Pál

1899 – 1972

Őszintén

Novellák, mesék, színművek

2016.

Borítóterv:

S. Becz Barnabás Álmos

Szerkesztés:

Tótfalusi István

**Válogatás és szöveggondozás
dr. Becz Miklós**

**Magán kiadás: a 2014-es kiadás javított utánnyomása
2016.**

Minden jog fenntartva

Őszintén

Semmi valószínűsége nincs, hogy a hozzám legközelebb állókon kívül valaki valaha is olvasni fogja soraimat. Nyugodtan élhetek az embernek azzal az abszolút szabadságával, amelyet csak papíron vehet magának. A papíron minden gondolat, világnézet, bármilyen politikai szemlélet kinyilvánítása szabad minden következmény nélkül. Természetesen ez csak addig áll, amíg a papírral közölt gondolatok az asztalfiók békés homályában nyugszanak. Ha a tömegekre kényszerített világnézettel ellenkező elveket vall az író, akkor ránézve jobb, ha a lázadó gondolatok nem jutnak napfényre, mert könnyen helycsere lehet a következmény, és az író nélkülözi a napfényt.

Jelen esetben ilyen főbenjáró dologról nem esik szó, tehát nem fenyeget semmi veszély.

Ha lenne is olvasóközönségem, a hívő nem válna ettől az írástól hitetlenné, mint ahogy én sem lettem azzá ateista könyvek olvasása után. Én ugyanis nem tudom elvonatkoztatni magamat attól a hitbeli szellemtől, amiben mint kisgyermek a szüleim révén, később pedig az iskolában nevelkedtem. Még később az önálló gondolkodásom is megerősített ebben a szellemben. Az ateista olvasó felfogásán éppen úgy nem változtatnának ezek a sorok, mint a hívő hitén.

Nem akar ez a kis mű tudományos értekezés lenni, mivel nem vagyok tudós, másrészt a Nagy Kérdést, amely engem oly sokszor foglalkoztat, az igazán nagy tudósok sem tudták megoldani.

Csupán önmagamot akarom követni a titkok tengerén, amelyen egyformán hajózik hívő és kétkedő. Az annyira óhajtott célt, a nagy titok megfejtését egyik sem éri el az emberi élet határain belül. Aki pedig már átlépte a megismerés határát, nem jöhet vissza elmondani, mit látott lelki szemeivel.

Megy az ember élete szűkre méretezett határain belül a céltalan cél felé. De azon a tengeren a hajóskapitány nem tudja megállapítani a déli szélesség és a nyugati hosszúság fokát. A hajón nincs térkép. Az iránytű egyformán mutat a fő és mellékvilágtájak felé. A tengernek nincs partja. Nincs világítótorony. A kormányos nem tudja, milyen irányt kövessen. A Sarkcsillag állandóan változtatja a helyét.

Az ember azonban a maga csinálta műszere és az értelme alapján halad hajókázva, dicséretes buzgalommal a titkok végtelen óceánján. A ti-

tokzatosság központi ereje a hajót görbe pályára kényszeríti, amely visszatér önmagába. A végtelen tenger csupán részleges bepillantást enged a titkaiba, de teljes érvényűt soha.

Ezen a ködös tengeren hajózva, mint sokan mások, én is felteszem magamnak a kérdést. Van-e part egyáltalán? És ha van, várja-e ott Valaki, vagy Valami a hajóst?

Én nem tudom, de nem tudja más sem. Az emberi értelem soha nem fog áttörni azon a sűrű ködön, amelyen túl az Örök Ismeretlen rejtőzik.

Nem először gondolkodom ezen a kérdésen, és nem is először veszek tollat a kezembe, hogy az értelem alapján keressem, miképp függenek össze az ismeretek azzal, Akinek a létezését feltételezi a hívő.

Prózában és versben bizonyítani akartam a létezését annak, Akiről semmit sem tudok.

De kinek bizonyítottam be? Magamnak, aki hiszem? Azoknak, akik hisznek? Minden józan eszű ember tisztában lehet vele, hogy senkinek sem. Magamnak semmi esetre.

A szavak lehetnek szépek. Mondatokba foglalva kifejezők. Ha az író valóban művésze a tollnak, a gondolat lehet fenséges, amit el kell ismerni mint remek alkotást.

A szavak akkor is csak szavak. Szép szavak, de nem bizonyítékok. Az imént az értelemre hivatkoztam. De hiszen mások is értelmesek, és nem hisznek. Azok az értelem alapján nem fogadják el bizonyítéknak az én érveléseimet. A tudományos gondolkodás alapján kimutatják, hogy ott, ahol én a természeti jelenségek mögött egy végső Okot látok, ott nincs semmi.

Én éppen úgy nem tudom bebizonyítani a Vant, mint más se tudja bebizonyítani a Nincsent. Hívőnek és kételkedőnek egyformán nehéz dolog volna könnyű győzelmet aratni a másikon.

Munkám elején így írok egy helyen: Még később ebben a szellemben a már önálló gondolkodásom is megerősített. De mit jelent az önálló gondolkodás? Többet tudtam meg általa Istenről? Jobban megismertem Őt? Nem. Egyike sem következett be ezeknek. Annyi az egész, hogy éppen úgy hiszek ma is, mint gyermekkoromban. Csak az idők folyamán egyre több és több érvet kerestem és találtam, amelyekről azt gondoltam, hogy bizonyságok a világegyetemet megteremtő, annak tökéletes rendjét irányító és fenntartó Erő létezése mellett. De bizonyságok-e, amelyeket én annak hittem? Én hiszem, hogy igen. Hiszek az okozatok mögötti Okban. De ez minden. Továbbmenni nem

tudok. Ez a holtpont. Hiszem, hogy van, de nem tudom. Ezzel a beismeréssel eljutottam odáig, hogy az istenhívő szemében mindent jelentő bizonyosságok semmik az ateistáéban.

Itt, ezen a ponton mégsem teszem le a tollat, mert úgy érzem, van még mondanivalóm.

Hiszem, de nem tudom. Kétségbeejtő szó ez, amely istentelenül és pogányul hangzik. Hiszen az őskeresztyének tíz és tízezrei haltak meg a nevéért és a nevében. Igen. Meghaltak, mert meg kellett halniuk azért, akiben hittek, de nem azért, akit ismertek. Mert sem az arénákban, sem a máglyák, sem a keresztfák tövében, sem a padhoz láncolt gályarabok között nem nyilatkozott meg az Isten.

Nem tudom.

Irtózatosságot jelent ez a szó Isten és ember között. Olyan széleset, amelyet sem a hit, sem a képzelet nem bír áthidalni. Az ember soha nem fog továbbjutni a hitnél. És ez így van jól.

Nem számít, milyen Istent teremt magának, milyen tulajdonsággal ruhazza fel, hiszen a valóságot úgysem közelíti meg soha. A képzelete mindvégig emberi, tehát tökéletlen marad. Egy a lényeges. Olyan Istenben higgyen, akiről feltételezi, hogy tiszta erkölcsű életet kíván tőle! Tehát abban az istenfélelemben legyen becsületes! Olyan becsületes, amely kizár minden tevékenységet, amivel embertársa kárára lehet. Tehát:

Nem rágalmaz.

Kizsákmányolással, csalással nem szerez hasznot.

Ne bántalmazza a gyengét! Legyen jóindulatú, és segítsen a rászorulókon! Szánja meg az elhagyott öreget, a kitaszított árvát! Még az éhező kutyát, macskát se kergesse el az ajtaja elől egy falat nélkül!

Ne csúfolja ki a testi vagy lelki fogyatékosokat, mert úgyis keserű azoknak az élete!

Becsülje meg, és szeresse a szüleit, és még az állatot se bántsa!

Ne legyen részeges! Ne csúfolja meg ezzel azt, akiről büszkén vallja, hogy őt a saját hasonlatosságára teremtette!

Nyugodtan imádkozhat akkor, és bizakodva remélheti, hogy meghallgatásra talál annál, akihez imádkozott.

Bár éppen itt megjegyezhetem, hogy ezekből sok istenfélő keveset tart meg, míg sok istentagadó keveset hagy el.

Nem tudom.

Ha valaki azt mondja, hogy hisz, az lehet dicséretes a vele azonos beállítottságúak között, de aki azt mondja, hogy tudom, az ha-

zudik, mert nem tudja, csak hiszi. Nem lehet szó tudásról ott, ahol a hitnél egyéb támaszpont nincs. Hiszen olyan könnyű és jó a meglévő dolgokra, a mindenségre hivatkozni, mert azok vannak. Nem lehet letagadni egy naprendszert, vagy egy porszemet az ujjunk hegyéről.

Jó ezeket a meglévőket Valakinek, vagy Valaminek tulajdonítani. Vannak. És természetes a gondolat, hogy ami van, az Valaki vagy Valami által lett. De ki által? Miből? A legfőbb Okot, amelynek az ember minden meglévőt tulajdonít, éppen a meglévők teszik felfoghatatlanná.

Ha akár teremtődött, akár keletkezett, ahogy az ateisták hiszik, az azt jelenti, hogy a mindenség nem volt mindig. Ha nem volt mindig, akkor kezdete volt. De ha volt kezdet, akkor az azt jelenti, hogy előtte nem volt semmi. Honnan és hogy lett az a számokkal ki sem fejezhető irdatlan anyagmennyiség, amelyből a világmindenség áll?

Ha meg nem volt kezdet, akkor azt kell mondanunk, hogy minden meglévő mindig megvolt.

Itt ismét lehetném a pontot és utána a ceruzát, mert eljutottunk az örökkévalóság fogalmához. Ez is egy holtpont, ahol megáll az emberi elme körforgása.

A gondolat sokkal gyorsabb, mint a fénysebesség. Gondolatban egy pillanat alatt eljutunk a Sarkcsillagra, és ha onnan újabb és újabb távolságot képzelünk el magunknak, akkor sem érünk az út végére soha. Vagyis, ha gondolkozik az ember, megért legalább annyit, hogy nem érti a végtelent.

Ha az okozatot nem tudja megérteni az ember, akkor hogy lehetne a leghalványabb elképzelése is magáról az okról? A Teremtőt éppen az ember tette magának felfoghatatlanná, amikor így határozta meg: „Sem kezdete nem volt, sem vége nem lesz létezésének.”

Én mindig hódolattal borultam le a szép és csodálatos jelenségek előtt.

Ezekről vagy közvetlen megfigyeléssel, vagy a tudomány által feltárt ismeretek alapján szerzünk tudomást.

Lássunk néhány csodálatos élettani példát!

Meg akarom nézni, hány óra. Ez nem csupán egy kézmozdulatból áll. A biológus érdekes előadást tudna tartani arról, milyen folyamatok mennek végbe, amíg megtudom, hogy negyed kilenc. Elmondaná, hogy minden mozdulatomat valami gondolat előzi

meg, amelyről én magam nem is veszek tudomást. Először is tudom, hogy van óráim. Benyúlok a nadrágom jobb zsebébe, mert tudom, hogy nem a kabátomban, és nem is a nadrágom bal zsebében van az óra. Kiveszem, de jó erősen megmarkolom, mert arra gondolok, hogy elejthetem, és akkor össze fog törni, mert köves úton megyek. Azután megnézem az órát, majd ugyanolyan óvatosan visszateszem a nadrágom jobb zsebébe. Közben a mozdulataim munkát igényelnek, ami az izmok működése által megy végbe. Megfeszülnek, majd elernyednek, és felveszik eredeti helyzetüket. De a munkát végző izmoknak vértöbbletre van szükségük, és azt a többletvért a szív azonnal szállítja is.

Nézem az órámat. Szemem fényérzékeny ideghártyáján megjelenik a számok fordított képe. Megindul a látás bonyolult folyamata. Az ingerület végigfut a megfelelő idegpályán és a látóközpontba jut. Ott az agy visszafordítja a képet természetes helyzetébe és már úgy vetítődik a tudatomba. Megkezdődik a szellemi munka, hogy megtudjam, hány óra. Most az agy vonja el a számára szükséges vértöbbletet. Nézem a számokat, és emlékezetembe visszaidézem, hogy a számok alakja mit jelent. De az óra számlapján a számoknak nem csak egységi, hanem helyzeti értékük is van. Előbb meg kell állapítanom, hogy a két sarlóhoz hasonló görbe vonal egységi értéke 3, a két kis huroké pedig 8. De mivel a nagymutató a hármasra mutat, és a kismutató elhagyta a nyolcast, most a hármas nem önmagát jelenti, hanem a negyedetet. Tehát a nagymutató és a kismutató együttes állása lapján állapítom meg, hogy az idő negyed kilenc.

Az időpont megállapítására elég egy pillantás a számlapra, de a közben végbemenő folyamatok leírására egy oldal kellett. Ha azoknak a folyamatoknak a leírását nem én adom a hézagos ismeretimmal, hanem szakismeretekkel valóban rendelkező egyén, akkor a leírás sok oldalra terjedne.

Itt jogosan lehetne kérdezni, ugyan mi szükség volt erre a kitérőre. Az ateista számára természetesen semmi. De én a dolgok természetes magyarázata mögött mindig keresek valami végső Okot, és találok is azzal összefüggést.

Tudom, hogy nincsenek csodák, de vannak csodálatos dolgok.

Mindennek megvan a természetes magyarázata, de én mindenben tudatos tervszerűséget látok. Annyi csodálatos megnyilvánulás van az élő szervezetben, hogy az ember szinte bódultan jár, és azt kérdezi, mi van a látszólag önmaguktól végbemenő folyamatok mögött.

Mi a csodálatosabb?

Az emésztés alatt végbemenő nedvképződés, amely a táplálék értékesítését teszi lehetővé, hogy a szervezet önmagát építse napról napra olyan belső munkával, amely az ember akarata nélkül történik?

A vérkeringés és a szív, amely sohasem pihenve végzi óriási munkáját egy életen át?

Az egymást kiegészítő szervek tökéletesen összehangolt működése, hogy az emberi lét feltételei meglegyenek?

Az-e, hogy a megtermékenyített pete osztódik, növekedni kezd, és a belső élet idején végigmegy a törzsfajlódási folyamat minden fázisán?

Az-e, hogy én már nem az vagyok, aki voltam, mert a sejtjeim állandóan elhalnak és újraképződnek, és már semmi sincs belőlem, ami eredetileg voltam, és mégis megőriztem külső tagjaim és belső szerveim jellegzetes vonásait?

Az-e ami akkor történik, amikor egy szennyezett szálka megszűrja az ujjamat? A szervezetem fehérvérsejtjei, ezek a hűséges kis katonák azonnal odafutnak és rátapadnak az idegentestre, és sokszor életük árán falják fel a bacilusokat. De ki küldte őket oda? Megmosolyogni való kérdés. Bármelyik mikrobiológus megmagyarázná, hogy a sérülés helyén fellépő vegyi folyamat hatására indul meg a fehérvérsejtek áramlása a sérülés helyszínére. Igen. A természetes magyarázatot nem lehet elvitatni. De miért van így? Éppen így? A felmerült kérdések tudományos igazolással le is vannak zárva. A tudós nagyon helyesen a még ismeretlen területeken kutat tovább.

Maradékot csak a vallásos ember keres. Ő maga is lehet rabja a tudományoknak, és el is fogadja a feltárt tényeket, sőt lehet maga is tudományos kutató, mint Newton. De végső fokon nem találja teljesnek a csupán természetes magyarázatot. Más az érzelemvilága. Lelkében mindvégig megmarad abban a boldog gyermeki hitben, amelyben nevelkedett. A hittel párhuzamosan halad a tudomány útján. Valamely felfedezés után merengve néz ki a laboratórium ablakán. Tekintete túlhalad az ég végtelen kékjén, és lelkében talán egy rég elfeledett zsoltár csendül fel, amit valamikor gyermekkorában hallott az öreg orgona kíséretével a vén templom falai között.

Akár istenhívő valaki, akár ateista, ha van valamelyes érzéke a természet szépségei iránt, akkor lenyűgözve szemléli a napsütésben szikrázó jégmezőket, a hegyóriások havas ormait.

Feledhetetlenül fenséges látvány a napfelkelte a tengeren. Az egymásból fakadó, és egymásba olvadó színek gazdag változatát nem képes leírni a toll. A látvány gyönyörködtető hatása nem azonos a különböző beállítottságú embereken.

Az egyiknél a természeti jelenség esztétikum csupán, amelynek a varázsa megszűnik, ahogy a nap emelkedésével a színjáték pompája elmúlik. A hajószalonban még talán esik néhány szó az élményről, aztán nincs tovább.

A másíknak lelki gyönyörűséget jelent, és megerősíti annak hívésében, Akinek mindent tulajdonít, és amíg testi szemével szomjasan issza fel a szépséget, addig lelkében önkéntelenül imádkozik.

Hogy miért ilyen vagy olyan színben, ízben, formában valamely gyümölcs, vagy színben, illatban, alakban valamely virág, azt a botanikus szépen megmagyarázza. A rajongó természetimádó a tudományos megismerés után is hódolattal szemléli a gyümölcs lehetetlen finom hamvát.

Csodálatos a tisztaságot sugárzó remegő bibeszál, ahogy meghajlik a porzó pirinyó súlya alatt, amelyet úgy visel, mint valami koronát.

A pillangók szárnyainak nézésétől alig bír megválni a szemlélő. A színek sejtelmesen vannak rálehelve. Egyes esetekben a különböző színek árnyalatai úgy olvadnak észrevétlenül egymásba, hogy az ember nem tudja megállapítani, hol végződik az egyik, hol kezdődik a másik. Ennyire finom szépséget emberi kéz nem tud létrehozni.

Amikor az ember virágoskertben időzik, ahol megejti a lelkét a szépség, és megittasodik a sokféle illattól, nehezen talál szavakat a virágok által nyújtott élményre.

Ha egy kis szellő kél, és hullámozni kezd a virágtenger, az a sejtelmes nesz, amelyet inkább csak képzel, mint hall az ember, mintha suttogás volna Isten illatos templomában. Aztán, amikor már a költői hangulaton átesett, jön a prózai kérdés, miért ilyen ez a virág, és mért különbözik a mellette lévőttől? Azonos földből táplálkoznak, ugyanaz a nap süti valamennyit. A magyarázat kézenfekvő, más az öröklési anyaga.

A méh azért épít hatszögű sejteket, mert az a legmegfelelőbb alakzat, a célnak az felel meg legjobban.

A csiga is tökéletes, szűkülő spirális vonalban építi a házát. Igen, mert arra van szüksége, ha akarna, sem tudna más formát építeni.

Ez mind igaz. De az is, hogy a méhecske olyan szögben építi

a sejteket a sejtkeret falához, hogy ne folyjon ki belőle a méz. Mi ez? Ösztön, logika?

Ha a Föld felülete egyenletesen sima volna, és nem képződtek volna rajta óriási medencék, amelyekben a vizek összegyűltek, akkor a Föld egész felszínét tenger borítaná, és vízben élő állatokon kívül egyéb élet nem alakulhatott volna ki.

A természettudós azt mondja, a Föld felszíne törvényszerűen alakult ki ilyenre.

A hívó pedig megkérdezi, miért történt éppen így?

Minden élőnek megvan az életfeltétele vízen, vízben, földön, föld alatt és levegőben.

A tudomány azt mondja, nem a környezet alkalmazkodott az élőkhöz, hanem az élők a környezethez. Nincs előre meghatározott gondoskodás az élőkről. A környezet nem az élőkért van. Amikor változás történt a Földön, akkor az életfeltételek is megváltoztak. Amelyik faj nem tudott alkalmazkodni, az kihalt.

Igen, de akár gondoskodás által jött létre mindaz, amivel az élőlények a szervezetüket felépítik, és fenntartják, akár nem, az a lényeg, hogy mindenkor volt mihez alkalmazkodni. Az élőlények megtalálják a létükhöz szükséges feltételeket. A mi jó öreg Földünkre nem lehet ráfogni, hogy tékozló fiú volna. Semmit sem fecsért el a dús örökségből. Ha engedte volna elszökni az illó anyagokat, gázokat, és nem szabott volna határt bizonyos magasságban a szökni készülőknek, akkor minden ilyen anyag rég eltávozott volna a Földről. Ha az elpárolgó vizet nem kapnánk vissza eső vagy hó formájában, akkor minden kiszáradna. Levegő és víz nélkül nem lenne élet.

A tudomány erre azt feleli, ha a légnemű testek megváltoztatják a halmazállapotukat, és cseppekké tömörülve visszahúllanak a földre, abban nincs gondoskodás. Minden a természeti törvények szerint megy végbe.

Aki a tudományos megállapítás mögött még keresni akar valamit, megkérdezheti: Miért van az, hogy ez a törvényszerűség is az élet céljait szolgálja?

Az ember élhetne sokkal tovább, ha tekintetbe vesszük, hogy az élet külső feltételei állandóan megvannak. A belső feltételek azonban felbőszítően kevés, csupán 60-70 évet engedélyeznek az embernek. A korhoz idővel könnyörtelen végzettségűséggel csatlakozik a kór. Ez a két tényező együttesen elvégzi a romboló munkát

a szervezetben. Egy vagy két szerv hibásan kezd működni, ami zavarólag hat a többi szerv munkájára. Az első láncszemhez kapcsolódik a második, majd a többi. A környezeti adottságok megvannak a létfenntartáshoz, de ezekkel már nem tud élni a szervezet, és véget ér a lét.

Bármilyen okból ér is véget az élet, a lényeg az, hogy az embernek meg kell halnia. Valami kérlelhetetlenül működő örök igazság érvényesülését látom abban, hogy az emberi élet véges. Végesnek kell lennie, mert ha nem volna az, akkor az életfeltételek válnának végessé. Ha az én 70-80 évem alatt már a harmadik generáció növekedik, természetes, hogy nekem félre kell állnom, hogy helyet adjak az utánam jövőknek, mint ahogy nekem is helyet adtak az elődeim. Az élethez való ragaszkodás és az életösztön ellenére a természetes élettani okok és az igazságos törvényszerűség az én akaratomtól függetlenül kényszerít az indulásra. Ugyanilyen kényszer nyomására mennek el az utánunk következők is. Így a túlnépesedés réme olyan távolba tolódik el, hogy még sokáig nem okoz gondot.

Én hiszem ugyan, hogy minden, ami bennünk, velünk, körülöttünk történik, az a dolgok természetes megokolásán kívül egy mindent irányító Ok hatására megy végbe. Hiszem, de nem mondhatom, hogy tudom, mert nem tudom bizonyítani.

De hinni jó.

Nem kényelmi szempontból hiszek. Nem azért, mert hinni könnyű és egyszerű, a tagadás pedig nehéz, mert értelmet, sokoldalú tudást, mély gondolkozást igényel.

A hit nem kíván semmit. Nem feltétele az éleselméjűség vagy mélyenszántó gondolkodás. Lehet hinni alázatos lélekkel, fenntartás, bírálgatás, gondolkodás nélkül. Van, akit ennyi is kielégít.

Hanem aki nem hisz vakon, mert a hit és vallásosság két különböző fogalom, az a józan ész kritikája alapján jól megrágja, mielőtt valamit lenyel. Meggondolja, mit fogadhat el az értelem, és kiköpi, amit nem tud megemészteni, és nem lesz bigott.

De hinni bizonyos határig még meggyőződés nélkül is jó.

Jó hinni és megnyugodni abban, hogy a nap vagy az éj bármely órájában, bármilyen körülmények között van mellettem Valaki, Aki-re számíthatok, hogy bajban, veszélyben megsegít, ha kérem. És ha látom, hogy minden hitem ellenére el kell vesznem, az nem von le

a hiteből semmit. Nem érzek csalódást, mert arra gondolok, hogy előbb vagy utóbb meg kell halnom. Azt gondolom, hogy az én időm eljött, és végzetem az én kedvemért meg nem másítható.

Jó abban a hitben élni, hogy a földi élettel nem szűnik meg teljesen az ember léte, hanem marad belőle valami, és találkozik azokkal, akiket szeretett, és azokkal is, akiket szeret és majd követik őt abba a Hazába, ahol nincs gyűlölet, csak szeretet, és ahol az abszolút igazság az alapja mindennek.

Végül jó hinni, hogy nem üres szó csupán, amikor azt mondjuk: Isten, áldd meg a magyart!

Pogánynak tűnő fejtegetéseim ellenére is nyugodt lélekkel merem állítani, hogy istenfélő vagyok. A vallásbeli külsőségeket viszont nem teszem magamévá. Nem vagyok templomjáró, és az a nézetem, hogy imádkozás nélkül is lehet imádkozni.

Nem áhítattal, hanem az esztétikus szemével nézem a templomokat. Megállapítom, hogy egyik-másik az építőművészet remeke, amelynek külső és belső díszítésében a szépséget kereső ember élte ki magát. Ezek a remekművek mégsem keltik bennem azt a benyomást, hogy az Isten házai lennének. Megmaradnak előttem annak, amik valójában: Imádkozó tömegek befogadására alkalmas, szemet, lelket gyönyörködtető helyiségek. A templom misztikus, félhomályos belseje színes gyertyáival, festett vagy faragott szentjeivel sem kelti bennem azt a hangulatot, hogy ott jelen volna az Isten.

Hanem a fenyvesek zöld mennyezete alatt, ahol még a szellő is csak lábujjhegyen oson, abban a csendben a legbensőségesebben érzem annak a közelségét, Akiben hiszek.

A zöldesfehér, hullámzó búzatáblákat szemlélve, mindig úgy érzem, hogy a láthatatlan Isten suhan végig a jövő kenyerét ígérő tenger hajjain.

Éreztem... Hittem... Hiszem.

De miért hiszem? Nem látom szemmel, kézzel nem foghatom, nem hallom a szavát, nem tudom, hol van, nem tudom, milyen.

A vakon hívó megfelel helyzettem is:

Hiszed, mert te a régi világból való szülők gyermeke vagy, akik a természet minden jelensége mögött Istent hitték. A hit csíráját már a születésseddel magaddal hoztad, amelyet azok gondosan ápoltak, és az örökség veled együtt növekedett.

Hiszel, mert abban találsz meg a szépséget, az erőt, az értelmet,

a fenségést, a lenyűgözött, hogy abban hiszel, akit semmi érzékszervünk nem ad tudomásunkra.

Ez mind igaz, de a vakon hívó tovább beszél:

Hiszed, mert minden létező, a porszemtől a mérhetetlen mindenségig Isten léte mellett bizonyít. Az ég csillagai, a kimért pályán keringő égitestek, a mindenség tökéletes rendje nem állhat meg Isten feltételezése nélkül. A mindenség létrejöttének is volt valamikor oka. És ha volt, az Ok ma is megvan. Hogy nem látjuk az Okot, az nem azt jelenti, hogy nincs. Tehát hiszed az Istent, mert tudod, hogy van.

Csakhogy én nem vagyok vakon hívó, és erre már azt mondom, hogy ez nem igaz. Becsületesen megmondom, hogy hiszem, de nem tudom.

Aki ezt nem meri megmondani, az félreismeri, és emberi mértékkel méri Istent, akit a legfőbb igazságnak tart. Az igazság nem kívánja a hazugságot. Nem ítéli el azt, aki beismeri, hogy nem tudja azt, amit valóban nem is tudhat.

A mindenség nem válik a hit igazoló dokumentumává, mert a meglévő csupán önmagát igazolja, de nem bizonyítja a mögötte feltételezett okot. Az alkotó csupán a művét leplezi le, önmagát nem. A csillagokkal telített ég közönyösen hallgat, egyforma teret adva hitnek és kétkedésnek.

A vallás nehéz feladat elé állítja az embert, amikor azt kívánja, hogy hitet tegyen a Láthatatlan és Megfoghatatlan létezése mellett, akiről még fogalmat sem tud alkotni magának. Ha tudna, akkor nem is volna az, aminek az ember hiszi, mert az ember csak valami magához hasonló, megsokszorozott embert tud elképzelni, de soha nem tud olyan hatalmasságot elképzelni, amely mindenséget tudna létrehozni.

A gondolkozó tudja, hogy nem képes felfogni a végtelenséget és örökkévalóságot. Ha pedig Isten fogalmára gondol, amelyben a végtelenség, örökkévalóság és kezdetnélküliség találkozik, akkor még sötétebb a homály. Műszerem lencséjében megjelenik a Tejút, vagy az Északi Vadászebek a ködfoltokkal, de a millimikron milliomod részével sem jutottam közelebb ahhoz, Akit keresek, Aki túl van minden távolságon.

El kell ismerni azt az egyetlen bizonyosságot, hogy az Istent kereső ember hitének igazolására éppen úgy nem talál bizonyítékot, mint ahogy az ateista nem lel a tagadásra igazolást. Tehát a hitnél, vagy a tagadásnál senki sem juthat egy lépéssel sem tovább.

Az ész, értelem, a soha meg nem nyugvó kutató elme a rejtélyek világát tárja fel, és a megnyitott kapukon akadálytalanul vonulhat be a tudni vágyó az új ismeretekhez. De ha lépésről lépésre minden természetű rejtélyt feltárna is a kutató, egy nagy fehér folt mindig lesz a filozófia térképén. Erre a fehér foltra én, a tudatlan éppen úgy nem tudok bejegyezni semmit, mint a tudós. Semmi olyat, ami Isten létének vagy nemlétének bizonyítéka lenne.

Miért hiszem hát fenntartás nélküli hittel a láthatatlant, a meg nem fogható, a meg nem érthető?

Szeretem a mély értelmű énekeket a bennük rejlő szépségért, a hitet és a tiszta érzést híven kifejező sorokért, és szeretem a szép dallamukért. A szöveg és dallam együttes szépsége, kifejező ereje nemcsak gyönyörködtet, hanem igazi elmélyülést is kelt bennem.

Munkahelyemen, amikor valami belső készítésre, szinte önkéntelenül éneklek egymás után a gyermekkoromban tanult zsoltárokat és dicséreteket, a motorzúgáson keresztül csak az hallja, Akinek szól. Olyankor úgy érzem a megkönnyebbülést, a lelki tisztaságot, mint ahogy a testem érzi a felfrissülést és könnyebbséget nyári melegben fürdés után.

Nem szoktam imádkozni. Azaz talán mégis...

Rendszerint nem írott imádság az.

Én mindenesetre nagyon meg vagyok elégedve azzal az érzéssel, amely elfog, ha csak egy vízbe hullt bogarat kimenthetek. Volt eset, amikor emberrel is megtehettem ezt.

Ha egy verebet, kóbor kutya-, vagy macskakölyköt, foglyul ejtett ürgét kiszabadítok vásott gyerekek kínzó kezei közül.

Ha az ég kéklő mezején úszkáló felhők játékát, ezerféle alakulását vagy bomlását nézem.

Ha látom egy kisdud csillogó szemének ártatlan pillantását.

Ha kicsiségemet érezve lelkem leborul a csillagos eget látva.

Hogy imádkozom-e ilyenkor, azt nem én döntöm el, hanem az, Akit nem lehet megkérdezni.

Nem szoktam imádkozni, sőt kínosan hat rám az émelyítően édeskés, szemforgató imaszöveg, amelyben csak jelzőkkel teletűzdelt bővített mondat után jut el Istenhez az ember.

Mivel nem élek imádsággal, bűntöket nem tartok, úrvacsorát a konfirmációm óta nem vettem, nyilvánvaló, hogy nem vallás által előírt módon állok kapcsolatba az Istennel.

Miért hiszem hát Őt?

Voltam elégszer halálos veszedelemben.

Nemegyszer elhajtottak a Nagy Barátaink lövészárkot ázni az első vonal elé, oly közel az ellenséghez, hogy nem volt szabad hangosan beszélni. Vittem az első ásonyomot, és nem volt éppen kellemes hallgatni, hogy vészes vijjogással el-elfütyönt mellettem a golyó. Az utánam jövők már kedvezőbb helyzetben voltak, mert ha lövések jöttek, belehasaltak a már mélyebb árokba. Én azonban nem voltam fedezve a sík földön. Ha sötét volt is az éjszaka, a zavaró lövések közül belém akadhatott volna egy kósza golyó.

Voltam hasonló helyzetben világos nappal is. Suhogtak az aknák, robbantak a lövedékek jobbról-balról körülöttünk, és mire visszafuthattam volna a fedezéket nyújtó mélyebb árokba, rég elérhetett volna a végzetem.

De nem ért el. Kérdem eltem talán? Alig hinném, hiszen egy esetben sem imádkoztam. Jobb voltam, mint mások? Semmi esetre sem! Ezren és ezren haltak meg kereszttel a nyakukban, bibliával a kezükben imádkozás közben. Ki és mi védett meg hát?

Volt esetem, amikor két lovas kocsi közé kerültem. Sötét volt, egyik sem volt kivilágítva. Az állatokat szalajtották. Az egyik, amelyik elkapott, magával sodorta az összetört kerékpáromat. Pillanatok alatt játszódott le minden. Menekvési esélyem egy volt az ezerhez. A két jármű között vergődve igazán nem lett volna időm imádkozni. Nem estem el, de háromszor nekivágódtam a téglával megrakott otromba kocsi oldalának. Tudtam, hogy azon múlik az életem, meg bírom-e tartani egyensúlyomat. Meg bírtam tartani. Menekülésemet nem tulajdonítom megőrzött lélekjelenlétemnek, sem ügyességemnek, hiszen akrobaták szegik nyakukat hasonlíthatatlanul nagyobb ügyesség birtokában.

Gyermekkoromban egy kétlovas kocsi közeledett vágatában felém. Én játszás közben éppen lónak képzeltem magamat és leszegett fejjel, ahogy a kecses lovaknál megfigyeltem, rohantam egyenest neki a lovaknak, amelyeket éppen leszegett fejtartásom miatt nem is láttam. Elütöttek. Keresztülgázoltak rajtam, de sem a lovak patái, sem a kocsi kerekei meg sem érintettek.

Mondják, a ló nem gázol a földön fekvő emberre. Az állat átugrik minden útjába eső akadályt, hogy el ne essék, tehát önmagát védi, nem mást. De úgy is eshetett volna a dolog, hogy az állatnak nem jól jön ki a lépés, rám gázol, megbotlik, maga alá temet, és összetöri a testemet. Azt mondhatnánk, a véletlen műve volt. De ha az volt, akkor a kedvező véletlenek egész sorát fogtam ki az életem folyamán.

Másik, szintén gyermekkori esetem:

Szüleink mezei munkán voltak. Ketten voltunk otthon a bátyámmal. Én öt éves lehettem, ő négy évvel idősebb nálam. Játzásra a falusi udvar tág teret nyújt, amely az én gyerekkoromban nem is szorítkozott csupán a miénkre. Szabadon futhattunk, ha éppen úgy tetszett, vagy a játék természete úgy kívánta, akár a negyedik szomszédba is. Nem volt kerítés. Valahogy az volt a hallgatólagos nézet, hogy a kerítés elkülönülést jelent, mintha nem bíznánk egymásban, mintha idegenek volnánk.

A közvetlen és intim játéktérület mégis csak az otthon udvara volt. Szüleink távollétében szabadon rendelkezünk mindennel, amivel játszani lehetett. Eketaliga, törekrosta, borona, szecskavágó, szelelő, véka, gereblye, mosófazék, ez mind-mind játék a gyerek szemében. Persze egyik sem a valódi rendeltetése szerint, hanem aminek játzásra kinéztük: szélmalom, gőzmozdony, vár, ágyú, sánckosár, törökverő fegyverek vasvillából, cséphadaróból, rossz kaszából. A fészker, kocsisín, istálló, ól mind-mind kitűnő búvóhelyek voltak.

De a nyári nap igen hosszú, és kellett valami változatosság is. A bátyám azt ajánlotta, hogy üljek a kútgém végére, ő majd letolja a vödört a kútba és megmeríti vízzel, hogy legyen ellensúly, és így pompás óriási hinta-palinta játzás lesz. A dolog énrám az újszerűség varázsával hatott, és lovagló ülésben helyet foglaltam a gép végén. A bátyám a helyzethez illő komolysággal igyekezett lefelé tolni az ostorfát, ami ment is valahogy. Végül felemelkedtem 7-8 méter magasra. Akkor azonban a bátyám ereje elfogyott, elengedte az ostorfát, és én a szabadesés sebességével nagyot nyekkenve értem földet a gép végén. Egy tenyérnyi piros folttal a combomon megúsztam az esést. Bár a nyakamat is kitörhettem volna. Nem volt időm arra, hogy megijedjek, de annál jobban meg volt rémülve a bátyám. Kért, hogy meg ne mondjam a dolgot a szüleimnek. Ezt ünnepélyesen megígértem, és aztán meg is tartottam.

Megkockáztatva, hogy unalmassá válok, még egy esetemet elmondom, amikor szintén a halál mezsgyéjén kóboroltam.

A WM Gyár kertészetében dolgoztam. Árkot ástunk élő sövénynek. Az árok egy rövid szakasza egy óriási nyárfa mellett húzódott el, ahol a talaj tele volt gyökerekkel. Senki sem figyelmeztetett bennünket, hogy azon a részen nagyfeszültségű kábel volt lefektetve. A kábel-fektetők annakidején nem látták el téglalburkolattal a vezetéket.

A fa közelében minduntalan gyökereket kellett átvágnom, hogy ázni tudjam az árkot. Amikor a csákányom újra megakadt valamiben, jogosan tételeztem fel, hogy ismét gyökér került a szerszámom alá. Akinek gyakorlata van a tőkeásásban, az nem csapkod vaktában a földbe, hanem apró ütésekkel kitapogatja, hogy hol és milyen irányban fut a gyökér. A kopogtatás hangjából és az ellenállásból azt is megállapítja, hogy vastag-e, vagy vékony a gyökér. A tájékozódás alapján alkalmazza a csapás irányát és erejét. Így tettem én is, és úgy éreztem, hogy a gyökér elég vastag.

Az is volt... Csakhogy...

Teljes erővel sújtottam, de éreztem, hogy még nem vágtam át. Még egyszer sújtottam anélkül, hogy át bírtam volna vágni. Akkor azonban sistergés hallatszott a föld alól, olyanforma, mint amikor a kovács vízbe dobja az izzó vasat. Egyidejűleg füst tört elő a földből, aminek olyan szaga volt, mint amikor a gépmunkás túl erősen megy a késsel az anyagnak, és ég a fém felülete.

Ez már elég intő jel lett volna minden okos ember számára, én azonban nem gondoltam semmire, és harmadszor is odavágtam, és akkor felhúztam a csákányommal nem a gyökeret, hanem egy olyan vastag kábelt, mint amilyen egy igen nagy teher szállítására használt kenderkötél.

Ez még nem volt elég, a kábel két végét megfogva szépen felhajlítottam merőlegesen, és úgy álltak egymással szemben, mint két harcos kigyó. Szétroncsolt végeikből vörösréz huzalok meredeztek elő, mint a sündisznó tüskéi.

Megint csak nem tudom, minek köszönhetem, hogy megmenekültem. Ügyességemnek nem. Az eszemnek még kevésbé, hiszen olyan ostobán viselkedtem, mint egy fajdkakas. Az odajött szakemberek szerint isteni szerencsém volt. Ha a csákány vasát is megfogtam volna, akkor ma nem írnám ezeket a sorokat. Mért nem fogtam meg? Nem volt sugallatom, és nemhogy az eszem, az ösztönöm sem óvott. Benső hang? Ahogy az olvasó nem, úgy én sem hallottam. Csupán azért nem fogtam meg a csákány vasát, amely esetben megölt volna az áram, mert az csak akkor szokás, ha a csákány vasa annyira beszorul a gyökérbe, hogy a szarvánál fogva oldalra is kell feszegetni, hogy kijöjjön.

Az én pogánynak tetsző magyarázatom nem zárja ki, és én sem vonom kétségbe a gondviselés szerepét. De az is biztos, hogy az egyszer megszűnik, amikor a Védelmező félre áll az útból és helyet annak, aminek jönnie kell.

A születésnek ára van. Az pedig a halál.

Egyszer mindenki életével fizet a létért, mert ha van végzet, azt senki sem kerülheti el. Az ember imádsággal nem hosszabbíthatja meg az életét, ha az esedékesség napja már a születésnél meg volt határozva. Aki hisz Istenben, és hiszi, hogy minden tőle származik, annak hinnie kell, hogy a neki szánt idő a másodperc tört részével sem lesz megtoldható könyörgés által sem. Mert ha Isten megváltoztatná, amit már egyszer elvégzett, az azt jelentené, hogy az első döntés nem volt helyes, és utólag belátva a hibáját kénytelen helyesbíteni. Ez már emberi tulajdonságra vallana. Ez az isteni bölcsesség kétségbevonását jelentené.

Itt azt lehetne mondani, hogy ellentmondásba keveredtem önmagammal, mert amikor azt állítom, hogy Isten nem változtatja meg a szándékát, egyidejűleg eseteket hozok fel, amelyekben időm meg lett hosszabbítva és nem is másodpercekkel, hanem évtizedekkel. Nos, nem tartom magamat kivételes lénynek, hogy miattam ilyesmi megtörtént volna. Egy pillanatig sem gondolok arra, hogy meneküléseimet meg is érdemeltem. Ha volt időm a gondolkodásra, minden alkalommal, még a legválságosabb, reménytelen helyzetben is arra gondoltam, hogy még nem jött el az én időm. De minden egyes alkalommal mélyen átéreztem, hogy Valakinek köszönettel tartozom menekvésemért. Annak, aki hosszabbra szabta az életemet, és a felsorolt események arra valók, hogy figyelmeztessenek: „Amíg én veled vagyok, addig a pókháló is kővár neked, de ha megszűnt a kegyelmi idő, akkor a kővár is pókháló.”

Tehát ismétlem: Minden alkalommal, amikor halálos veszedelemből szabadultam, éreztem, hogy azért Valaki iránt hálára vagyok kötelezve.

De kinek és hogy köszönjem meg? Milyenek legyenek a szavak, amelyek tartozásomat kiegyenlítik?

A hálátlanságot mindenkor a bűnök legvisszataszítóbb fajtájának tartottam. Amikor összetört kerékpáromat a vállamra vettem és hazafelé ballagtam a sötét országúton, nem vesződtem szavak összehálogatásával, csak felnéztem a csillagos égre szívemben a hála mély érzésével, de a szám néma maradt, mert az egész valómat betöltő érzést úgysem tudtam volna szavakkal kifejezni. Én nem tudom, mit könyvelnek el az égben, mit nem, de úgy hiszem, hogy az a néma érzés feljutott Hozzá, megértette és el is fogadta úgy, ahogy Neki szántam.

Tollam alá kívánkozik a következő eset, amelyben a Gondviselés szerepét látom, mert olyan helyzetben lép közbe, amikor emberi számítás szerint nincs a remény halvány árnyéka sem, mégis valami ismeretlen okból olyan nyugalom szállja meg az embert, hogy nem rendül meg a biztosnak látszó halál pillanatában.

Szigetszentmiklós elfoglalásakor történt. Három magyar katona jött futva az ajtónk elé és kérték, hogy bejöhessenek a lakásunkba, akkor talán életben maradhatnak, de ha kint találják őket az oroszok, akkor veszve vannak. Tisztában voltunk a kockázattal, de azt mondtuk, jöjjenek be, és majd lesz, aminek történnie kell. Perceken belül előzőnlötték az udvarunkat az oroszok. Akkor az egyik magyar katona kiszólt az ablakon, hogy magyar katonák vannak a házban, de megadják magukat. Az orosz katonák nem jöttek be a lakásba, hanem lövésre készen megálltak az ajtó előtt. Mi kivittük a puskákat. Akkor átkutatták az egész lakást, és a három katonát, miután minden holmijukat kiforgattak a hátizsákjukból, géppisztoly elé állították őket. Engem családommal együtt sorba állítottak a katonák mellé. Álltunk a sűrűn szemerkélő esőben feltartott kezekkel, szemben velünk a géppisztollyal egy veszett kutyaként viselkedő szovjet katona, aki mellé most már lehasalt a sáros földre egy golyószórót ránk irányító másik katona is. Öt éves kislányom összeesve feküdt feleségem lába előtt, aki a szörnyű pillanatokban megőszült.

Miért voltam hát nyugodt mégis? Ebben az esetben nem mondhatom, hogy éreztem, hogy még nem jött el az én időm. Nem éreztem. Vártam a kikerülhetetlennek látszó halált. A pulzusom éppen olyan nyugodtan vert, mint most, amikor ezeket a sorokat írom. A helyzetem azonban ma is, 1956. október 27-én olyan, hogy egyáltalán nem biztos, hogy látom-e még valaha családomat. Nem bátorságommal való dicsekvés, hanem egy tény megállapítása, hogy eltöltött az a nyugalom.

Álltam és az enyéimért érzett aggodalmon kívül nem volt más gondolatom. Csak az bántott, hogy velem együtt kell pusztulniuk, és nem tehetek megmentésükért semmit, hisz a szovjet katona csak egy gyanús mozdulatra várt, hogy meggyorsítsa végzetünk beteljesedését.

Honnan volt ez a nyugalom, amelyhez nem társult semmi félelem? Holott az igazsághoz híven megvallhatom, hogy amikor a légítámasz szabad térségen ért, és a vijjogva szálló repeszek körülöttem

nyírták a kukoricaszárat, és akkor is, amikor a magam csinálta bunkerben vártuk légitámadásokat, nos akkor féltem. De akkor ott az udvaron feltartott kezekkel állva nem volt hatással rám helyzetem válságos volta, és csupán a halál milyensége érdekelt.

Mit hoz a következő pillanat, mikor megszűnök élni? Ad-e választ azokra a kérdésekre, amelyek mint előtt és gondolkodót annyira foglalkoztattak? Van-e a létnek valamilyen formája, vagy van-e lét egyáltalán a túlvilágon?

Van-e túlvilág, amelyről az „innen” nem ad képet? Ha van, olyan-e, mint amilyenek János leírja a jelenéseiben?

Megtudom-e végre, mi van az Északi Vadászkutya ködfoltjai mögött? Nem tudtam meg.

A megismerés pillanata bizonytalan időre eltolódott. Amikor már úgy volt, hogy a végzet keresztülgázol rajtam, csinált egy vargabetűt. Elkanyarodott a kocsija. Nem lett véres a kereke. Otthagytott bennünket élve és továbbrobogott vad szekerén.

Ismét megmenekültem hát. De miért? Önmagamért? Nem hiszem. Egy fia imádságot sem mondtam. Miért adatott hát meg, amit nem kértem? Feleségemért és ártatlan kisgyermekeimért.

Az a bolond kirgiz, vagy tatár, mit tudom én, milyen kutya iafia tehetett volna személyválogatást, hiszen akkor is és később is mindig „germának” néztek, ami elég ok volt a lelövésre.

Az esettel kapcsolatban érdemes megemlítenem, hogy a hét éves Miklós kisfiam, ahogy később elmesélte, nem érzett semmi félelmet. „Csupán” arra gondolt, hogy a lövés után majd elesünk és meg fogunk halni.

Egyébként közvetlenül, de lehet, hogy közvetve egy ruszin nemzetiségű, magyarul teljesen jól beszélő katonatisztnek köszönhetjük a megmenekülésünket, aki futva jött az udvarunkba, és kiszabadított bennünket helyzetünkből.

Az unalmasság kockázatát vállalva még folytatom az események láncát, mivel a következő láncszem fényes bizonyítéka a Láthatatlanba vetett bizalmamnak, amikor feltétlen hittem, hogy még nem jött el az én időm.

Évtizedek óta súlyos gyomorfekélyben szenvedtem. Valóban szenvedtem, mégpedig sokat. Betegségem oda fajult, hogy a sav által elmart gyomrom kilyukadt. Utána még körülbelül fél óráig dolgoztam. Az a félóra, ahogy később megtudtam, majdnem az

életembe került. Akkor, 1945-ben a Turbinában dolgoztam, lent a második pincében, a salakkályhánál. A keskeny folyosó borongó sötétjét az itt-ott pislogó villanykörtek csak éppen enyhítették, de nem bírták megvilágítani. A kormos hely emiatt mindig félhomályos volt. A folyosó alján keskeny vágányú csille, „kutyavasút” volt. Egyik oldalt voltak a kemencék, amelyekbe a földszinten lévő kályhák rostélyáról hullt le a zsarátnok, amelyet időnként a hosszú nyelű vasvonókkal a csillékbe kellett húzni. Ez volt a „húzás”. A kutyavasút másik oldalán, szemben a kályhakkal voltak a vonók számára épített sötétebb bemélyedések. Az egész olyan volt, mint a pokol. Ennek igazolására el kell mondanom, miből állt a húzás.

Időnként megnéztük, mennyi salak van a kályhákban. Ha már elegendő mennyiség volt, akkor a kályha szája alá toltuk a csillét, és az izzó salakot a vonókkal behúztuk a csillébe. A tüzes salakot nem volt szabad felszínre vinni. Ezért vizet eresztettünk rá, és akkor olyan sűrű kengáz, gőz, hamu és korom csapott fel belőle, hogy csak imbolygó alakoknak láttuk egymást a sűrű ködben. A fellobbanó lángok vörös fényében, koromtól, piszoktól feketén hajladozva előre-hátra, kezünkben a vonóval, valóban úgy festettünk, mint az ördögök. Tehát a munka és a munkahely egyaránt pokoli volt.

A már lehűtött, de még mindig gőzt és gázt árasztó salakot a folyosó végén lévő medencébe fordítottuk a csilléből, ahonnan felvonó készülék kanalizta a fent lévő vasúti kocsiba.

Nem tudtam, mi történt velem. A fájdalom nem volt újság nekem, de ahhoz foghatót, ami akkor elfogott, még nem éreztem soha. Mégis azt gondoltam, várok, talán elmúlik.

Nem múlt el.

Nem tudtam, hogy az én szerepem bizonytalan időre megszűnt a Turbinában. De azt tudtam, hogy a húzás ideje itt van. Bolond kötelességérzetből, elviselhetetlen kínok között, összegörnyedve telehúztam a csillémet. A gondolat, hogy mások dolgozzanak helyettem még a fájdalomnál is elviselhetetlenebb volt számomra. Nem szóltam senkinek. A megrakott csilléket egy ember nem volt képes a medencéhez tolni. Azt ketten, vagy hárman végeztük. Segítettem hát a másoknak, és aztán az enyémet is kitoltuk. Vége volt a húzásnak és a következőig mindenki felment, mert milyen pokoli meleg volt a húzás alatt, éppen olyan hideg volt utána az állandó, erős léghuzat miatt.

Magamra maradtam, lefeküdtem a piszkos téglapadlóra, és úgy vo-

naglottam fetrengve, mint a halálra sebzett kígyó. Amikor már nem bírtam elviselni a pokoli kínokat, felmásztam a falba erősített vaslét-rán, és szóltam a társaimnak, hogy hívjanak mentőt. A bejárat korlát-jába fogódzva vártam be a mentőket.

Arra a helyre csak a vasúti síneken keresztül ehetett bejönni. Egészségesnek sem kellemes út az ilyen. Megindultunk a nyaktörő úton. Azt hittem, a mentés pontosan az ellenkezőjét teszi velem, mint amire hívatott, és elveszít. A kocsí a síneken és talpfákon úgy ugrált, mint egy megkergült zerge. Ahogy hanyatt feküdtem, nyögve támaszkodtam két tenyeremre, mint a birkózók, amikor hidat csinálnak, hogy némi nyugalmasságot adjak testemnek, mert majd megőrültem a fájdalomtól. Arra gondoltam, hogy minden az én érdekemben történik, ha keserves is a szállítás. Rövid, de nagyon hosszúnak tűnő út után megérkeztünk. Az ügyeletes orvos elkezdte nyomogatni a hasamat, egyszer aztán ráhibázott, és úgy összerándultam a fájdalomtól, mint akit a vipera megcsíp. Valamit mormogott latinul, amit nem értettem.

Azonnali műtét, mondta.

Hordágyra fektettek és két kórházi rabszolga (műtős) megindult velem a második emeletre. Na, gondoltam, a plebejusból patrícius lett.

Azt hiszem, a kedves nővérnek még olyan esete nem volt. Olyan szurtos beteget, mint én voltam tetőtől talpig, még nem fürdetett le. Csodálkozó kérdései, hogy hol és merre dolgozom, erre vallottak.

Gyalázatosan elárvult állapotban voltam, de egy pillanatig sem gondoltam a halálra. Szörnyű fájdalmaim pedig olyan gondolatot sugalmaztak, hogy azon a „Szombatnapí úton” nem az élet vonatjára váltottam jegyet.

Végre a műtőasztalon feküdtem. Valami álarc félét borítottak az arcomra, és nyomban az az érzésem volt, hogy megfulladok. Nem bírtam mozdulni, már le voltam kötözve. Lassú ütemben számolva elértem 26-ig. Még csak annyit éreztem, hogy koromsötétté válik minden, és én gyorsan süllyedek lefelé valami ismeretlen mélységű örvénybe.

Csak a kórházi ágyon tértem magamhoz, és akkor láttam, hogy a melleimből, amelyek olyan duzzadtak voltak, mint a nőké, egy-egy hosszú tű áll ki, amelyek két gumicsővel voltak összekötésben. Azok pedig az ágyam végénél álló készülékhez vezettek. Így feküdtem három nap, három éjjel étlen-szomjan. Már éhes voltam, de különösen a szomjúság kínozott. Azt gondoltam, az orvosok majd tudják, mikor és mit lehet adni. Tudták is. Harmadnap kaptam

egy csésze teát. Aztán kaptam, sajnos elég következetesen, olyan seízű, száraz grízt, hogy majd megfulladtam tőle. Hasonló volt a tört krumpli zsír és só nélkül. Megettem kényszerből, mert egyebet nem kaptam. No, meg pirított kenyeret, azt ropogtattam időnként lassan, egyrészt mert rosszak voltak a fogaim, másrészt takarékos-ságból, hogy tovább tartson. „Kalóriás” világ volt akkor, szegény volt a kórház. Így soroltak be a rágcslók osztályába, míg eljutottam oda-ig, hogy kaprot, húst és fasírtot is kaptam.

De kibőjtöltem az ágyam mellett ólálkodó halált. A vén kaszás nem győzte kívánni, hogy beadom a kulcsot. Később tudtam meg, hogy keresztet vetettek rám, ahogy halálra váltan feküdtem az ágyon a műtét után, mert az étel kívül volt a gyomromon, és fertőzéstől féltek.

Nem kaptam fertőzést. Szarvas doktor mondta a feleségemnek, hogy igen szívós vagyok, a szívem meg olyan erős, mint egy kis gép. Azóta tudom, hogy én milyen jó szívű ember vagyok.

Talán megkönnyebbülést jelent, hogy az utolsó láncszemhez értem. Az előbbi esetben csak az életmentő műtétet hajtották végre, elvárta a gyomorátfűródás sebét. A gyomorfekélyemet nem lehetett azzal egy füst alatt elintézni.

Hanem az én gyomrom nem hagyott békét. Ha éhes voltam, azért szenvedtem, ha ettem, azért kínlódtam. Munkám és munkahelyem egyformán jó volt. Rozsdás kis gépalkatrészeket csiszoltam finom vagy durva korongon. Azt a műveletet összegömbölyve is tudtam végezni, és abban a helyzetben egy kis időre enyhült a fájdalom. A gépek zúgása elnyomta állandó nyögéseimet és jajgatásomat, amit szégyelltem volna, ha hallanak.

Végül is meguntam az örökös gyötrődést. Nem élet az élet, ha nincs az embernek nyugvása. Egy év elteltével újabb műtetre jelentkeztem. Úgy okoskodtam: Ha jól sikerül a műtét, akkor az orvos ment meg a további kínoktól, ha meghalok a kés alatt, akkor a halál vált meg a szenvedéstől.

Az orvos lett a győztes.

Akkor se éreztem sugallatot: Ne félj, veled leszek! Mégsem féltem. Olyan nyugodtan írtam nevem a beleegyezési ív alá, mint akármelyik versem végére szoktam.

Imádság adta a nyugalmat? Nem. Csupán a hit, hiszen nem mádkoztam. Ez az igazság, csúnya dolog volna szépíteni.

A második műtétem alkalmával nem altattak el. Ébren vészeltem át a viviszekciót, amelyet végig is nézhettem volna, ha éppen lett vol-

na kedvem szemlélődni az őrjítő kínok között. Így nem mondhatom, hogy láttam a gyomrom, amikor megmentőim kibeleztek.

De átéltem...

A sors megengedte, hogy egy évtized után írhatok róla.

Megérdemeltém talán? Szó sem lehet róla!

A Credo latin szövege, amelyet a műtét kezdetén magamban mondtam, de a komolyabb fájdalmaimnál abba is hagytam, nem tett érdemessé arra, hogy ma még láthatom az eget, hogy most még élvezem a mélabús őszi tájat, amelyet annyira szeretek, és az őszi nap enyhe melegét. Nem vittem abba a szövegbe semmi bensőséges érzést, egyszerű gyakorlat volt, semmi más.

Írhatnám az ellenkezőjét, de hátha van Valaki, aki valahonnan az Orion mögül az írásom fölé hajlik, akinek nem hazudhatok.

Vagy talán félreállt a végzet? Nem. Végzetem már a születésem pillanatában elindult felém, csak még nem ért el hozzám. Jön, jön, csak még nem tudom érkezésének idejét. Az égi naptárba nem nyer betekintést az ember, és nem tudja, mikor jön el a végső pillanat, amely vagy mindent megmutat abból, ami rejtve volt az ember szeme előtt, vagy semmit.

Miért hiszek hát?

Mert hinni jó. Jó megnyugodni abban, hogy van Valaki, aki mindig vigyáz rám.

Jó hinni mélységes bizalommal, mint ahogy a kisgyermek hisz, aki megnyugszik az anyja ölelő karjában. Jó hinni, hogy a földön túli életben kiegyenlítődség lesz. Ha valaki boldogtalan volt egész életében, ha nélkülözés volt osztályrésze, ha üldözték, ha porig volt alázva, ha nem ment emberszámba, valahol egyenlő lesz a boldogokkal. Valaki felemeli. Nyugalom és béke veszi körül.

Jó hinni, hogy a hitéből senki nem vehet el semmit.

Kétségtelen, hogy ha még ma is él bennem az Istenben való hit, abban nagy része van vallásos neveltetésemnek. A hitem a családi miliőben gyökerezik, amelynek a képe fél évszázados, behavazott múltamon át nézve sem mosódott el. Tisztán bontakoznak ki gyermekkori emlékeim.

Hallom szüleim teljes lélekből fakadó énekét. Az alig derengő téli hajnalokon éneklik az örökszép és mély értelmű református énekeket, amelyeket még nem is tudtam felfogni, de a szép dallamok már ringatták a lelkem.

Látom édesapám csontos, erős alakját, ahogy a zsoltárból felolvas, és mi, gyerekek összetett kézzel mondjuk utána az imádságot. Természetesen édesanyám is köztünk volt. Ahogy ma visszaidézem a képet, volt abban valami tiszteletre méltó egyszerűség és fenséges szépség. Akkor mint kisfiú, nem igen értettem többet az egészből, mint hogy az minden reggeli kötelesség. Ma már látom, hogy az Isten felé vezető úton az első lépéseimet a szülői ház földjén tettem meg. Meghatottsággal gondolok vissza arra a boldog gyermekkorra, amikor édesanyám lefektetett és minden este elmondtam:

„Én lefekszem kiságyamba”

Miatyánk

„Uram Jézus, segíts meg reggelre!”

Hozzátehetem, hogy ebben a meghatódottságban nagyobb szerepe van az Édesanyámra való emlékezésnek. Az imádságok is kedves emlékeim, hisz az tanított rájuk, akit legjobban szerettem a földön.

De jó hinni az erős férfinak is, és a hit ölébe hajtani a fejét gyermeki bizalommal.

Jó hinni, hogy van egy erős vár, amelynek a felvonóhídja olyan sokszor le van bocsátva a menekülő számára, és felcsapódik az üldöző előtt. Annak az erős várnak a hatalmas Ura jelen van a mindenség minden atomjában, de sohasem válik látható és fogható jelenséggé az ember számára.

Sohasem lesz több a hitnél.

A hit által Ő a lobogó fáklya, amelynek világánál a tévelygő ember, ha botladozó lábbal is, meggy földi életének kimért útján.

Megy hite erőssége, lelki világa és érzelmi beállítottsága szerint.

Megy félve, vagy bízva,
rettegve, vagy nyugalmasan,
sírva, nevetve,
boldogan, boldogtalanul.

Megy mint koldus, meggy mint király,
mint ura vagy rabszolgája ösztönének.

Megy olajággal, vagy véres gyilkot szorítva kezében,
gyűlölve, szeretve,

áldva vagy átkozva,
tisztán vagy bűnökkel fertőzötten,
békén vagy háborgó lélekkel.

Megy végső állomása, a megfutott pályát lezáró sírja felé.

Szigetszentmiklós, 1956. október 27.

Mese a Hegyi beszédről

(„Saulus” könyve)

Jegyzet a mese elejére

Ha valaki elolvasná ezt a kis mesét, és nagyon dogmatikus is lenne, azt mondaná: Bizony, Saulus írta ezt a pogány dolgot!

Ez a vélekedés mégis túlzó lenne egy kicsit. Az a némi „pogányság”, ami fellelhető ebben az írásban, sosem vitt el odáig, hogy másnak állítottam volna be Jézust, mint amilyen valójában volt, vagy csak valamit is le akartam volna vonni abból a tiszteletből, ami mindmáig megilleti, és a jövőben is mindenkor meg fogja illetni Őt. Jézus tanításának teljességéhez más sem adhatott semmit, és abból a teljességből én sem vehettem el semmit.

Már a címben lévő „mese” megjelölés is elárulja, hogy az idézetektől eltekintve, az írásom szavai sosem hangzottak el Jézus szájából. Amit a mesében mondatok vele, az nem megmásítása Jézus tiszta erkölcsi tanításának, igazmondó, bátor jellemének.

Hiszem, hogy ha Jézusnak azonos kérdéseket adtak volna fel, lényegében hasonló válaszokat adott volna, mint én adtam a „Saulus” könyvében.

A mesében Krisztus tanításának adóztam képességem szerint.

1.

1. Monda pedig Jézus „Engedjétek hozzám a kisdedeket, mert ilyeneké a mennyeknek országa!”, és gondolatban hozzátette: Hadd vehessek ölembe ártatlan tiszta lelkeket, akik még hisznek és bíznak bennem, mert ilyeneket nem találok a nagyok között! A gyerekek még nem képmutatók.
2. Nem írástudók, nem farizeusok, szívükben nem lakozik semmi gonoszság. Ők nem jönnek hozzám fogós kérdésekkel, hogy elveszítsenek, hogy törbe csalják az embernek Fiát.
3. Hagyjátok, hogy kis ideig mulassak velük, mert megnyugszik a lelkem, és az a kicsinyke idő ad erőt, hogy a nagyokat elbírjam, és szóljak velük! Aztán engedjétek el őket játszani!

A kicsinyek játéka a legtisztább öröm, amelyben nem csak nekik, hanem az Istennek is kedve telik. A kicsik nevetésétől derül kékre az ég, az ő mosolygásuktól színesedik, és lesz illatos a kertek és mezők virága.

4. Ha nem volnának játszó kicsinyek, karonülők, csecsszopók, ha a bölcsőeknek nem lennének lakói, ha az anyák méhében nem lenne új kicsiny élet, az én Atyám bizonynal elpusztította volna a világot.
5. Nem a nagyok miatt kíméletes, a kicsinyeket szánja, mint a jövő ígérését, mert sok jó ember is lesz majd közülük, akikben idővel majd kedvét leli. Így védi az ártatlanság mindvégig a pusztulásra megért bünt. A nagyok, a gonoszok között is mindig van egy kevés jó, aki az Ő útjain jár. Irgalmas hát azért, hogy ne pusztuljon vegyesen a jó a rosszal, mert így még a földi bíró sem ítél.
6. Halljátok hát meg, nagyok, jók és gonoszok! Hagyjátok hát játszani a kisgyermeket, és ne raboljátok el semmit abból a kis időből, ami játékra adatott számukra! Az ő szívükben még béke van, és abból születik meg az ő tiszta örömük.
7. Úgy csillog a szemük, mint a hajnali harmat. És amikor betakarja szemüket az álom, újra álmodják a játszásukat, amely feledtetett velük szomjúságot, éhséget.
8. Hadd vigyék azt a tiszta örömet az eresz alá, a patakok partjára, a kertekbe, a homokbuckák puha síkjára, szélről védett dombok enyhébe, fák, lombok árnyékába, napsütötte virágos mezőre, a kis házak elé és be a házba, hogy ott még az alkony félhomálya is napfényes legyen!
9. Mert bizony mondom néktek, hogy minden játszótér egy kis boldog Édenkert, ahol a tiszta öröm uralkodik, és nincs benne tilalomfa, amelynek gyümölcse a kárhozat.
10. Hagyjátok őket élni, abban a szép és boldog világban, amelyet maguk teremtettek maguknak gazdag képzelőerővel, ami mindent azzá tesz, amit kívánnak maguknak! Így lesz a színes kavicsból rubin, az üvegcserepből gyémánt, a kis fadarabokból tehén vagy ló, kutya, macska. Minden valóság lesz, amit kívánnak, mert hív lélekkel hiszik, hogy az lesz. Ezért gazdagabb a gyermek, mint bármelyik császár, mert mint Isten, a semmiből teremt magának színes világot, és nem érzi hiányát semminek.
11. Hagyjátok ezért a kicsinyeket az ő játékaik mellett! Csak egyszer lehet gyermek az ember, és hamar belenövekszik a nagyok világába, amelyben több a ború, mint a napsütés. Kevés ott az áldás,

sok az átkozódás, gyűlölködés a házban és a házon kívül. Kevés a mosoly, sok a fogcsikorgatás. Talpnyalás, alázat fölfelé, lefelé gőgös fennhéjázás, megkörnyékezní más asszonyát, és kakukkfiókát lopni idegen fészekbe, szó- és esküszegés, csalás otthon és másutt, ez a nagyok világa, mert az erős nagyok is teremtenek maguknak világot, de nem olyan szépet és tökéletest, mint amilyen a gyöngye kisgyermeké.

12. Hagyjátok játszani a kisgyermeket! Úgysem tart soká az ő világu. Elmúlik és nem tér vissza soha többé. Most még ártatlanok, de ha megnőnek, felébred bennük az alvó gonoszság, és olyanok lesznek, mint apáik, anyáik. Sok lesz köztük a farkas és kevés a bárány. Bocsássátok el a kicsinyeket, most hozzátok akarok szólni!

2.

1. Midőn látta az én Atyám, hogy a bűn igen megsokasodott az emberek között, elvégezte magában, hogy gátat kell emelni a gonoszságnak. Küldeni kell valakit a földre, aki beszélni fog az Ő nevében, aki elmondja az embereknek az Ő akaratát, aki megmondja az embereknek, hogy miképpen éljenek az Ő kedve szerint. A követ fogja megváltani a világot. Küldeni kell valakit, mert arra a követségre ember nem alkalmas. Azt kell mondanía, amit Ő üzen a világnak.
Miképpen tudja meg a föld, hogy mit akar az ég? Azt csak az tudja, aki onnan jön, akivel az ég közölte az akaratát. Annak a követnek emberi alakot öltött istennek kell lennie, aki az igazság erejére támaszkodva fegyver és fegyveresek nélkül egymagában fog szembefordulni a föld hatalmasaival.
2. Erre a küldetésre, amellyel a követ olyan ügyet szolgál, ami a világ minden hatalmassága számára idegen, isteni eredetű személység kellett, akit senki, semmi nem téríthet el kijelölt útjáról.
3. Ez a követ nem tekintget hátra, amerre a menekvés ösvénye nyílik, hanem csak megy előre küldetéséhez híven, pedig tudja, hogy útja végén a kínos halál várja.
4. A földi hatalmasságok ellenében csak Isten küldötte állhat meg, és csak ő veheti fel reménnyel ellenük a küzdelmet, mert ő nem görbíti meg előttük a derekát, mert félelemből fakadó megalázkodást nem ismer. És ha a küldött maga el is bukik, esz-

ménye élni fog akkor is, ha a hamvait már réges-régen elhordta évezredek szele.

De ilyen személyiség nem volt az égben.

5. Mikor pedig az én Atyám mindezeket észbe vette, elvégezte magában: Legyen egy olyan isteni személyiség, aki alkalmas lesz arra, hogy az Ő szájával szóljon az emberekhez! És akkor szólította Eozeust, az Ő kedvelt angyalát
 - Szállj le a földre, Eozeus, és keressél egy istenfélő, tisztességes életű leányzót, aki szép, jó, szelíd és makula nélkül való!
 - Megyek, Uram, de igen nehéz megbízatást adtál nekem! Igen sok jó tulajdonságot követelsz egy leányzótól. Kétséges, hogy talállok-e olyanra, aki mindazt egyesíti magában, amit kívánsz. Ha talállok olyat, felhozom neked ide, az Égbe.
6. – Mi jut eszedbe, Eozeus, nem nekem kell az a leányzó, és elfelejted, hogy élő ember nem juthat az égbe? Nem halálra, hanem életre kerestetem én azt a leányzót.
7. – Mit mondjak a leányzónak, Uram?
 - Semmit sem kell, hogy szólj neki. A te dolgod csak annyi, hogy keress, keress, és ha találsz...
 - Jelenteni fogom neked, Uram!
 - Úgy legyen, Eozeus! Most hát menj, keress és találj!
8. És akkor Eozeus leszállott a földre, hogy véghezvigye a parancsot. Úgy ahogy előre látta, nehéz feladatot kapott, mert igen sok leányzóra akadt ugyan, de valami mégiscsak hiányzott belőlük a hat követelményből.
9. Aki istenfélő, szelíd, és tiszta életű volt, az nem volt szép, aki pedig szép volt, abból hiányzott a szelídség, jóság, és istenfélelem, és így tovább. Aki pedig jó volt, nem volt egyben szelíd is. Aki pedig mindent egyesített magában, az nem volt makulátlan.
10. De végtére, mikor már igen sok földet bejárt, mégis talált egy leányzót, aki semmilyen tekintetben nem szenvedett hiányosságot. És akkor felszállt az égbe és mondá az én Atyámnak:
11. – Uram, találtam egy kívánságod szerinti leányzót, akinél szebb, jobb, szelídebb, istenfélőbb, és makulátlanabb nincs Izráelben! Ő egy ácsnak, Józsefnek a jegyese Názáretben. A neve Mária.
12. Minekutána hallotta e szavakat az én Atyám, fehér galamb képében leszállott a földre, megsimogatta szárnyával az alvó Mária keblét, és attól az érintéstől fogadott engemet a méhébe Mária, anélkül hogy férfiút ismert volna valaha.

13. Isten küldöttének itt a földön kellett születnie, földi anyától, mint más embernek, mert az én Atyám nem szól közvetlenül az emberhez, hanem csak szószólói által, mint ahogy szólott a próféták száján, és keresztelő János száján keresztül.
14. Embernek születtem én is, hogy éppen úgy érezzek éhséget, szomjúságot, vágyat, fájdalmat, mint ahogy mindenki más érez. Emberi érzelmekkel születtem, hogy tudjam, milyen káros indulatokat kell leküzdeni, mert ha én nem bírok megállni a kísértésekkel szemben, miképpen várhatnám azt másoktól?
15. Embernek születtem, de isteni hatalomban és isteni tudományban van részem, amit Atyám akaratából szívtam magamba abból a megszentelt vérből, amivel anyám táplált a méhében.
16. Nem az én tudásom, nem az én bölcsességem volt az, hogy még mint gyermek úgy ismertem a törvényt, hogy az írástudó férfiak megszegyenültek a velem való vitában. Az sem, hogy később sem estem törbe, amikor az én ellenségeim fogas kérdésekkel ástak vermet nekem.
17. Azok a szavak, amelyeket mondtam nekik, mind Istentől valók. És ahol Isten viszi a szót, ott nem győzhet az emberi tudás.
18. De én csak ember alakban vagyok Isten fia, és nem menthetem ki magamat az emberek karmai közül, mivelhogy isteni hatalommal nem élhetek velük szemben. Ami elvégeztetett felőlem az Égben, annak a földön az utolsó betűig meg kell felelnem. Az írásnak teljesednie kell.
19. Nem szívesen viszem keresztemet, mert senki sem lehet próféta a maga hazájában. Az én hazám pedig e földi világ, bár az én országom nem e világból való. Ti nem hiszitek, hogy Isten fia vagyok, mert szívben rosszak s lélekben gonoszak vagytok.
20. Mert hitetlenek vagytok, hát magatokról vesztek mértéket, és úgy mérték meg engemet is. Égből vagyok leküldve hozzátok, de ti nem fogadtok be engemet, mivelhogy más vagyok, mint ti, és ezért mindig mint idegen fogok állani előttetek.
21. Mint embernek nekem is honom volna a földi világ. Mivel több vagyok, mint ember nem lelem honomat e földi hazában. Megyek utamon nem kérde, mi van előttem, mivelhogy úgyis tudom, mi vár rám annak az útnak a végén. Tudom, ha egy velem van, száz ellenem, és a kilencvenkilenc elveszít. De megyek, mert Atyám akarja így, és a fiú engedelemmel tartozik az ő Atyjának.
22. Mondom, nem szívesen járom meghatározott utamat, mert tu-

dom, hogy nem lesz értelme, mivel a jók úgysem lépnek a bűn útjára, de a gonoszok, még ha korbáccsal terelik is őket a jó útra, az első alkalommal letérnek róla.

23. Mert a gonosz elindul ölni vagy lopni az éjszaka sötét leple alatt. Vissza is fordulhatna ugyan, hiszen senki sem húzza előre, senki sem lökdösi hátulról, és mégis előre megy, mert ami elindította és karonfogva vezeti, az a Bűn. Jóllehet az első lépést megtenni nehéz, a másodikat már könnyű, és a harmadikat meg nem tenni nehéz.

24. Megy hát a lelkében lévő kényszerszertől űzve, és útjának végén elköveti a bűnt, pedig tudja, hogy vétkezik. Azt is tudja, hogy ha bűne kiderül, kegyetlenül bünteti a törvény a szemet szemért, fogat fogért elv alapján. És mégis megy a késztetés parancsára, és a kábult értelem nem int az alélt elmének: Megállj, fordulj vissza, ne menj tovább!

Két dolog közül választhat, egyik a nyugalom, másik a rettegés, a mindennapi félelem, ami majd elűzi az álmát.

Miért választja hát éppen azt, ami neki épp úgy veszte lehet, mint akinek a vesztét okozza? Miért nem fordul vissza? Mert hiányzik belőle az, ami a jót megtartja az igazak útján. És azt a hiányzó valamit, én sem adhatom senkinek. Ha egy korsó tele van vízzel, hiába akarok bort önteni bele, mind lecsordul az edény oldalán. Nem veszi be, mert két dolog egy helyen meg nem férhet.

25. Ha tehát valaki nem tudja, vagy nem is akarja megtartóztatni magát a bűntől, azt senki sem tudja eltántorítani az elkövetéstől. Hogyha jó lélekkel táplálkozik valaki az anyja méhében, és onnan hozza magával az útravalót, az Istenben fog élni, és az Úrban hal meg.

26. De ha már az anyja sem szívott magába ilyen lelki táplálékot, mielőtt meglátta a nap fényét, akkor a magzata sem kapja meg a kíváncs útravalót.

27. Mindazonáltal amíg el nem fogtok engemet veszíteni, én szorgalmasan fogok szólani hozzátok, hogy megtegyem azt, ami a tennivalóm a világon, hogy ne rajtam múljék, ha nem lesztek olyanok, amilyennek lennie kellene az embernek. Én az élet vízének forrásából akarok nektek adni. De ha nektek jobb a kárhozát és a vétek vize, ám ti lássátok!

28. Én egyformán szólok jókhoz és rosszakhoz. Én megmondom nektek, hogy miképpen kell élni a földön, hogy az Istennek tetsző legyen az Égben. Szólok reménnyel és remény nélkül.

29. Reménnyel azokhoz, akikben van hajlandóság a jóra, hogy szavaimon épülve csökkentsék a fogyatékoságukat, és gyűjtsenek még ahhoz a jóhoz, amivel már bírnak.
30. Remény nélkül szólok tihozzátok, akik sokan vagytok, és a korszokok vízzel van tele nemes bor helyett.
31. Remény nélkül szólok hozzátok, akik tele vagytok gonosz indulattal, és bezárjátok füleiteket a beszédeim előtt, és semmit nem vesztek be abból. Inkább sokasítjátok a bűnt halmozva a már meglévőket.
32. Remény nélkül, mert kiáltó szó a pusztában, amit nektek mondok. Talán mégsem, hiszen az ocsú között is akad búzaszem. Lesznek talán majd közöttetek is, akik majd hajlanak a szómra, mert előbb elmúlik az ég és a föld, mint az én beszédem, amely mindvégig megmarad, és nem lesz híja egy jottányi sem.

3.

1. Én meggyújtom az értelem gyertyáját, és nem rejtem véka alá. Mindenkinek egyformán világol a fénye, amelynél bizton halad minden hajó a tengeren a sötét éjszakában és biztosan jut nyugalmas révbe. A vaksötét pusztában bolyongó vándor tétova lába országútra lel, és fedél alá kerül, ha az én gyertyám után igazodik.
2. Bizony mondom, sziklára fut, és összetörik az a hajó, amelynek balga kormányosa hamis fényt követ, mint ahogy éhen-szomjan vész a sötét pusztaság vándora, ha behunyja a szemét a fény előtt.
Aki vakon megy előre, körbe-körbe fog keringeni, mint a kerge bárány, és teste a fenevadaké, lelke pedig a sátán martaléka lesz. Fehérítő csontjai pedig útjelzők a pokolba vezető úton. Ám ti lássátok!
3. Én egyformán szórom mindenki földjére az igazság, béke, megértés, irgalmasság, szabadság, egyenlőség, testvériség magvát. Ha beboronálják a földbe, akkor csírák hajtanak, szárba szökkennek, megnövekednek az áldott magvacskák. Kalászt növelnek, és a kalász magvacskáit megérleli a nyári nap, és a búzából lesz majd a mindennapi kenyér, amelyből jut jónak, rossznak egyaránt. Böven jut az árnyékban ülő gazdagnak, és szűkösen jut a verejtékező, dolgos, szegény aratónak.

4. Amelyik magvacska az útfélre hullik, nem kel ki, mert felkapkodják a madarak, és nem lesz belőle érett kalász. Nem jut belőle az égi madárnak. Nem tudnak abból télirevalót gyűjteni az apró mezei állatkák. Nem lesz belőle kenyér, sem jónak, sem rossznak. Az a mag mindenkinek elveszett... Mondottam, akinek füle vagy a hallásra, az hallja!
5. Én szeretem az emberiséget összevéve, és egyenként is, ha szeretetre érdemesek. De gyűlölöm egyenként és összevéve azokat, akik gyűlöletre méltók, hogyha hazugok és álnokok. Nagyképű ostobaságukban Istenhez hasonlítják magukat, mondván: Isten az embert a maga képére és hasonlatosságára alkotta.
De ki látta közületek az Istent?
6. Én sem mondhatom magamat jónak, mert jó csak egy van, – az Isten az Égben. Én is földi embernek születtem, és nem bírok isteni tökéletességgel. Testem, lelkem emberi tulajdonsággal van felruházva, mint a tietek. Engem is gyötör a hideg vagy a forróság. A kínoktól én is úgy félek, ahogy félnék mások. De az a félelem nem térít le arról az útról, ami nekem ki van mérve. A türelmem nekem sem teljes, hiszen még a terméketlen fügefát is megátkoztam.
7. De sok van bennem Istenből, minélfogva sokkal többre is vagyok képes, mint az ember. Az a sok azonban igen kevés. Én csak Isten követe vagyok, de nem maga az Isten.
8. Bár az Isten bölcsességének csak egy kis morzsája van bennem, mégsem vagyok teljesen az emberekhez hasonló, mert az én szívemben nem lakozik álnokság, és lelkemben nincs irigység, ravaszság, és a számat nem fertőzi a hazudozás szennye.
Az ember nyelve mérges, mint a darázsfullánk, és a lelket sebzi meg égető kinnal. Kegyetlenebb az ember az oroszlánnál, mert az csak éhségből öl. Az ember kegyetlen, mint a tigris, akkor is öl, ha jól van lakva, mert szomjazza a vért.
9. Az ember hazug, esküszegő, rágalmazó, megmásítja adott szavát, lop, csal, visszaél mások bizalmával. A jóért rosszal fizet. Meg van verve minden gonoszsággal. Az anyja méhéből magával hozza a bűn minden magvát, amelyek vele együtt fává növekedve széjjelszórják az új magvakat.
10. Hol van hát az emberben isteni tulajdonság? Ha csak egy is volna benne, akkor Isten lenne hasonló az emberhez, de akkor már Ő nem is lenne Istennek mondható.

11. Viszem a keresztemet az emberi mérték szerinti jókért, akikért érdemes szenvedni, mert azok megtartják az én beszédeimet, és örökbe hagyják a maradékaiknak.
12. Eképpen fog növekedni az én eszmém híveinek a tábora, és egyszer eljön az az idő, amikor nem lesz különbség ember és ember közt, mert a földi javakból mindenki egyformán részesül. A válaszfalak leomlanak a népek között. Nem lesznek igába fogottak, mert csak a szabadság, testvériség, egyenlőség elve érvényesül. Ezért viszem az én keresztemet, hogy a jövő egyszer jelenné váljon, és a mai jelen minden árnyékával együtt a múlt ködébe vesszen. Pedig tudom, hogy annak a keresztfának a gyümölcse majd én leszek.
13. És szívesen halnék meg azokért a kisdedekért, akiknek énmiattam kellett elpusztulniuk, akiket annak idején Herodes levágotott.
14. Ezeknek a kis életét igen sajnálom, mégsem adhatom vissza, mert ahogy az el volt végezve öfelölük, meghaltak, és ami végbement, azon senki sem tud változtatni.
15. Százszor is szívesen meghalnék, ha azzal fel tudnám szárítani azokat a könnyeket, amelyeket a megszorodott anyák hullattak a kicsinyeik tetemére, ha az én halálom megszüntetné a szívük soha el nem múló fájdalmát.
16. Amíg életemnek gyertyája világol, adottságaimnál fogva tudok csodákat művelni, de ahogy mondtam, a múltba én sem tudok visszamenni.
17. Hanem tiérettetek, akik tele vagytok gonosz indulatokkal énrán-tam, és el fogtok veszíteni engemet, a kisujjamat sem mozdítánám.
18. Mindazonáltal hozzátok is szólok, és nektek is megmutatom az Isten felé vezető utat, mivelhogy azok szorulnak leginkább vezetésre, akik néznek ugyan, de mégsem látnak, és vakon tévelyegnek.
19. Szólok hozzátok, hogy ne legyetek tolvajok, hogy ne igézzen meg titeket a bűn.
20. Hogy ne legyetek olyan ragadozók, mint a farkasok, mint a sas, amely elragadja karmaival a kicsinyke bárányokat. Hogy ne legyetek olyanok, mint a menyét, amely a keskeny résen is átbújik, hogy lopjon.
21. Ti ne menjetek át rajta, akármilyen széles kaput tár elétek a hívogató bűn! Azt akarom, hogy ti, akik a hamisság borát isszátok,

szomjazzátok az igazságot. Mondottam néktek, én az élet vizét kínálom fel, és aki abból iszik, az ha meghal, is él, és amíg él, nem lesz a lelken hatalma a bűnnek.

22. Azt akarom, hogy ti, akik gyűlötségben éltek egymással, ismerjétek meg a jó békesség édes ízét. Amikor eljön az este, a megnyugvás vánkosára hajtsátok le a fejetekeket, és a jó lelkiismeret legyen a takarótok! Akkor békével alusztok éjjel, és ha felkeltek, békességben múlik el a nap felettetek.
23. Azt akarom, hogy sohase tegyetek másoknak olyat, amit magatoknak nem szerettek! Mert ki mit vet, azt aratja.
24. Azt szeretném: Ti, akik ma átkozzátok egymást, és ököltre mentek, holnap megértéssel áldjátok egymást, hogy titeket is megáldjon az Isten. Mert aki nem bocsát meg az ő embertársának, miképpen várhat a maga bűnére bocsánatot? Mert amilyen mértékkel mér valaki másnak a földön, hasonlóan mér annak Isten az Égben. Akinek füle van a hallásra, az hallja!

4.

1. Odament akkor őhozzá, egy a farizeusok közül, és azt mondta: Te egyebek között az egyenlőségről is szoltál nekünk, de azt csak mint a messiás jövő ígéretét csillantottad meg előttünk. Ha komolyan azt gondolod, hogy a szólásban egyenlő jogunk van, akkor mondd meg, hogy szólhatok-e én is.
2. Felelt neki Jézus: Én becsületesen értem azt, amit hirdetek. Mindenki egyenlő jogú velem a szólásban. Így ha valami mondanivalód van, szólj, és én hallgatlak!
3. Te Isten fiának mondod magad, és én nem kutatom, az vagy-e, vagy sem. A szavaidból nem érzik az, hogy valakit félre akarnál vezetni. Ha nem az vagy, akinek mondod magad, abból nekünk semmi kárunk nem lehet, mert nem árthatsz nekünk, csak magadnak, mert akkor a hazugság bűne terheli a lelkedet. Ha pedig valóban Isten fia vagy, akkor csak hasznunkra válhatsz, mivel hogy jóra kérsz minket.
4. Mi végighallgattunk téged türelmesen, habár a vádak özönét zúdítottad ránk, és szidalmaztál minket. Kárhoztatsz, és rágalmazol bennünket, holott mi soha nem vétettünk ellened. Még a féreg is fölemeli fejét, ha rátaposnak. Mi pedig, ha bűnös emberek is,

emberek vagyunk, és megkérdezem tőled, miért cselekszed ezt velünk?

5. Jézus ezt felelte: Ha ma még nem, majd fogtok vádolni és szidalmazni engemet holnap. Nem mondom, hogy ki, Te vagy más, de majd sokan közületek. Olyan biztos ez, mintha már meg is történt volna.
6. Ma még nem bántotok engemet, mert nincs itt az ideje. Ti nem tudjátok, hogy mit tesztek majd a következő órában, de én látom a holnapot. Ma még ártatlanok vagytok, mivel a holnap bűne nincs rajtatok. Nem a ti érdemetek a késlekedés kíméleti ideje. Én tudom, hogy fog átvedleni a ma báránya holnap vérszomjas farkassá.
7. – Uram, ki látott már olyat, hogy farkas lett volna a bárányból? Olyasmi csak a mesékben fordul elő. Mi nem gyerekek, hanem felnőtt, erős és gondolkodni tudó férfiak vagyunk. Arra kérlek hát, komoly szóval fordulj hozzánk!
8. – Te jóindulatú embernek látszol, úgy vélem, hogy az is vagy. Nem kell, hogy magadra vedd a vádakát, amelyeket általában az emberekre mondtam. Azt mondod, gondolkozni tudó férfiak vagytok. Gondolkoztok, de csak annyira, amennyire az emberi értelem megengedi, és azért veszed te is szó szerint, amit mondtam.
9. – Igazad van, Uram. Valóban nem értem, de elhiszem, hogy úgy van, ahogy mondod.
Azt sem értem, hogyan beszélhetsz olyan dolgokról, amelyek még az eljövendő időben szunnyadnak, ahová a ma vizsgálódó ember szeme nem lát.
10. Jézus azt felelte: Az embernek szeme sem előre, sem visszafelé a múltba nem lát. A közelmúltról annyit tud, amennyit saját szemével látott. A messze múlt időből annyit, amennyit apjától hallva megőrzött. De a jövőbe senki sem lát, és így nem is tudhat róla semmit.
11. Tudnod kell, hogy mégis van különbség ember és ember között. Mert van, aki száz tevével, juhok és marhák sokaságával bír, mert annyit örökölt az apjától, míg a másiknak egy kecskéje van, mert mást nem hagyott rá az apja.
12. Egyebekben is így van ez, nem csak a földi javakban. A próféták is emberek voltak, és mégis látták, mi van a jövőbe rejtve. Megmondták előre réges-régen, és a jövő titka megszületett a jelenben. Csakhogy azok kiválasztott emberek voltak, akiknek

szemeit Isten tette jövőbe látóvá. Így jön létre a különbség ember és ember között.

13. Az én szemem nem embertől való örökség, és azért látom a jövőbeni képeket, amelyeket más ember nem láthat meg.
14. Én láttam a tegnapot, sok-sok ezer esztendővel visszafelé, és látom előre a holnapot. Látom, hogy mi volt, mi lesz ezer meg ezer esztendő múlva.
15. Tudom, hogy mi lesz velem, veletek, velük, tudniillik azokkal, akik majd csak lesznek. Majd ha betelik az én végzetem, amit előre megmondtam nektek, akkor majd el fogjátok hinni, hogy valóban a jövőbe láttam.
16. Uram, ahhoz hogy előre lásd a te sorsodat, nem kell Istentől kapott képesség. Én is meg tudom mondani, hogy meg kell halnod, amiért igen szánlak téged, mert igaz ember vagy, és jót akarsz az embereknek a földön. És azt is meg tudom mondani, hogy miért fognak téged elveszíteni, csak azt nem, hogy mikor.
17. Szólt Jézus: Mondjad hát, miért?
18. Azért, Uram, mert Te mindenkinek jót akarsz, csakhogy az nem lenne mindenkinek jó... Te egyenlőséget és testvériséget hirdetsz. Ha szabadság és egyenlőség lenne, akkor a gazdagok nem tarthatnának rabszolgákat, akik helyettük dolgoznak.
19. Ha egyenlőség lenne, meg kellene osztani a földeket, a föld minden javát, hogy senkinek se legyen több semmiből, mint a másiknak. Itt kezdődik a baj, mert az ember még a gazdagságban sem akar egyenlő lenni, nemhogy a szegénységben... A népnek jó lenne ugyan, de az nem tudja a maga javát. A népet úgy terelik ide-oda a gazdagok, mint a pásztor a kezére adott oklatan barmokat.
20. És akinek érdekében feláldozod magad, éppen a nép fog majd téged elveszíteni, mert a népet elbolondítják a ravasz okosok, és ellened fellázadva a nép fogja követelni a te halálodat.
21. Aztán, mikor akart a gazdag testvére lenni a szegénynek, Uram? De te, Uram, testvériséget akarsz a földön. Meg akarod változtatni a világ eddigi rendjét, amelyhez nem csak az okos gazdag, hanem az ostoba szegény is ragaszkodik. Te mindenkinek jót akarsz, és ezért lesz mindenki gyűlölő ellenséged.
22. Ha mindenki testvér lenne, hogyan viselnének háborút a hatalmasok? Hiszen a testvér nem menne testvére ellen, hogy átverje dárdájával annak a szívét.

23. Mindazonáltal lehet, hogy te nem ilyen emberi okoskodáson keresztül látod a jövőt, hanem, ahogy mondod, Istentől vett képességed nyitja meg szemed előtt mindazt a titkot, amely mások előtt rejtve van. De én szeretnék hinni neked, Uram! Csakhogy énelőttem sokszor homályos a te beszéded, és kevészer értem tisztán, amit mondasz.
24. Jézus ezt mondta neki: De majd meg fogod érteni, nemcsak azért, mert okos vagy, hanem azért is, mert a te kételkedésed hittel van tele, és a te kételkedésed nem gonosz indulatból származik.
25. Te szeretnél világosságra kerülni a sötétség homályos honából. Én olyan lámpást adok neked, amelynek a fényénél megleled az értelem és igazság útját, amelyen igen sokan fognak majd járni olyanok, akiknek te fogod megmutatni az ösvényt, amely arra az útra vezet.
26. Annak a lámpásnak a fényénél, amelyet én gyűjtök neked, a dolgokat világosan fogod látni, és majd az írásaidban láttatni. Ezeket olvasni fogja az ember, amíg világ lesz a világ. És nemcsak azok olvassák, akik hiszik, hanem azok is, akik egy betűt sem hisznek belőle, de meghazudtolni nem tudják soha.
27. Meg fognak nyílni a te szemeid, János, mert megnyílik előtted az ég, és a titkainak egy kicsinyke része ismert lesz előtted. Azokat megismeri a világ. Mert te mindazt meg fogod írni, amit behunyttal szemmel láttál, János.
28. Uram, honnan ismeresz, hogy a nevemet mondod? Sohasem láttál engemet. Jézus azt mondta neki: Én mindenkit ismerek, János! Én mindenkit láttam, aki volt, és mindenkit látok, aki van, és lesz.
29. És most menj el jó békességgel innen! Aludjál nyugalmas álmot, hogy majd reggel friss elmével tudjál gondolkozni mindarról, amit mondtam neked.
30. Én most elmegyek innen, de nem mondom meg neked, hogy hova. És ha akarsz, harmadnapon utánam jössz.
31. Nem tudod, hol leszek, és te mégis elindulsz. Nem kérdezel senkit, és mégis megtalálasz engemet. Béke veled!

5.

1. Odament akkor őhozzá egy a vének közül, és azt mondta: Te Isten fiának mondod magadat. Ha az úgy volna, akkor a te értelmed miért nem Istentől való?

2. Kérdezi pedig tőle Jézus: Miért mondod te ezt nekem, vénember? Mondd meg nékem, hogy mi van értelem híján abból, amit nektek mondtam! Én hallgatlak téged. Beszélj!
3. Az benne az értelem nélkül való, hogy te csak magadat véled okosnak. Minket bolondnak tartasz, és bolondságokat mondasz nekünk.
4. Monda neki Jézus: Én ostromoztam hibáitokat, de nem mondtam, hogy bolondok vagytok, és én sem vagyok az. Akkor hát mi a bolond abban, amit mondtam? Mondjál egyet vagy kettőt!
5. Nem egyet-kettőt, de tizenkettőt is tudok, ha mind felsorolom neked...
6. Soroljad tehát!
7. Sorolom... : Nem tudod-e, hogy ember nem képes szeretni azt, aki gyűlöli őt? Nem tudja áldani azt, aki átkot szór az ő fejére, és aki megbántja őt lelkében, egyszer sem tudja azt neki megbocsájtani egy napon, nemhogy hetvenhétyszer. Mert ezt is mondtad. Nem itt ma, hanem egyebütt. Én már sokszor hallgattalak téged
8. És nem tud jót cselekedni az ellenségével. Ha valaki megüti az ő orcáját bal felől, nem fordítja oda a másik felét, hogy ott is megillessen őt, hanem ha tud, ököllel üt vissza. Ahogy nem adja az alsó ruháját sem, ha a felsőt kérik, éppúgy nem kenyérrel dob vissza a kő ellenében. Hogyan küldött volna az Isten, aki bölcs valakit, aki bolond beszéddel tartja a sokaságot?
9. Jézus ezt felelte. Az isten valóban bölcs, de te oktalan vagy. Megvénhedtél, és ahogy elszaladtak feletted az évek, elszállott az eszed is.
10. Nem az én beszédem a bolond, hanem te értelmezted bolondul azt. Te nem fogod fel azt, ami a szavak mögött van.
11. A tulok csak annyit ért meg a beszédből, hogy indulni, megállni, jobbra vagy balra kell mennie. De azt nem tudja, hogy melyiket miért kell tennie. Így te sem tudod, öregember, hogy mit, miért mondok, és éppen azért nem, mivel mindent szó szerint veszel.
12. Én is tudom, hogy mire képes az ember, hogy mit bír megtenni, vagy mit nem. Mégsem kérem arra, hogy gonosszággal fizessen a gonosz dolgokért, gyűlölje azokat, akik gyűlölik őt, hogy verje arcul azt, aki az ő orcáját megüti, mert aztérés nélkül is megteszi az ember.
13. Túlzott dolgokat kérek tőle, jöllehet tudom, hogy nem fogja megtenni, amire kérem, mert úgy gondolkodik, ahogy te. De azok,

akik hiszik, hogy Isten kívánsága, amit mondok, mérsékelni fogják az indulataikat.

14. Tudom, hogy az ember kevésre képes, és azért kérek tőle sokat, hogy legalább egy keveset adjon. Nem szó szerint kell értelmezni, ha azt mondom, hogy az alsó ruháját is adja oda, ha a felsőt kéri tőle. Ne adja mindenét, de adjon valamit, ami telik tőle! A ruha úgylis csak példa. Ha valaki a felső ruhát kérné a másiktól, nyilván nem kívánná még az alsót is.
15. Azért kérek sokat tőletek, hogy legalább keveset megfogadjatok belőle. Legalább azt ne verjétek arcul, aki szívesen köszönt titeket! Ne feleljetek átokkal az áldásra! Ha kenyeret kaptok, ne kövel fizessetek érte! Ha valaki odaadja nektek a felső ruháját, ne tépjétek le róla az alsót is! Ilyet még a leggonoszabb lator sem tesz, érzi, hogy ennyit Isten és ember elvárhat tőle.
16. Azért szólok így hozzátok, mert vannak ti közöttetek egészen, és nem egészen gonoszok. Sokan vannak jók, jobbak, de egészen jó senki. Én sem. Figyeljete! Ha száraz időben sokan mennek egy úton, annak az útnak a porát a lábuk fölveri, és az a por egyformán megszáll jót, rosszat. És amikor hazamennek, azt a port az utolsó szemig senki sem tudja leverni magáról. Valami kevéske megtapad rajta.
17. Menj most el, te öregember! Menj, és gondolkozz el azon, amiket hallottál most tőlem! Azon az úton, amelyen én vezettelek, az értelem és igazság pora tapadt meg rajtad. Ne rázd le magadról, sőt inkább ha találkozol valakivel, dörgölőzzél hozzá, hogy arra is ragadjon belőle néhány szemecske! És ha hazaérsz, jusson belőle a házad népének is! Bizony mondom neked, azoknak és mindenki másnak, hasznára lesz, hacsak egy szem is megakad rajta.
18. Én nem változtam, amióta beszélek veled, de ha te még mindig értelem nélküli bolondságnak érzed beszédemet, és csalónak vélsz engem, akkor csak rázd le magadról azt a port, és ne vígy magaddal innen egy szemet sem!
19. Erre azt mondta az öregember, Uram, te igen megszégyenítettél engemet. Nézd, fehér már az én hajam, és a szakállam is az! Nem esett még ilyen rajtam. Mégsem háborodik meg az én lelkem, mert méltán vagyok megszégyenülve. Nem rázom én le magamról azt a port, hanem inkább el fogom mondani mindenkinek, hogy hallottam beszélni az igaz embert, és én megfogadom, amit

ő mondott. Csakhogy én már nem sokat használhatok neked. Kevés már az én időm, Uram!

20. Jézus azt felelte: Te akartál megszégyeníteni engem, öregember, nem én tégedet! És ezért te szégyenültél meg, nem én. Én az Isten szavával szóltam neked, te pedig énhozzám az emberével. Ember nem kelhet versenyre Istennel. Viszont értelmet nyertél, és megbántad, hogy kételkedtél, és én mondom neked, hogy aki igazán megbánja tévedését a földön, megbocsátás lesz annak a jutalma az égben.
21. És vedd eszedbe, jobb ma néked megszégyenülnöd, és holnap dicséretet nyerned, mintha ma dicséretben lenne részed, és holnap megszégyenülnél.
22. Azt mondtad, nem sok hasznodat veszem, mert kevés a te időd. Bizony mondom neked, van aki többet munkálkodhat egy nap alatt, mint mások egész életükben. És ha kevesek lennének a te napjaid a munkálkodásra, annál értékesebbek lesznek az Istennél, aki előtt azok a napok éveknek számítanak. Nincs hát későn szólnod, ha azt mondog, amit tőlem hallottál.
23. Ha híven munkálkods, nem nekem leszel hasznomra, hanem magadnak és másoknak. Te kapod meg annak a jutalmát, és azok, akik teáltalad majd hirdetik a földön, ami Istennek tetsző az égben. Az én jutalmam kínos halál lesz, annak meg kell lennie, mint-hogy az úgy volt elvégezve már az idő előtt.
24. Menj most el, öregember megbékélt lélekkel! Ahogy mondtam neked, őrizd meg, amit hallottál, és ne fukarkodj vele, hanem osztogasd másoknak is! Minél bővebben adsz, annál több marad neked. Jutalmad lesz már ezen a világon. Szép és könnyű lesz a halálad, ha egyszer eljön az időd.
25. Menj most már hosszú utadra, megnyúltak az árnyak, és te rövidet lépegetsz, a házad pedig távol esik innen!

6.

1. Odament akkor Jézushoz egy ifjú lányka, aki nem volt sem szép, sem csúnya, de az arca igen értelmes, és a szeme okosan csillogó, és azt mondta Jézusnak.
2. Uram, szeretnék veled menni, hogy sokszor halljam a beszédedet, amikor az emberekhez szólsz.

3. Jézus így válaszolt: Hová akarnál énvelem jönni, leányzó? Nekem nincs otthonom sehol a világon, és ha eljön az este, sohasem tudom, lesz-e éjjeli szállásom az emberek jóvoltából.
4. Ma a tengeren innen, holnap a tengeren túl vagyok. Nem térhetnél meg minden este otthonodba, ahol várnak téged.
5. De ha lenne is otthonom, akkor se jöhetnél te velem, mert aszszony nem lehet éjszakára férfival, ha az nem a férje. Térj meg a te otthonodba! Nekem csak az lehet társam, akinek erős a lelke, és akit nem köt, és nem félt senki, és aki maga sem félt senkit.
6. Uram, akkor te éppen engem keresel. Árva vagyok, nem ismerem sem apát, sem anyát soha. Amíg kicsi voltam, a szánó irgalom vetett darabka kenyeret nekem, és néha-néha valami rongyot rám. Azt a kevés jót szeretném visszafizetni az embereknek, de ezt csak úgy érhetem el, ha tovább adom azt, amit tőled hallok.
7. Amikor már valamilyen munkára is alkalmas volt a kezem, megszűnt az a kis irgalom is. Akkor mint csenevész gyermeknek, dolgoznom kellett a betevő falatért és a rongyokért. Kedves szót soha senkitől sem kaptam.
8. Mindenki kutyája voltam, Uram, de senkinek sem a lánya! Nem tartozom hát senkihez, nem félt senki sem. Oda megyek, ahova akarok. Nem kell engedélyt kérnem senkitől. Ez a hely itt nem a szülőfalum, jövevény vagyok csupán.
9. Mindegy hát merre, hova, de szeretnék veled menni, mert úgy érzem, valami ismeretlen erő kényszerít hozzád. Azért mennék veled, hogy elleshessem tőled az igazságot.
10. Azért ha mégis elfogadsz engem, add, hogy az értelmem felfogja már korán az igazságot, és bátorságot is adj, hogy ki merjem mondani, ami igaz, és az embereket bölcsesség és bátorság erejével tudjam meggyőzni.
11. Az illendőség ellen pedig semmiképpen sem vétenék, mert ahogy neked nincs, úgy nekem sincsen otthonom. Így minden ház otthonom, ha befogad éjszakára. Így az éj sötétsége mindig külön-külön borulna ránk, és csak a nappal világossága látna együtt minket.
12. De ha elfogadsz engem tanítványodnak, Uram, meg kell mondanom neked, hogy én nem vagyok a zsidók közül való. Szabad-e nekem így az igét szájamra vennem?
13. Jézus azt mondta neki: Kedves leányom, először is az utolsó kér-

désedre felelek. Isten ígét mindenkinek szabad hirdetni, és annál nagyobb értékkel bír, ha pogány szájából jönnek azok az ígék! És bizony mondom neked, ha valaki lélekből és hittel mondja ki az első ígét, akkor Ő már abban a pillanatban nem számít pogánynak Isten előtt.

14. Én azért mégis úgy veszek téged, mintha keresztelő János, vagy én magam kereszteltelek volna meg Isten akaratából a Jordán vizében.
15. Jöjj velem hát, ha akarsz! Bátorságot nem kell, hogy adjak, mert az, hogy mellém állasz, már nagy bátorságra vall. Te velem akarsz jönni anélkül, hogy hívtalak volna. Ugyanakkor erős férfiak hívására sem állnak mellém. Te lány létedre nem félsz, mert erős a hited, mert Istenben van a bizodalmaid.
16. Mások félnek velem jönni, mert az én útjaim félelmetesek. Mindenki szembe jön velem, mert amerre én haladok, az az irány mindenkinek idegen, pedig az az út a békesség útja. Békességet akarok ugyan az emberek között, de a béke érdekében háborúban állok a hatalmasokkal, és azokkal, akik őket szolgálják.
17. Azok sokan vannak. Én egyedül a tizenkettővel, akik közt van halász, vámszedő és egyéb, akik még hisznek bennem. Sokan jönnek ellenem hamis váddal, rágalommal. Mások alattomos, képmutató álnoksággal, hogy elveszítsenek engem.
18. Kelepcét állítanak, tört vetnek, vermet ásnak, fogós kérdéseikkel zaklatnak, hogyha valamit mondanék a törvény, a parancsolatok vagy a hatalom ellen, bevádolhassanak a helytartó előtt, mert maguktól nem mernek megölni engem.
19. És úgy jönnek hozzám, mint a lopó, aki elrejtí szándékát. Roszszabbak az éhes farkasnál, mert az csahol, és üvöltve jön, és az ember tudja, hogy mi a szándéka. Az ember csúsza jön, mint a kígyó, és csókot mutatva belemar méregfogával abba, aki nem gyanakszik rá.
20. A szó erejével nem tudnak megfogni engem. Nem tudnak megfogni, mert az ő tudásuk véges emberi tudomány, de hamis vádakkal elveszítenek.
21. Ezt tudják az emberek. Titkon sokan vannak az én pártomon, de kevesen vannak, akik azt vallani is merik, mert ki merne annak az oldalára állni, akiről tudja, hogy vesznie kell? Velem együtt pedig senki sem akar elveszni.

22. Félnék azért az igehirdetéstől, mert az üldöztetést és sokszor halált jelent. Az én igém nem jó azoknak, akik azt akarják, hogy a világ rendje úgy maradjon, ahogy ők ezt a maguk javára kialakították.
23. De te nem félsz, leányzó. Inkább te fogsz majd lelkierőt adni az erős férfiaknak. Mondom neked, hogy te elhivatott vagy és anélkül, hogy kérted volna, megkaptad az értelmet és lelki erőt. Ezek csíráit magaddal hoztad a világra. Kiválasztott személynek születted.
24. Te leszel egy a sok közül, akik tovább viszik az én beszédemet, mert te az igaz ügyért akarsz élni. Legyen a te egyik neved Diké, a másik, mivel te este jöttél ide hozzám, legyen Jolé, vagyis az esthajnali igazság!
25. Igen, a te gyenge testedben erős lélek lakozik. Ilyen lelket keresek én, mert egy ilyen lélek, aki nyíltan mellém mer szegődni, többet ér ezer titkos hívemnél. Te árva vagy, hát nem félt senki, és ami ezerszer több, te nem félted magadat.
26. De te mégsem vagy árva, mert én leszek a te Atyád. Ha valakinek én vagyok a hozzátartozója, az annál többet nem kívánhat magának, sem a földön, sem az égben.
27. Mondom neked, majd velem leszel ott fent, az égi hazában, mert te az én választottam vagy. És ha majd már nem leszek itt a földi világban, onnan fentről vigyázok rád, hogy semmi bántódásod ne legyen, te erős lelkű, gyenge leányzó!
28. Jövel hát velem egy kis ideig! Nem sokáig lesz neked szükséged arra, hogy tanulás kedvéért velem légy, mert a te értelmed igen éles, és mindig megtalálod azt, amit mondani kell. Amerre te jársz, sokasodni fog a hívek száma, mert kedves a te arcod, és a beszéded okos.
29. Én már nem sokáig leszek közöttetek, mert közeleg az idő, amikor be kell teljesedni annak, ami felőlem elvégeztetett. Te is utánam jössz majd egyszer, de csak sok idő után, mert neked hosszú életűnek kell lenned itt a földön, hogy sokáig hirdessed Isten igéjét.
30. De nem leszel magad. Máshoz is tartozol majd, nemcsak énhozzám. Házasságra adod magad, mert úgy kell annak lenni, hogy sok fiad és lányod legyen, akik mind az új ösvényen fognak majd járni, és arra terelnek majd másokat is, mint ahogy te.
31. De a te férjed sem lesz zsidó, mert nem szükséges, hogy csak zsidó szóljon arról, amit én hirdetek, hanem az, akinek a szájából az értelem, hit, igazság árad.

32. Nem a fajta, hanem az ember számít. Az embernek jó vagy rossz szándékán múlik, hogy a farkasok családjába tartozik-e, vagy a bárányokéba. A jó mindenki szájából üdvös, a rossz mindenkiéből kárhozatos. Soha sem a fajta, hanem az ember szerint tégy különbséget! A zsidó éppúgy lehet gonosz lator, mint más, sőt gonoszabb is, mert ők fognak elveszíteni engem.
33. El fognak veszíteni, hogy beteljék rajtam, ami írva van. De a halálnak nem lesz hatalma rajtam, ki fogok majd kelni síromból, bármilyen mélyre ássa, és bármilyen súlyos követ hengerítsen rá nehezeknek az ember.
34. És akkor te is látni fogsz még engemet egyszer. Akkor nemcsak tudományt, hanem olyan erőt is fogsz nyerni tőlem, amilyen másnak nem adatik. Akkor olyan dolgokat fogsz művelni, amilyet más ember nem tud megtenni.
35. Menj most pihenni leányzó! Este is van már, és te hosszú utat tetél meg idáig. Fáradt vagy, hát jót fog tenni neked az alvás.
36. Igen, este van már, de hová menjek, Uram? Könnyű volt mondani, hogy minden ház az enyém, de a mindből lesz-e egy is, amelyiknek az ajtaja felnyílik előttem? Én nem ismerek senkit, és engem sem ismer senki, hiszen jövevény vagyok, és az emberek nem szívesen látnak. Mégiscsak jó lenne, ha veled mehetnék, Uram!
37. Nem jöhetsz velem, leány! Ahova én megyek, ott igen szűkös a hely. Asszonyok ott nincsenek. Nem lenne illő semmiképp!
38. Mit cselekedjek hát, Uram? Lassan sötétedni kezd az ég. A madarak is elhallgattak. Az emberek bezárják az házaik ajtaját éjszakára. Én csak most jöttem ide, nincs hová legyek. Pedig látod, Uram, vihar készül!
39. Jézus azt mondta neki: Lám csak, te leány! Ugye, látod azt a fenyegetően hallgató, vagy ellenségesen morgó tömeget, bizony ilyenek előtt kell majd beszélned arról, amiket majd éntőlem hallasz, és attól nem rettesz, de félsz egy kis megázástól.
40. Félsz attól, hogy az éjszakát egyedül kell töltened valami fának vagy bokornak a lombja alatt. Nem ott van ok félelemre, ahol az ember egyedül van a sötétben, hanem inkább ott, ahol napvilágnál emberek veszik körül.
41. A megázástól félsz, Jolé, de mellém állani nem félsz. Pedig az én tanítványaimat nemcsak eső vagy jég verheti meg, hanem meg is kövezhetik őket. De így van ez nagyon jól, hogy mellém állva

az esőtől félsz, de nem rettensz vissza a gondolattól, hogy talán megköveznek.

42. De ne aggódjál, sem a sötétség nem fog rád szakadni, sem az eső nem fog utolérni téged. Szárazon fogsz fedél alá kerülni, még mielőtt egész sötét lesz.
43. Menj, Jolé! Ne kérdezd, merre! Egy fehér galamb fog előtted repülni, azt kövesd! És amelyik háznak a tetejére leszáll, ott nem lesz bezárva az ajtó. Ott várnak rád, és szívesen látnak téged. Azok el fognak látni mindennel, mert te a mai napon sem nem ettél, sem nem ittál. Pihenőhelyet is adnak, mert te a mai napon még nem is pihentél. Menj, Diké!
44. Reggel, ha felkelsz, megkeresel engemet. Mindegy, merre indulsz, minden út énhozzám vezet. Mert aki engem hittel keres, az meg is talál. Attól fogva egy ideig velem leszel.

7.

1. Egy írástudó ment Jézushoz álnoksággal a szívében, hogy megfogja valahogy. – Te igaz embernek mondod magadat. Ha az úgy van, akkor miért ámtasz minket?
2. – Mivel ámtok én valakit is közületek?
3. – Azzal, hogy kétféleképpen beszélsz mivelünk. Azt mondod, szeressétek még az ellenségeiteket is, de ugyanakkor azt is mondod, hogy gyűlölöd az embereket, meg azt is mondod, hogy szereted őket. Lehet-e gyűlölni meg szeretni egyszerre? Melyik igaz? Egyik sem, vagy mind a kettő?
4. – Mind a kettő igaz! Te most azt gondolod, nem tudok szólni semmit, és megcsúfolsz engemet. Én az igazság szerint felelek neked.
5. Én szeretek is, meg gyűlölök is, de ahogy azt már mondtam, nem egyszerre, mivel két különböző érzés az emberi szívben ugyanazon időben nem fér meg.
6. Amikor szeretek, azt szeretem, aki szeretetre méltó. Amikor pedig gyűlölök, gyűlölöm azt, aki méltó a gyűlöletre. Téged is gyűlöllek ebben a pillanatban, illetve azt a gonosz indulatot, ami benned van, mert te rossz szándékkal jöttél hozzám. Nem vagy méltó arra, hogy valamiért is szeresselek téged.
7. Mert van az úgy néha, hogy egy kis időre én is ember vagyok, és olyankor méltatlan emberi érzés lesz rajtam is urrá. Annyira azért

sosem vagyok ember, hogy ártani akarnék akár az ellenségemnek is. Még neked sem, jöllehet megérdemelnéd, hogy korbáccsal verjelek el innen.

8. Ha van is bennem gyűlölet, nem forralok bosszút azok ellen, akik ártanak, és majd fognak ártani nekem. Pedig ha akarnék, tudnék ártani, hogyha helyet adnék a szívemben a gyűlöletnek.
9. Ha akarnám, fegyveresek hada harcolna értem, és megmásíthatnám sorsomat, amit előre látok.
Én a szívetek mélyére nézek, és tudom, hogy sokan tápláltok gonosz indulatokat ellenem.
10. De az én eszméim védelmezésére ne hulljon az emberek vére! A békesség szárnyán szálljanak azok az eszmék messzire a földre! Mégis úgy lesz, hogy sokaknak fog hullani a vére, elsőnek az enyém, aztán azoké, akik énutánam viszik az eszmét, és majd sok ezreknek a vére, akik nem tagadnak meg engemet.
11. Ma hozsánnát kiáltotok nekem, zöld ágakat terítetek, virágot szórtok utamra, és azt mondjátok: Áldott ez, mert az Úrnak nevében jön, és békességet hoz a népnek. Holnap bevádoltok és követelitek üvöltve: Feszítsd meg őt!
12. Töviskoronát nyomtok a homlokomra, gúnypalástot dobtok a vállamra, szembeköptök, és arcul vertek majd engemet, mielőtt a ti kérésekre megölnék majd. És ezt a gonoszságot, ezt a csúfságot nem a rómaiak, nem a pogányok űzik majd velem, hanem ti, akik magatok is zsidók vagytok.
13. Mégsem szórom rátok átkaim özönét, és nem is kiáltok bosszúért az égre. Én mindenkinek jót akarok, nektek is, pedig nem szeretlek benneteket. Egyenlőséget akarok mindenki számára a javakban, és egyebekben is. Azért mondom a gazdagoknak: Oszd el a te javaidat a szegények közt! Jobb elosztani a földi örökséget, mint az égit elveszíteni.
14. Ha minden gazdag hajolna az én beszédemre, akkor nem lenne senki szegény. Az lenne az igazság, mert minden embernek egyformán joga van a földi javakhoz, ha becsületesen munkálkodik. Nem Isten osztotta meg a legelőket, és nem ő számlálta ki a tevéket, juhokat, hogy kinek-kinek mennyi jusson.
15. Nem Isten akaratából van, hogy az egyik rakott asztal mellett minden jóban dőzsöl, és a másiknak a morzsákból is alig jut. Az sem, hogy míg az egyik bíborba-bársonyba öltözik, a másiknak alig van annyi rongya, hogy befedje a meztelenségét. Isten nem

látja szívesen, hogy éhezők, rongyosok is vannak. Mert ahogyan a nap egyformán juttat melegebből mindenkinek, úgy a föld javaiból is egyformán kellene jutni mindenkinek.

16. A gazdagok nem akarnak olyan igazságot, hogy mindenki a munkája alapján egye a kenyerét.
17. Ezért nem akarják, hogy a mások rovására épült jó világuk megváltozzék. Nem akarják azt a farizeusok, a vének, az írástudók, és a papi fejedelmek sem. Nekik minden úgy van jól, ahogy van. Beleszülettek a régi világba, és érdekük, hogy változás nélkül maradjon minden.
18. Mert ők a gazdagok javaiból részesülnek, és egy hajóban eveznek velük, és mindig dúsan termő gyümölcsöskertek között úszik a hajó.
19. Most menj el innen! Hadd jöjjön hozzám más is, ha szólni akar velem! Menj és gondolkozz, találsz-e valami mást, amivel meg tudsz fogni engem!

8.

1. A vének közül egy azt mondta: ha te békességet akarsz az emberek között, akkor miért bontod meg a régi rendet? Miért akarsz elrontani a törvényt, ami atyáinknak jó volt, és nekünk is jó? Miért lázítasz?
2. Nem akarok viszályt kelteni, de békét sem tudok hozni, ha az ember nem akarja azt. A békesség ára háborúság. Ha valaki újat akar, azt mindig a réginek a halála.
3. A régi ragaszkodik a javaihoz, amit az új el akar venni tőle. A kevés gazdagnak csak úgy lehet sok java, ha a sok kicsinek kevés van, vagy semmije sincs. Mind a kicsik, mind a nagyok tudják, hogy ez a rend nem tökéletes, és kölcsönös gyűlölet van a szívükben egymás iránt. A kicsi gyűlölettel néz föl a nagyra, a nagy gyűlölettel néz lefelé a kicsire, és állandóan fél. Nem én keltem hát a viszályt, hanem az a világ, ami van, ami nem jó úgy, ahogy van.
4. Én az olyan törvényt, amelyik jó, nem akarom elrontani. Amelyik a nép nagyobb felének rossz, azt meg kell másítani, és olyat hozni helyébe, ami mindenkinek jó. Akinek rossz a sora, az a jóról álmodik, és eljön majd az idő, hogy az álom valóság lesz. Ahogy az idő múlását semmi meg nem állíthatja, úgy nem lehet megmásítani azt sem, amit magával hoz.

5. A vizes szalma alatt sokáig füstölög, fuldoklik a tűz, de egyszer belekap a szél, és a szalma lánggra lobban, és elhamvad, és csak perrnye, és üszök, és korom marad a helyén. Ha olyan okos volnál, mint vén, akkor nem visszafelé, hanem előre néznél, és nem én bennem keresnéd az okot, hanem abban, ami volt, van és lesz még egy ideig.
6. Nem lázítok a főemberek és a császár ellen, mert kell hogy legyenek vezető emberek, hogy valamely nemzet meg tudjon állni a nemzetek között békében. Egybe kell fogni munkálkodásra a népet. Háborúban pedig egybe fogni a harcra.
7. Mindennek feje pedig a császár. Békében és háborúban egy akaratnak kell uralkodni, amely minden szükséges dolgot irányít!
8. Én senkit sem bujtogatok, hogy ezt vagy azt cselekedje. Én nem akarom vesztüket a gazdagoknak, de vegyék eszükbe a gazdagok, hogy mindennemű javaikat a szegények termelik meg nekik a háziállatok segítségével. De mit tesz a gazdag a javaiért, amelyekkel vissza is él?
9. A szegény egy életen át tartó fáradtsággal és szorgalommal tud magának gyűjteni valamicskét.
Gondolkozzatok, melyik a tiszteletre méltóbb, a gazdag ember-e, aki soha semmit nem dolgozott, vagy a szegény, aki szorgalmas kicsi méhecske módjára élt?
10. Aztán egy írástudó ment Jézushoz: – Uram, nincs bennem semmi álnokság. Én nem akarlak megfogni téged. Sokan vannak közöttünk gonoszak. Én magam is műveltem gonosz dolgokat életem hosszú során, de most, hogy te beszéltél, bánom, amiket cselekedtem, és arra gondolok, miért is nem tud jó lenni az ember. Egyik ember elmegy az idegen szőlőskert mellett, és nem nyúl hozzá, jóllehet éhes.
11. Az én értelmem nem olyan fényes, mint a tied, amely több, mint emberi értelem. Mond meg nekem, a másik ember miért lakik jól az idegen szőlőjében! Miért nem teremtett az Isten egyformán jó és becsületes embert, olyat akiben kedvét lelné, és örömmel tekintene le, mert nem esne gonoszság a földön.
12. Jézus felelt neki: – Azoknak is feleltem, akik álnok módon megkörtékeztek, mert azt gondolták, hogy beleesek a verembe, amit ástak nekem. Miért sajnálnám éppen téled a szót, aki becsületes szívvel közeledsz hozzám?

13. Azt kérdezed, miért nem teremtette az Isten egyformán jónak az embert. Nézd meg a kezéd! Egyformák-e az ujjaid? Ugye, hogy nem azok. Nem tudnád olyan erősen megfogni az eke szarvát, megmarkolni a kasza nyelét, a dárdát, a kard markolatát, ha a hüvelykujjad nem állana szemben a többivel. Így teljes a kéz. És akkor még el sem mondtam az ujjakról mindent.
14. Egyforma-e a madarak ruházata és éneke? Ha a holló és a varjú nem káromna olyan csúnyán, és a vércse nem visítozna olyan csúnyán, akkor nem tudnád, hogy milyen szépen fütyül a fülemüle, és a feketerigó.
15. A vadkörtefa sohasem hoz datolyát, sem édes húsú fügét, de az erdei sün örül a termésének.
16. A vaddisznó megelégszik a gombákkal, a tölgyfa makkjával és a gyökerekkel, mert a városba nem mehet.
17. Láttál-e már két egyforma fát az erdőben? Az egyik erre, a másik arra jó. Egyik hajóbordának, másik dárda- vagy baltanyélnek, a harmadik olyan fának, amelyre az íj idegét feszítik. Egyik sem adhat mást, mint amire a tulajdonságai szerint való. Egyikre sem mondhatjuk, hogy nincs rá szükség.
18. Az ember keveset tud, és nem tudja, hogy mi miért van. Aki jó, az nemcsak az ember, de Isten előtt is kedves, de még példaképnek is jó a gonoszok előtt. Aki gonosz, az sem ember, sem Isten előtt nem kedves, de jó ellenpéldának, hogy ne legyenek hozzá hasonlóságok mások. Ne legyen az ember sem egyformán jó, sem egyformán gonosz! Legyenek jók, jobbak, gonoszok, és gonoszabbak! Legyen szép, szebb és legszebb! Ha mindenki szép lenne, akkor a szépség elveszíteni a varázsát, és az ember nem is tudná, mi a szép. Változatosság kell mindenben, mert így keletkeznek az értékek. Az egyforma-ság egyhangúvá teszi az életet. Az egyhangúság pedig maga a halál.
19. Ha minden kavics gyémánt lenne, nem lenne semmi értéke. Mindenféle emberre szükség van, ha minden ember lágyszívű lenne, akkor sohasem ennél húst, mert nem lenne, aki megöli az állatot.
20. Mindabból, amit mondtam, érthetnél valamit. Ne gondolkodd azon, miért nem teremtette az Isten egyformán jónak az embert! Nem tartozik ez az emberre.
21. Térj meg a házadba, és legyen ott csendesség, és jó békeség. Ne kutassd Isten dolgait, amelyeket úgysem tudsz követni! Örülj annak, ami öröm az embernek! Azon légy inkább, ha eddig gonosz lettél volna, ezután ne ess többször ilyen bűnbe!

1. Megint a vének közül ment egy hozzá, és azt mondta: – Neked semmi sincsen jól, ami nekünk jó, és ami Mózesről kezdve mindmáig, mindenkinek jó volt. Miért akarsz te mindent megmászni?
2. Hát te is ezzel jössz hozzám, te vénember, úgy mint az a másik? Én semmit sem akarok megváltoztatni, ami jó. Mindent meg kell tartani, ami régen jó volt, és mai is az! De mindent el kell vetni, ami régen is rossz volt, és ma is az. Ezt az akarja, aki engemet elküldött, hogy mondjam meg nektek. Engemet az Isten küldött. Mivel kárhoztatsz engem, te vén?
3. – Te mindenben újat akarsz, amin megháborodik a mi elménk. Neked az sem jó, ahogy imádkozunk, mert az mondod: Ne legyetek bőbeszédűek a ti imádságaitokban! Ha imádkozni akarsz, zárd be az ajtódat, menj be a belső szobádba, és ott imádkozzál!
4. De ha sokat imádkozik valaki, a te szavaid után ítélve az is bűn. És ha a házukban bezárt ajtó mögött kell imádkozni, akkor minek van nyitva a templom? Ha mindenki rád hallgat, akkor minek a templom? Nincs is rá szükség! Vagy bontsuk le a templomokat?
5. Jézus válasza: Te, viperafajzat, mivel vádolsz engem? Az imádság semmiképpen sem bűn! Akkor sem, ha sok, akkor sem, ha kevés, de csak akkor, ha szívből van mondván.
Csak akkor van szükség hosszú könyörgésre, ha embertől kérsz valamit, mert az ember, ha szívtelen, még akkor sem ad, mert fösvény. Ha kölcsönt kérsz, azt sem ad, mert fél, hogy nem adod vissza.
6. Isten jobban tudja, mire van szükséged, mint te magad. Ha csak egy sóhajban, és titkon kérsz tőle valamit, azt is megadja neked. Mert Isten nem fél attól, hogy szegény vagy, és nem tudod megadni az adósságod. Mert neki semmire sincs szüksége az embertől! Te csak hálát adhatsz neki, semmi mást!
7. Én csak az én tanítványaimnak mondtam, hogy ti pedig imádkozzatok eképpen!
8. A vénember felelt: De a tanítványaid mindenfelé járnak, és azok is azt mondják, amit tőled hallanak.
9. Mondd meg, mi rossz és kivetnivaló van benne! Ha meg tudod mondani, én visszavonom az egészet.
10. Nem mondtam az én tanítványaimnak, hogy soroljanak fel mindent az imádságban, amire szükségük van. Azt mondtam, annyit kérjeteek csak: Add meg nekünk a mindennapi kenyerünket!

11. Mert a kenyérbe minden bele van foglalva, ami szükséges az embernek. Ha a kenyeret megadta, akkor mindent megkaptál.
12. Mi kell ahhoz, hogy kenyere legyen az embernek? Kell hozzá erő, egészség, hogy meg tudja művelni a földet. A földre kell a termékeny eső, a nevelő meleg, hogy kalászt hozzon az árpa. Ha tehát megadta neked az Isten a kenyeret, akkor megadta az esőt, a napfényt, a bort, a ruházatot, az erőt és az egészséget. Ezzel tudta a kenyeret megtermelni, és megfonni a fonalakat, és a fonalából megszőni a ruhákat.
13. Érted-e már, vén Joel? A kenyér szóban mindent kértél, és mindent megkaptál, ami neked szükséges. Kell-e hát bővebb imádság, ha egyetlen szóba belefér a mindent jelentő kérés? Ha valami közel van hozzád, nem kell odamenned, mert elég a karnyújtás is.
14. Joel megszégyenülve hallgatott, lehajtott fejjel. Uram, te kevesebb vagy Istennél, de több vagy, mint az ember. A legbölcsebbnél is bölcsebb a földön. Neked van igazad, és én ezután úgy fogok imádkozni, amint te meghagytad.
15. Jézus válasza: szép és becsületes dolog, ha valaki belátja a tévedését. És nem is restelli bevallani. De ne menj még el! Te egyebekkel is vádoltál engem, és azokra is felelni akarok neked, és nem árt ha hallják, akik itt vannak.
16. Ha mindenki otthon imádkozik, lebontsuk-e a templomokat, mivel nincs rájuk szükség? Ezt is kérdezted.
Nem kell lebontani azt, amit Isten dicsőségére emelt az ember, mert szent hely az! Csak azok szentségtelenítik meg, akik nem szívből, hanem színből mennek oda. Van az úgy, hogy az egész nép számára kértek valamit Istentől, és azért, amire a közösségnek van szüksége, nem egyenként, hanem közösen kell imádkozni! Az imádság ereje is nagyobb, ha sok szájból egyszerre tör az ég felé.
17. De mondom neked, Joel, és mindazoknak, akik engem hallani akarnak: Van a templomnál nagyobb és szentebb dolog is. Mindenben, amit lát az emberi szem, a végtelen tengerben, egy vízcseppben, egy égbe nyúló hegyben, vagy egy porszemben, mindenben benne van az Isten. Mindenben, ami határtalan, nagy és szépséges, és hatalmas, amit Ő alkotott.
18. A csillagos égben, az érett gyümölcs hamvasságában, a szivárvány színében, a virágbibe arany porában és a pille csodálatosan szép szárnyában megtalálhatjátok az Istent. És ha ezekben meg-

látjátok Őt, akkor egyetlen egy fohász is lehet olyan szép ima, mint amelyet nem mondtatok még soha.

19. Egy vízcsepp igen csak kicsike valami, de ha sok van együtt, azzal elolthatjátok a szomszúságot. A végtelen nagy tenger is csak vízcseppek sokasága.
20. De majd eljön az idő, igaz, soká, nagyon soká, amikor az ember megélesíti a látását, és meglátja, hogy a vízcsepp szűk határa egy egész kicsiny világot övez, amelyben sok-sok kicsiny állatka él.
21. Ti csak kövekből épített templomokat ismertek. Nézzetek meg egy virágba borult fát! Az is egy csodálatos Templom! Menjetek annak eleven boltíve alá, és omoljatok térdre, mert az is Istennek a temploma!
22. Annak a templomnak minden virága egy-egy oltár. Minden oltáron bogárka hívek énekelnek, halk bogárka nyelven.
23. És ha néma csodálattal adóztok annak az eleven, sokoltárú templomnak, akkor néma szájjal is igen szépen imádkoztok, mert a néma hódolat beszédesen dicséri Istent. És az az el nem mondott imádság nem megy veszendőbe. Meghallja, és meghallgatja, Akinek szól. Nem kértél semmit, és mindent megad a virágtemplom fölé hajló Isten.
24. Nézzétek az érett gyümölcs hamvát! Gondolhatjátok, hogy Istennek lehelete van azon! Nézzétek meg a pillangók szárnyát! Az az álomszép, finom, könnyű díszítés több, mint amire ember képes lehetne. Isten festette azt.
25. Isten annyi csodálatos szépet mutat, hogy az ember nem tud olyan szép éneket énekelni, olyan szép imádságot mondani, amellyel meg tudná köszönni azt a sok gyönyörűséget.
26. Íme, megfeleltem neked mindenre, Joel. Van-e még valami, amivel vádolsz engem? Az a földet nézte, és így szólt: Nem vádolkak én már téged, Uram, semmivel! Azt is lelkemből bánom, amit mondtam.
27. Jézus válasza: Aki egész lelkéből megbán valamit, annak a vétke megbocsátatik. Az az imádság, amelyet én szereztem, abban az is benne van: Miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.
28. Joel válasza: Uram, Te nemcsak bölcs vagy, de a te beszéded szép szavú. A te szép szavaidat úgy issza a lélek, mint a szomszéd a forrás üdítő vizét.
29. Én eddig keveset tudtam Istenről. Csak annyit, hogy félelmetes, erős, és bosszúálló, akitől rettegni kell, mert megbünteti az apák

bűneit a fiakban, harmad és negyed iziglen. Hiába nem vétkezik valaki, mindig félnie kell attól, hogy valamely őse gonosz dolgot művelt, és ő, az utód fog azért megbűnhődni.

30. Ahogyan te beszélsz Istenről, úgy érzem, nem veszi Őt többé körül homály. A félelmisség fekete palástja most lefoszlott róla. A te szavaidban valami megnyugtató ígéret van. Most már nem tölti be lelkemet félelem, ha arra gondolok, hogy egyszer majd előtte kell állnom.
31. Nem tudtam, hol kell keresni az Istent. Most már tudom, hogy benne van mindenben, ami szép, ami nagy, ami szelíd, vagy ami félelmetes. Benne van a csörgedező kis pataokban, a víz vad rohanó árában, a suttogó esti szellőben, a vihar zúgásában, a kismadár füttyében, a mennydörgésben.
32. Arra kérnélek téged, Uram, ne ilyen szépen írd le az Istent! Hagyd meg őt erős, titokzatos, kemény és könyörtelen Istennek! Ami szép, azt sárral dobálja meg, és beszennyezi az ember. Aki újat akar, arra úgy néz, mint az ellenségére. Hiába akarsz jót a világnak.
33. – Te jót akarsz nekem, ami szép szándék. De mondom neked, Joel, mindegy, akárhogy is beszélek. El kell vesznem a földön, mivel az már el van végezve az égben.
34. Joel azt mondta neki: De Uram, hát nem lázad fel a te lelked a végzeted ellen? Te ebben megnyugszol? Hiszen te, mint Istentől való, hatalmas vagy!
35. Az Isten akarja így, és én nem lázadok az Ő végzése ellen. Én küldve vagyok, és nekem megfutamodni nem szabad. Nem lehetek hazug, képmutató. Az imádságban, amit rátok hagytam, azt mondom: Legyen meg a te akaratod, miképpen a mennyben, úgy a földön is! A példát annak kell mutatnia, aki beszél róla.
36. Az lesz hát, amit Isten akar. Az embernek Fiára sok szenvedés, és megcsúfoltatás vár. Mégsem akar menekülni, jóllehet éppúgy érzi a lelki gyötrődést, és a testi kínokat, mint bárki közületek. Mégsem akarja kérdezni, miért kell annak így lennie. És ne akarjál engemet eltántorítani!
37. Joel így felelt: Elmegyek, Uram, ha küldesz. Pedig veled mennék, Uram mindenhová, vállalnám érted a kereszthalált is, ha lehetne. Akkor legalább életem végén hasznára lennék annak, aki azért él, hogy Isten felé terelje az embert.
38. Elmegyek, Uram, de még szeretnék valamit mondani. Azt se bánnom, ha örökös kárhozat lesz ezért a részem. Bárcsak úgy lenne

a te esetedben, Uram, hogy ez egyszer az Isten tévedett a végzésében, és megmásítaná azt! Inkább azok halnának meg, akik életedre törnek!

39. – Nem haragszom rád, Joel. Jó a szándék. Ezzel a pogány beszéddel is imádságot mondtál értem. Most már ne szólj többet, nem segíthetsz rajtam!

10.

1. Odament egy írástudó Jézushoz, és így beszélt: Te azt mondod, meg kell halnod, mert új igazságot hirdetsz a népnek. Ha feléd hajlik a nép, akkor a papi fejedelmek elveszítik a hatalmukat. Ezért mindent megtesznek ellened, hogy elvágják az utadat. Írástudókat, véneket, farizeusokat küldenek hozzád fogós kérdésekkel, hogy megkönyékezzenek téged, hogy törbe ejtessenek. Azok el is jönnek, és meghallgatnak téged, és amit szólnak, azt elferdítve úgy mondják el mindenütt, hogy a nép ellened lázadjon, mivel te felforgató vagy. A nép ellened fordul, és akkor bevádolnak téged a helytartónál, mondván: Íme, itt van az az ember, akinek a fejére halált kiállt a nép, mivel istennek és királynak mondja magát. Olyan dolgokat tanít, amiket nem lehet elhinni. Olyan dolgokat kíván tőlünk, amiket ember megtenni nem képes. Nem tiszteli a törvényt, sőt inkább megszegi azt. Azt az asszonyt is, aki paráznaság vétkében bűnösnek találtatott, megmentette, holott törvényeink szerint az ilyen asszonyt, meg kell kövezni.

És te azt mondod, a Te haláloed már előre elvégeztetett, hogy mindennek úgy kell lennie, ahogy az elő van írva.

Hát micsoda Isten lehet a te Atyád, ha téged, egyszülött fiát halálra ad? Ilyesmit még az ember sem tesz a fiával! Nem inkább azt kellene cselekednie, ami megment téged?

2. Jézus így válaszolt: Te gonosz lator, Istent vádolod, te esztelen? Nem vagy méltó arra, hogy feleljek neked. Menj legelni a bamba tulkok és az ordító szamarak közé! Takarodj a szemem elől!

1. Közeledett az idő, amikor az írásnak teljesedésbe kellett mennie.
– Nem sokáig leszek én testben tiveletek. Legyetek készen a vigyázásra, mert a pásztor elmegy, de a nyája itt marad, és ti lesztetek annak az őrzői, hogy ne legeljenek olyan mezőkön, ahol a bűn mérgező füve terem!
2. Szorgalmasak legyetek a vigyázásban, mert csak addig lesz erős a nyáj, amíg együtt van! Mert ha ki erre, ki arra szédeleg, külön-külön vesznek el mind egy szálíg.
3. Menjetek minden tartományba el, ahol hívek laknak, és vezessétek őket szép kies folyóvizekre, hogy az élet vízből olthassák a szomjukat! Vezessétek őket gyenge fűvű mezőkre, ahol nem csak a test, hanem a lélek is egészséggel táplálkozik!
4. Hirdessétek mindenfelé az igét! Ingyen adjátok, amit ingyen vetétek! Ne váltsátok pénzre az igét, mert annak nincs ára!
5. Ne tépelődjete az azon, mit esztek holnap, és hol lesz a szállások éjjel! Ti nem szántotok, nem vettek, és nem arattok, de aki Istennek munkálkodik, annak Ő megadja a mindennapi kenyerét.
6. Nem kell pénzre vágyakoznotok, mert aki a pénzben látja a holnap biztosítékát, az nem Istenre bízta magát, és könnyen csalódásba esik!
7. A ti béretek bőségesen van meghatározva az égben, jöllehet sok szükségét szenvedtek a földön. Ha úgy haltok meg, ahogy nekem kell meghalnom, azt fogadjátok megnyugvással!
8. Örökbe hagyom nektek a tanításomat. Gyümölcsöztessétek ezt a tőkét úgy, hogy idővel sokezerszeresére nőjön! Én tudom, hogy jól választottam meg az én számadó juhászaimat.
9. Az ember Fiának meg kell halnia, mert elárultatik. Én szánom azokat, akik engem elveszítenek, mert a zsidó választott népe volt eddig az Istennek. Most majd szét fog szóródni a földön. Mindenütt lesz otthona, de hazája sehol. Él Rómában, de nem lesz római. Él Görögországban, de nem lesz görög. Mindenütt üldözött zsidó marad, és eljön egyszer az idő, amikor egy emberi fenevad milliószámra fogja öldökölni őket.
10. Igen meghalok, de harmadnapra újra megépül a Templom, amit most lerombolnak, és akkor eljön még egyszer hozzátok az embernek Fia. Akkor még egyszer látni fogtok engemet a földön, de aztán többé soha.

11. Itt hagyom nektek azt az erőt, ami bennem van, és ti is képesek lesztek majd azt tenni, amiket én cselekedtem.
12. Járjatok azon az úton, amelyen én mentem, és arra vezessetek másokat is, mert az az üdvösség útja! Úgy igazságos, ha mindenki munkálkodva keresi meg a kenyerét. Mindenkinek joga van azokhoz a javakhoz, amelyek a földön, föld alatt, vízen, víz alatt és a levegőben vannak.
13. Úgy neveljétek az embert, hogy külön legyen a ragadozó állatnál, úgy, hogy ne falja fel az erősebb a gyengébbet! Ezt hagyjátok az embernek Fia. Ezt hagyjátok majd ti is azoknak, akik utánatok jönnek. Jusson el az igazság minden néphez, hogy az ember megtalálja önmagát, és békesség legyen az emberek között!

Ultima verba (utolsó szavak)

Megfutottam immár az én pályámat, én Uram, Istenem! Ami írva volt, minden végbement. Itt függök, mint gonosztevő a két lator között felszegezve, megfeszítve a fán. A keserű pohár utolsó cseppjeit iszom. A keserves kínok megemésztették már az erőmet. Szemeim elhomályosultak, mert már nem látom az ellenségeim gyűlölködő arcát. Még hallom a csúfolódó hangjukat, de a szavak értelmét már nem fogja fel az elmém. Csak az iszonyú kínokat érzem még. Elalél és Hozzád készül a lelkem, amelyet a te választott néped nem tudott felszegezni a fára, mint a testemet. Megjártam az utat a Te akaratod szerint.

Megtiszteltek engem töviskoronával. Királlyá tett a néped. Mindenki másnál magasabbra emeltek. De szörnyű kín az ára, jó lenne letenni ezt a királyságot!

Én megváltottam a világot, te is válts meg engem a kínoktól! Válts meg engemet immár, hogy az igen nagy kínok ne csaljanak ellened méltatlan szavakat a számra!

Jövel hát, halál mihamarabb!

Szigetszentmiklós, 1968. május 10.

Rőzsetúznél

Lemenőben volt a nap. A keskeny patakon cikcakkos piros vonal rezgett. A szemközt lévő erdő úgy látszott, mintha lángra lobbant volna. Az oldalt eső sziklák ragyogtak a rájuk hulló vérvörös fényben. A nap most csókolta meg a föld sötétkék peremét. Egy pillanatra szinte nyomasztó csend ülte meg az aludni készülő világot. Megpihent az esti szellő, és az erdő minden lakója elhallgatott.

A kis patakon most gázolt át egy férfi. Övig meztelen volt, de azon alul is csak egy állatbőrből készült általvetőt viselt. A derengő alkonypírban olyan volt, mint a Vizek bronzba öntött istenszobra. Vállban és csípőben széles volt és az átlagnál jóval magasabb. Alkata arányos és tökéletesen szép férfitest volt, amelyet valaha az ógörög szobrászok művészi lelke álmodott meg, és istenáldott keze faragott remekbe. Kezében egy rövid nyelű, súlyos bunkót szorított. A vállán egy hatalmas szarvasünőt vitt. A nagy teher ellenére könnyedén és ütemesen lépkedett. Minden mozdulatán látszott, hogy testében az őseember roppant ereje lakozik.

Mire az erdőbe ért, már teregette szárnyát a fekete alkony.

A férfi egy óriási vadkörtefa alatt ledobta a terhét. Amint egy pillanatra az elejtett vad fölé hajolt, kifinomult ösztöne azt súgta neki, hogy valami veszély fenyegeti. Villámgyorsan megfordult a sarkán, de nem egyenesedett fel egészen, hanem úgy maradt kicsit meghajolva, teste egyensúlyát lábujjhegyen állva biztosította. Megfeszített izmokkal, kissé szétvetett lábakkal a legelőnyösebb helyzetet vette fel bármilyen irányból jövő támadás fogadására. Olyan volt, mint a meghajlított rugalmas vessző.

A tisztáson egy szürke, csíkos bundájú, óriás testű, nyúlánk állat suhant keresztül. Puha talpa nesztelenül taposta az erdei föld bársony szőnyegét. Aztán a csíkos test könnyedén a magasba szökkent, és gyönyörű ívben szelte át a levegőt.

A férfi látszólag közönyösen várt. De a jobb lábán és a jobb karján pattanásig feszültek az izmok és az erek. Aztán egy kicsit féloldalt és hátrahajolt, majd mint a gerelyvető, visszalendült, és a bunkó szörnyű erővel vágódott az állat szeme közé. Az óriási macska még talpra esett, és egy pillanatra megállt a lábán, de vér bugygyant ki az orrából és szájából és mozdulatlanul terült el a pázsiton. A vadon rettegett uralkodója, a félelmetes királytigris békésen feküdt a földön. A bunkó egyetlen ütéssel zúzta szét az agyát.

A férfi közömbösen nézte egy ideig. Az arcán nem látszott sem izgalom, sem a győzelem öröme. Biztos, hogy ez a kaland nem az első volt az életében, és nem is tulajdonít neki nagyobb fontosságot, bár nem egy ilyen találkozás kitörölhetetlen nyomot hagyott az arcán és az egész testen bizonyosságául annak, hogy roppant ereje és tűneményes gyorsasága ellenére sem végződtek mindig ilyen szerencsésen az összecsapások. A hatalmas fogak és karmok egykori gazdái nem voltak hajlandók feladni a küzdelmet maradandó emlékek hátrahagyása nélkül.

A férfi most visszament a patakhhoz. Övéről lecsatolta a tömlőjét és megtöltötte vízzel, aztán visszatért a vadkörtefa alá. Letette a tömlőt, aztán áthaladva a tisztáson bement az erdőbe, és kis idő múlva hatalmas nyaláb száraz rőzsével tért vissza, amelyet ledobott a megölt állatok mellé. Aztán övéből rövid, széles pengéjű kést vont elő. Nyársat faragott. Mire az éj rádobta fekete fátylát az erdőre, bárátságosan pattogó tűz világította meg a közeli fákat és bokrokat.

Aztán a férfi leült egy tuskóra a tűz mellé, és nagy hozzáértéssel forgatta a nyársat, amelynek végén jókora szelet hús pirult, és kellemes illata étvágygerjesztően terjengett a levegőben. Mellette friss leveleken már nagy halom várt fogyasztásra. Aztán az evéshez fogott. Lehet, hogy éhes volt már. A vacsorakészítés legalább is arra vallott, de nem sietett az evéssel. Egyáltalán nem látszott rajta a várakozás izgalma, amelyet a jó étel iránt érez az ember. Evett, de nem azzal a mohósággal, ami falánkságra mutat. Evett, de csak úgy végezte ezt a műveletet, mint valami magától értetődő megszokott tevékenységet.

A tűz fényénél minden arcvonása élesen látszott.

Fekete haja természetes csigákban omlott a vállára. A homloka boltozatosan magas. Orra merészen egyenes vonalú. Ajka arányos metszésű és egészségesen piros. Nem viselt szakállt, és így meg lehetett látni nagy akaratereire valló széles állát. Arca egészében véve szép és arányos volt. Hanem azon a szép, szabályos arcon nem látszott semmi indulat sem. Kemény és keserű vonás volt a szája körül. Az arc egyáltalán nem volt vad, hanem inkább valami komorsággal vegyes szomorúság uralta. Talán sohasem ismerte a nevetést és talán sohasem enyhítette a mosoly derűje azt a komor arcot.

Az a magas, domború homlok olyan felhős volt, mint a bércek orma ködös őszi alkonyatban. Mélytüzű, fekete szeme becsületes nyíltsággal nézett a világba hosszú pillái alól. De a tekintete figyelő és riado-

zó volt, mint azé, aki valamire vár, valamire, ami után vágyakozik, és amitől fél. Retteg, hogy az a valami megjelenik, és fél, hogy eltűnik, miután meglátja.

Erejét, ügyességét, bátor határozottságát tekintve az az alig észrevehető nyugtalanság nem lehetett kapcsolatban valami élőlénnel, emberrel vagy állattal, hiszen ezek nem voltak félelmetes tényezők a számára. Bizonyos, hogy nem a mindennapok világával volt ez összefüggésben. A lelkében lehetett valami, amitől felhős volt a homloka, keserű a szája, rettegő és bús a tekintete.

Ahogy befejezte az evést, és mozdulatlanul, kormosan, feketén ült a tűz mellett, maga is olyan volt, mint a homályba vesző, némán hallgató háttér, amely kívül esett a tűz fénykörén.

Hirtelenfelkaptaafejét,éshátravetettehullámos,feketehaját.Figyelt...

Megzörrentek a szemben lévő bokrok. Egy férfi jött keresztül a tisztáson, és nyugodt, határozott léptekkel egyenest felé tartott.

– Szálem! – mondta és megállt a tűz előtt.

– Szálem! – viszonzta a köszöntését a Feketeszemű. Az én szállásom a te szállásod. Az én tüzem a te tüzed. Az én étkem a te étked. Ha fáradt vagy, ülj le! Ha éhes vagy, egyél! Ha szomjas vagy, igyál! Amíg az én tüzemnél vagy, a te barátod az én barátom. Ellenséged az én ellenségem. Megvédelek, ha úgy jönne a sora!

Hangjában nem volt lekötelező nyájasság, de amit mondott és ígért, azon érzett, hogy őszintén mondja.

– No, egyél! – ismételte meg, és a húsokra és a zöld leveleken lévő fölszeletelt pirított gombákra mutatott.

– Itt van a víz, és itt van a késem is. Egyél, igyál!

– Te igen emberséges ember vagy, szólt a jövevény, és illő, hogy mindenre feleljek, amit mondtál, tehát:

– Ha annyi barátod volna, mint nekem, akkor épp olyan árván állnál a világban, mint én. Ha annyi ellenséged volna, mint nekem, akkor minden élő ember az lenne. Éppen ezért köszönöm, hogy szembeállnál velük értem, akiről azt sem tudod, hogy ki vagyok. Ámbár az ellenséggel magam szoktam elbánni, ha arra kerül sor. De azért igen megbecsülendő, ha olyan ember kínálja a segítségét, mint amilyen te vagy.

– Te sem tudod rólam, ki vagyok, mi vagyok, érnék-e valamit, ha melléd állnék.

– Hogy ki vagy, azt nem tudom, de azt tudom, hogy annyit érnél, barátként, mint amilyen veszedelmes volnál ellenségnek. Még egy-

szer köszönöm, hogy helyet adsz a tüzed mellett, ennivalóval és vízzel kínálsz, és pihenő hellyel éjszakára.

– Nem tudom, ki vagy, de azt nem is kutatom. Ha a nevedre lettem volna kíváncsi, akkor nem azt kérdeztem volna tőled, hogy éhes, szomjas, vagy fáradt vagy-e. Azt hittem, hogy a három közül valamegyik érint téged. Ennyi az egész. Te is így tettél volna, ha én megyek a tüzed mellé. De most már egyél! Beszélgetni azután is ráérünk, ha éppen akarsz. Ha lesz mondanivalód.

– Lesz... hanem a késed visszaadom, az nekem is van. Nem ennél te is velem?

– Én már túl vagyok rajta, de ha neked úgy jobban esik, hát... a kése-re szúrt egy szelet húst és enni kezdtek

– Értesz a hússütéshez, Feketeszem, mondta a jövevény, amikor megelégedett. Hosszú útról jövök, és igen éhes voltam. Megláttam a tüzed fényét, és az hozzád vezetett. Örülök, mert különben valamegyik fán kellett volna töltenem az éjszakát a vadállatok miatt, jóllehet a kígyók és – a megölt tigrisre mutatott, az ilyen nagy macskák ellen az sem biztosíték.

– Valóban nem, de ez itt már igen békés állat.

– Látom, megszelídítetted.

– Kénytelen voltam, különben csak a csontjaimat találtad volna itt, és akkor te...

– ... és akkor én éhen maradok, mondta a jövevény, és mintha valami mosolyféle suhant volna át az arcán.

Feketeszem erre a megjegyzésre nem válaszolt, hanem azt mondta:

– Ilyen nagy macska még sok lehet az erdőben, hanem ha jönne valamelyik, az ellen már ketten leszünk. De lesz majd gondunk a tűzre is, hogy el ne aludjék. Az visszatartja őket.

– Igaz, mondta a másik. – A tűz két okból is jó lesz. Elűzi majd a hideget is. Az éjszaka máris erősen hűvösödik és az embernek nincs olyan jó meleg bundája, mint ennek a szelídített nagy macskának itt.

– Az igaz, de mivel neki van, nekünk meg nincs, hát majd lehúzzuk róla. Jó lesz neked. Nekem van ilyen takaróm, hát egyikünk sem fog fájni.

– Okos gondolat! Fogjunk hát hozzá, amíg rá nem hűl.

Az idegennek lángvörös haja volt. Homloka széles és alacsony. Szeme szürke, hideg. Tekintete áthatóan éles, mint a tör hegye. Orra erősen hajlott, mint a keselyű csőre. Arca szeplős. Szája keskeny, erősen összeszorított. Álla dacosan előreugró, energikus. Rőt bajusza és

szakállá volt. Szemöldöke és szempillája alig. Hangja éles, de nem kellemetlen. Nem volt olyan magas, mint a másik, de jó araszos vállú, bikanyakú, domború mellű. Karjai rendkívül hosszúk, mint a gorilláé. Minden mozdulata gyors, határozott és biztos. Barátnak ő is épp oly kíváncsi lenne, mint amilyen félelmetes volna ellenfélnek. Nem volt szép, de egész lényében volt valami megnyerő és rokonszenves.

– Szóval féltél a vadállatoktól, Vöröshaj? kérdezte a vendéglátó.

Az ránézett hidegfényű szemével.

– Egyáltalán nem féltém tőlük, Feketeszem! De ha az ember alszik, mégiscsak biztonságosabb a hely a fán, mint a földön.

– Vöröshaj, te tudod, hogy vannak veszedelmes állatok, amelyek zaj nélkül tudnak fára mászni.

– Tudom, Feketeszem, de azok az állatok nem emberre vadásznak. De ha mégis... én igen éberem alszom, és igen jó fülem van. A kígyó szagát még ha alszom is, megérezem.

– Míg ide jöttél, addig is elkaphatott volna egy ilyen szép nagy macska, nem?

A jövevény ráhagyóan ingatta busa fejét.

– Igazad van, Feketeszem, elkaphatott volna. Nem eggyel találkoztam már. Csakhogy ezek a szép nagy macskák egyedül szoktak támadni, nem csapatostul, mint a farkasok, és így...

– Hát neked nem elég ilyenből egy is? Elhiszem, hogy bátor és ügyes vadász vagy. Én is értek hozzá, és érek is valamit, mégsem szeretném, ha egy ilyen csíkos macska a párjával együtt támadna rám.

– Én sem, mondta Vöröshaj, és mintha megint valami mosolyfelle futott volna át szeplős arcán. – Mert, tette hozzá elgondolkozva, a küzdelem kimenetele nem biztos, hogy kedvező lenne rám nézve. De nem hagytad befejeznom, amit mondani akartam.

– Hát fejezd be!

– Nem vagyok nagyképű dicsekvő. Azt akartam mondani, hogy ezek az állatok nem csapatostól támadnak, mint a farkasok, hanem csak egyedül. A „csak”, nem lekicsinylés, nem dicsekvés, csupán annak megállapítása, hogy egy irányból jövő támadás ellen könnyebb védekezni. Tehát, nem azt mondom, hogy könnyű. Meg aztán sohasem járok egyedül.

– Nem? Hiszen most is magad jöttél.

– Dehogy! Vöröshaj mintha újra elmosolyodott volna és az övéből jó hárommarkos kétélű tört vont elő.

– Ketten vagyunk, amint látod, és valamit mindegyikünk megér.

– De hiszen, ha rajtad van egy ilyen macska, a késéles karmaival! No és a fogai!

– Nem várom én azt be, Feketeszem, hanem...

– Hanem, mit csinálsz?

– Hanem, amikor ugrik a macska, és még a levegőben van, akkor... Vöröshaj hirtelen fél térdre ereszkedett, de úgy, hogy a jobb sarka nem érte a földet és a jobb karja előrelelendült – mielőtt földet érne, már a szügyében van a kés.

– Kockázatos, mondta Feketeszem csendesen. – És ha nem találod el?

– Olyan eset még nem fordult elő, Feketeszem! Úgy mondta ezt, mint egy magától értődő tényt, a dicsekvés minden árnyalata nélkül.

– Jó, eltalálsz, de mi van akkor, ha nem halálos a szúrás? Megkérded, hogy dobja vissza egy pillanatra a kést, és maradjon nyugodtan, amíg elvágod a nyakát?

– Nem, felelte Vöröshaj nyugodtan. – Nem hiszem, hogy megtenné, mint ahogy én sem tenném meg, hogy kicsúfolom azt, akinek helyet adok a tüzem mellett.

– Ne vedd sértésnek, amit mondtam, nem annak volt szánva, és kezét nyújtotta. – Csak azt akartam megtudni, hogy mit csinálsz akkor, ha...

– Akkor? Vöröshaj egy kurta nyelvű baltát húzott ki az öve mellől, amelynek kúp alakú hegyes foka volt. – Akkor még itt van ez. És ezt nem igen állja ki semmilyen macska feje.

– Elhiszem, hogy jó a kés bevezetésnek, mondta Feketeszem, miközben rözszenyalábot vetett a tűzre. – Jó a kés, ha ügyes kéz hajítja napvilág mellett. Hanem este? Például, amikor jöttél... Ha megállított volna egy ilyen királyi macska?

– Este is próbáltam már. Ide figyelj, Feketeszem! Szája elé tartotta a kezét, kétszer-háromszor huhogott. Nem is sokáig késett a válasz. Majd egy bagoly húzott el a homályban magasan a tűz fölött. Azaz húzott volna, de Vöröshaj úgy hajlott hátra, mint a kígyó. Bal kezének ujjá csaknem érintette a földet. Övéhez kapott, és Feketeszem csak annyit látott, hogy valami cikázó fény villan fölfelé, majd eltűnik, és egy pillanat múlva a bagoly verdeső szárnyakkal hullik a tűz mellé, aztán mozdulatlan marad.

– Remek dobás volt, mondta Feketeszem, és a hangjában őszinte elismerés csengett. – Mondhatom, nem szeretnék ott vad lenni, ahol te vagy a vadász... Különösen nem, amikor a késed repül.

– Csak be akartam bizonyítani neked, hogy nem hazudok, mert látam, hogy nem hiszel nekem.

– Felejtsd el, amit mondtam, Vöröshaj! Ámbár, ha nem látom, amit műveltél, ezt sem hittem volna el.

– Az igazság kedvéért megvallom, Feketeszem, hogy mégsem fogadtam volna rá, hogy sikerül. Mégiscsak sötét van, és mozgó volt a cél.

Feketeszem felvette a kimúlt baglyot.

– Nézd – mondta –, épp a melle közepén ment át a kés, ami arra vall, hogy nem a véletlen műve volt! Te biztos voltál a dolgodban, te nem vállaltad volna a felsülést. Én nem hízelgek neked, de meggyőződés, hogy máskor is meg tudnád tenni.

– Azt hiszem, mégis csak túlbecsülöd a képességemet. Az ember csak arra mondhatja, hogy megtettem, amin már túl van. De azt hogy megteszem – azt is mondhatja ugyan –, de az mindig függő dolog, mert soha nem tudhatja, megteheti-e. Igaz, hogy mindent a bizonyosság reményében cselekszem, de semmi sem biztos, csak a halál.

– Hát akkor az se biztos, hogy élsz?

– Ebben a pillanatban még igen, de nem tudhatom, hogy mit hoz a következő perc, hogy ki vagy mi okozza a haláloamat. Most még vagyok, de aztán azt mondják, voltam.

– Ez túlzott okoskodás, Vöröshaj! Ha az ember mindig arra gondol, hogy történhetik valami, akkor...

– Akkor ki sem merne mozdulni a vackából. De nem gondol rá. Vagy a szükség kényszeríti ki, és abban a reményben indul útjára, hogy érheti ugyan valami, de hátha mégsem... Ez a bagoly sem tudta, hogy a tűznél nem fog tovább jutni. Nem tudhatta, hogy a következő szárnycsapást már nem tudja megtenni, mert szívében lesz az embernek a kése... Az embernek is megvan a maga végezete, csak az idejét nem tudja. Ezért nem mondhatja, hogy megteszem, csak azt, hogy meg akarom tenni. Igen ... Mondhatom ugyan például, hogy elmegyek és hozok vizet a patakról, mert ami a tömlőben van, már langyos lett a tűz mellett, de csak mint eshetőséget mondom-, végre is nem tudhatom, mi lakik a szívedben irántam, vagy hogy hirtelen nem örülsz-e meg, és amikor megfordulok, nem zúzod-e szét a fejemet, mint ezét a nagy macskáét. És akkor neked kell vízért menned, mert én hiába ígértem, nem hozok.

– Igazad van, Vöröshaj, nem lehet tudni... hát akkor majd én megyek vízért, és ha más baj nem ér, hozok is. Én nyugodtan hátat fordítok neked, mert pokoli ügyesen bánsz ugyan a késsel, mégsem ölsz meg, mert nem adtam rá okot. Egyébként is nyugodt vagyok felőled,

mert nem tételezem fel rólad, hogy békés beszélgetés után hirtelen megőrülsz és...

– Feketeszem, most már én kérlek, feledd el, amit mondtam. Nem gondoltam én azt komolyan, csak éppen...

– Tudom, csak éppen az eshetőség... Jó, ha az ember minden-
nel számol. Ne beszéljünk erről! Még csak annyit, Vöröshaj, akit én
a tüzemhez hívok, az a Vendégem. Azt nem csak az ellenségétől, de
önmagam ellen is megvédem. Te nem adtál rá okot, hogy megölje-
lek. Ha valami okból mégis az volna a szándékom, nem hátulról tá-
madnék rád. Mindent elfelejtek, amit mondtál, de a jövőben ne szólj
úgy felőlem, mintha gyávának tartanál, mert az már ok...

Fogta a tömlőt, és ment, és egyszer sem fordult vissza. Nemsokára
visszatért. Letette a tömlőt, és azt mondta:

– Igazad van, Vöröshaj! Mért ne gondolnál felőlem rosszat? Én már
öltem embert, éspedig olyan embert, akit legjobban szerettem, és
valóban hirtelen jött örület hatására öltem. Igen... Hát mért ne ven-
né el az eszemet most is az Ég? Számolva az eshetőséggel... Te nem
tudod, kinek a vendége vagy. Nem látszom öregnek, de már nagyon
sokat éltem. Nemzedékeket láttam jönni és elmenni. Vesszőt, amely-
ből évszázados faóriás lett. Sokat... és már azok sincsenek. Láttam
kiszáradni tengert, amelynek a helyén ma sivatag van... Városokat
eltűnni, amelyeket nyom nélkül elnyelt a föld.

Vöröshaj átható tekintettel nézett rá.

– Nagyon jól tudom, ki vagy, Feketeszem! mondta csendesen. Test-
vérgyilkos vagy... Ketten voltatok a világ kezdetén... A neved...

Feketeszem úgy szökkent fel, mint a sebzett vad.

– Ki ne mondd, ha jót akarsz! kiáltotta fenyegetően, és kezében vé-
szesen mozdult a rettenetes bunkó. Ez már sok ember életébe került!

Vöröshaj nyugodtan állt, nem kapott kése után, de bal kezével mint
a villám kapta el a másik csuklóját a bunkó nyele fölött, és úgy ta-
padt rá, mint valami acélbilincs. Kegyetlenül erős fogás volt, de ha
két kézzel markolja is, Feketeszem akkor is kicsavarja, ha akarja. De
nem akarta... Így álltak pár pillanatig szemben egymással. Egyi-
kük villámló szemmel, a másik nyugodt hideg arccal, hideg, figyelő
tekintettel. És Feketeszem markoló keze lassan lazulni kezdett. Ujjai
szétnyíltak, és a bunkó kicsúszott közülük.

– Elmúlt, mondta mély sóhajjal, és nagyot lélegzett. Ökölbe szorí-
tott keze még néhány pillanatig hol kinyílt, hol összezárult, úgy hogy
meg lehetett látni meztelen karján az izmok ideges játékát.

Vöröshaj nyugodtan állva nézte, de hideg szürke szeme befogta a másik minden mozdulatát.

Feketeszem megrázkódott, mintha le akarna rázni magáról valamit.

– Elmúlt. – Ismételte fáradt hangon. – Nem kell már tartanod semmitől, Vöröshaj!

– Eddig sem tartottam tőled. Hidd el, Feketeszem, nem lett volna rá idő! Nem lett volna és most sem lenne. – Félelmetes nyugalommal beszélt, de hangjában nem a fenyegetés, inkább a szomorúság árnyalata csengett. – De kár is lenne. – Mondta és engesztelően nyújtotta a kezét. – Kár lenne ilyen hamar és így fejezni be az ismeretségünket. Én minden fegyverrel jól tudok bánni, de embert még nem öltem soha. Csak egy Embernek okoztam a halálát, többét nem. Ne kényszeríts hát arra, hogy védekeznem kelljen ellened! Vendéged vagyok, és nem úgy akarom meghálálni szívességedet, hogy ott mutassam be késdobáló ügyességemet, ahol te vagy a cél. Te épp oly számkivetett vagy az emberek közül, mint én. Nem volt szándékom, hogy megbántsalak. Üljünk le és beszélgessünk inkább! Ha te is jónak látod. Reggel úgyis továbbmegyek, és meglehet, nem találkozzunk többet az életben. Legyünk inkább jó barátok legalább erre az éjszakára! Te is kerülöd az embereket, én is. És ha nem is lesz könnyebb a teher, ami a lelkünket nyomja, mégis talán nekem is, neked is jobb lesz, ha meghallgatjuk egymást, és feledjük a magunk bűjät-baját, amíg egymását hallgatjuk. De ha nem akarod, máris indulok.

– Vendéglátásom ideje nincs meghatározva, Vöröshaj, addig leszel velem, amíg kedved tartja. Különben sem engednélek. Éjnek idején az erdő tele van leselkedő veszéllyel. Igazad van, Vöröshaj! Üljünk le és beszélgessünk, de előbb együnk! Éhes vagyok. Nem tudom, mi, de valami arra késztet, hogy mindent elmondjak magamról neked. Arca lassan megenyhült és békésen nyújtotta kezét vendége felé.

A két nagy tenyér kemény, erős markolással kapcsolódott egymásba.

– Nem tudom, téged mi bánt, kezdte Feketeszem, amikor befejezte az evést és megtörülte a kését egy levélben.

– Nem is kutatom. Ha szükségét érzed, úgyis el fogod mondani.

– Engem szörnyű bűn súlyos átka, terhe nyom a földre. Ezzel nem sokat, semmit sem mondok. Lenyom a pokol mélységes, lángoló fenekére. Én egymagamban élek. A múlt és önmagam elől futok. A múlt elől, ami kérlelhetetlenül üldöz éjjel és nappal. A lelkem elől rejtőznék, ha tudnék, és lenne hova. Emlékeimtől félek, és te az imént lelkiismeretem elé állítottál. Emlékeztetél arra, amit örökre szeret-

nék feledni. Magamra emlékeztetél, hogy ki vagyok. Nevemet akartad mondani. Most utólag szégyellem, hogy elfogott az örület, és egy pillanatra megfeledkeztem magamról, és arról is, hogy a Vendégem vagy. Feledd el, ha tudod! Abból, amit el fogok mondani, megérted, hogy mért vesztettem el egy pillanatra az eszemet. De aztán nem a te kezed erős szorítása fékezett meg, szerencsére magamhoz tértem a pillanatnyi örületemből, mielőtt megöltelek volna téged, vagy te engem. Azt hiszem, inkább az utóbbi esett volna meg.

– Nyugodj meg, Feketeszem! Én már nem gondolok az egésszel. Elmúlt. A kerék most már a rendes nyomba vág, és nem borul fel a szekér.

– Nem, Vöröshaj. Most már nem. Úgy fogom a gyeplőt, hogy én legyek az úr, és ne a Ló, amely igen hajlamos a megvadulásra... Még annyit, Vöröshaj! Sohasem voltál még olyan közel a halálhoz, mint az imént. Lehet, hogy nem lett volna rá időm, ahogy mondtad, de az már nem rajtam múlt volna. És a kíséret annyi, mint maga a tett. Én éppen úgy nem félek a haláltól, mint te. Így talán elhiszed, hogy nem a gyors kezed és késed miatt gondoltam meg a dolgot. Valahogy megéreztem, hogy közös a sorsunk. Hogy téged éppúgy kidobtak az emberek a hajóból, mint engem. Hogy éppúgy hordozod magadon a világ megvetését és gyűlöletét, mint én. Hogy nekünk ölelkeznünk kell, de nem halálos, hanem baráti ölelkezésben.

Mert akik a saját sorsukkal és a világ átkával megterhelve találkoznak, azoknak inkább egymás mellett kell haladni, mint egymás ellen fordulni. Hát ezek voltak a fő okok, Vöröshaj! Lehet, megelőztél volna, de én is bíztam magamban. Mert nézd csak itt ezt a dögöt! Ez sem a lajhárok családjából való Ez is elég gyorsan mozog, amíg él, és én megelőztem. De zárjuk le a dolognak ezt a részét! Hiszen olyan színe-zete van, mintha néha magunkat, máskor meg egymást dicsérnénk fel, holott egyikünknek sem kenyere az öndicséret, vagy a hízélgés. Nem tudom, ki vagy, és nem is muszáj megmondanod, ha valami okból nem akarod. Nem tudom, hogyan és honnan ismersz te engem, mert én még soha nem láttalak téged.

– Semmi okom sincs rá, hogy eltitkoljam kilétemet, mondta Vöröshaj. – Elég a nagyvilág ítélete, mi nem kárhoztatjuk egymást. És ha te elmondod a magad, gondolom szomorú történetét, én sem hallgathatom el az enyémet. És ha mindent elmondunk, mi sem el nem ítéljük, sem föl nem mentjük egymást. A mérleg más kezében van, és aki azt tartja, az latolgat bünt és erényt összevetve. Azt

mondod, nem ismersz. Hát ez érthető, hiszen még valóban nem találkoztunk.

– Akkor hogy tudod, ki vagyok?

– Egyszerű az egész. Nem volt nehéz kitalálni. Láttam, hogy évszázadok fájdalma ül a szemedben. Tekinteted űzött vad nézése, de nem a szarvas vagy őz riadozó pillantása, amely futni kész az első neszre, ha zörren a bokor, hanem annak a vadnak figyelő és egyben fenyegető tekintete, amely nem fut, hanem szembefordul támadásra készen. Láttam, hogy fiatal vagy, de magad mondtad, hogy nemzedékeket láttál felbukkanni és letűnni. Tengereket kiszáradni. Vesszőből felnőtt évszázados fákat kidőlni. Ez annyi időre mutat vissza, amennyi a kezdettől eltelt. Hát ezekből ismertem rád...

– Jól fog az eszed, Vöröshaj, okosan következtetsz, de mindez nem jelenti azt, hogy az vagyok, akinek vélsz. Ebből nem lehet levonni, hogy valóban az vagyok. Száz meg száz hozzám hasonló tekintetű embert láthatsz a világon.

– Igazad van, Feketeszem. Mégis van valami, ami megkülönböztet azoktól, mert azok másfajta emberek.

Te komor vagy. Arcod sötét, de sok szívélyesség van benned. A te arcodra nincs ráírva, a te szemedben nem villan fel a minden pillanatban meglévő ölési készség. Bizalmatlan vagy és hirtelenharagú, de még sincs arcodon az a gyűlölet és vadság, amelyet azokra rávésett a valós vagy vélt igazságtalanság, amely velük megesett. A te arcodra nem nyomta rá a bélyegét a folyamatos és kíméletlen hajsza. A közönséges bűnös csak azért fél a leleplezéstől, mert retteg a büntetéstől. Ez világosan kiütközik az arcán abban a pillanatban, de a szemén is, amikor felismerve tudja magát. A te szemedben a megbánást láttam. Valami borongó, emésztő fájdalomét. Azt is megfigyeltem, hogy bár olyan szélcsendes az idő, hogy a levél se rezdül, a te tüzednek a füstje nem az Ég felé tör, hanem mintha valami átok nyomná vissza, vízszintesen kúszik a föld felett, és ide-oda kanyarogva oszlik el a levegőben. Ahol a füst ilyen csendes időben sem száll egyenesen a magasba, az csak elátkozott ember tüze lehet. Ebből a két megfigyelésből jött a következtetés... És hogy nem tévedtem, azt magad igazoltad azzal, hogy agyon akartál ütni, amikor ki akartam mondani a neved.

Mondom, a te arcodra nem a hozzád esetleg hasonló embereknek az érzelme van írva, hanem a lelkedben hordozott bűn igazi megbánása. Így csak olyan bűnös tud nézni, aki már a tett pillanatában

megbánta a bűnét, amelyet nem is tudatosan, nem is szándékosan, hanem talán valami szörnyű véletlen folytán követett el. Sőt lehet, hogy olyan ember lett az áldozata, akit egész lelkével szeretett, ahogy emlékezetem szerint talán mondtad is. Fiatal külsőd ellenére évszázadok szomorúságát látom a szemedben. Egy világkezdeti történetre gondoltam, és arra a következtetésre jutottam, hogy te nem lehetsz más, mint annak a régmúlt eseménynek – büntetésképpen – itt maradt, máig élő, elátkozott hőse.

Egy pillanatig se gondold, Feketeszem, hogy most hízelegni akarok neked! Hogy szívességedet úgy akarnám megfizetni, hogy különleges színben tüntesselek fel. Ha a jelek alapján közönséges gonosztevőt látnék benned, azt épp oly kíméletlenül, minden szépítés nélkül megmondva itt hagynálak.

– Nagyon jó, hogy nyíltan beszéltél, Vöröshaj! Becsülöm az egyenes lelkű, bátor embert. Jó, hogy így beszéltél, mert ha meggyőződésed ellenére másnak, jobbnak mondasz, mint amilyen vagyok, nem dobtalak volna ki tüzemnek meleg fényköréből, mert a Vendégem vagy, hanem én mentem volna el innen, mert megvettem a hazug és kétszínű embert. Nem szívtam volna egy levegőt veled még egy rövid éjszakán át sem.

Jó szemed van, Vöröshaj. az eszed is éles. Éppen olyan biztosan célba talál, mint a késed. Igazad van... Én vagyok az az elátkozott ember, akire gondolsz. Én kezdtem a világon a bűnt. Igen ... Így tanítja a történelem. Hanem azt senki sem tudja, arra senki sem gondol, hogy én magam is áldozat vagyok. Annak az ismeretlen hatalomnak, az ő akaratának az áldozata, aki felhossa a napját az Égre, és este letaszítja onnan, hogy sötét legyen, és a világ pihenőre térjen. Annak az akaratából, aki fényesre gyújtja a csillagokat. Aki színt, mézet és illatot ad a virágnak és szépen hangzó füttyöt a kis énekesmadárnak a torkába.

Nagy halom ágat dobott a tűzre, aztán sokáig hallgatva nézte a felcsapódó lángok imbolygó játékát, majd így szólt:

– Hallgass rám, Vöröshaj! Én még sohasem beszéltem magamról senkinek. Nem is volt kinek. Nem találtam még olyan embert, akit érdemesnek tartottam volna rá. Nem tudom, miért, de veled valami közösséget érzek. Én nem tudok olyan biztosan következtetni, mint te. Ha van is rajtad valami jel, nekem azt nem árulja el semmi, hogy ki vagy. Nem tudok rólad semmit, hiszen külön utakon jártunk eddig, de azonos teherrel a vállunkon. Az a két út párhuzamos volt, de most

elértek a végtelenben ahhoz a ponthoz, ahol nem csak az utak, hanem a rajtuk haladók is találkoznak. És megállnak egymás mellett. Nem tudom, kinek vagy minek az akaratából, de nekünk találkoznunk kellett.

Nem tudom, miért, de ösztönösen úgy érzem, hogy mi ketten összetartozunk. Nem tudom, miért, nem is keresem az okát. Megelégszem azzal a belső késztetéssel, hogy mondjam el neked a történetemet. Elmondom neked, de nem úgy, ahogy a világ tudja, hanem úgy, ahogy megesett. Azt, ami kimaradt az Írásból.

Sok minden közrejátszott abban, ami történt, aminek történni kellett. Mert én azt mondom neked, Vöröshaj, hogy minden el volt határozva előre, és én nem másíthattam azon semmit.

– Nemcsak elhiszem, Feketeszem, de tudom, hogy az úgy is volt. Tudom... A magam esetéből tudom... Beszélj, ha nem is ad megnyugvást a szó. Az is valami, ha megértő hallgatóra találsz.

Feketeszem hosszú ideig a tűzbe bámult, aztán messze néző szemmel, mintha ködbe vesző úton indulna visszafelé, amelyet csak az ő emlékezete világít meg, ment vissza vergődő lélekkel, akadozó lélegzettel, ment vissza a teremtésig. Aztán mintha eltűnt volna előle minden, és csak a a hallgató erdőnek, a múltó éjszakának, a pattogó tűznek és önmagának mondaná, beszélni kezdett.

– Jóindulatú, szelíd és békés természetű ember volt az öcsém. Még a nevének a hangzása is olyan volt, mintha a béke, a türelem és a szelíd nyugalom lett volna beleszóve. Az enyém úgy volt megválasztva, mint az irigység, a bosszúállás, a kárörvendezés és a kegyetlenség kifejezője. Ha szólított, gyűlöletet éreztem magam iránt a nevem miatt. Te vad! Te konok! Te embertelen! Az én nevem úgy ment át a köztudatba a késő nemzedékek nyelvében, hogy ahhoz minden rossz kapcsolódott. Nem is vette fel a nevemet más ember soha. Én voltam és vagyok az egyetlen hordozója.

Szelíd volt az én öcsém. Szeme kék, mint a nyáresti ég, mint a nefelejcs, mint a búzavirág, tiszta és ártatlanul csillogó. A hangja is kedves volt. Ha a szép, szelíd arcára néztem, az a megnyihülés, a békesség érzésének a pillanata volt. Jobban szerettem, mint az életemet, és inkább levágtam volna a kezem, minthogy durván érintsem vele. Hanem én az átok jegye alatt születtem... Mindenben az ellentéte voltam. Ő minden körülmények között békétűrő és nyugodt volt. Én még a szelíd bárányt is kötéllel fogtam meg, ha valamire kellett. Nem tudom, mért, de futott előlem minden állat. Ő pedig a vadkecskét is magához tudta csalogatni. Nem voltam kegyetlen,

mégis azt kellett látnom, hogy minden állat irtózik tőlem. Ez fájt és bosszantott, és olyan voltam mindig, mint a szélben fellobbanó tűz. Vad és indulatos, mint a kölyökk farkas. Az állandó kellemetlenségek miatt mindig összeférhetetlen hangulatban voltam, de ő mindent kiegyenlített kifogyhatatlan türelmével. Mindig én voltam a hibás, de ő kitért a szóváltás elől, és így a békesség nem bomlott meg köztünk.

Gyűlöltem magamat mindezekért. Szerettem volna megváltozni, más lenni, mint amilyen voltam. Olyan lenni, mint ő, de minden jó szándékom elbukott, semmivé vált a türelem kisebb-nagyobb próbakövein.

Napról-napra megfogadtam, hogy más leszek, de minden elhatározásom gyenge hajócska volt csupán, és összetört a napi események jelentéktelen szirtjei között, és a vad indulatok örvényébe süllyedt. Sohasem merültem el teljesen, mert egy békítő szava mentőkötél és egy rám vetett szelíd pillantása biztos menedék sziklája volt.

Én a jó és rossz keveréke voltam, de azért jól megvoltunk egymással. Feledhetetlenül szép napok voltak azok. Pedig, ismétlem, sokszor elbuktam volna, ha ő nem nyújtja felém a kezét idejében. Sokszor elsüllyedtem volna, de ő kimentett, mert ő a nyugalom és biztonság szikláján állott.

Sohasem voltam rá irigy. De sokszor láttam magamat a tó vizében, amikor ittam. Sötét, komor arc zord tekintete nézett vissza rám. Ilyenkor végtelen keserűség fogott el, mert magam előtt láttam öcsém lágy vonalú, szelíd arcát, amely szép volt és kedves. Nem őrá voltam irigy, de olyankor éreztem, hogy ő az édes gyermek, akit szeret az Ég, és pazar kedvében elhalmozott minden értékes útravalóval. Megadta már neki születése előtt, én meg megterhelve roskadoztam fogyatékkosságom súlya alatt. De azért megvoltunk békén, mert ő figyelmes és kedves volt hozzám. Játékos jókedve sokszor átragadt rám, és feledtette velem az Ég hozzám való mostohaságát.

Voltak egyes dolgok, amikben felette álltam. Én ügyesebb vadász voltam nála. Ő különben is nagyon sajnálta az állatokat és nem ölt meg egyet sem. Csak tejelő állatot fogott, hogy ne csak húst együnk. Nekem szenvedélyem volt a lesállítás, törvetés, a vadászattal járó izgalom, veszély és hajsza. Ő a tenyésztésben lelte örömét. Én hordtam a vadat, ő ízletes ételt készített belőle. Én ismertem minden ehető gombát, édesgyökeret, bogyót és gyümölcsféléit. Ő tudta, hogyan kell azokat hosszú időre állandóvá tenni, hogy az esős évszak alatt, amikor nem mentünk ki a barlangból, ne legyen hi-

ányunk semmiben. Az elejtett vadak húsát megszáritotta, a bőrből fekhelyet, takarót készített.

Száraz időben versenyeztünk egymással. Futottunk, úsztunk, követ dobáltunk célba vagy magasba, és jól neveltünk egymáson, ha valamelyikünk hanyatt esve meghempergett a porban. Hogy valamivel levezzünk a bennünk felgyülemlett, kirobbanni készülő erőt, birkózni is szoktunk. Én ugyan erősebb és fortélyosabb voltam nála, de azért nem egyszer ő került ki győztesen a viadalból. Ő persze nem tudta, hogy legyőztem magamat vele, mert úgy intéztem a csalást, hogy ne vegye észre. Különben joggal hihette, mert lányos testalkata ellenére erős, szívós és kitartó volt. Olyankor láttam, hogy titokban örül. Én pedig a látszat kedvéért morogtam, és bosszankodtam.

Barlangunk előtt volt egy kiszáradt szilfa, amelynek már a kergét is lehántotta az idő. Annak csupasz törzsére minden nap vágunk egy rovást. Minden kilencedik napot egy függőleges rovással jelöltük, és azon a napon ünnepet ültünk. Vadászni, halászni sem mentünk. Száritott húst, gombát, édesgyökeret, aszalt gyümölcsöt ettünk.

Ő sokszor mélázó volt és hallgatag. Elnéztem olyankor, amint a csendes alkonyatban lehunytt szemmel, szótlánul ült a pattogó rőzsetűz mellett.

Azt hiszem, olyankor gondolta ki azokat a szép dallamú énekeket, amelyeket annyira szerettem. Mert mindent megénekelt... a csillagos eget, a Napot, a Holdat, a szellőt, a virágillatot. Azért mégis csak megkérdeztem egyszer, hogy mi a baja, mert szomorú volt az arca.

– Mi bajod van? kérdeztem újra.

Bús tekintettel nézett rám.

– Nem tudom... Valamit érzek... Félek... Valami azt súgja, hogy nem sokáig leszünk együtt.

– Nem soká? Hát mi választana el minket? Ha veszélyes vadra megyek, nem engedlek magammal. Én nem bántalak.. Hát akkor?

– Nem tudom... Valami jön... Valami sötét Rém... Nem tatom, de érzem...

– Ne félj! Nem kell félned semmitől sem. Megölök mindent, ami a rontásodra törne.

– Az ellen nem bírsz megvédelmezni. Éppen te nem...

Akkor nem értettem, most már tudom, hogy mire gondolt. Esténként azzal mulattatott, amit megfigyelt, de nem beszéd formájában, hanem dalolva. Mint ahogy mondtam, mindent megénekelt. A patak vizéből ivó szarvast, az óvatoskodó őzet, a csillogó szemű fürge gyíkot,

a játékos mókust, a hatalmas oroszlánt, a porszemet, az égen úszó felhőket, a pillangó szárnyát, a derengő hajnalt, a sötét éjszakát.

Igen kellemes, lágyan csengő hangja volt és mély átérzéssel énekelte. Volt, amikor kint zuhogott az eső a sötét éjszakában, de én úgy éreztem, hogy süt a nap. A lelkem tele volt gyönyörűséggel, és úgy éreztem, hogy a hangokkal együtt a lelkem is az Ég felé szárnyal, és úgy megtelik jóssággal és szépséggel, mint az övé. Ha az éneklésből kifogyott, füttyüléssel zárta le az estét. Minden madarat csodálatos hűséggel tudott utánozni elannyira, hogy ha még nem volt késő este, a kismadarak seregestül szálltak a szilfa száraz ágaira, és mindegyik válaszolt neki a maga hangján.

Én dörögve kísértem az énekét. Jó hallásom volt és hamar elkaptam a helyes hangot, de rendszerint abbahagytam, mert nem szerettem a medve hangomat, és inkább leszakítottam valami falevelet, és azzal kísértem énekét. Levélen szépen tudtam játszani. Legalábbis ő úgy mondta. Azokon az estéken igen boldog voltam. Valami meleg érzés öntötte el egész valómat, és úgy éreztem, hogy megnyílik előttem a magasság. Hogy én sem vagyok mostoha fia az Égnek.

Hanem a függőleges rovásokkal megjelölt ünnepnapok voltak a legkeservesebb napjaim. Neki is volt egy áldozati oltára, nekem is. Azokon a napokon tüzet raktunk az oltáron az Ég, a Nap és Hajnal tiszteletére. Azok a napok voltak a fekete végzet előre vetett sötét árnyai.

Öcsémnek a tüze mindig gyönyörűen égett. Én hiába raktam az oltáromra a legjobban égő fát. Hiába tettem alá száraz, illatos fűvet, csak pislákol. Mindig elkésett, mire égni kezdett, rendszerint elmúlt a Hajnal. Persze nem győztem soká türelemmel a meddő kísérletezést. Felbőszültem. – No, ha nem kell az én áldozatom, ti sem kellett nekem! Se oltár, se tűz! Szétrúgtam a tüzet. Parazsát a folyóba szórtam. A fekete üszköt beletapostam a sárba, és az oltárt leromboltam.

Öcsém őszintén sajnált és azt ajánlotta, hogy építsünk egy oltárt közösen, amelynek egyik végén én gyújtom meg a tüzet, a másikon pedig ő. Az egyesített oltáron majd mind a két máglya szépen fog égni.

Minden hetedik kilenc rovás után két függőleges rovást véstünk a szilfa törzsébe, ami kettős ünnepet jelentett számunkra. Egy ilyen kettős ünnepre készítettük el a közös oltárt. Mindketten igen szépet akartunk. Én is beleépítettem egész lelkemet. Simára csiszolt kövekből építettem a falát. A párkányát színes kagylókkal raktam ki. Aztán virá-

gokból font füzérkoszorúkkal vettem körül az egészet. Meseszép volt. A jó szagú virágoknak százféle illata áradt belőlük. A kagylók csillogtak, mint a tiszta gyermekszemek. Áhítatosan bámultam, és magamban mormolni kezdtem: – Fogadd szívesen tőlem is azt, amivel hozzá tudtam járulni az oltár építéséhez! Te, aki termékenyítő esőt adsz a földnek, Te, aki tarka virágokkal hímzed ki a réteket, Te, aki hatalmas nagy fákból alkotsz erdőket, ahol egyaránt helyet kap a békésen legelésző szarvas és őz, a vad oroszlán és a vérengző tigris, és ahol a fák lombjai között fészket rakhatnak a madarak és menedéket találnak a sas éles karmai ellen, fogadj el engem is fiadnak, és vedd szívesen az én áldozatomat is, amelyet egész lelkemből ajánlok neked!

Amikor felderengett a rózsás színű hajnal, egyszerre gyújtottuk meg a máglyát az oltár két végén. A hatás meglepő volt. Kivételesen az én tüzem is meggyulladt. A lángnyelvek hajladozva ölelkeztek. A két egyesített tűz hatalmasan, diadalmasan égett. Az oltár maga is igen szép volt, de a hajnalpír, a felkelő nap első sugarai és a sárga-piros tűz megvilágításában egészen csodálatos látványt nyújtott. Néztem a tüzet... Hát engemet is fiának fogadott az Ég? Örömben énekelni kezdtem. Korai volt az öröm. Szépen égett az egyesített tűz a közös oltáron. Hanem egyszer csak két füstoszlopot kezdett eresztetni. Szép egyenes volt az egyik. Olyan, mintha tejfehér oszlop szök-kent volna nyílegyenesen, maga körül forogva az Ég felé göndör, tömött csigákban, mint a fehér bárány szőre. Úgy gomolygott az oltár egyik vége fölött, mint valami fehér áldás.

A másik? Én hiába áldoztam fel a legkövérebb üszöborjút. Hiába szórtam rá virágszirmokat, jó szagú fűvet. Hiába hintettem meg levelekről gyűjtött harmatvízzel. Az én áldozatom sem a kilencedik, sem a kettősünnep napján nem kellett senkinek, semminek. Sem az Égnek, sem a pokolnak.

A másik füst? Hát igen... Az koromfekete volt, mint csillagtalan éjszaka a téli éjféle órán. Az is törekedett volna a magasba, de mint ha átok nehezedett volna rá, valami láthatatlan erő mindig visszanyomta és megalázkodva mászott, mint valami verésre váró, szűkölő kutya. Embermagasságnál nem bírt magasabbra emelkedni. Tekergett, vonaglott, mint valami döglődő kígyó. Bármerre is mentem, úgy kúszott utánam, mint a sötét gyűlölet. Mint az engesztelhetetlen halálos bosszú. Köhögtem, fuldokoltam. Úgy marta a szemem, hogy már alig láttam a könnyeimtől. Olyan fekete voltam már a szálló pernyétől, mint maga az ördög. Amint ide-oda

ugráltam a füst elől, azt hittem, hogy az erdő minden lakója rajtam mulat. Éreztem, hogy nem kell az én áldozatom, hiába van benne a lelkem. Úgy voltam, mint aki mélységből kúszik fölfelé kezét nyújtva valakinek, és az minduntalan visszataszítja a meredély széléről.

Keserű fájdalom fogott el, amit aztán vad indulat követett. Már csak a bosszúvágy élt bennem. Elégtételt akartam. Józan eszem utolsó maradékát is elvesztettem. Már nem én voltam én.

Öcsém szomorúan nézte a kínlódásomat és szíves szóval hívott magához.

– Gyere ide énhozzám! Látod, ide nem jön a füst.

– Megyek, várj egy kicsit! Megyek, csak előbb végzek ezzel a tetves tűzzel, és szétrúgom ezt a rongy vakondtúrást itt! Két kézre fogtam a nehéz vadölő buzogányomat és teljes erővel, a rombolás gyűlöletével belevágtam vele az oltár tűzébe. Egyszer, kétszer, tízszer. Mit tudom én, hányszor. Repült a zsarátnok. Engem elborított a szikraeső. Testem tele volt már égési sebekkel. A fájdalom még jobban felbőszített. Eszeveszetten csapkodtam... Aztán az oltárra került a sor. Repültek a csillogó kagylók, a színes kavicsok, szakadt a virágfüzér. Az oltár felém eső része romhalmaz volt már, de azért csapkodtam tovább, pedig már alig bírtam emelni a karom.

Kifulladásig álltam meg egy pillanatra, hogy lélegzethez jussak. Öcsém, aki eddig dermedten, szinte megbénulva nézte, hogy mit művelek, most borzadva kiáltott rám.

– Mit csinálsz?!... Nem szabad! Az oltár szent... Megbüntet érte a haragos Ég!

– Pokolba az oltárral és az egész Mindenséggel, ordítottam vadul. Nem törődöm az Éggel! És újabb ütésre emeltem a buzogányt, és éppen akkor ugrott elém, védően, kiterjesztett karokkal, amikor a lendületet már nem bírtam visszafogni. Teljesen ki voltam fáradva már, és az ütés sem volt erős, de homlokodon találta őt. Egy pillanatig támaszt keresve kapkodott a levegőben, aztán jajszó nélkül bukott a földre, és nem mozdult többé.

Dermedten álltam felette üszkösen, kormosan. Úgy éreztem, hogy rám készül szakadni az Ég, a Nap, a láthatatlan Hold és a csillagok. Abban a pillanatban csak a bűnöm súlyát éreztem, és még nem bírtam felmérni teljes egészében, hogy mi is történt, mert hiszen kihagyott az eszem. De homályosan éreztem, hogy ami eddig volt, az már soha többé nem lesz. Hiába kel fel a nap, nem lesz, akinek jó reggelt kívánhatnék. Nem lesz, akihez szólhatnék. Nem lesz játék és verseny.

Megöltem a jövőt! Nem lesz benne semmi jó, kedves és szép. Nem lesz, aki esténként énekel a rőzsetűz mellett.

Megértettem, hogy ami jönni fog, az mindig az iszonyat órája lesz, és nem lesz nyugalom sem éjjel, sem nappal. Nem lesz öröm, nem lesz mosoly és szeretet. Nem lesz más csak a minden mindegy, a minden iránti kővé vált közöny. Az irtózás önmagamtól! Nem lesz semmi, csak a mindennapi halálvárás.

A felkelő nap egy félig lerombolt oltárt, és mellette két mozdulatlan embert látott feküdni. Egyik nem tudott mozdulni, mert halott volt. A másik nem mert mozdulni, mert élt... mert félt. Félt attól, hogy ha mozdul, akkor szembesül azzal a szörnyűséggel, hogy ő pedig él. És mégis mozdulnia kellett, és látni a másik nyitott szemében az utolsó pillanat kérdő csodálkozását, amit a halál nem tudott letörölni róla, hanem örök kérdőjelet hagyott rajta. És még valami mást... a szálnalmat. És tudtam, hogy engem sajnált még az élete utolsó pillanatában is.

– Azokat a szemeket, Vöröshaj, azóta ébren és álmomban is látom. Ahogy ő mondta, megvert az Ég.

Elhallgatott, és ahogy egy pillanatra félrefordult, a keze fejét végighúzta az arcán. A másik nem látszott észrevenni azt a gyors mozdulatot. Lefelé nézett, mintha valami bogarat figyelne a fűben. De azért mégis csak meglátta, hogy a visszafordulónak nedvesen csillan meg a keze feje a tűz fényében.

– Mit mondjak még neked, Vöröshaj? Mire lement a nap, eltemettem a Békét, a Szelídséget. Az ő oltárát, amelyre még őrjöngésemben is vigyáztam, és nem igen rongálódott meg, kijavítottam. Éppen a sírja végén állt. Ma is megtalálnám, ha... ha oda mernék menni. Az én oltáromnak a maradványát is szétszórtam.

Máglyát raktam az oltáron, és éppen amikor elgondoltam fájó bűcsúmat a sírtól, szörnyű mennydörgésben tört ki az ég, és abból a derült égből vakító villám csapott az oltárba, de nem rombolta szét, hanem csak a máglyát gyújtotta meg rajta, és a füst szépen örvénylő, nyílegyenes vonalban szökkent a magasba. Olyan volt, mint a fehér bárány szőre. Ugyanakkor a magasból mennydörgésszerűen hallottam valakinek a vádló szavát.

„Nem az oltáron, a sírban van az áldozat. Szívesen fogadom az ő lelkét, mert ő az én szerelmesem volt. Azért gyújtottam meg oltárán a máglyát, és azért száll annak a füstje egyenesen hozzám. Koromfeketének kellene lennie a füstnek, hogy kifejezze a gyászt, de

meghagyom fehérnek, mert azt akarom, tudjad és lássad, hogy most az ártatlanság indul utolsó útjára.

De te légy átkozott, mert megölted az én választottamat, akiben örömöm tellett! Légy átkozott te, és minden nemzedéked a földön! Ne tudj meghalni mindaddig, amíg olyan embert nem találsz, aki még nálad is nagyobb vétkező és szánandóbb lélek! Olyan embert, aki még téged is irigyel, aki téged megszán.

Kerüld az embereket, és téged is kerüljenek az emberek! De ezer éves testben is maradj meg erősnek és fiatalnak, hogy untalan keressenek közéd a vágyakozás!"

– Vöröshaj, én a nagy vadász, aki nem féltem a tigristől, a jaguártól, a párdüctől, én, aki ütéstávolságra be mertem várni az éhes oroszlánt, én akkor futottam, mint a gyáva nyúl. Futottam az átok és a tettem elöl. Futottam önmagam elöl. Kergetett a saját énem. Nyomorultabb voltam a megvert, háztól elúzótt kutyánál.

De nem tudtam messzire menni. Az oltáron mindig égett a máglya, pedig a tüzet nem táplálta senki. Bódult lepke voltam. Vonzott, és egyben taszított az oltár tüze, fénye. Azért nem mertem oda menni, mert a szeretet ereje, ami vonzott, egyenlő volt az önvád taszításával. Azért néhányszor erőt vettem magamon és oda merészkedve a hervadt koszorúkat és füzéreket frissekkel cseréltem ki, de minden esetben, mintha valami láthatatlan kéz tépdeste volna, lehullottak a sírról, és bármilyen csendes volt az idő, mintha szél söpörte volna le az utolsó szirmokat is. Beláttam, hogy nincs helyem a sírnál. Nem akart engem ott látni az Ég.

Elbujdostam hát messze, a saját síromat keresve. Soha se mertem többé oda menni, pedig még ma is megtalálnám.

Vöröshaj rőzsenyalábot vetett a tűzre és csendesen azt mondta:

– Nem találád meg, Feketeszem! A sír megvan, de nagy házat építettek fölé az emberek. Igen magas az a Ház. Sok barlang van benne egymás fölött és ezeket szobáknak nevezik. Ezek igen tiszták és világosak. Minden barlangban ágyak vannak, minden ágyban asszony fekszik, és fehér ruhás nők forgolódnak az ágyak körül. Nehéz óráikban lévő asszonyok az ágyban fekvők. Sokszor tíz új élet születik egy nap alatt azon a helyen, ahol valaha egy élet megszűnt. Szent föld lett hát a vétek helye, Feketeszem, ami talán enyhít valamit a lelken.

Feketeszem sokáig bámult maga elé, majd beszélni kezdett.

– Jó lett volna meghalni ott az oltár mellett, vagy ha ott nem, hát másutt, de nem lehetett. Nem engedte az átok, hiába kerestem

a halált. Sokáig bolyongtam egyedül, mint az elárvult vad, amelyet kivert a farka.

Később megpróbáltam emberek közt élni, de nem volt maradásom. Láttam, hogy egyesek ösztönösen félnek tőlem. Onnan azért mentem el, mert sajnáltam őket. Legyen meg nekik az élet békessége, amit én elűztem körükből. Pedig nem bántottam volna senkit sem. Inkább segíteni akartam rajtuk, hiszen én sok mindenhez értettem, amit ők nem tudtak. Lehet, hogy éppen azért idegenkedtek tőlem. Nem kellettem barátnak sem...

Voltak, akik ugyancsak ösztönösen gyűlöltek és ellenem törtek. Azoktól is menekültem, mert féltem. Félttem attól, hogy megölöm őket.

Igen sokan gyűlöltek ösztönösen, de ösztönösen nem szeretett soha senki. Végül is beláttam, hogy nincs helyem az emberek között, és akár egyik, akár másik ok miatt, mindenképpen menekülnöm kellett.

Sohasem akartam ölni, de sokszor kényszerítettek rá. Nem az életemet védelmeztem, hiszen az nem ért semmit, de oktan gyűlöletük, támadásuk felkeltette bennem ősi vadságomat, és ahová ütöttem, ott megjelent a halál. Nem voltam hozzájuk hasonló. Nem illeszkedtem durva tréfáikhoz, ostoba szokásaikhoz. Kigúnyolták hallgatag szomorúságomat.

Nem tartoztam egy emberfalkához sem, és úgy vélték, hogy magányos farkastól nincs okuk félni. A halottak és a nyögők meggyőzték őket, hogy ez nem volt így. Nem sajnálom őket, pedig tudva nem taposok el még egy bogarat sem. Nem sajnálom, mert nem emberek, hanem ostoba, két lábon járó, rosszindulatú állatok voltak. Ott is hagytam őket, veszélyes volt közöttük élni. Nem rám, hanem őrájuk nézve. Mert nézd csak ezt a buzogányt, Vöröshaj! Nehéz átok van ezen, mert azt is mondta az a szózat:

„– Ne tudjad elhagyni soha ezt a fegyvert, amellyel először embert öltél! Ne csak sebezzen, de haljon meg ember, állat, ha megsebezted vele!”

Nehéz átok, és könnyen meg is fog. Mert vad lázadó indulatokat kell sarkam alá taposnom, ha egy gonosz pillantás, egy rossz, vagy rosszul értelmezett szó miatt akarok embert ölni. Pedig nem akarok, ámbár van, amikor nagy a kísértés. Ezért kerülöm az embereket, ha csak lehet.

És ami a legnehezebb, van egy állandó, egy szemmel látható kísértés. Egy rém, ami azóta üldöz és emlékeztet. Nézd a buzogányon ezt a piros foltot! A szózat szerint: „Mindig látszani fog, amíg a mondott embert meg nem leled.” Ez a piros folt az ő vére...

Még valamit mutatok neked, Vöröshaj. lásd, hogy milyen átkozott adottsággal ruházott fel engem a végzet! Nem szükséges, hogy megközelítsek embert, vagy állatot, ha éppen ártani akarok nekik. A buzogány egyik oldala kissé lapos. Mindjárt megtudod, miért. Nézd! Most éppen kibukkant a hold. Látod annak a vadalmazának a kihajló ágán azt a három gyümölcsöt? De miért is kérdezem, hogyan látná az olyan szem, mint a tied! Hát ide nézz! Iszákjából követ emelt ki és feldobta a levegőbe, aztán elütötte. A kő süvöltve szelte át a levegőt, és az alma szétforgácsolódva hullott le az ágról. Ránézett a másik arcára, és meglátott valamit annak a szemében... Megrándult az ajka, de csak ennyit mondott:

– Nem véletlen. Gyors egymásutánban még kétszer ismételte meg a műveletet azonos eredménnyel.

– Csodálatos! mondta Vöröshaj elismerően. – Ilyet még nem láttam! Ne haragudj, Feketeszem! mondta, és feléje nyújtotta csontos nagy kezét.

– A végzet vezeti a kezem a halál vonalán, ha egyszer a szemem befogta a célt. Azért nem megyek emberek közé, hogy ne vigyenek kísértésbe. Elég már annak a bűnnek a terhe, amelyet eddig magamra szedtem!

– Elfáradtam, Vöröshaj! Jó lenne már testben és lélekben megpihenni! De annak a feltétele lehetetlen, mert nem lehet olyan ember a földön, aki vétkesebb nálam és megalázottabb, mint én! És nem lehet olyat találni, aki megszánna engemet...

Vöröshaj ránézett, és lassan ingatta a fejét. Majd az a sajátságos, átható tekintet átsiklott rajta, és lassan felkúszott a fák törzsén, fel a koronájukig, aztán a felhőkön is túl, messze a csillagok fölé, mintha keresne valamit a régmúlt ködös világában. Pillantása végigsöpörte a rejtelmes nagy Őrt kelettől nyugatig, északról délig, majd a rőzsenyalábot nyaldosó lángokat nézte sokáig. Aztán a mellette gubbasztó társára nézett, és halkán beszélni kezdett.

– Azt hiszed, Feketeszem? akadozva tört fel melléből a szó. – Azt gondolod, nincs olyan ember? Visszajöttem... Igen messze jártam, hogy keressek olyan embert... Ámbár nem lett volna rá szükség, mert egész idő alatt itt ült melletted. De végig kellett futnom az emlékezet hosszú útján... Azt mondom neked, hogy ha a szózat igaz, mire a nap feljön, mire a végére érek annak, amit el akarok mondani neked, Feketeszem, az a piros folt már nem lesz a buzogányodon... És pihenni és aludni fogsz... Aludni, nyugalmat adó, csendes és mély, hosszan tartó, álom nélküli alvásban... És talán

engem is elhagy majd a nehéz átok, ami úgy kísér és emlékeztet a múltra engem, mint téged a te buzogányod.

Övéből egy selyem erszényt vont elő. Kibogozta a száját, és a tartalmát kiszórta a földre. Csengő ezüst érmék gurultak szerte-szét. A tűzbe is gurult belőlük néhány darab.

A másik kérdő tekintettel nézett rá, aztán lehajolt, hogy segítsen összeszedni a pénzt. De ahogy hozzáért, abban a pillanatban elkapta a kezét és úgy megrázta, mint a macska a lábát, ha parázsra lép.

– Ne kézzel! – Mondta Vöröshaj, és az arca megrándult. – Ne kézzel, Feketeszem! – Ismételte, és keserű vonás jelent meg a szája szögletében. – Különleges pénz az!... Olvasd csak meg, mennyi?

– De hogy olvassam, mikor nem lehet hozzányúlni?

– Nem is kell! Mondtam, hogy különleges pénz. Nézd csak! – Szét húzta az erszény száját, és a pénzdarabok egymás után a levegőbe emelkedve visszahullottak az erszénybe. – Na, látod! Már itt is van mind. Tudod, mennyi?

– Ha nem tévedtem, háromszor tíz csengést hallottam.

– Nem tévedtél, Feketeszem. pontosan annyi... Hát csak meg akartam mutatni, hogy nekem is van állandó emlékeztetőm arra a vétkemre, amit elkövettem valamikor igen régen. Mert fiatal külsőm ellenére én is nagyon öreg vagyok... Én is láttam felbukkanni nemzedékek sorát és eltűnni emberöltőket... Láttam vesszőket évszázados fává felnőni, majd kiszáradni... És láttam sok mindent, amiről már nem tud senki semmit sem... Aztán az én emlékeztetőm sokkal rosszabb, mint a tied... Mert azt a piros foltot te csak akkor látod, ha ránézel. De én ennek az átkozott pénznek a csörgését minden mozdulatomnál hallom.

– Én egyszer sem hallottam, Vöröshaj, pedig este óta mozdultál néhányszor.

– Mert rád nem vonatkozik az átok... Te éppúgy nem hallod a pénzcsörgést, mint ahogy én sem látom azt a piros foltot a buzogányodon... Egy ideig megint a tüzet nézte és elmélázva piszkálta ide-oda a hunyorgó paraszakat. A másik nem háborgatta. Várakozóan, de szóltanul nézte a Vendégét.

– Feketeszem, te minden szépítés nélkül elbeszélted életed szomorú történetét, – Kezdte a szót Vöröshaj csendesen. – Elmondtad anélkül, hogy kérdeztem volna. Nem kényszerített rá semmi, csak az ösztönös megérzés, hogy veled hasonló sorsban és átok alatt élővel van dolgod, akiben megértő hallgatóra találsz, és az úgy is volt.

Mikor ide jöttem, nem kérdezted, ki vagyok, hanem azt mondtad: „Ha éhes vagy, egyél! Ha szomjas vagy, igyál! Ha fáradt vagy, pihenj meg tüzem mellett!” Engem még nem fogadott be szívesen emberfia. És ha most szó nélkül elmennék, meg se kérdeznéd, ki vagyok. Kinek adtál, mindenből, amid volt? Kinek adtál vendégszerető helyet tüzed melegénél? Nem kérdeznéd. De ha én úgy mennék el innen, hogy hallgatással fizetnék a szívességedért, akkor semmi becsület sem volna bennem. Mégis... Azért megkérdeszem tőled, Feketeszem, hogy akarod-e hogy én is...?

– Arra várok, Vöröshaj!

– Akkor hát beszélek, habár nekem is éppen olyan nehéz lesz a szó, mint amilyen neked volt. De hiszem, hogy végül könnyebb lesz a lelkünk, ha ledobtuk róla a terhet, és hiszem azt is, hogy nem kell többé felvenni egyikünknek sem, hiszen a szózat szerint, a végzetünk nem örök időre szól. Legalábbis a tiéd nem. De azt is remélem, hogy ha már összehozott bennünket, hozzám is kegyes lesz az Ég.

Hallgass meg hát, Feketeszem! Én is kárhozott lélek vagyok. Sőt, már elbeszélésem elején ki fog tűnni, hogy kárhozottabb lélek vagyok nálad. Te csak a kezdetet, én az Alfát és Ómegát öltem meg egy személyben. Te csak a testvéredet ölted meg véletlenül. Én, sugalmazásra ugyan, olyan ember vesztét okoztam, aki mindenkinek testvére, tehát az egész világ népének testvére volt, és így minden élő ember ellen külön-külön vétkeztem.

Olyan embernek okoztam kínos halálát, aki a szeretet fáját ültette, amerre csak járt. Aki mindenkinek jót akart, nemcsak ezen, de a másvilágon is. És azóta úgy bujdosom a világban, mint bolygó tűz az ingovány felett. Ha azt mondom, hogy azóta majdnem minden éjszakán felriadtam legmélyebb álmomból, és futottam, míg leroskadtam a fáradtságtól, és királynak éreztem a vackában nyugodtan alvó koldust, azzal nem mondok neked semmi újat, Feketeszem, hiszen ezt a gyötrelmet magad is ismered saját életedből!

Hányszor kiáltottam olykor az Égre: „Effata! Effata! Miért voltam éppen én a kiválasztott? Mért tértem rá egy pillanatra a becstelenség útjára? Mért csak akkor tudtam tovább menni, amikor a lelkem fekete volt a bűntől? Miért kellett magamra venni az átkot: „Nem lész nyugalmad addig, amíg olyan embert nem találsz, aki téged igaz szívből meg nem szán. Mert olyan nagy a te bűnöd, hogy az árnyékot vet minden más vétekre a földön.”

De az Ég nem felelt. Némán, rejtelmesen hallgatott. A csillagok kö-

zönyös részvétlenséggel hunyorogtak rám. Az Ég is többnyire felhőfátylat vont az arcára, hogy elrejtse magát előlem.

Én nem öltem meg közvetlenül senkit, Feketeszem. De kézre adtam az Embert, aki mindenkiért született, aki mindenkiért élt, aki végül mindenkiért meghalt a földön a kínok keresztfáján. Én adtam kézre a minden idők legigazabb emberét, a legnagyobb hőst a világnak.

És tudod, hogy mivel árultam el Öt? A szeretet, a szerelem legszebb, legtisztább kifejezési formájával, a csókkal. Igen... Én sárba tapostam, megszenteltettem a csókot, Feketeszem! Bepiszkoltam a hűség, a búcsúzás fájdalma, a viszontlátás öröme szépséges kifejezőjét. Cserébe adtam a legértékesebb drágakövet a hitvány háromszor tíz ezüstpénzért, amit az imént láttál. Ennyit tud rólam a világ, és eddig igaza is van, mert ez a valóság. De a világ nem indul el a gondolkodás ösvényén, hogy az értelem világosságánál meglátná, hogy mindez miért volt így.

Én semmivel sem voltam jobb, de rosszabb sem ama másik Tizenegynél. Én soha sem gondoltam árulásra. Ha pénzvágó lettem volna, akkor nem szegődöm mellé, Aki azt hirdette: Ne gondoljatok holnapra, mert a ti Atyátok mindig megadja nektek, amire szükségetek van!

Az én dicstelen szerepem ki volt osztva, mielőtt még lettem volna. Amikor eljött az ideje, el is kellett játszanom. Az Ő sorsa is el volt végezve már a születése előtt. Mindennek úgy kellett történnie, ahogy végbement. Ha nem úgy megy végbe, hazug lett volna a próféták kinyilatkoztatása és üres komédia annak a részéről, Aki szájukba adta a szót.

Ő maga is tudta a sorsát, amire nem egy helyen utal az Írásban: „Ahová én megyek, oda ti nem követhettek engem.” Végzetének elindítása rajtam keresztül ment végbe. Én még akkor nem tudtam, de Ő már tudta, hogy én vagyok rá kiszemelve. Erre a saját szavai a bizonyosság, mert az utolsó vacsorán ezt mondta: „Bizony mondom nektek, hogy valaki közületek el fog árulni engem.” A kérdésre, hogy ki legyen az Mester? azt mondta: „Az, akinek a mártott falatot adom.”

Kíváncsian vártam, ki lesz az. Elszörnyedve láttam, hogy felém nyújtja azt. A falat torkomon akadott. Fuldoklottam tőle, de le kellett nyelnem. Ő maga adta a számba a bűnt. A vétek gondolata és annak elvégzése a falatba voltak iktatva. Utána éreztem, hogy nem az vagyok, aki voltam. Egész lelkemben megváltoztam. Kimentem, mert éreztem, hogy mennem kell. Éreztem, hogy akaratomtól függetlenül valami arra kényszerít, hogy menjek. És mentem...

A Kertben, fáklafény mellett megtörtént, ami el volt végezve...
A Mester a poroszlók kezére került.

Az Igazság hőse meghalt. Szenvedése megszűnt a keresztfán...
Az én kálváriám pedig megkezdődött, és tart még ma is, több, mint ezer esztendeje. A világ nem tud semmit az előzményekről, csak azt és úgy, ahogy a szájába rágták az idők folyamán. Nem tud semmit rólam, csak fekszik az alája vetett szalmán, mint az ökör, és nyugalommal kérődzik a butaság istállójában.

Az én nevem is fogalommá vált, akárcsak a tied, Feketeszem! A bűn egyik legaljasabb fajtájának, az árulásnak a jelképe lett! Nem szépítek semmit. Nem is lehet. Nem kereshetek semmi kibúvót a magam tisztázására, ami csak újabb aljasságot toldana a régihez. A közvetett szerepem éppen annyi, mintha közvetlenül okoztam volna a halálát. Már előre is bűnhődtem azért a vétekért, amelyet csak később követek el. Mert ha nem is mondta ki, ha rám nézett szelíd és mégis lélekbe látó szemével, éreztem benne valami néma vádat, ami nem is volt szemrehányás, inkább valami szánakozásféle. Nem tudom, miért, de egy homályos érzés azt súgta, hogy valami soha jóvá nem tehetőt fogok elkövetni ellene.

Ő tudta, hogy mit... Éreztem, hogy valami jön, hogy valami Rém kúszik felém alattomosan, de nem tudtam, hogy mi ellen kellene védekeznem. Ő tudta, de nem szólt. Nem akart elfutni tudott végzete elől. Nem akart, hiszen a „keserű pohár” elmúlását is csak feltételes módon kérte. Mondom, én már előre szenvedtem, a tudat alatti bűn megérzése miatt. Nem akarok túl sokat beszélni önmagamról, hiszen te is mindazt átélted, amit én. Még röviden annyit, azóta úzótt vadja vagyok magamnak. Az erdők és mezők vadjain élek. Nem merek emberek közé menni. Nem vehetek azon a pénzen semmit. De már nem is akarok. Néhány kísérlet megtanított rá, hogy ne próbálkozzam többször. Ma sem tudom, hogyan feledkezhettem meg róla, hogy milyen pénz az, hogy az vérdíj. Ahhoz nem szabad nyúlni akkor sem, ha éhen halok. Akkor sem, ha két kézzel kapnának rajta az emberek. De nem kaptak... Nem is akartam már semmi egyebet, csak megszabadulni tőle, mert minden darabon rajta piroslik emlékeztetőnek egy picike vércsepp. Odaadtam olyanoknak, akikről tudtam, hogy a legszegényebbek. Odaadtam siránczó koldusoknak, akik a legkisebb pénzt is hálásan fogadták. Átkozódva vágták utánam, mert mindenkinek megégette a kezét.

Megpróbáltam már elásni. Nehéz sziklakövet hengerítettem rá. A folyóba szórtam, ahol legmélyebb az örvény. Tűzbe vetettem, hogy

megolvadjon. Különböző irányban egyenként dobáltam a mocsárba, ahonnan sem élő, sem holt ki nem juthat. Minden hiába volt...

A folyó kisodorta, a föld kivetette, a mocsár visszadobta, a tűz meg nem emésztette. Ha megnyugodva leültem, hallanom kellett, hogy ismét itt csörögnek a tüszőmben. És ami a legkínosabb, bár tudom, hogy nem eshet híja egy sem, valami gyötrő, örületes vágy arra készítet, hogy napról-napra egyenként megolvassam őket.

De minek panaszkodjam? Van egy valami, ami kárpótol. Tudod, mi az a valami, Feketeszem? A népszerűségem... Van egy virág, kerek gyöngyházfényű levelei vannak. Pénzformájuk van. No, annak a virágnak a nevét már a beszélni tanuló gyermek is ismeri.

Élesen felnevetett. Dühös keserűség, vad gyűlölet, megalázottság, fájdalom vegyült össze abban a torz kacagásban. Valaki rólam nevezte el! Hogy a pokol tüze eméssze el a névadóját! A világ még akkor is őrizni fogja nevemet, amikor már azt sem tudják, ki voltam.

Én meg vagyok verve olyan gyötrelmes adottságokkal, amelyekből más ember még a legrosszabb álmában is meg van kímélve. Hallok az elárvultaknak, az ártatlanul szenvedőknek sóhaját, a kínok között feltörő jajsztót, a félelem szülte rettegést, a téboly őrjöngő sikolyát, a halálba indulók reszkető szívdobbanását. Hallok a vértanúk végső sóhaját. Látom az áldozatokért hulló könnyeket. Hallok az értük mondott hiábavaló imát, vagy az elvesztésük miatti istenkáromlást.

Látom és hallok mindazt, amihez szenvedés fűződik a földön. A jaj, az utolsó sóhaj, a néma és kiáltó vád mind engem illet, holott nem vagyok oka semminek. Azoknak nem... De emlékeztetnek arra, hogy én, a semmi, én, az emberféreg, egy Istennek voltam pusztító végzete.

Elhallgatott. Nem szólt a másik sem. Mind a kettő kezébe temetett arccal bámult a tűz imbolygó lángjába. Feketeszem azokat a gyöngyszemekhez hasonló fényes cseppeket nézte, amelyek egymás után gördültek alá Vöröshaj szeplős arcán, és apró gőzfelhők alakjában lobbantak fel a parazsak izzó testén.

– A bűn az bűn, akár közvetlen, akár közvetve követjük el, szólalt meg sokára Feketeszem. –De a büntudat súlya attól függ, mennyire érzi annak terhét a vétkező. Lehet a lelkiismeret hangja kiáltó szó, vagy halk suttogás. Aztán, kihagy-e időről időre a büntudat, vagy állandóan mardos? Halvány-e vagy sötét a kísérő árnyék? A bűn mértéke nem változik. Nem lesz se nagyobb, sem kisebb, mint amilyen volt. Nagyságát vagy kicsiségét egyrészt az határozza meg,

ki és milyen értékű volt az áldozat, és milyen veszteséget jelent az elmúlása az emberiségre. Másrészt, milyen mértékű a büntudat és milyen fokú a megbánás. Vannak bűnözők, akik egyiket sem érzik, és így az ő szemükben a nagy bűn sem jelent semmit.

– De nálad nem így van, Vöröshaj! Azért ha most azt mondom, hogy szívemből szánlak, nem azért teszem, hogy én határozzam meg bűnöd nagyságát örülve annak, hogy a „Szózat” által ígért bűnbocsánat feltétele megvan, hanem igazán sajnállak, mert sokat szenvedtél, és akkor is csak ezt mondanám, ha nem is te lennél a keresett ember, akinek megtalálása felment engem a további bűnhődés alól.

– Igen. Nem te határozod meg vétkem nagyságát, – Kezdte Vöröshaj vontatottan. – A bűnbánattal nem lehet a bünt jóvátenni. Ilyen értelemben kiegyenlítés nincsen. Minden bűn kétélű fegyver, mert ha van büntudat, akkor a bűnöst is sebezve magában hordja a bűnhődést. Mert ahogy a vásárban mindennek megvan az ára, és fizetni kell azért, amit az ember venni akar, úgy a kegyelemé is megvan, és szenvedés az ár. Hogy az mennyi, és ki az árus, nem tudjuk. Addig kell rakni a szenvedést a mérleg egyik felébe, amíg a mérleg nyelve az egyenlőség vonalához nem ér. De a bűnös szeme elől ez a vonal rejtve van. De hiszem, hogy a mérleg minden súlyának van ellenértéke.

– Igen, ez így lehet, – Mondta Feketeszem elgondolkodva. – Egy-szer csak betelik a mérték... Nézd csak! Nem akarok hinni a szemem-nek... Nem látok piros foltot a buzogányomon.

– Hogy én nem látom, Feketeszem, az nem jelent semmit, mert én eddig sem láttam. De ha te sem látod, akkor valóban nincs rajta, ami-nek szívből örülök, mert lelkemből sajnálalak.

Feketeszem lassan felemelte az arcát. Pillantása elhagyta a fák ko-ronáját, túl haladt a felhők fátyolán, túl a reszkető fényű csillagokon is, és halkán, suttogva csak annyit mondott:

– Vöröshaj, kibékült velem, megbocsátott nekem az Ég... – Aztán Vöröshaj felé fordulva azt mondta: Olvasd meg te is a pénzed, hogy megvan-e mind!

– Nem nézem, és nem olvasom, Feketeszem! – mondta és hang-jában megnyugvás csengett. – Minek is tenném? Nem gyötör már a kíváncsiság. Hiszem, hogy egyiken sincs már piros folt, és bizonyos az is, hogy nem hiányzik egy sem. És még valamit, Feketeszem! Nem jól mondtad, hogy neked bocsátott meg az Ég, nekünk bocsátott

meg! Ez azt is jelenti, hogy minden hosszú útnak van vége. És a végállomáson lesiklik a megfáradt ember testéről, lelkéről minden teher. Jól esik neki majd a pihenés, az álom nélküli örök alvás.

– Nincs már mit mondanunk egymásnak. Reméljük, hogy már nem fogjuk meglátni a felkelő napot. – Feküdjünk le, Vöröshaj! Könynyítsük meg a várakozás idejét! – Ledobta a buzogányát. Vöröshaj a buzogány mellé dobta az erszényét, és nem csörrent meg benne egyetlen darab pénz sem.

– Feküdjünk le hát, Feketeszem! Fáradt vagyok... Későn is van már, vagy inkább korán lehet.

Takaróikba burkolózva lefeküdtek égre néző arccal egy kicsit távolabb a tűztől.

– Add ide a jobb kezedet, Feketeszem! Én a bal kezemet adom. Ha már megtaláltuk, ne veszítsük el egymást! Kulcsoljuk össze az ujjainkat, mintha imádkoznánk!, úgy ha a halál egymásba dermeszti a kezünket, nem tud szétválasztani valami gonosz szellem egymástól, hogy újra kezdjük a bűnhődésünket.

Vöröshaj még egyszer felnézett az égre. Szürke szemének átható tekintete elvesztette hidegségét, és valami megenyhülés csillant meg benne. Talán a kialudni készülő tűz halvány fénye. Nem volt már, aki rőzsényalábot vetett volna rá.

Feketeszem nézése sem volt már fürkésző, sem riadozó. A búcsúzás nyugalmas békéje ülte meg.

– Szálem, Feketeszem!

– Szálem, Vöröshaj!

Az imént még két hatalmas, erős test lassan zsugorodni kezdett. Az izomnyalábok elsimultak. Elfogyó húsuk fölött csontjukra feszült a viaszszárga bőr.

Végül a két Herkulesből már csak két kis test maradt. De hideg arcukra valami jótékony angyal békés és nyugalmas mosolyt lehelt, amelyet átvittek magukkal az álom nélküli örök alvásba...

Az álmos csillagok már hunyorogva pislogtak az égen, és egymás után tűnedeztek el. A következő éjszaka, mint valami világítótoronyok mutatnak majd irányt a sivatagok tévelygő utasainak és a hajóknak. A fekete árnyak is nyugovóra tértek. A felkelő nap piros színnel vont be az egész reggeli képet. A fűszálakon rezgő harmatcseppekben színek sokasága villogott. Az ébredező világ néma himnusza volt ez, amihez az erdő lakói adták az aláfestő zenét.

Friss szellő törülgette az erdő arcát és hunyorgó szeméből az álom utolsó maradékát. Dereukat ropogtatva nyújtózkodtak a fák. A sutogó lombok mélyet lélegeztek a reggeli friss levegőből.

Puha talpú ragadozók suhantak nesztelenül. Nehéz testű nagyvadak csörtettek a sűrűben. Könnyű pillék teregették a szárnyukat a hajnali virágokon. Félénk őzek lopakodtak óvatosan a patak vizéhez. Madarak tollászkodtak a fákon és füttyös indulót fújtak tele életörömmel. Hangyák és bogarak nyüzsögtek alant.

De a z új reggel himnuszát nem hallgatta senki sem. Az a két lelkes állat, aki gyönyörködni tudott volna benne, mélyen, nagyon mélyen aludt a rózsetűz mellett.

Egy bohókás mókus félig lemászott a fáról, és kíváncsi szemmel fürkészte a két alvót és tűnődve vakarta meg a füle tövét. Nem tudta mire vélni, hogy lehet olyan sokáig aludni. Egy hajlékony testű, kecses, kis gyíkocska suhant elő egy bokor alól óvatosan meg-megállva, egyre közelebb merészkedve, minden pillanatban készen arra, hogy eliramodjék. Végül minden félelmét leküzdve egészen közel merészkedett a két ismeretlen lényhez. Kíváncsian nézegette az erdő hívatlan, ismeretlen vendégeit. Hanem egy vaddisznó rőfögését hallva elment a kedve minden további érdeklődéstől. Nem akart reggeliként kerülni más állat gyomrába. Nyüzsgött, zsibongott, dalolt az erdő.

De a két fáradt vándor nem látta, és nem hallotta a hajnal és a kezdő nap zsongását. Nem láttak, nem hallottak semmit. Aludtak megdermedt, mély, nyugalmas álmot. Arra sem ébredtek fel, hogy a kis félénk gyíkocska visszajött, és minden gyávaságát leküzdve felkapaszkodott rájuk és megpihent hol az egyik, hol a másik mellén. Aludtak, nem érezték, hogy a bűn terhe már nem nyomja a vállukat. Azt sem tudták, hogy a halál a megbékélés derűjét lehelte az arcukra. Azt sem látták már, hogy a rózsetűz füstje egyenesen száll az égnek göndör, tömött csigákban.

Aludtak mélyen, csendesen a rózsetűz mellett...

A Rovartani Intézet tudós bogarásza tűnődve állt meg a kis patak mellett, majd kevés gondolkodás után levetette cipőit, és a sekély vízből kilátszó köveken haladva majdnem száraz lábbal ért át a túlsó partra. Áthaladt a tisztáson, és megállt az erdő szélén egy sok évszázados vadkörtefa alatt, amely élő sátort képezett. Érés idején a lehulló gyümölcsét a torkos sündisznók eszegették. A tudós férfi nyári szünidejét most is arra használta fel, hogy lepkékre

vagy különleges rovarokra vadásszon. Felvette a cipőit és munkához látott. A nagyobb esély reményében nem röstellt térdre ereszkedni, majd négykézláb mászkálni, sőt hason csúszni a bokrok alatt. De nem is hiába alázta meg emberi méltóságát! Nem sokára meglátott egy ritkaságszámba menő példányt, egy kivételes nagyságú pókot. Arachné, mondta görögül. Liobanum opilium, tette hozzá a tudományos nevét elragadtatással. Ezt ezen a vidéken még senki sem fedezte fel, és a tudományos körök szerint itt nem is honos. Ennek a példánynak a kivételessége abban áll, hogy Góliát a maga családjában. Ez semmit sem von le az ő dicsőségéből! Sőt!

A pók nem tudta, hogy ő milyen értékes példány a föléje hajló ismeretlen szörnyeteg szemében, és nagy ügyel-bajjal iparkodott kitérni a számára kellemetlen érdeklődés elől.

Megvagy! – Kiáltotta az érdeemes férfiú diadalmasan, és mohó vágy csillant meg a szemében. Mit fog szólni ehhez a tudományos világ?! Hm. Szárnyai-féle Liobanum opilio... Mert ezt a nevet fogja kapni a szaklapokban, az bizonyos! Megvagy! Ismételte újra, de nem lett meg!. Így hát a tudományos világ nem szólhatott hozzá semmit. A hálatlan féreg már a lombok alatt menekül a rá váró dicsőség elől. Semmi hajlandóságot nem érzett feláldozni magát a tudományért. Nem akart gombostű végre kerülni.

A tudós bogarász másképp nézte a dolgot. Még nem adta fel. A tenyerét lapátként, az ujjait pedig gereblye módjára használva kutatott a hálatlan pók után, de minden igyekezete kárba veszett. A becses jószág végleg eltűnt a tudományos körök elől. Igen, végleg eltűnt, mielőtt még Szárnyai-féle Liobanum opilio lett volna belőle. A tudomány lelkes apostola még egy reménytelen kísérletet végzett. Tenyerét ismét mélyen belemerítette a laza erdei földbe, és amikor kiemelte, mérlegelő mozdulattal észlelgette egy foszladozó selyem erszény tartalmának a súlyát. Nem kellett felbontani, mert az első érintésre semmivé vált, mint az elégetett papír. Hanem a tartalma, a harminc ezüstpénz, diadalmasan csengett. Azon nem fogott az idő.

Az érmék átmentek minden vizsgálaton. Valódi ezüst volt minden darab. Tiberius császár idejéből való, állapította meg a neves régész.

A pénz kézről-kézre járt. Tiszta volt mind... Egyiken sem volt piros folt és senkinek sem égette meg a kezét...

Régi emberek

Történelmi szempontból nem éppen régiek azok a személyek, akikről írok.

Az első, akiről szólok, 125 éve született, és akivel zárom a sort, a 18. században élhetett. Nem a régmúltból való emberek tehát, bár elég tisztes az időbeli távolság. Történelmi események sem fűződnek hozzájuk. Mind egyszerű, névtelen ember. Talán mégsem lesz érdektelen velük foglalkozni. Sok érdekes és humoros esemény van velük kapcsolatban. Három kivétellel falumbéli emberek voltak. Ha el is porladtak régen, mégse haljanak meg egészen! Éljenek tovább ezekben az emlékező sorokban!

Ezideig elodáztam a dolgot, de „periculum in mora”, nem várhatok tovább, magam is a múlt századból való vagyok, hát élnem kell az idővel, amíg lehet! Nincs a homlokomra írva, meddig lehet, de ha volna is, a sok ráncától akkor sem lehetne kibetűzni. Másodkézből kaptam az itt szereplő eseményeket, de azok mind hitelesek, mert az adatokat édesapámtól hallottam, aki mindig a valóságot mondta. Ezek a dolgok szájhagyományképpen öröklődtek nemzedékről nemzedékre. Írott feljegyzés nincs ezekről. Egy biztos, mindenki a lényegre adta tovább. Az igazság kedvéért meg kell jegyezmem, hogy én nem minden esetben a hallott nyers formát adom, mert stílári szempontokat is figyelembe kell vennem. Itt-ott nem lehetett a dolgok közepébe vágni, és bevezető mondatokra is szükség volt. A lényegen nem változtattam, ahol csak lehetett, szó szerint idéztem.

Először, nemcsak kegyeletből, de érdemlegességből is édesapámról szólok.

125 éve született. Köztisztviselőként álló presbiter, tehetős gazda volt. Hat elemit végzett, de még öreg korában is szenvedélyes olvasó, széles látókörű, irodalmi téren is jártas ember volt. Amit olvasott, arról tudott és szeretett is beszélni otthon a családi körben, de másutt is. Tudott idézni a bibliából, akár az Ó-, akár az Újszövetségből, hisz több ízben átolvasa az egész könyvet. Nemcsak idézett, hanem egész történeteket mondott el. A Koránból és a Talmudból is tudott idézni. Jártas volt a görög mitológiában. Még nem jártam iskolába, de már ismertem Midász király és Tantalusz legendáját. Szókratészről a következő anekdotát hallottam tőle:

A házsártos Xanthippe pörölése elől kimegy. Xantippét még jobban felbőszíti, hogy nincs kin köszörülni tovább a nyelvét, és az ablak alatt elhaladó férjét leönti az éjjeli edény tartalmával. Szókratész bölcs nyugalommal így szól: Tudtam, feleségem, hogy mennydörgés után eső következik!

Nem voltam hat éves, de Petőfi, Jókai, Arany János neve már mélyen emlékezetembe vésődött. Ha Jókai regényről volt szó, arra azt mondta: Hát, ha Jókai, akkor az csak jó lehet! Gondolom, Jókai Mór örült volna a kevés szóval sokat mondó kritikának. Petőfőtől ismertem a Farkasok dalát, a Kutya dalát, az Ebéd után, a Legendát, a Magyar nemest, Ambrus gazdát, Csokonait. Arany Jánostól a Fülemülét.

Igen sok verset tudott betéve, mert rendkívül jó emlékezőtehetsége volt. Nemcsak betanulta, de páratlan előadó készséggel, élvezetesen is tudta elmondani azokat. Ösztönösen érezte, melyik a hangsúlyos rész, hol kell emelni vagy halkítani a szót, hol kíván szünetet a mondanivaló, hol kell lassan, vagy szinte egy lélegzet alatt futni a sorokkal.

Mint parodista is kitűnő volt. Voltak, akik beszédben, mozdulatokban erősen eltértek az általánostól. Azoknak jellemző tulajdonságait, a hangjukat, a mozdulatukat, nem csúfolódási céllal, de ha kellett, tökéletesen tudta utánozni.

Abban az időben, disznótor alkalmával, régi jó szokás szerint összejött a rokonság, de a jó koma, a jó szomszéd sem hiányozhatott. Nálunk is úgy volt még gyermekkoromban. Terített asztal mellett volt mire mit inni. A pincében nagy hasú hordók őrizték a sák levét, a jó homoki vörösbort. De nemcsak a bőséges és ízletes ételek, nemcsak a bor fokozták a jó hangulatot, hanem nagy mértékben fűszerezte azt édesapám jó kedélyű egyénisége, szórakoztató képessége, amellyel száműzte az unalmat onnan, ahol ő volt. Hajnalig eltartott az ilyen disznótor, mert a mi házunktól nem sietett el a vendég. Ha másutt volt, onnan őt nem akarták elengedni. Sok tréfás bordalt, felköszöntőt, történetet tudott megfelelő szöveghűséggel elmondani. Kifogyhatatlan volt adomákból és anekdotákból, amelyekkel igen változatossá tudta tenni az éjszakába nyúló estéket. Az a képessége is megvolt, hogy soha nem nevette el a csattanót előre. Legfeljebb a végén mosolyodott el egy kicsit, amikor már a hallgatóság pukkadozott a nevetéstől, ami még azután is ki-kitört belőle.

Poharát magasra emelve tőle hallottam a következő kis versikét, amelyben a bor is fel van köszöntve:

„Ez ama görbe tőkének a leve,
 Bor a neve, csipkés a levele,
 Kapafokkal karcoltatott,
 Görbe késsel sanyartatott,
 Tölgyfába töltetett, vassal körülvétellett.
 Áldva legyen mindörökre a szent neve,
 Aki a kukoricát kiselymezte,
 A sárgarépát kihegyezte,
 A petrezselymet bemeszelte,
 A retket feketére festette!
 Áldja meg az Isten a tótót,
 Hogy a magyar ne hordja a drótot!”

Nagyon sok anekdotája közül egy:

A molnárhoz bemegy egy koldus, és alamizsnát kér tőle. A molnár emberséges ember volt, és egy jó lapát búzát adott neki. A koldus megköszöni és így szól: Ó, te molnár, olyan vagy te mint a boldogságos Szűz Mária! A molárnak igen tetszett a hízelgő hasonlat, és még egy tetéz lapát búzát adva megkérdezi: Hát milyen volt a boldogságos Szűz Mária, és milyen vagyok én? A koldus így felelt: Hát, ahogy Mária anyánk mind a szülés előtt, mind a szülés után, mind kívülről, mind belülről szűznek maradt, úgy a molnár mind kívülről, mind belülről, mind előlről, mind hátulról tolvajnak marad.

A molárnak nagyon rosszul esett a közte és a Mária közötti párhuzam, mivel kivételesen tisztességes ember volt. El is ment Szent Péterhez, és előadta neki a vele történt nagy méltatlanságot, mire Szent Péter azt mondja neki: Takarodj előlem, mert közöttetek egy igaz sincsen!

Egymást követően két református lelkész volt nálunk, Papp Károly és Végh Ferenc. Ezek egyike, nem tudom, melyikük, telekszomszédunk volt. A házat követő belső telekrészen szőlőskertünk volt nekünk is, neki is, igencsak egyenlő, körülbelül egy hold. Ráéró idejében sétálni szokott a szőleijében a lelkész. Rendszerint puska volt nála, és ha édesanyám csibéi az eleven kerítés résein átbújtak a kertjébe, agyonlövöldözte őket és átdobálta a mi kertünkbe. Édesapám végül is megsokallta a dolgot, és azt mondta neki: Tiszteletes Úr, maga méheket tart! Nekünk most éppen nincsenek. Üresen állnak a kasok, de az itatóvályú megvan. Óriási eperfaínk

vannak a szérús kert mögötti részen, és mivel az aljuk állandóan terítve van az édes gyümölcscsel, a maga méhei egész nap azt lepik. Ha maga továbbra is pusztítja a csibéinket, én megtöltöm a vályút, mint eddig is, hogy a méhek ihassanak, de azzal a különbséggel, hogy meg is mérgezem a vizet, és akkor a méhei mind elpusztulnak.

A pap fejcsóválva kérdezte: Megtenné azt, Becz István Uram? – Meg én! Azt mondja a biblia, szemet szemért, fogat fogért. A biblia tanítását el kell fogadni, nem? Maguk tanítanak erre! (Dehogy tette volna meg! Nem olyan lelkületű volt, hogy az állatokon állt volna bosszút.)

Attól fogva, ha csibéket látott a kertjében a pap, kiáltott édesanyámnak: Julcsa, te, a tieid ezek a csibék? Nézd meg! – Igen, az enyémeik!

– Akkor hajtsd ki! Nem lövöm őket agyon.

Valamelyik pesti piacon történt vele. Egy zsák krumpli kidőlt a kocsni aljába, és meg kellett állnia, hogy fölszedje. Egy hordár ment volna arra kocsit húzva maga után átvetett hevederrel a mellén és a vállán. Meg kellett volna kerülnie édesapám kocsiját, hogy továbbmehessen, de inkább megállt és várt. Mikor elunta a várakozást, rákiáltott édesapámra: Félre az útból, paraszt! Édesapámat amúgy is mindig böszítette, hogy a földművest parasztnak mondják, most, a krumplival bajmólódva kétszeresen dühös volt. – Én paraszt? Én úr vagyok, mert a kocsin ülök, de te, bűdös, te ló vagy, mert a kocsit húzod!

A hordár nem szólt semmit, nekidűlt a hámnak és elment.

Hiába akarnék mindent megírni róla. Akkor kellett volna, amikor még élt. Sajnos nem éltem az alkalommal!

Most áttérek annak az érdekes személyiségnek, név szerint Kocsis Illésnek az ismertetésére, aki mint édesapám jó komája, nekem keresztapám volt. Helyesebben lett volna, de én már nem is ismertem, mert kicsi voltam, amikor meghalt. Földművelő volt, de képességeinél fogva, ha a körülmények adva lettek volna, lehetett volna értelmiségi személy. Igen olvasott és tréfaszerető ember volt. Szunnyadt benne valami írásra valói hajlam, mert ha nem is írt, verset rögtönözni tudott, ha éppen úgy kívánta a sora.

Először apró, de jellemző tulajdonságait jegyzem, amelyek ugyan színes mozaikkövecskék, de nem éppen dicséretes képet adnak róla. Ám ezekből épül fel az ember, és híven tükröződik bennük furcsa

egyénisége. Az első mozaik: Bármilyen sok hó volt is az udvarán, abból ő se nem söpört, se nem lapátolt el egy szemet sem. Édesapám kérdésére, hogy, Mért nem takarítod el azt a sok havat? Azt felelte: Mi a fenének? Nem lesz abból aratásra egy szem sem!

A lovai nem ismerték se a kefét, se a vakarót. Édesapám mondta neki: Te, Koma nem látod, milyen porosak a lovaidd? Mért nem keféled le szegényeket? Erre azt felelte: Kefélje le őket a fene! Majd lemossa az eső!

A fát, amit haza takarított az erdőről, nem vágta kötegekbe és nem rakta kazalba, ahogyan nálunk szokásban volt, hanem úgy maradt az udvarán, mint valami óriási gólyafészek, és onnan fogyott, ahogy a szükség kívánta.

A macskái füle hegyét és farka hegyét levágta. – Ugyan mért csúfítod el azt a szegény állatot? Kérdezte édesapám. – Így nem lopja el senki sem, felelte. – Igazad van, ilyen csúf macska nem kell a kutyának sem!

Pedig szerette a macskát és a macska is szerette őt. Ezt bizonyítja, hogy, amikor a ravatalán feküdt, a macska ismételten felugrott hozzá, és a mellére feküdt. Erővel kellett kikergetni a halottasszobából. (Akkor még otthon ravatalozták fel a halottakat.)

A külső megjelenésére nem adott. Olyan ruhában járt, mint a kéregetők. Egyebekben pedig szerette a szépet

Szenvedélyes oltogató volt. Nagy telekkel bírt a buckai részen, amelyet szőlővel és gyümölcsfákkal telepített be. Szebbnél szebb gyümölcsöket termő fái voltak, és kedvező időjárás esetén senkinek sem volt akkora gyümölcsstermése, mint neki.

Hogy mennyire csábította, ha valami szép gyümölcsről hallott, arra jellemző az alábbi eset.

Gádor községből szokott a faluba járni egy asszony, aki örölt paprikát árult, és azzal dicsekedett, hogy neki olyan körtéje van otthon, amilyen senki másnak nincs. Ami azt illeti, neki is volt igen sokféle körtéje, de azonnal feltámadt benne a kíváncsisággal egybekötött gyűjtési szenvedély.

– Aztán adna-e oltóágot róla, ha elmennék?

– Adok hát, csak jöjjön!

Ment is.

– No, hol az a fa?

– Itt van a kertben, majd megmutatom. No, itt van e!

– Ez az?

– Ez...

Néz a fára, csóválja a fejét. Feltolja a kalapját és megvakarja a szabbaddá tett részt, aztán kitör belőle a csalódás okozta bosszankodás.

– Aki istene van neki! Hiszen ilyen körtém nekem is van otthon!

Azért csak vitt oltóágot...

A gyűjteményben szereplő személyek szavait mind szó szerint adom vissza. A szóban forgó személyeket édesapám mind név szerint említette, de több mint ötven év homályában kell kutatnom, és így vannak nevek, amelyeket elfelejtettem. Költött neveket sehol sem használok. Íme, most is két elfelejtett nevű személyről szólok. A nevükre nem, de a beszélgetésükre, amelyet édesapámtól halottam, pontosan emlékszem.

– Nagy baj van minálunk, Öcsémuram!

– No, csak nem a felesége beteg, Bátyámuram?

– A fenét! Nagyobb baj van annál! Olyan szívós az, mint a macska, agyon se lehetne ütni az a vén skorpiót!

– Hát akkor?

– Mondom, nagyobb a baj... Annyi az egerünk, hogy mindent, de az égvilágon mindent megesznek a padláson. Nem tudom, mit csináljak!

– Hát ez az a nagy baj? Hisz komendálok én arra jó medicinát! Megszabadul az egerektől, Bátyámuram, ha rám hallgat!

– Mondja hát, Öcsémuram, mondja, az Isten áldja meg! Meghálálom!

– Nem kell azt hálálni! Nem kerül pénzbe se nekem, se magának. Nem a patikában árulják azt!

– Hát hol? Mondja már!

– Menjen el, kegyelmed a Kocsis Illéshez iziben! Az el tudja küldeni az egereket!

– El-e?

– El hát! Hiszen tudja, milyen furfangos ember

– Hát az a... De megyek is már. Isten áldja, Öcsémuram! De jó, hogy találkoztunk!

Öcsémuram röhögött magában. Nagy gazember volt. Tudta, hogy a Kocsis Illés majd bolonddá fogja tenni az öreget. Az pedig sietve ment az ajánlott helyre, ahol éppen reggelizett a család.

Bekopogtat és a Lehet! szóra benyit, és illedelmesen megáll az ajtóban és elmondja az akkoriban szokásos köszöntési formulát.

– Adjon Isten jó reggelt!
 – Jó reggelt, adjon Isten!
 – Egészségükre kívánom az éjszakai nyugodalmat!
 – Köszönjük, hasonlóképpen kívánunk!
 – Jóraivaló beszélgetést!
 – Része legyen benne!
 – Egészségre éljék a fölöstökömöt! (a reggelit)
 – Köszönjük, tartson velünk!
 – Csak fogyasszák! Az enyém már megvolt.
 – Kerüljön beljebb! Mi járatban van, kegyelmed? Tegye föl a fejrevalóját!

– Köszönöm, eltartom.

Csak akkor megy az asztalhoz, hogy lekezeljen a háziakkal.

– Foglaljon helyet!

– Köszönöm. Hát elmondom, hogy miért jöttem. Annyi az egerünk a padláson, hogy már majd levernek bennünket a lábunkról. Azt hallottam, Kocsis Illés, Öcsémuram el tudja hívni az egereket a háztól. No, mondok, hát akkor eljövök, hogy igaz-e?

– El én!

– Küldje el, hát őket, Kocsis Illés, Öcsémuram, az Isten is megáldja!

– Jól van. Holnap megy a feleségem, meg a fiam Csepelre tehénhasznára. Szedje össze csak, kegyelmed az egereket egy zsákba, aztán én majd elküldöm velük Csepelre. Majd valahol a Kiserdőben elengedik őket. Ne féljen semmit! Nem talál majd vissza belőlük egy fiaeger sem a kegyelmed padlására többet soha!

Az öreg, látva, hogy bolonddá van téve, felugrik és pulykavörös arccal kiabálja:

– Micsoda? Azt mondod, (már nem Kocsis Illés, Öcsémuram) hogy szedjem össze őket? Hiszen ha én megfoghatom, nem kell nekem se Péter, se Pál, mind agyonverem, disznó teremtette! Agyon én!

Fejébe csapta a kalapját, (már nem tarthatta).

– Tedd bolonddá az öregapádat!

Bevágta maga után az ajtót, és köszönés nélkül otthagytá öccseurát családjával együtt. Azok jót nevettek rajta, de talán még az egerek is az öreg padláson.

A pesti utcán megszólít egy rendőrt. – Hallja-e? Nem látta erre jönni a feleségemet? A rendőr dühbe gurul az abszurd kérdésen. Hát ki az istennyila tudja, hogy ki a maga felesége! – Hát akkor mihaszna áll itt?!

– Mit mond? Eltakarodjon, kend innen, mert úgy megkardlapozom, hogy a bolondok házában is megemeleti! (a rendőrt ugyanis Mihaszna Andrásnak titulálta a pesti humor.)

Ugyancsak a pesti utcán utána szólt egy jólöltözött cilinderes úrnak.

– Megálljon az Úr! Az visszafordulva morcos lenézéssel kérdezi:
– Mit akar, kend? – Nem akarok én, kérem semmit. Csak azt szeretném kérdezni, hogy egész végig fej van abban a hosszú kalapban?
– Eh, buta paraszt! Mondja az mérgesen, és továbbsiet.

Másik esetben a villamoson utazva odafordul a mellette ülőhöz és azt mondja neki: Tudja-e az úr, hogy most az istennyila visz minket? – Mit beszél? Elment az esze kendnek? – Kérem, szól a vitába egy harmadik utas. Nem bolond beszéd az! Ennek az embernek tökéletesen igaza van. A kocsinak már a nevében is benne van, hogy milyen erő mozgatja. A tudomány azt az erőt használja fel a kocsi hajtására, amelyet mint természeti jelenséget, villámnak nevezünk. Vagyis népiesen mondva istennyila!

Volt nálunk egy Demján György nevű községi bíró. Jómódú gazda, tanult mesterségére nézve takács. Csipkelődő, gúnyolódó természetű ember volt, aki különösen Kocsis keresztapámat szerette céltáblájának használni, és minden alkalmat felhasznált, hogy nevetségessé tegye. Hanem az rendszerint fordítva sült el.

Egy alkalommal házasságkötésnél az egyik tanú Kocsis keresztapám volt. Az anyakönyvvezető kérdésére, hogy mi a foglalkozása, azt felelte, hogy szőlész. A jelenlévő Demján György erre azt mondja: – Aztán nehogy azt írja tévedésből, anyakönyvvezető úr, hogy szőlész! Rögtön kész volt a válasz: – Nem tesz semmit, csak azt ne írja, hogy takács!

Bírói tisztségre csak jómódú embert szoktak választani. Szegény ember nem is vállalhatta volna azt a hivatalt, mivel a fizetés olyan jelentéktelen volt, hogy abból nem lehetett volna megélni. A köztük lévő vagyoni különbséget éreztette is valamilyen célzás formájában Demján a keresztapámmal, aki elismerően szólalt meg. – Hát elhiszem, hogy több vagy, mint én, mert a te nevedet még a disznók is emlegetik. – Hogyhogy a disznók is? – Hallgasd csak meg, amikor hajt a kanász! Az öreg disznók azt rőfögik vastag han-

gon, hogy György! György! György! A fiatalok, a süldők azt mondják vékonyabb hangon: Gyurka! Gyurka! Gyurka! A kismalacok meg azt sívítják: Gyuri! Gyuri! Gyuri!

A régi Pest világában még a mai belváros területén is voltak olyan telkek, ahol a lakóházak között istállók voltak, többnyire jómódú német ajkú polgároké, akik tehenészettel foglalkoztak, jó magyarsággal „svajcerosoké.” Az állatok tartásához széna és szalma is kellett. Ezt a szükségletet a falvak lakosai fuvarozták be a városba, az akkori Széna térre. (Mai megfelelőjét nem tudom.) Oda ment ki a tulajdonos, vagy a megbízottja, és megvette a szükséges terméket, ami aztán az ő kalauzolása mellett a helyszínre került. Az istállók tején, a fedél alatt volt egy ajtóval ellátott kisebb tetőrész, ahova a szénát, vagy szalmát fel lehetett adogatni.

Egy alkalommal az istállótulajdonos növendék fia volt keresztapám cicerója. Amikor már közel voltak a célhoz, azt kérdezi a fiú: – Bácsi, tud maga olvasni? – Tudok hát! – No, hát az már a mi házunk, látja a cégtáblát? – Hogyne látnám, mikor látom.! – No, olvassa el, hát mi van ráírva! (Az állott rajta: Fürst Z. Bor , pálinka mérés)- Rossz pálinkamérés. – Dehogy az, nézze meg jobban! – Rossz pálinkamérés. – Eh, maga nem tud olvasni!

Egy alkalommal a Széna téren szalmavevőre várt a keresztapám. Egy zsidó fiú sündörgött körülötte, és végül megszólította. – Bácsi, maga micsoda? – Én? Színész vagyok. – Színész? – Az hát, ha mondom. – No, ha maga színész, akkor biztosan tud színházi nótákat is. – Tudok én! – Hát, ha tud, mondjon! – Mondok én, de csak három krajcárért. Tudniillik, annyiba került egy pakli pipadohány. – No, itt van a három krajcár, mondja, hát!

„Egyiptomban kezdődik az aratás

Gajdusek Móric az első kaszás,

Vén Gelb Náthán a kéveköto,

Kis csipás zsidó a marokszedő.”

– Mondjak-e még többet? – Ne! A fene egye meg, magát, bácsi! Elég volt! Nem kell több! És elszaladt.

Egy másik alkalommal ismét együtt mentek szalmafuvarral Pestre édesapámmal. Útközben, valahol a Sárihegy táján keresztapámnak az ujjasmándija lecsúszott valahogy a szalmarakomány tetejéről, és

ezt csak a Széna téren vette észre. Gyermekkoromban még járta az a ruhadarab, de ma már nem használatos. Úgy vélem, nem árt, ha leírom.

Kék, fekete, vagy kávészínű szövetből, vagy posztóból készült, és meleg flanellal volt kibélelve. Rövid télikabát volt az, de azt viselték vasárnap, ha templomba mentek, ha Pestre utaztak, vagy a faluházán volt valami dolguk. Szóval télen, nyáron viselték, mint medve a bundáját. Nem volt akkor még átmeneti kabát, vagy esőköpeny. Meg kell jegyeznem, hogy azért hívták ujjasmándlinak, mert volt ujjatlan is, a kismándli. Ez is flanel bélésű volt.

Tehát csak a Széna téren vette észre a gyászos eseményt. Fejét vakarva panaszkolta édesapámnak, hogy milyen kárt szenvedett. – Ne búsulj, meg lesz az még akkor is, amikor visszafelé megyünk. Ő tudta, mire alapozta ezt. Az az ujjasmándli olyan végelgyengülési állapotban volt már, hogy legfeljebb a rongyszedő adott volna érte egy poharat, feltéve, hogy ha még egy csomó egyéb rongyot is kap vele. Ugyanis annyi lyuk volt már rajta, hogy macska lett volna a talpán, amelyik meg bírt volna fogni benne egy egeret.

Mikor hazafelé jöttek, édesapám, aki figyelte az utat, egyszer csak előre mutatott. – Na, mit mondtam, koma? Ott van az ujjasmándlid!

Valóban ott is volt azzal a különbséggel, hogy valaki fölvette ugyan, de miután nem talált benne semmit, áthajította az árkon. Gondolta eldobta valaki. Nem kellett hát senkinek keresztapám legnagyobb örömére.

Egy alkalommal bement valamelyik pesti házba, ahol az udvaron lévő fiútól az illemhely után érdeklődött. A német ajkú gyerek nem tudott jól magyarul, és így adta tudtára tiltakozását Kocsis keresztapámnak: Pácsi, itt magának nem lehet! Itt csak az uraknak lehet sz.. ni! – Bolond kölyök, hát én is önekik akarok!

Volt a faluban egy Eckenbock nevű fűszeres, akit alacsony termete miatt mindenki csak Kiszsidónak hívott. – Eredj el a Kiszsidóhoz, hozdál ezt, vagy azt! szokták mondani a gyerekeknek. Mentek is hozzá szívesen a gyerekek. Ami rossz krajcárjuk volt, azt mind hozzá vitték, krumpli-, vagy medvecukrot vettek érte. Kaptak is, mert nem látott jól szegény. Voltak olyan vásott kölykök, akik meg is lopták, ha az ajtóra szerelt csengő szavára nem sietett azonnal az üzletbe. Szelíd természetű, jóindulatú emberke volt az a Kiszsidó.

Nos ennek a fűszeresnek volt az alkalmi fuvarosa Kocsis keresztapám. Ő szállította neki esetenként az árút Pestről. Egy pénteken átment hozzá a boltos. – Kocsis szomszéd, holnap árúért kell menni Pestre!

- Holnap nem érek rá Szomszéd úr! Majd holnapután bemegyek.
- De hát nem tudja, hogy holnapután vasárnap lesz?
- Már hogyan tudnám!
- No, de azt is tudja, hogy vasárnap nincs elvámolás, és nem is szabad kihozni semmit a vámon!
- Persze, hogy tudom, nem kell engem arra oktatni!
- De az Isten áldja meg, Kocsis szomszéd, ha holnap nem megy be Pestre, nekem nem lesz hétfőn árúm!
- Akkor se megyek, mondtam, hogy nem érek rá!
- De, Kocsis szomszéd, mondtam vasárnap...
- Én meg azt mondtam, hogy vasárnap megyek!
- Nem lesz árúm! Nem lesz árúm! Istenem!
- De lesz, csak ne óbégasson, Szomszéd úr! Adjon annyi pénzt, amennyi a vámra kell! A többi az én dolgom. Hozom a portékát!
- Baj lesz abból, Kocsis szomszéd!

– Ha baj lesz, az én bajom lesz. Ne törődjön vele, Szomszéd úr! Holnapután megyek!

Ment is. Nyugodt lélekkel ment. Meg is kapta az árút. A cégnek közböbs volt a további fejlemény. A fuvaros gondja lesz, hogy jut át a vámon.

Hanem ő tudta. Tudta már akkor is, amikor azt mondta a boltosnak: Holnapután megyek. Jól kifundált haditerv bújt meg a viharvert, zsíros kalap alatt.

A lovackák csendesen poroszkáltak, és ő nyugodtan pipázgatott, és hallgatta a patkók ütemes csattogását egészen a Vámig. Ment volna tovább is, mintha fogalma sem lett volna arról, hogy vám is van a világon Pest város szélén. Csakhogy rászóltak: Megállj! Nemcsak finánc, hanem marcona képű rendőr is volt ott. Meg kellett állítani a lovakat.

- Mi van a kocsin, atyafi? kérdezte a finánc.
- Hát, portéka.
- Micsoda portéka?
- Hát, ami a boltba kell.
- Úgy? Na, gyerünk az irodába! Majd aztán meglátjuk, mi is az a portéka, ami a boltba kell!
- Hát, befér oda a kocsi, meg a lovak is?

– Na, ne marhaskodjon velem! Lesz baja anélkül is! Jöjjön!

A pénzügyőr jelenti az esetet.

– Tudja, kend, hogy kihágás, amit csinál?

– Kihágás? Miből hágtam én ki, uram? Én csak belehágni szoktam a tüskébe, vagy a királydinnyébe, ha mezítláb megyek át a legelőn a Páskumba.

– Na, ne bolondozzon, mert itt, Pesten van ám tüske olyan, hogy ha abba belelép, úgy meggyűlik a talpa, hogy belesántul, kend! Nem tudja, hogy ma nem szabad kivinni semmit a vámon?

– Nem? Aztán miért nem szabad?

– Hogy miért nem szabad? Hát nem tudja, kend, hogy máma vasárnap van?

– Vasárnap? Már hogy tudnám én azt, uram? Hiszen nem doboltatták ki a jegyző úr!

– Micsoda? Hát maguknál a jegyző doboltatja ki, hogy holnap vasárnap lesz?

– Az hát! Különben hogy tudhatnánk? Nem tudnánk, hogy a templomba kell menni. A fene jött volna ide, ha tudom! Biztosan elfelejtette kidoboltatni. Könnyen megesik nála az ilyesmi, mert amióta fejbe vágta a Nagykoksmában, van úgy, hogy kihagy az esze.

– Micsoda? Hát, maguknál a jegyzőt leütik bunkósbottal, mint a kutyát?

– Hát, ha úgy hozza a sora! De az ővele szemben megtisztelésnek számít.

– Megtisztelésnek?

– Annak hát! Mert a magunkfajta embert löccsel szoktuk fejbe vágni, ha verekedés van.

– Valóban szép és finom megkülönböztetés! Hanem azért nem szeretnék maguknál jegyző lenni.

– Semmi az, uram! Az csak egyszer volt. Azóta nem bántja a kutya sem. Igaz ugyan, hogy már nem is jár el a Nagykoksmába.

– Hát, csak azért?

– Hát, egyrészt azért. Másrészt meg azért, mert az udvarába nem megy senki verekedni. Tudják ám nálunk is, hogy mi a törvény meg az illendőség, ha nem fűti az embert a sóshegyi bor gőze.

– Igazán finom és tapintatos emberek maguk. No, de térjünk a vámhítoriára! Azt mondja kend, hogy nem tudta, hogy vasárnap van. Hiszen a naptárban is megnézhetette volna, vagy az újságok címlapján. Mindegyiken rajta van.

– Az lehet. De ki tud nálunk olvasni? A jegyző meg a pap. Minek volna, hát nekünk az újság? Ha szalonnát vagy húst veszünk, azt úgyis bepakolja a hentes. Naptár se kell, mert ha eső vagy időváltozás lesz, azt megmondják úgyis az öregek, mert viszket a fejük, vagy nyilamlik a derekuk, vagy beordítja az uraság számára.

A fináncok nevetnek.

– De hát a patikus, meg az orvos? Azok tudnak olvasni. Ha kérdezi, akármelyik megmondja, milyen nap van.

– Orvos, patikus? Nincs minálunk fia se ilyen személyeknek. De ha volnának is, éhen fordulnának fel. Nem kellenének ott a kutyának sem, mert orvosra, patikusra mindenki sajnálja a pénzt.

A fináncok összenéznek.

– Hát maguknál soha nem beteg senki?

– Nem a fenét, csak hát várnak! Aztán vagy meggyógyulnak, vagy meghalnak orvos, patika nélkül. Ott kell spórolni, ahol lehet. De engedjenek el már az urak! Hiszen ha tudtam volna, hogy mi van máma, akkor nem is jövök. Nem az én hibám, hogy itt vagyok. A jegyző úr azt mondta, hogy a pestieknek nincs is vasárnapjuk, mert ott csupa simaképű, bajusztalan németek laknak, akik ilyen napot nem ismernek!

A vámtiszt elképedt.

– Hát most már tényleg elhiszem, hogy bunkósbottal fejbe vágták a maguk jegyzőjét, és attól fogva fejbeteg lett. Ilyet csak agyalágyult ember mondhat. Hát nézzen meg engemet jól, kend! Magyarul beszélek magával. Hát német vagyok én?

– Hát persze, hogy az, hiszen nincs bajusza az úrnak.

– Buta paraszt, mondta mérgesen a vámtiszt. A másik finánc is elébe áll.

– Hát én mi vagyok?

– Hát magának sincs bajusza! A jegyző úr pedig azt mondta, hogy akinek...

A rendőr, aki a nyitott ablak alatt hallgatta végig a párbeszédet, hangosan elnevette magát.

– Na, jöjjön ide, kend, és engemet is nézzen meg jól, hogy én is német vagyok-e!

Gondosan kipödört bajusza volt neki.

– Hát a biztos úr igazi magyar ember. Nem német, mert van bajusza.

– Buta paraszt, mondta a másik finánc is mérgesen. Hát, ha most nem engedjük tovább, mit csinál? Mit szól hozzá?

– Hát nem csinálnék semmit, de azt mondanám otthon a jegyző úrnak, hogy nemhiába nincs vasárnapja a németnek, de embersége sincsen!

A rendőr megint jót nevetett.

– Ugyan engedjék el ezt a jóembert, hadd menjen tovább! Az elvámolási összeget holnapi dátummal is elkönyvelhetik. Csak nem várhatja meg itt a hivatalos holnapot ez az ember. Ahol a jegyző olyan marha, nem lehet okolni a népet, ha tudatlan.

– Menjen hát, kend, mondta a vámtiszt, de tudja meg, hogy ezt az elnézést csak a butaságának köszönheti!

– Hát akkor köszönöm! Mégiscsak jó, ha nem okos az ember!

Mikor elment a rendőr mellett, a kalapja széléhez bökött.

– No, Isten áldja meg biztos úr! Majd ostorával az iroda felé mutatva még halkán hozzátette:

– Aztán majd ha jó messze járok innen, kérdezze meg az urakat, hogy ki a buta paraszt, én-e vagy ők!

További vele kapcsolatos eseményről nem tudok, de bizonyos, hogy lehet igen sok olyan történet, amelyet az idő azokkal együtt elvitt, akik valaha ismerték azokat. Ebből a kevésből is kitűnik, hogy nem hiába mondta a zsidó gyerek kérdésére, hogy ő színész. Volt érzéke és tehetsége a színjátszáshoz. Meg tudta játszani a buta parasztot és egyidejűleg kijátszani az okos fináncokat. Ha nyers formában is, és sokszor írásban nem visszaadhatóan, de volt érzéke a szatíra és a humor iránt.

Most a falu egy másik nevezetes alakjáról, név szerint Nagy Ender Andrásról jegyzek fel néhány apróságot, amelyet itt-ott sikerült összegyűjtenem. Mókás természete és tréfás kiszólásai miatt még ma is emlegetik. Ha valakit megtréfálhatott, nem ismert személyválogatást, még a legközelebbi hozzátartozóit illetően sem.

Van a szülőfalum határának egy olyan része, amely szőlőhegy, és szántóföld is, és gyerekkoromban messze esett a falutól. Igaz, hogy a dülő egy lépéssel sem jött közelebb, mégis ma, amikor kapálni is többen járnak motorkerékpárral, mint kerékpárral, a távolság sokkal kisebb lett, és ezért esik közelebb az a dülő. De régebben gyalog vagy ökrösszekéren jártak. Azoknak az állatoknak sohasem volt sietős dolguk, és nyugalmasan lépegetve, békés kérődzés közben rőt-ták a hosszú utat.

Nos hát, azt a dűlőt Nagy Ender András Aligvárinak nevezte el. Rajta is maradt ez a név. Ma már hivatalosan is így nevezik.

Panaszkodik Nagy Ender Andrásnak az anyja:

– A fene egye meg azt a pápaszemet, fiam! Nem jó ez már nekem. Sehogy se látom vele a tűbe a cérnát belefűzni.

– No, ha csak ez a baj, Édesszülém, tudok én azon segíteni.

– Má' hogy tudnál fiam? Majd ha bemegyek Pestre, veszek egyet.

– De nem kell bemenni! Láttam én egy okulárt az almáriom fiókjában. Behozom mindjárt, csak várjon!

Vitte is.

– No, ezt próbálja meg, Édesszülém!

– Hát ez igen... Evvel egész jól látok, Édesfiam.

Egyik keretben sem volt üveg, éppen ezért vitte be neki.

Egy este azt mondja neki a felesége:

– Holnap reggel tehénhasznára megyek Pestre, tudja kend? Keltsen fel időben, mert a korai vonattal akarok menni.

Hajnali fél ötkor indult az a vonat.

– Jól van, csak feküdj le! Majd szólok én időben!

Szólt is.

– Kelj föl anyjuk, kelj föl anyjuk! Siess, hogy le ne késs! Én is elaludtam egy kicsit!

Az asszony sebtében felöltözik, a nagyobbik kosarat batyuba köti.

– Na adja föl, kend!

A kisebbik kosarat az egyensúly elosztására előre kötötte, és sietve indult a vonatra. Az állomás, a váróterem kihalt. Sehol egy lélek. Leteszi a kosarakat. Egy ideig topogva vár a sötét pénztárlak előtt, majd idegesen járkál föl és alá. Leül a padra, és a várakozás unalmában bóbiskolni kezd. Végül becsukódik a szeme és elalszik. Mikor felriad, még mindig néptelen az állomás. Kimegy a váróterem elé, de még mindig csend honol mindenfelé. Végre nagy sokára imbolygó lámpafényt lát közeledni a sínek között. Hát, a pályaőr volt.

– Ugyan mondja már meg, hogy hány óra van!

– Háromnegyed négy, mondja a bakter...

Többet sose kérte az urát, hogy keltse fel időben.

Elmondása szerint egy másik eset. Édesszülém gombócot főzött. Próbáltam összevagni a kanállal, de nem mentem vele semmire, csak

hempergett ide-oda a tányérban, mint a sánta ló, amikor kifogják a hámból, mert fáj a dereka. Utoljára is mérges lettem. Jól marokra fogtam a görbenyelű bicskámat, aztán belevágtam egész erővel. Hát a bicska hegye kitörött, a tányér kettéhasadt, a gombóc meg egészben maradva elgurult.

Volt a faluban egy körülbelül 2 km hosszú, 4-500 méter széles földsáv sűrűn benőve hatalmas nyár-, jegenye- és akácfákkal. Egy kis dzsungel. Az akácra felfutott a komló, iszalag és egyéb kúszónövény, de alattuk dús fű és gyimgyom termett. Ha a lucernát kímélni akartuk, oda szoktunk menni leginkább szombat délután, hogy a lovaknak és teheneknek vasárnap legyen valami rágni való az abrak után. Vagy édesapám, vagy valamelyik bátyám kaszált, míg én villáztam a zöldet a kocsira.

Azt a területet, nem tudom, miért Szigetnek nevezték, holott még csak félsziget sem volt. Talán azért kapta a Sziget nevet, mert egyik oldalán a Kis-Duna, másik oldalán a magas vasúti töltés határolta.

Nagy Ender Andrásnak is volt a Szigetben egy darab erdős kaszálója, és így mesélte el az ottani, valószínűleg soha meg nem történt kalandját:

– Elmentem a Szigetbe. Mondok az asszonynak, hozok egy kocside-rék zöldet a jószágoknak. El is mentem, aztán amikor odaértünk, fogom a kaszát, aztán hozzáfogok, de a kasza nem fogott. Hát, mondok magamban, ezt meg kell kalapálni, mert így nem megyek vele semmire sem! Neki is ültem, de tudjátok, annyi, de annyi volt a szúnyog, hogy majd megettek. Nem győztem hol ide, hol oda csapni. No, egyszer aztán méregbe gurultam. Egynek utána vágtam a kalapácsot, de se a szúnyogot nem találtam el, se a kalapácsot nem találtam meg. Haza kellett jönnöm üresen!

Azt hiszem, az egészből csak a sok szúnyog volt az igaz. Gondolom, nevetetés céljából költötte a szúnyogmesét.

Akik még emlékeznek a Sziget akkori állapotára, tudják, hogy azon a mindig árnyas, Duna menti, nedves helyen rajokban támadták meg a szúnyogok az oda tévedő embert vagy állatot.

Ma már híre sincs a szigeti fáknak, lakóházak vannak az erdő helyén.

Egy ízben beteg volt. Szokásban volt, hogy a rokonság, a jó szomszédok, vagy ismerősök ételt vittek a beteg részére. Élt a faluban egy Kristóf Mária nevű idős nő, akit csak Kristóf szülének szok-

tak emlegetni. Köztudomású volt, hogy a tisztaságra igen keveset adott. Egyébként is a babonás néphit szerint boszorkány volt szegény. Nos a Kristóf szüle is főzött ebédet a betegnek, amit el is vitt.

– Hallottam, hogy szegény öcsémuram beteg, hát hoztam neki egy kis ennivalót, mondta az anyjának, és kezdte kirakosgatni az étket. Mikor a beteg látta a készülődést, mindkét kifordított tenyerével a levegőt visszafelé lökdösve így kiabált:

– Csak a Búcsi árkába! Csak a Búcsi árkába!

– Szegény öcsémuram félrebeszél, mondta Kristóf szüle sajnálkozva.

Dehogyan beszélt félre, csak azt akarta, hogy azt higgyék róla. Így akart megmenekülni az étel elfogyasztásától, amit így el is ért anélkül, hogy a látogatóját megsértette volna.

A szomszédját hívták Búcsinak és az ő telke mellett árok volt.

Egy alkalommal kint dolgozott a határban. A földje végén talpas kunyhója volt, ami amolyan szükségépitmény. Fala és ajtaja nincsen, csak a földhöz erősített nádtetőből áll. Az első részén van egy rés, amelyen át ki, vagy be lehetett bújni. Igénytelen alkotmány, de jó szárnyék eső, vagy rossz idő ellen. Ő a dűlő közepén, a kunyhótól jó 200 méterre dolgozott. Látta, hogy délen kövér felhők gyülekeznek az ég alján. „A” szél is fújt, így nevezték a déli szelet, ami esőt szokott hozni. Úgy gondolta, nem ijeszti el az esőt, nem ment a talpas kunyhóba, hanem dolgozott tovább. Amikor újra felnézett, látta, hogy ijesztően gyorsan jön az „idő”. A fél eget már elborították a felhők, és már jött is az eső szele. Kövér cseppek kezdtek potyogni a kalapjára. Igyekezett is a kunyhó felé, de mire odaért azt már teleülték az asszonyok, lányok, akik közelebb dolgoztak és nem várták be az esőt. Annyian voltak bent, hogy neki már nem jutott menedék. Az eső már zuhogott, és ő kint ázott. Mert hiába az övé a talpas, ilyenkor köztulajdon a kunyhó!

Mit tehetett volna? A tulajdonára hivatkozva nem küldhetett ki senkit! Viszont önszántából meg senki sem volt hajlandó helyet cserélni vele. Az együttérzésből nem volt hiány, no de annál többet lehet-e kívánni ilyen időben? Tehát a gazda ázott a vendégek őszinte részvéte mellett.

Nagy Ender András várt. Szörnyű égiháború is volt közben. Egy mást érte a sok mennydörgés vakítóan cikázó villámok kíséretében. Nagy Ender András várt... és amikor a legirtózatosabbat csattant az ég, ő erre várt csak, elkiáltotta magát: – Ide vele, no! A bolond kívánságra rémülten ugrált ki az asszony nép. Rögtön üres lett a kunyhó! Volt már hely elég, amelyet rohögve el is foglalt.

Neki is volt az Aligváriban szőlője. Ott volt egy elől-hátul nyitott fészere, amely olyan nagy volt, hogy a kocsit betolhatta, és a lovakat is beköthette rossz idő esetén. Ő maga a kocsin ülve várta ki az idő végét, ha esett. A fészert azonban el volt méretezve, úgyhogy befért ugyan a kocsi, de a hátsó saroglya már a szabad ég alatt volt.

Történt egyszer, hogy igen sok eső esett, és a vizes földben aznap nem lehetett kapálni. Befogott hát és hazahajtatott. Amikor a faluba ért, a járókelőknek feltűnt, hogy a lovak, a kocsi és a gázda szárazak, de a hátsó saroglya csupa víz. Nem tudták, mire vélni a dolgot és kérdezték tőle, hogy lehet az.

– Hát az úgy volt, tudjátok, láttam, hogy porol utánam az eső, hát közibük vágtam a lovaknak. No, aztán azok úgy szaladtak, hogy az egész úton a saroglyát verte az eső, de egészen nem ért utol!

Egy alkalommal szőlőt telepített, ami nehéz, körülményes, sok időt és sok kezet igénylő művelet. Legalább négy ember kell hozzá, hogy látatja legyen a munkának, mert három ásónyom mélyre kell letenni a szőlővesszőt. A munkamegosztáshoz „banda” kellett, és a csapat minden egyes tagjának megvolt a maga feladata.

A kihúzott 50 méteres zsinór mellett, ennyi egy „út” szőlő hossza, megássák az árkot. Ezt megelőzően a zsinór mentén meg kell szurkálni a talajt az ásóval, hogy az árok széle a föld kiemelésénél ne váljon cikcakkossá. Akkor az első ember, akinek a legszélesebb az ásója, viszi az első nyomot. A középső egy kissé keskenyebb ásóval a másodikat, az utolsó, a megfelelő ásóval a harmadik nyomot. A középső embernél balta is van a vastagabb gyökerek átvágására. A negyedik ember lerakja a vesszőket és temeti az árkot.

Így egy „banda”, a négy ember, megfeszített munkával, egy nap alatt elültet esetleg 25 „út” szőlőt.

Összeszedett hát jó sok embert, hogy menjen a munka. Ki napszámban dolgozott, ki segítségképpen. Valaki, aki elment a föld végén, látva a sok embert, odaszólt Nagy Ender Andrásnak:

- Hát csak áldott a sok kéz, ugye, Bátyámuram?! Mire az rávágja:
- Az ám! De van is ám hat tarisznya!

Tarisznyában vitték a sok ennivalót, természetesen az ő terhére.

Egy ízben, hazafelé jövet, tartva magát a helyi szokáshoz, felszedte a kocsijára a gyalogszerrel igyekvőket, férfiakat, nőket vegyesen.

Útközben észrevették, hogy észak-nyugat felől semmi jót nem ígérő idő készülődik. Feketésszürke és vöröses hamuszínű felhők torlódtak egymásra a mind jobban erősödő szélben.

– Ebből se lesz tisztességes idő, jegyezte meg valaki fejcsóválva.

– Jaj, csak jég ne legyen belőle! Csak azt ne küldene ránk a Jóisten! Így sopánkodtak az asszonyok.

Nagy Ender András tempósan lenyomkodta bütykös ujjával a pipája parazsát, egypárat szipókált a csutorán, aztán nagy füstmacskákat eregetve megszólalt:

– Nincs már annak olyan hatalma!

Az asszonyok elszörnyedtek a pogány beszéden.

– Üsse meg a száját, kend! Nem fél, hogy lesújtja az Isten?

– Be vagyok biztosítva villámcsapás ellen! Kiverte a pipáját a tenyerébe, aztán még hozzátette:

– Csalánba különben se üt a ménkű!

Még aznap elverte a fele határt a jég. Másnap találkozott egy emberrel azok közül, akik a kocsián ültek előző nap.

– No, Bátyámuram, ugye, hogy volt hatalma az Istennek! Kár volt úgy beszélni, tette hozzá szemrehányóan.

Nagy Ender András megvakart a fejét, aztán így szólt:

– Hát a kocsi is zörgött, az asszonyok mind hangosan karattyoltak, ki a fene gondolta, hogy meghallja?!

Beszélgetés közben szóba került, hogy még senki sem jött vissza a másvilágról, és így semmit sem tudunk arról, mi van ott.

– No, mondta Nagy Ender András, ha én meghalok, majd küldök levelet, aztán majd megírom, hogy milyen is ott az élet!

De nem állt a szavának.

Lehet, hogy ott sem a Kremsier Bernátnak, sem a Kiszsidónak nem volt vegyeskereskedése és nem tudott papírhoz, tintához és tollhoz jutni és nem tudott írni, vagy ha mégis írt, igen messzire költözött, mert a Túlvilági Postahivatal eddig még nem kézbesítette a levelét annak, akinek megígérte. Az is igaz, hogy már a címzett sem él, és így a levelét visszaküldhették a feladónak.

Élt a szomszédunkban egy öreg varga. Név és rang szerint Nemes Narancsik Pál. Igen jó kedélyű, tréfás ember volt.

Ha valamelyik bátyám vagy néném valami lábbelit vitt hozzá este és kérdezte, mikor lesz kész, azt mondta:

– Hát majd fölkelek hajnal előtt két héttel, aztán reggelere már kész is lesz. Át is viszem.

Át is hozta minden esetben.

Egyszer azt mondta neki a munkáltató:

– Bátyámuram, ennek a csizmának el van szakadva hátul a torka.

Akassza meg majd!

– Jól van, majd megakasztom!

– Mikor jöhetek érte?

– Amikor akarsz. Holnap is.

Másnap megy az illető.

No, hol van az a csizma, Bátyámuram?

– Ott van az ágy lábánál. (Oda volt kötve egy madzaggal.)

– De hiszen, ez nincs megvarrva!

– Nincs hát! Nem azt mondtad, hogy varrjam, hanem azt, hogy akasszam meg!

Másik eset:

– Bátymuram, varrjon nekem egy pár papucsot! De jó legyen ám!

– Jól van, megvarrom. Eltart nemsoká...

Volt a faluban egy lomha mozgású, medvecammogású ember, X. Pál. Igen nagy lábon élt az illető, habár béres volt. Jó 47-es lábbelije kirítt a többi javításra váró lábtyű közül.

– Kié ez a nagy fene csizma? Kérdezte valaki.

– Hát a Lódulj Pálé, mondta az öreg.

Másik eset:

- Aztán jól megcsinálja ezeket a cipőket, Bátyámuram! Jön a tél!
- Megcsinálom, hugám, meg! Jobb volt, mint lesz!

Igen jó ember volt. Sohasem káromkodott. Szerette a pálinkát, amit reggelente a Kremsier Bernát boltjában szokott megvenni és a kis Dianás üveget a melles köténye mögé dugta. Egy alkalommal Gyula bátyám a teheneket hajtotta lefelé a gyülekező helyre, mert már trombitált a tehénpásztor. Az öreg már ballagott hazafelé a pálínkával és a bátyám észrevette, hogy a köténye melle nedves.

– Bátyámuram, folyik a pálinka!

Az öreg odakap és ilyen enyhe szavakkal fejezte ki a bosszúságát:

– Hm, hm a tövét! De nehezen sajnálom!

Jellemző a régiek erkölcsi világára, hogy még súlyos esetekben sem káromkodtak. Jó száz évvel ezelőtt történt, amikor még a Pünkösálma (lallás után írva) csaknem teljes egészében szőlő volt.

Voltak esetek, amikor este nem jöttek haza az említett „szőlőhegyről”, hanem ott éjszakáztak. Szabadtúznél főzték a vacsorájukat.

Édesapám elbeszélése alapján jegyzem a következő esetet:

Egy ilyen alkalommal a napi munka elvégzése után krumplikását főztek az éjszakára ott maradtak. A főzeléket még akkor kásának nevezték. Mikor megfőtt az étel, a tűztől egy kissé távolabb helyezték el a bográcsot. Visszaültek a tűz mellé és várták, hogy a kása ehető legyen. Valamelyik szőlősszomszéd legény látva a tűz fényét, átment egy kis beszélgetésre, hogy megrövidítse az éjszakát. A bogrács kívül volt a tűz fénykörén és a mezítlábas legény a sötétben belelépett a forró kásába. Örületes fájdalomában, miközben a kásával együtt helyenként a bőrt is letolta a lábáról, fél lábon ugrolva csak azt hajtogatta: A csülkit neki! A csülkit neki! A csülkit neki!

Édesapám csak annyit szokott mondani, ha bosszúság érte: A fene essen bele! Az Aki teremtése van neki! vagy Az Isten Hagyja el! már nagyon erős indulattal járt együtt.

Fodor Illés szomszédunk csak így káromkodott: Azt a kutya tagadóját! János nevű fiával együtt nőttünk fel. Hol ő volt nálunk játszani, hol én önáluk. Ha megharagítottuk, mert nagy bosszúságot okoztunk, így szólt: A Jézusotokat agyagbú! Az agyagbú!

enyhítő szócska tompította a káromkodás élet. Azt fejezte ki, hogy ő nem az Igazi Jézusra gondolt, hanem csak olyan Jézusra, amelyik agyagból van.

Édesapám anyai nagyapja, Simon András, ha nagyon mérges volt valamiért, így káromkodott: Azt a születése napját! Ha kiegészítésképpen még azt is hozzátette: De még az óráját is!, akkor már tajtékzott dühében.

A következő történet is a Pünkösalmán (kiejtés szerint) játszódott le. Akkor történt, amikor szüret alkalmával a szőlőt még ott helyben gázolták el. Ez a művelet abból állt, hogy egy nagy félfenekű hordót a földre tettek. Elébe egy gödröt ástak és abban egy megfelelő nagyságú dézsát helyeztek el. A megszedett szőlőt zsákba rakták, amelynek a száját bekötötték és a hordóba helyezték. A zsákot aztán valaki taposta. A hordóban nem volt dugó, és a szőlő leve a lyukon át a dézsába folyt, onnan aztán hordóba mericskelték a levét. Abból lett a „színbor”.

Történt egy ilyen alkalommal, hogy a színbor valami okból huzamosabb ideig a dézsában maradt, úgyhogy már csípős lett, mert forrni kezdett.

Valaki jó későig szántogatott, mivel nem szándékozott hazamenni éjszakára, hogy reggel jó korán kezdhessen. Sötétedéskor kifogta a lovakat, és megnyűgözve elcsapta az állatokat, hogy reggelig kedvük szerint legelhessenek.

Legeltek is azok, de legelés közben a kelleténél messzebb elbarangoltak, és véletlenül rábukkantak a dézsa színborra. Ez nagyon ízlett nekik, mert annyira teleszívták magukat, hogy reggel a gazda hiába fogta hámba őket, nem tudott szántani velük. Estek-keltek az eke előtt. Meg kellett várni, amíg kijózanodtak.

Ez valóban megtörtént eset volt, és mégsem az vált szállóigévé, hogy berúgtak, mint a lovak, hanem az, hogy berúgott, mint a szamar.

A következő történetet is, mint csaknem minden előzőt, édesapám elmondása alapján jegyzem.

Volt egy hatalmas termetű, bikaerős, nehéz testű ember, név szerint Papp Máté.

Egy alkalommal Pestről Budára ment át a Lánchídon. Nem ment folyamatosan. Nehéz bunkósbotjával kocogtatta maga előtt a hidat,

hogyan vajon megbírja-e. Csak amikor meggyőződött, hogy igen, akkor lépett egye-egyét előre.

Egy alkalommal valamelyik gazda felesége megkérte, hogy vigye ki az aratóknak az ebédet. Mivel nem bennszülött, hanem vidékről feljött ember volt Máté bácsi, nem ismerte a határt, ezért a gazdaasszony igról-igre elmagyarázta neki, hogy melyik dűlőben vannak az aratók.

– Ha eddig, vagy addig eljut, Máté bácsi, akkor átmegy, kend a rókacsapáson, akkor egy darabig megy előre...

Máté bácsi egyre hajtogatta, mint a vadgalamb:

– Tudom, tudom!

– No, akkor aztán jön egy dűlő, de ne azon menjen be, hanem a következőn jobbra. No, hát ott vannak, kilencedik föld bal kéz felől. Nem tévedhet el, Máté Bácsi!

(A rókacsapás olyan illegális keskeny ösvény, amelyet útrövidítés céljából taposnak az emberek rézsútosan két dűlő között.)

– Nem hát! – mondta nagy önbizalommal Máté bácsi és fogta az öblös, nagy hasú, zöld mázas cserépfazekat, ami tejes gölődinlevessel volt megtöltve, és a másikat, amelyben a krumplikása volt a hozzávaló hússal három pár arató részére. Útnak indult ráérős, nyugalmas léptekkel. Ment mendegélt hűségesen a mondott irányban. Hanem bizony mégis csak eltévedt, mert olyan sok dűlő van a határban, és mind olyan egyforma, mint az ikertestvérek! Az ördög se tudja, melyik másik! Nem is arra a dűlőre tért rá az országútról, amelyikre a magyarázat szerint kellett volna. Aztán meg a rókacsapás is olyan ravasz dolog... Abból is van több is. Persze, hogy nem a jót választotta. Persze, hogy nem találta meg az aratókat, pedig a nap már jóval túl járt a delelőn. Meleg volt, fáradt is volt, meg is éhezett a sok kóborlásban.

Nem is az aratókat kereste már, hanem egy árnyas fát. Nem is igen kellett keresnie, mert már messziről, hívogatóan mozdultak az ágai. És Máté bácsi odament, letelepedett a fa hűvösébe és megette a három pár arató ebédjét az utolsó tejesgölődinig, az utolsó kanál krumpli kásaig a hozzá tartozó hússal együtt.

Érdekes figura volt Árendás Gere Gábor is.

Nem tudom, rendes észjárású ember volt-e, de arra lehet gondolni, hogy a nyelve előbb járt, mint az esze. Gyors beszéde közben igen sokszor összecserélte a fogalmakat azáltal, hogy nem a helyes szótrendet használta.

Bement a henteshez és így tudakolta a szalonna árát:

– Hallja, szalonna, hogy az úrnak fontja?

Másik eset: Megállt a gyümölcscsel roskadásig rakott szilvafa előtt, és e szavakkal fejezte ki csodálkozását:

– Teremtő szilva, de sok Isten van a fán!

Egyszer azonban majdnem ráfizetett gyorsan pergő nyelvére. Olyan éjjel-nappal nyitott, pesti külvárosi kocsmában ebédelt, amelynek az udvarára piacról jövő vidéki és más emberek szoktak betérni kocsival. Amíg a lezablázott lovak a fejükre húzott tarisznyából abrakoltak, a gazdáik bent eszegették a Kis-, vagy Nagypörköltet. Ez élményszámba ment a vidéki embernek, mert a Kis-, és Nagypörkölt nem csak kielégítő adagú, de jó is volt. Az élményt fokozta, hogy nem az otthoni módon, hanem terített kocsmai asztalnál, lapostányérban párolgott az illatos étel. Ehhez jött még a korsóban ingerlően habzó sör, vagy a pohárban csillogó vörösbor.

Ott időzött két másik vidéki vendég is, a Bugyi községből való Sáska testvérek, Gedeon és Z. Kötekedő természetű, véresszájú, híres verekedő mind a kettő.

Gedeon éppen visszatérőben volt az udvarról, de az átázott, síkos talajon elesett az ajtó előtt, és szépen beleült a sárba. Árendás Gere Gábor hangosan elnevette magát, és gyorsan pergő nyelvvel darálta:

– Na még egyszer, úgy lesz kétszer!

Sáska Gedeon gyorsan felugorva elordította magát:

– Mit mondtál? Az apád istenit! Ezért aztán most megdöglesz! És ment neki mind a két Sáska vérszomjasan. Ott volt egy Nagybaszú ragadványnevű rokonunk, aki védelmére kelt Árendás Gere Gábornak. Békítő hangon mondta:

– Ugyan, barátaim, ne hallgassanak rá! Hisz látják, hogy bolond, nem tudja, mit beszél!

– Hát téged ki fogadott meg prókátornak? – Ordított rá most Gedeon, és elállva Gerétől, nekifordult:

– No, ha te annyira okos vagy, hogy tudod, mit beszélsz, hát majd te döglesz meg, nem ő! Árendás Gere Gábor akkor már nem is volt a láthatáron.

Nagybaszú látta, hogy a helyzet nem ígér semmi jót, egyedül nem bír a két megvadult, erős, ölni vágyó emberrel, békítésre fogta ismét a szót:

– Mire való lenne az ellenségeskedés? Okosabban is tölthetjük az időt, mint ilyesmivel! Kocsmáros úr, rakja meg az asztalt borral! No, igyunk barátaim!

– Jól van. Iszunk, de a végén te úgyis megdöglesz!

És ittak. A kocsmáros, aki ismerte a két Sáskát félre hívta és jóindulatúan figyelmeztette a rokont, hogy amint lehet, menjen el, mert baj lesz! Az meg is szívlelete a tanácsot és egy alkalmas pillanatban kisurrant, gyorsan felzablázta a lovakat és kihajtott a kocsmaudvarról. A két Sáska a bortól elbóbiskolva már csak a kocsizörgésre lett figyelmes. Gedeon az öklét rázva ordította utána:

– Szerencséd, az apád istenit, mert it hagyta volna a bőrdet!

Hanem egy alakalommal a Sáska Gedeon is emberére akadt. Valamelyik vásáron bement egy sátorba, ahol két borjúszájas ingű alföldi pásztor borozgatott. Gedeon beléjük kötött. Hanem azok sem voltak kezdők a verekezésben! Keménykötésű emberek voltak, és nem ijedtek meg egykönnyen. Az egyik elkapta, a földhöz vágta, és megfogta az egyik lábát, és odaszólt a társának:

– Kapd el a másik lábát, kenyeres cimbor! Hasítsuk ketté!

És húzni kezdték ketten kétfelé. Csak a felesége könyörgésére engedték el, miután a fejétől a talpáig elverték a pásztorbotokkal.

Papp Károly, vagy Végh Ferenc lelkesznek volt a szomszédunkban a szőleje, mint már említettem is. Valamelyikükkel történt a következő eset. Napszámosok dolgoztak a szőlőben, ő meg sétálgatott közöttük. Beszélgetés közben a lelkes kérdezett valamit az egyik munkástól, és az nem tudott válaszolni. Aztán a következő beszélgetés zajlott le.

– Hát még ennyit sem tud?

– Hát a tisztelendő úr se tud mindent!

– Ejnye, hát mit nem tudok én?

– Mondja meg, melyik szárnyas állat szoptatja a fiát!

A pap sokáig gondolkozik, végül kényszeredett mosollyal mondja:

– Hát mondja meg, hogy melyik, mert azt valóban nem tudom!

A napszámos is azt a feltételt szabta, amit Kocsis Illés szokott:

– Megmondom, de csak három krajcárért! Neki is pipadohányra kellett a pénz.

– No, itt van! Melyik hát?

A napszámos hosszan elnyújtva az őt, azt mondja:

– Hát a bőregér! (tudniillik a denevér)

A pap mérgelődik:

– Hát, hiszen ezt én is tudtam!

– Mégse mondta a tiszteletes úr...

Volt a falunkban egy Bibó Z. nevű néptanító. A nővéreim még az ő keze alatt tanultak. Volt neki egy Kasza Jenő nevű veje, aki ha pénzhez jutott, azt pálinkára költötte. A családjáért nem érzett felelősséget. Amikor a kaszákról folyt a beszélgetés, Bibó keserűen megjegyezte:

– Van nekem egy olyan rossz kaszám, amit semmire sem lehet használni.

A tanítót akkor még rektornak nevezték, és a Rektor uram! megszólítás járt nekik. Volt Bibó rektor úrnak egy igen gyors beszédű tanítványa, akit rendes beszédre akart szoktatni. A gyerek a Rektor uram helyett csak rekturamot tudott mondani, hiába szótagoltatta vele a tanító. Rek-tor u-ram, ő maradt a rekturamnál. A pa-rity-tya is pritty lett, hiába szótagoltatta vele sokszor.

Egy másik gyerek, amikor a Haragodnak nagy voltában kezdősorú éneket tanulták, a sokadik gyakoroltatás után is úgy mondta: Harangoznak nagy voltában.

Az alábbi történet fertály alatt, azaz a tíz perces szünetben esett meg.

Egy fiú kenyeret és szalonnát eszik, de rájön a szükség. Kiszalad a katedrához, leteszi a kenyeret és szalonnát a tanító asztalára és ártatlanul így szól:

– Rekturam, ki kell mennem sz... rni, de meg ne egye ám, mire visszajövök!

– Vesszen meg a nagyapád, edd meg te magad, te marha!

Még egy érdekes alakról, édesapám unokatestvérééről egy kis feljegyzés. Mivel pénztárnoki tisztséget viselt a helyi takarékpénztárban, megkülönböztetésképpen a sok azonos nevű Becztől, Pénztárnok Becz Bálintnak hívták. Tipikus példája a jó anyagi viszonyok közt élő, magabiztos magyar gazdának. Magas termetű, egyenes testtartású ember volt. Nyugalmas járású és magatartású, megfontolt beszédű ember.

Többször a mi udvarunkon ment át, mert a közelben volt egy kis erdeje. Egy ízben éppen akkor jött arra, amikor a bátyáim és én akác-rönköket hasogattunk az udvaron. Megállt egy kis beszélgetésre, és egy falubelire terelődött a szó, aki maga is tehetős gazda volt, és amikor megnősült, szintén gazdag lányt vett feleségül, úgyhogy a házasság révén a vagyona megkétszereződött. A beszélgetésből azt a

megállapítást vontuk le, hogy ilyen körülmények között aztán könnyű gazdálkodni!

Ő egy pillanatra felhúzta bozontos szemöldökét, felnézett az égre, mintha azt vizsgálná, milyen idő ígérkezik holnapra, majd ránk nézett és így szólt:

– Tudjátok-e, hogy mit mondott az egyszeri ember?

Kérdőn néztünk rá.

– Hát azt mondta, hogy kemény úton kopoghat a számár patája is, de kopogjon a homokban! No, Isten áldja meg!

Elmosolyodott a szürke bajusza alatt, és elment.

Községünk még egy nevezetes alakjáról kell még megemlékeznem, aki talán a legérdekesebb figurája ennek a szerény gyűjteménynek.

Hogy mikor élt, nem tudom. Azt ma már csak az anyakönyvekből lehetne megállapítani. A szájhagyomány szerint körülbelül a 18. század végén élehetett.

Semmivel sem különbözött másoktól. Semmi jel nem vallott arra, hogy valami kivételes képessége lenne. Nem volt benne semmi rendkívüli. Feltehető, hogy sem írni, sem olvasni nem tudott, mint abban az időben annyi sok más. Kántor Pál volt az illető. Az élete első részéről semmilyen történet nem maradt fent. Tehát az előélete annyira szürke, eseménytelen és mindennapi lehetett, hogy arról nem maradt fent semmi.

Hanem jóslási képességre tett szert. A hagyomány szerint igen sajátos, tragikus körülmény váltotta ezt ki.

Nagyon szerette a bort, de az nem maradt fent róla, hogy erősen iszákos lett volna. A felesége azonban sokat pörölt vele az ital miatt, és panaszkodott azoknak, akikkel beszédes volt. Valaki azt az örültséget javasolta neki, hogy keverjen a férje borába halottfakadékot, és azt itassa meg vele, attól majd biztosan leszokik a borivásról. Jellemző az emberi butaságra és az erkölcsi gátlások teljes hiányára, hogy valaki értelmi szerzője lehetett ilyen javaslatnak, másrészt akadt bűnös lélek, aki elfogadta, és végre is hajtotta. Az ajánlott szerhez abban az időben, amikor még a háztól temették a halottat, nem volt nehéz hozzájutni, hiszen a halott a legforróbb nyárban is napokig feküdt a ravatalon a lakásban, és nem volt ritkaság, hogy a halott valóban megfakadt. Magam is emlékszem olyan esetekre, hogy kibírhatatlan volt a levegő a halottas szobában.

Az asszony valamilyen úton-módon be is szerezte az ajánlott folyadékot, és a tanács szerint belekeverte egy üveg borba, amit az ebédrel együtt ki is vitt a határban szántó férjének, aki csodálkozott, hogy máskor mindig pörölni szokott érte, most meg a maga jószántából visz neki bort. De nem kutatta ennek az okát, hanem leült ebédelni az eke gerendelyére, és amikor megszomjazott, jót húzott az üvegből. Alighogy letette az üveget, felugrott az ekéről, és őrjöngve futásnak eredt, szaladgált a határban céltalanul ide-oda.

Nem halt meg, de kétségtelen, hogy elméleti állapotában rendkívüli változás történt.

Hogy a vele történtek után miképpen viszonyult embertársaihoz, arról nem hallottam semmit, de nem lehetett közveszélyes, mert a békés természetét továbbra is megtartotta.

Jósthetsége a leírt esemény után bontakozott ki. Jövendöléseiről csak fogyatékos adataim vannak. A jövendölései közül fennmaradtak a következők.

- A Csonkahegyen szuronyos katonák lesznek nemzeti zászlókkal.

A Csonkahegy abban az időben még gulya, ménes és juhnyájak legelője volt.

Arra a kérdésre, hogy mikor lesz az, azt felelte, majd akkor, ha XY új sövénykaput fon a kertjére.

Hogy a jövendölés mennyivel előzte meg a beteljesedést, azt nem hallottam, de mint történelmi esemény, 1848-ban bekövetkezett. A Csonkahegyen valóban táboroztak honvédek, ennek hiteles bizonyossága, hogy édesapám, Becz István, aki 1848-ban ötesztendő gyerek volt, kíváncsiságból sok más gyerekkel kiment a Csonkahegyre, és ott egy honvéd tréfából fejébe nyomta a csákóját.

Másik prófécia.

- Az utak árkok közé lesznek szorítva.

Híre sem volt akkor még útrendezésnek, de később bekövetkezett. Harmadik prófécia.

- Minden udvarban lesz kút.

Ma már elképesztően hangzik ez, hiszen nem is képzelhető el ház kút nélkül, csak hogy akkor még nem volt, hanem ritkásan közös kutak voltak. Még az én gyerekkoromban sem volt minden udvarban kút, még én is emlékszem három közös kútra a faluban. Egyikben, a mai Csepeli úton, találtak is egy kis harangot, ami még ma is megvan. Bizonyára a régi zavaros időkben, talán a törökvilágban, vethették bele, hogy az ellenség el ne vigye.

Negyedik prófécia.

– A kocsik lovak nélkül szaladnak majd az utcákon.

A jóslat után száz évvel később épült meg a vasúti töltés Sziget-szentmiklóson, 1875-ben.

Ötödik prófécia.

– Lesz majd még jó világ.

Arra a kérdésre, hogy mikor, így felelt:

– Azután a háború után, amikor Rákoson a ló a szügyével dúrja a vért. Akik megmaradnak, azoknak lesz jó világ.

A napokban hallottam a nyolcvanöt éves nénémről, hogy még voltak más jóslatai is. Ha a határban dolgozott a déli időben, közeli szomszédok átmentek hozzá, mert bolondnak tartották ugyan, de kíváncsiak voltak arra, miket mond. Miközben a venyigetűz mellett sütötték a szalonnát, kérdezősködtek tőle, és ő beszélt is. Talán belső kényszer hatására beszélt.

– A fiak majd pörösködni fognak az apákkal.

Sajnos az abban az időben még elképzelhetetlen esemény mára már mindennapossá vált.

– Lesz olyan, hogy két ostorfa jár egy kútba.

Megint bolond kend, Pali bácsi, mondták, és nagyot nevettek a képtelenségnek tűnő jóvendülésen. Ugyan miért kellene két ostorfa egy kútba? A nevetségesen hangzó jóslat azonban bekövetkezett. Két szomszédnak, Bucsai Sándornak és Kincse X-nek közös kútjuk volt a két telek határvonalán. Valamiért összevesztek, és annyira megutálták egymást, hogy valamelyikük egy másik kútágast ásott le, amit gémmel és ostorfával is felszerelt, hogy húzhasson vizet abból a kútból, de a másik ostorfáját ne kelljen megfognia. Így megvalósult hát, hogy két ostorfa jár egy kútba.

– Egy szál dróton fognak innen beszélni Amerikába.

Akkor mondta ki ezt a hihetetlenséget, amikor a kiáltó szó csak pár kódobásnyira terjedt a térben, és ma már tényleg lehet Amerikába telefonálni.

– Állandóan katonák lesznek az országban mindenfelé, de nem magyarok.

Sajnos évtizedek igazolják, hogy a jóslatból élő valóság lett, és ma is itt vannak az idegen katonák.

– Az asszonyok és lányok nadrágban fognak járni.

Ez is tény ma már. Legfeljebb arról lehet következtetni, hogy nő megy előttünk, hogy cigarettázik, ha már neki is nadrágja van! Már

csak az van hátra, hogy bajuszt vagy szakállt növeessenek. Csak hát ma ez még nem megoldható.

Mégsem volt hát olyan bolond az a szigetszentmiklósi próféta, mint amilyennek tartották, mert olyan örültséget nem jósolt, amit a mindenható divat meg ne tudott volna valósítani.

Szigetszentmiklós, 1968. augusztus 15.

A pipa

Ez a mese még abból az időből való, amikor a falusi polgárok tisztán itták a bort, mivelhogy a szóda (szikvíz) nem volt ismeretes. Bizonyos, hogy nem szőlősgazda találta ki, aki mindig a saját borát itta, hanem valami tudós osztrák sógor, akinek csak a kocsmáros pincéjében volt bora, ha volt rá „Bizalom az ősi erényben” feliratú forintja. Az osztráknak jól jött, ha a „spriccer” rendelésénél csak két deci bor árát fizette, mert a harmadik víz volt. Faluhelyen a rendes ember még szüretkor sem szaporította a borát vízzel.

Akiről a mese szól, az minden tekintetben igen rendes ember volt. A neve István volt és maga jó keresztyén, de a pincéjében csak pogány bort tartott, mert sosem keresztelte meg vízzel.

Szóval abból az időből való a mese, amikor még felöltözve is meg lehetett különböztetni a férfiakat a fehérnéptől, mert kabát, nadrág, sapka, cigaretta csak azoknál volt használatos, akiknek bajuszuk is volt.

Abban az időben anyáink nagynyáink még minden nap ráérték megfésülni a hosszú hajukat. Akkor még gyapjúharisnyát viseltek az asszonyok, amelynek nem szaladt fel a szeme, de meleg volt. Akkor még a szoknya nem mutatott mindent, hanem mindent takart.

Akkor még minden valódi és tartós volt, mert nem ismerték a műanyagot.

Többek között valódi volt a csók, az ölelés, a szerelem, ami nem a mézeshetek utáni elválásig, hanem életfogytiglan tartott, mint a fegyházra átváltoztatott halálbüntetés.

Az életfogytiglani büntetés alatt volt hát idő a családfák elágaztatására. Ágaztak- bogaztak is azok, mint a szarvasbika agancsa. Nem volt ritka a 10-12 tagú család.

Mi is heten voltunk testvérek, egészséges kölykök, akiket nem kellett még a szélről is óvni. Olyan szívósak voltunk, mint a vászon fehérnemű, amelynek a fonalát édesanyánk maga fonta meg kenderből a téli estéken a cifra fájú, pergő orsóju rokkán. Ha mosásra került a sor, akkor a hosszúlábú mosószéken mosófával sulykolták fehérre a gémeskútnál az ilyen fehérneműt, az pedig kibírt mindent!

Bizony sok karéj kenyér kellett egész nap, mert igen jó étvágyunk volt, mindig éhesek voltunk. Nem ért rá megszáradni a kenyérvágó

„nagykés”. Mindig jó kenyeret ettünk, mert a „nagyházban”, az volt a neve a nagy családi helyiségnek, amely nappali, háló, dolgozó és ebédlő volt egyszerre, ott ült a „búbos kemence”, amelyben minden héten hat kenyeret süített édesanyánk, és ugyanannyi lángost. Ezek két részes lisztből, fele búza fele rozs, készültek. A lángos laposra elnyújtott kenyértésztából készült, és akkora volt, mint a sütőlapát. Megkenve zsírral, megsózva melegen felséges jó ízű volt.

A kemence és a nagyház hátsó oldala között 50-60 centis hely volt, amelynek kuckó vagy kucik volt a neve. Mint kisgyermek, abban a kuckóban szoktam éjjel aludni, nappal meg ott játszottam. Igen meghitt, barátságos hely volt a kuckó.

A kemence külső fala mellett sárból vagy vályogból készült, fehérre meszelt padka volt, amelynek a kemence meleg oldala volt a támlája. A kemence vállán sorakoztak a zöld vagy sárga mázas tejesköcsögök, hogy a tej megaludjék. A kemencét a kenyérsütéshez venyigével fűtötték be, és a kenyerek szép pirosbarnára sülték.

Bevetés előtt, amikor a megkelt tésztát a sütőlapátra borította édesanyánk, a középső és mutató ujját belenyomta a tésztába, és a lyukak megmaradtak a megsült kenyérben is. Hogy a jelek mit szimbolizáltak, nem tudom. A „nagykéssel” ejtett félkörű metszés azonban szép rózsaszínűre és cifrára kiforrott, és az lett a „gyirka”, a kenyér legpompásabb ízű része. Mi gyerekek mindnyájan azért versengtünk, hogy mi kapjuk a gyirkát. Egyetlen dolog, amiben egy akaraton voltunk. Ma is érzem még a frissensült, megmosdatott kenyér drága illatát! Szemeim elhomályosodnak, ahogy magam előtt látom a kenyér fölé hajló édesanyámat. Istenem, ha még egyszer gyirkát kérhetnék tőle!

Akkor még más volt az épületek formája, más a bútor, és más az elhelyezésük. Rendszerint az utca felől volt a „nagyház”, a nagyszoba. Középen volt a konyha, utána jött a „kisház”. Lányos háznál a kisházban volt elhelyezve az eladó lányok kelengyéje, dunyhák, vánkосok, abrosz, szakajtó- és kenyérruhák és más egyebek. Akkor is, ma is jó magyar nyelven az volt a stafíring.

Ha tehetős volt a gazda, akkor a kisház után jött még egy vagy két szoba, és utána a kamra, alatta a pincével. A hosszú házak a gazda jó vagyoni helyzetére utaltak.

A nagyház bútorainak elhelyezését a szükségszerűség határozta meg. A hátsó fal mentén egymás végében volt két ágy. A harmadik az első fal végén a sarokban volt. Annak a végénél volt az

almárium (szekrény). A végső ablaktól balra volt az alacsony sublót négy széles fiókkal. A sublót többnyire meggypirosra volt festve. Az ablak és a sublót között volt a 30 fokos szögben felakasztott rá-más tükör. A végső és az előfal mentén volt két, egymással 90 fokot bezáró, kék színűre festett, támlás deszkapad. Egyiken piros betűkkel a házigazda neve volt felírva, a másikon az évszám, amikor a pad készült. A két pad előtt a nagy családi asztal volt elhelyezve. A nagyház középső tere az ajtóig szabad volt, ami jó volt az akadálytalan járás-kelésre és téli játszótérnek a gyermekek számára. Az asztalfiók mélyre és terjedelmesre volt méretezve, hogy beleférjen az eketaliga kerék méretű kenyér. Az udvarra néző ablak mellett ketyegett a rézláncokon függő súlyokkal ellátott falióra. Álmos nyugalommal mérte az időt. 5-10 perccel, mielőtt ütött volna, valami surrogó hangot adott, amire azt mondták, hogy „serkent”.

A hátsó fal mentén sorakoztak a karosszékek. Azokon foglaltak helyet, akik jöttek a házhoz: komák, sógorok, jó szomszédok, ismerősök. Az asztalon üdögélt a pocakos, piros, vagy zöld mázas cserépkorsó, amit a házigazda időnként megzavart a nyugalomban, és végigment vele a székeken ülők során. Megállt az elsőnél odanyújtva a korsót, csak annyit mondott, hogy „No!” erre az is csak röviden annyit szólt, Isten éltesse! Ha már ivott a vendég, a házigazda azt felelte, Adja Isten egészségére!. Több szó aztán nem is esett a körút alatt, csak amikor a házigazda visszakerült az asztalhoz, akkor folyt tovább a beszéd. Békés hangulatú pipaszó mellett eregették a kövér füstmacskákat a gerendák felé. És a beszélgetés nem is volt mindig leányfüleknek való, mert zsírosan ettek, és csúszott rá a jó bor, és a szó is félrecsúszott olykor-olykor. A kancsón nem látszott meg, hogy ki mennyit ivott. Nem is tette azt szóvá senki, mindenki annyit ivott, amennyi jólesett neki. Akkor még szégyellték volna „kiporciózni” a bort, de nem is kellett vele takarékoskodni, mert a pincében nagy hasú hordók sorakoztak az ászokfákon.

Poharakat csak kivételes alkalmakkor, lakodalom, névnap vagy nagyobb vendégség esetén használtak. Egyébként a korsó járta az elmaradhatatlan pipaszó mellett.

Elég is lesz már a bevezetőből ennyi, mert a sok beszéd közben elkallódik a mese, ami úgyis olyan kurta lesz, mint a nyúl farka.

Hát, akiről szó esik, az egyszer valami okból a jégen járt, ami kifelé jövet beszakadt alatta. A part már nem volt ugyan igen messze,

de a víz igen mély, a jég pedig igen gyengécske volt, és akárhányszor fellendítette magát, és ráfektette kinyújtott karját, mindig be-tört alatta.

Igy törte magát kifelé a menekvés minden reménye nélkül, de nem adta meg magát, hanem küzdött szívós élni akarással.

Végül odaszólt a parton lévő társának, Juhász Lászlónak: Csak néhány lépést gyere beljebb, koma, és csak a kezed nyújtsd ide legalább! De a koma annyira meg volt ijedve, hogy mozdulni sem bírt. Annyira remegett a keze, hogy az előzőleg megoldott gatyamadzagját is képtelen volt megkötni, nemhogy segíteni bírt volna! Küzdött, hát egyedül az életéért csak magára utalva. Mögötte a zöldes színű vízben a jégdarabok, előtte a közeli, de mégis elérhetetlennek látszó part a segíteni nem tudó komával!

Hol elmerülve, hol felbukkanva törte magát kifelé, míg végre földet ért a lába. Megkönnyebbülten nézett vissza, és akkor meglátta, hogy a pipája a nagy evickélés közben valahogy kicsúszott a melles köténye mögül, és ott fekszik a háta mögött a jégen. Visszalépett hát, és behajolva amennyire csak bírt, azt mondta: No, Pipa, ha már én megmenekültem, te se maradj itt! Gyere, pipa! Megelégedve zsebre vágta a pipát és akkor futva ment hazáig.

Otthon szárazba öltözött. Beállt a kuckóba, ráborult a kemence meleg oldalára, és csak akkor kezdett el fázni, dideregni, de úgy hogy még a foga is vacogott belé.

Hanem azért este mint legényember a falusi fiatalok szokása szerint elment egy lakodalmas ház ablaka alá nézelődni, ahol bent éppen azt mondta valaki: Hallottátok, hogy az a szegénya jég alá került? Nem állhatta meg, hogy be ne kiáltsa: -Dehogy fulladtam a Dunába, hiszen itt vagyok! Az illető egy komája volt, és felkapott egy üveg bort az asztalról, hogy kivigye, de örömeiben és izgalmaiban nem volt türelme az ajtóig menni, hanem feltépte az ablakot és azon keresztül kihajolva nyújtotta az üveget:

- Hát nem kerültél a jég alá, kedves komám?
- Dehogy kerültem, ha oda kerültem volna, hogy lennék itt?
- No, ha nem a szellemed van itt, igyál, kedves komám!
- Ha szellem lennék, nem venném el most ezt az üveg bort, és nem innék belőle mindenki egészségére, mert a szellemek nem isznak és nem pipáznak, mint ahogy én!

Mert a pipa, a kimentett becses jószág, ott füstölgött a szájában kővér füstmacskákat eregetve a szürke, téli felhők felé.

Még csak annyit mesélek el, hogy ez a mese nem igazi mese, mert igaz. A mese hőse az én édesapám volt, és a hamis mesét az ő elbeszélése nyomán én most, hatvan évvel később, megírtam.

Szigetszentmiklós, 1969. június 28.

Kecskerágófüzér

Azokat a régi, a szigetszethmikli népi által használt szavakat és helyi mondásokat sorolom fel, amelyeket gyermekkoromban sokszor hallottam és még sokszor eszembe jutnak. Lehet, ma már nem mind él a köztudatban, de vannak még most is használatosak.

akkurát	éppen úgy
akkurátus	pontos
almárium	fiókos szekrény
ámbitus	ház eleje
árnyékon nőtt	satnya (növény)
áspiskígyó	gonosz nyelvű, rosszindulatú (nő)
asztag	cséplés előtti magas kéverakás
bibi	seb (gyereknyelv)
bibis	sebes, sérült (gyereknyelv)
bú	tehén (gyereknyelv)
bumfordi	mogorva, rosszkedélyű
bútiboszorka	ronda vénasszony
cafantos	csapzott szőrű
cemende	rendetlenül öltözött
cinegetóbiás	sovány, gyenge
cocó	ló (gyereknyelv)
csollák	kancsal
csömöllett	legyengült, előzőleg hányt, undorító
debedzsina	csúnya kövér nő
egzekúció	nyűgösködő, nehezen elviselhető (gyerekre)
egyszálbélű	igen sovány
elkämpicsorodik	elkeseredik
elment a Péterkéje	sírdogál (gyerekre)
előhasi	első borját váró üsző
fékető	babasapka
fundamentum	alap
gyépógyes	csenevész
gyíksárkány	rikácsoló
gyüge	buta, élehetetlen

gyüszmékeljön-megy
 halinkás felvágós
 hibádzik..... elveszett, nincs meg
 hódas dölyfös, goromba tréfájú
 hóbölygős gögös, beképzelt
 ilgről-igre töviről hegyire, igen részletesen
 jankli posztóing
 jó svádájú..... jó megjelenésű
 kalamáris..... tintásüveg
 kaláris nyakék
 kinyújtóztat megöl
 kísánkodik veszekszik, zsörtölődik
 kolész..... rossz állapotú kocsi
 kornyikál énekel (rosszallóan)
 kórságos..... beteg, nem normális
 köszpitőkodik valakivel foglalkozik, közösséget vállal
 küldött farkas..... goromba, támadó
 lajterja létra
 laptáros lusta, lassú
 lasponya fülű..... lelógó fülű (állatra)
 lécsuha rendetlenül öltözött, részeg
 lénia vonalzó
 lidvérc beteges, sovány
 lompos..... hosszú szőrű (állatra)
 makutyi buta, éhlhetetlen
 megaprehendál megpirongat
 megrehcumol..... erőteljesen megfegyelmez
 mimulyánk..... félénk, ügyetlenke
 mosztorog izeg-mozog
 mottyog tesz-vesz
 nedéges..... beképzelt
 nyarvog siránkozik
 nyimnyám ügyetlen, éhlhetetlen
 nyíret..... siránkozik, követelőzik (gyerekre)
 óvantagos lomha, tohonya
 ősziféreg..... satnya, beteges
 palozsna romlott, undorító
 pánpillós kényeskedő, kiöltözött (nő)

péka	rossz állapotú szerszám
penna.....	toll
péntyög.....	visszabeszél, morog
persántos	fontoskodó, tudálékos
pimpós	penészesedő bor
pipis	kiöltözött, kényeskedő (nő)
pityog	sír (gyerekre)
pocskok	utálatos, hitvány
pokla.....	méhlepény (nagyobb állaté)
posza.....	posza homok, rossz, homokos föld
povedál	felesel
prasnya.....	ronda
prézsmítál	sokat beszél
pupa.....	kenyér (gyereknyelv)
puruttya	pocsék
regnál.....	újra meg újra kér, követelőzik
rehűtt.....	elnyűtt, foszladozó
riherongy	dologtalan, lusta
ruharéz	ruhanyűvő
salabakter	ügyetlen
sárkánykígyó	házsártos nőszemély
sendevész	nem túl életképes
sepleták.....	gyenge
suhári.....	alattomos
szuperál.....	működik
szuszáta	lassú mozgású, lomha
szutyok	piszok, mocskok
szüle.....	nagymama, anyó
szülíke.....	kedveskedve nagymama
szűrű	az udvarnak az a része, ahol csépeltek
taslog	lomhán megy
tepet	egy merő, valamivel átitatott
tótul nevet	síró gyerekre
tütü	víz (gyereknyelv)
vén satrafa	utálatos öregasszony
vonyigó	szalmahúzó nyeles horog
zsizsi.....	tűz (gyereknyelv)
zsizskél	tűzzel játszik (gyerek)

Szólások

Annak még a nyálába se jó belelépni

- Nagyon ellenszenves

Annyit ér, mint kocsiban az ötödik kerék

- Nincs megbecsülve

Azt se mondta, befellegzett

- Meg se szólalt

Búra hajló természetű

- Gyakran szomorú

Egyél, azon legyél!

- Igyekezz enni!

Egyik falat a másikat a hasadba üsse!

- Egyél gyorsabban!

Elment a Péterkéje

- Sírdogál

Elment a Törökékhez

- Eltörött

Haj de nagy úr az Úr, adjon egy garast!

- A pénzével henceg, de nem sok van neki

Hálni jár bele a lélek

- Nagyon beteg

Itasd meg az egereket!

- Gyereknek: Sírj csak!

Jött, ment, mint zsidóban a fájdalom.

- Nyugtalanul járkált

Más pennával írunk már!

- Már nem úgy gondoljuk

Mi az Isten egere az?

- Mi a csoda az?

Nagy szél, ha meg nem áll.

- Nem biztos, hogy sikerülnek a nagy tervei

Nagyon kötötte az ebet a karóhoz

- Nagyon fogadkozott

Odzott a bocskora

- elállt a szándékától

Ríd tele a kalapom!

- Sírjál még!

Szent fazék, csak fülig kormos

- Titokban legényezik

Tótul nevet

- Sír

Vagy nyeld el, vagy vesd el!

- Egyél rendesen, vagy hagyd abba!

Vérré válik benne

- Igen jólesett neki az enni-, vagy innivaló

Több évtized távlatából ennyit tudtam most felidézni. Nem sok, de ahhoz talán elég, hogy a múltunkat, ha szeretjük, egy szép nyakba való „kecskerágó fűzérrel” felékesítsük. Jó szemezgetést!

Szigetszentmiklós, 1968. augusztus 21.

Pillangó

(Egyfelvonásos pillanatkép)

Személyek: Politikai szemfényvesztő

Filozófus

Pillangó

Első és utolsó szín

(Politikai szemfényvesztő és Filozófus söröznek a nyári vendéglő udvarán.)

POL.SZEMF. Nézd csak, mennyi szép nő, pedig nincs is szép idő!

FILOZÓFUS Én is őket nézem. Egy kicsit esztéta is vagyok, hát szeretem a Szépet! Nem lennék itt, ha csupán téged nézhetnélek!

POL.SZEMF. Te durva lélek! Olyan vagy mint a lópokróc! Pedig, ha jól tudom, a durvaság nem szép.

FILOZÓFUS Nem szép, de igaz. Beláthatod, nem vagy az esztétikum tárgya!

POL.SZEMF. Nem lehet mindenki Adonisz!

FILOZÓFUS Az igaz, különösen, ha politikus!

POL.SZEMF. Nem értesz te ehhez! Mi, politikusok tartjuk fenn a kapcsolatot a népek között a megértés, az együttműködés jegyében. Mi lenne, ha mi nem volnánk?

FILOZÓFUS Béke és egyetértés lenne a népek között.

POL.SZEMF. Várj csak, te felelőtlen elem! Tudod te egyáltalán, hogy mi a politikus? A politika formálja a világrendet. Kapcsolatot teremt különböző nyelvű, különböző társadalmi rendszerű népek között. De mit hoz létre a filozófia? Kitekéri a nyakát a fogalmaknak, hogy el sem tud igazodni rajtuk az ember.

FILOZÓFUS Minden alkotást a gondolat szül. A gondolkozás pedig, filozófia, öregem! Mindennek teteje a filozófia!

POL.SZEMF. Igen, a filozófusok szerint! De hagyjuk ezt! Tudod te, hogy minden politikus csupa merő...

FILOZÓFUS ... képmutató, kaméleon, bajkeverő.

POL.SZEMF. Te meg nagyképű vagy! Te szépkereső, csúnya bogár! Hát mi az esztétika? Meglátod, mi a szép? Azt gondolod, hogy egy gulyás nem tudna egy bika, üsző, ló, vagy csikó szépségéről kimerítőbben beszélni, mint te?

FILOZÓFUS Hát könnyen meglehet! Én csak egy-két bikát, üszőt, lovat, csikót láttam, nem tudom a különbséget köztük úgy, mint a csikós vagy a gulyás.

POL.SZEMF. Szép tőled, hogy elismered. Mindenhez érteni kell, fiam! Nos, én bebizonyítom, hogy a politikus nagyobb művész, mint az esztétikus és filozófus együttvéve.

FILOZÓFUS Minden hazugság bizonyításra szorul!

POL.SZEMF. Ha egyszer valami szép, az esztétikus hiába mondja rá, hogy csúnya, senki sem fogja neki elhinni, mert mindenki látja, hogy szép. De én el tudom hitetni arról, ami ki-mondottan rút, hogy eszményi szépség.

FILOZÓFUS Az a mesterséged. A világcsalás, a hazudozás!

POL.SZEMF. Elég már a kicsinyeskedésből! Ha hallanának bennünket, még azt hihetnék, hogy utáljuk egymást.

FILOZÓFUS Igazhívők volnának!

POL.SZEMF. Hát akkor tulajdonképp miért beszélgetsz velem?

FILOZÓFUS Talán unaloműzésből, de nem vagy szórakoztató! No, csak beszélj, politikusnak eleme a szó, és hogy más hallgassa! És hogy más hallgasson!

POL.SZEMF. Bölcs meghatározás, ha filozófus létedre nem is elemed a bölcsesség! Nem tehetsz róla... Nahát figyelj! Látod azt a nőt, aki éppen most jön ki a vízből?

FILOZÓFUS Már hogyne látnám! Azt a két ballabas, hideglelős szájút gondolod, aki azt a kis korcs ebet vezeti?

POL.SZEMF. Igen. De mi az, hogy korcs eb? Kérlek szépen, az egy németalföldi díjnyertes juhász kutya! Nem látod?

FILOZÓFUS Nem!. Az egy félfülű, csenevész patkány! Korcs eb, ha mondom!

POL.SZEMF. Ismétlem, hogy az a félfülű, csenevész patkány, az a korcs eb németalföldi, díjnyertes juhász kutya!

FILOZÓFUS Engem te ne bolondíts! Ha megharagítasz, hát a Dunába váglak!

POL.SZEMF. No, az nem lesz éppen veszélyes, úgyis fürdeni akarok. Szóval, az az eb egy, németalföldi stb. stb., vagy ha ma

még nem az, holnap, vagy idővel az lesz. Jegyezd meg, ha egyszer a politikus azt mondja valamire, hogy az fehér, akkor az fehér, hófehér, ha százszor fekete is!

FILOZÓFUS Szóval fekete Hófehérke! Nagyszerű! Ilyen még a népmesékben sincs! Mi az egy politikusnak? Ha úgy akarja, felfúj egy korcs ebet németalföldi juhászcutyává, még hozzá díjnyertessé! Persze, csak hátulról fújhatja, mert az első vége harap!

POL.SZEMF. Szép, esztétikus gondolat!

FILOZÓFUS Valóban nem szép, ha belegondolunk a műveletbe. Jó társaságban nem is mondtam volna ilyet.

POL.SZEMF. De az enyémben igen, mi? Közönséges voltál mindig, az is maradsz!

FILOZÓFUS Hiszen te vagy közönséges, nem én!

POL.SZEMF. Én?!

FILOZÓFUS Igen! Hát nem neked van közönséged, amikor írásban, vagy élőszóban port hintesz közönséged szeme közé?

POL.SZEMF. Ez becsületsértés!

FILOZÓFUS Ugyan mért beszélsz olyasmiről, ami neked nincs? Gondolj csak a könnyes szemmel öklendező, jámbor halandókra! Nincs a Fertő-tóban annyi kígyó, béka, amennyit lenyelettetek már velük! Becsületes dolog ez? Nézd a kórházak statisztikáját, mennyi a gyomorfekélyes beteg!

POL.SZEMF. Sajnos, kevés köztük a filozófus!

FILOZÓFUS Mert azok nem jó médiumok. Ez öröndetes.

POL.SZEMF. Hogy mért is állok szóba veled, nem tudom.

FILOZÓFUS Én is csak azért hallgatlak, mert mi ketten a két személyes „Egyetértés asztaltársaság” tagjai vagyunk.

POL.SZEMF. Hiába, mi „egyetértők” csak nem értünk egyet semmiiben. Esküdt ellenségi viszonyban maradunk, mint a házastársak, akik között csak fegyverszünet van, de béke soha. Szükségünk van egymásra mint eleven céltáblára, hogy örökké bosszanthassuk egymást. Tehát háromszoros éljen a két „egyetértőre”!

FILOZÓFUS Mérgezett nyilakkal, lándzsákkal, harci bárdokkal. Hanem azt megmondom, a túlvilágon mégsem leszünk együtt. Untig elég lesz itt, a földön! De te egyébként is a pokolba kerülsz!

POL.SZEMF. Mégpedig miért?

FILOZÓFUS Mivel, akik a földi poklot fűtik, illő, hogy a másvilágon maguk süljenek benne!

POL.SZEMF. Térjünk le a hadiösvényről! És most figyelj! Látod a szóban forgó hölgyet?

FILOZÓFUS Hogyne látnám, megfogott a csúnyasága. A rútságnak is megvan a maga varázsa! Egyébként a Dunában forog azzal a korcs ebbel körbe-körbe.

POL.SZEMF. Hányszor mondjam még, hogy az egy németalföldi...

FILOZÓFUS Egyszer se mondd többet!

POL.SZEMF. Nézd, a szőre milyen apró, sima, fényes és világossárga!

FILOZÓFUS Olyan, mint volt! Korcs eb! Lompos bundájú, löcslábú kutya. A szőre nem sima, nem fényes, nem is apró, nem is sárga, hanem kócos, borzas és olyan színehagyott, mint egy száz éves lópokróc.

POL.SZEMF. Színvak vagy te, öregem, színvak! A kutya vitázzon veled az ebekről! Térjünk vissza a szóban forgó hölgyre! Először is nézd azt a szép sudár termetét!

FILOZÓFUS Sudár, mint a piszkafa, de görbe.

POL.SZEMF. Testének nemes arányait!

FILOZÓFUS Valóban arányosak. Egyformán nagy keze, lába. Tenyeres-talpas.

POL.SZEMF. Azokat a telt idomokat!

FILOZÓFUS Micsoda, hiszen zörögnek a csontjai! Az a nő egy előhívott röntgenkép!

POL.SZEMF. Nézd azt a kecses, könnyed gazella járását!

FILOZÓFUS Te is Gaz Ella lennél, ha nő volnál, ha ilyesmit mersz állítani róla. Esetlen, tapodi, cammog, mint a medve.

POL.SZEMF. De nézd csak meg jobban! Ahogy jár-kel, mozog...

FILOZÓFUS Úgy mozog, mint a kismutató a számlapon. Minden lépést megfontol, mint a lajhár, ha megbánta, hogy mászni kezdett a fára.

POL.SZEMF. Nézd a kecsesen ívelő hatyúnyakát!

FILOZÓFUS Az nem hatyúnyak, hanem zsiráfnyak. Csomót lehetne rá kötni.

POL.SZEMF. Faragatlan fickó vagy. Így kigúnyolni egy nőt! ... Rosszmájú bivaly! A haja! Az a szelíden hullámos aranyhaja! Olyan, mint az álom!

FILOZÓFUS A haja? Kócos, mint egy utcakölyök! Hullámos? Kenderkóc!

- POL.SZEMF.** Fakír vagy. Közönyös, mint egy elvénült igásló. Semmi érzéked sincs a szépség iránt!
- FILOZÓFUS** Majd tőled veszek órát, hogy mi a szép!
- POL.SZEMF.** Igen okosan tennéd! Megtanulnád, hogy az a szép, ami megfelel a célnak. Te ehhez nem értesz! Bölcselő vagy bölcsesség nélkül. Inkább nézd figyelmesen beszédünk tárgyát! Láttad a szemét, azt a búzavirágkék, csillogó szemét, amely olyan, mint a májusi égbolt, ha nincs rajta felhő?
- FILOZÓFUS** Ha a te elméd tiszta lenne, nem áradoznál róla, mint egy holdkóros trubadúr. Szonettet nem akarsz írni hozzá? Várjuk meg, míg feljön a hold?
- POL.SZEMF.** Igen kedves tőled, de nem kell. Én így is látom, milyen.
- FILOZÓFUS** Én is. A szeme egyáltalán nem csillog. Fátyolos, kifejezés-telen, vizenyős, seszínű, mint a téli ég hóesés előtt.
- POL.SZEMF.** Lovagiatlan, parlagi lélek! Micsoda sivár, közönséges hasonlatok!
- FILOZÓFUS** Én nem vagyok lovag, de hazug sem, mint te! Hasonlaim hűek a valósághoz.
- POL.SZEMF.** Azok az ingerlően domborodó, hó keblek! Az a két kedves kis halom!
- FILOZÓFUS** Disznóság! Hát te azt is látod, ami nincs? Milyen halmokról beszélsz? Olyan lapos, mint a vasalódeszka! Azután hogy tudod a keblei színét, amikor azoknak színét sem láttad? Vagy igen?
- POL.SZEMF.** Micsoda tisztességtelen gondolat! Szégyelld magad! Nem láttam, persze, hogy nem. De olyannak kell, hogy legyen! Jegyezd meg, amit a politika állít, az mind valóság!
- FILOZÓFUS** Ha nem is fedi valót?
- POL.SZEMF.** Akkor a legjobban!
- FILOZÓFUS.** Idefigyelj, engem ne akarj bolondítani! Mondtam már, hogy nem vagyok alkalmas médium. Az a nő egy Vasorú Bába, egy Böjti Boszorkány.
- POL.SZEMF.** Azt én is tudom...
- FILOZÓFUS** Bolond vagy? Hát akkor?
- POL.SZEMF.** Egy kis bemutató volt arról, hogy miképpen dolgozik a politika. Ízelítő, hogy a folyamatos propaganda nyomán hogy öltözik tetszetős mezbe, ami egyébként viz-szataszító.

FILOZÓFUS Szóval Politikai Bábu, amelyről mindenki tudja, hogy mondvacsinált szépség.

POL.SZEMF. Már, akinek esze van.

FILOZÓFUS Persze a nép és a nemzet érdekében kell hivatkozni!

POL.SZEMF. Hát persze, hogy persze! Mindent nemzeti, de főleg nemzetközi lobogó alatt! Mindent a szép látszatra kell építeni!

FILOZÓFUS De ha tudják, hogy a politikai építmény nem az igazságon nyugszik...

POL.SZEMF. Nem számít! A politika mindent úgy állít be, hogy a hazallenség és a népellenesség látszata nélkül senki se merjen ellene szólni!

FILOZÓFUS De ez rossz hatást kelt a nép lelkében és igen veszélyes játék a tűzzel! Ha egyszer a hamu alatt lévő parázs lángra lobban, igen megpörkölődhet a politikusok körme.

POL.SZEMF. Hát nem hagyjuk körmünket megégni. Mire való a politikai fecskendő?

FILOZÓFUS Igaz, mindenre van orvosság!

POL.SZEMF. No persze. Nem rákbetegség ez.

FILOZÓFUS Nem hát, hanem a társadalmi rendszer betegsége! A neve önkény.

POL.SZEMF. Te erős kifejezéseket használsz.

FILOZÓFUS Egyébként, azt mondd meg, mért nem dolgoztok lélektani alapon a politikában a nép lelkét megcélózva? Azon múlik minden, egyetért-e a nép.

POL.SZEMF. Dehogyan! Az nem sokat nyom a latban. Egyébként látszólag minden a nép érdekében történik. Olyan jelszavakkal élünk, amelyek igen tetszenek. Haza, becsület, néperdek, szebb jövő! Ezekre harap a nép, és sokan el is hiszik. Persze, néha adni is kell nekik valamit. Ha semmi is az a „valami”, úgy kell adni, hogy azt higgye, kapott valamit! És megnyugszik.

FILOZÓFUS Akkor minek a politikai fecskendő?

POL.SZEMF. Az a lélektani alap kiegészítője. Éppen arra akarok rátérni.

FILOZÓFUS Végre!

POL.SZEMF. A szóban forgó Vasalódeszka, Pizskafa, Vasorrú Bába, Böjti Boszorkány, mivel mi úgy akarjuk, meg fogja nyerni a Nemzetközi Szépségversenyt. Ismétlem jó vastagon aláhúzza, mert Mi úgy akarjuk.

- FILOZÓFUS** Te a múltba nyúlsz vissza, amikor a fejedelmi többszt használod. Tehát, így helyes, „Mi, az Ördög kegyelméből... stb., stb.” Szóval az a szóban forgó ... izé ... ez a ... hernyó?
- POL.SZEMF.** Igen, ez a Hernyó gyönyörű, szép Pillangó lesz! Álombéli szépség, hímes, tarka szárnyakkal.
- FILOZÓFUS** Zsiráfnyakkal, seszínű szemekkel, lúdtalppal? Ha eddig nem lettél volna bolond, azt mondanám, megőrültél. Annak a nőnek a szépségből semmi sem jutott!
- POL.SZEMF.** Nem lényeges! A hiányokat lehet pótolni.
- FILOZÓFUS** Hát mi ez a nő, ez a jövődöbéli Pillangó? Zsebóra, amelynek hiányzik egy kereke, és pótolja az órás? Neked hiányzik minden kereked, ha így fogod fel a dolgot!
- POL.SZEMF.** Nem értesz te ehhez! A politika tud csinálni a csúnyából szépet. A filozófus is talán, de az esztétikus nem.
- FILOZÓFUS** De legalább meg tudom ítélni, mi a szép és mi nem! Annak a nőnek az arca csupa szeplő, olyan szeplős, mint két pulykatozás. Hogy mehetne szépségversenyre?
- POL.SZEMF.** Szeplős? Na és, akadály az? Mire való a kozmetika? Egy, kettő, három, és eltűnnek a szeplők. Van olyan időszak, amikor a szeplők szemérmesen eltűnnek minden beavatkozás nélkül, és a nő újra szeplőtelen lesz.
- FILOZÓFUS** És ti, szeplőtelen jellemek, szemérmetlenül kiválasztjátok a megfelelő időszakot?
- POL.SZEMF.** Azt nem tehetjük, de a két időszak szerencsére összevág.
- FILOZÓFUS** Szemöldöke sincs!
- POL.SZEMF.** Hol élsz te, ha azt sem tudod, mi a divat? Még hogy nincs szemöldöke? Hisz az is kiszedi, akinek van!
- FILOZÓFUS** Az arca betegesen sápadt...
- POL.SZEMF.** Az meg éppen előny... Előkelő, arisztokratikus szín...
- FILOZÓFUS** Hát a demokráciának jó, ami arisztokratikus?
- POL.SZEMF.** Nem jó, de kifelé is kell mutatni valamit.
- FILOZÓFUS** Olyan az ajka, mintha rázná a hideg!
- POL.SZEMF.** Mire jó a rúzs? Nem tudod, hogy a lila-kék ajak a divat?
- FILOZÓFUS** Azért vannak észrevételeim, mert látok! Az a nő elől, hátul olyan lapos...
- POL.SZEMF.** Tudom, mint a vasalódeszka.
- FILOZÓFUS** Módosítanom kell! Az a nő egy síkidom, nincs harmadik dimenziója. Csúnyán hangzik, de idomtalan személy!

- POL.SZEMF.** Te barbár! Ilyet mondani egy nőre!
- FILOZÓFUS** Olyat mondtam, mint amilyen! Te meg azt mondd meg, hogy idomok nem szerepelnek a szépségversenyen?
- POL.SZEMF.** Dehogynem! Csakhogy az nem probléma. Lehet mesterséges halmokat csinálni, és lesznek idomok elől-hátul, hegyek-völgyek a maguk helyén. No, mit szólsz hozzá?
- FILOZÓFUS** Azt, hogy karokat és combokat nem tudtok rá mesterkedni.
- POL.SZEMF.** Azt nem, de tudunk hosszú ruhát adni rá...
- FILOZÓFUS** Meg vagy te kergülve! Azt gondolod, hogy felöltözve is elfogadja a külföld a ti Politikai Bábutokat? Éppen ott, ahol mindent látni akarnak? Hiszen akkor az ördög nagynyja is elmehet a szépségversenyre.
- POL.SZEMF.** Hogy elfogadja-e, nem tudom... Nem valószínű... De a belföld, igen. És az a lényeg! Elfogadtatni vele, az már a mi dolgunk!
- FILOZÓFUS** De az a nő sánta is!
- POL.SZEMF.** Ortopédcipőt fog kapni.
- FILOZÓFUS** De az a nő egy Kacsaurru Leány. Az ajka ugyan a divatnak megfelelően lila-kék, de a pofacsontjai úgy kiállnak, mint egy éhínségben szenvedő mongolé. Betegesen sárgás bőre rá van száradva az arcára... Kiálló lófogai sárgák. Szerintem a kozmetika minden művészete sem képes arra, hogy olyan széppé varázsolja, mint aki eleve szépeknek született.
- POL.SZEMF.** Nem fontos, hogy szép legyen!
- FILOZÓFUS** No, de ha meglátják, hogy milyen... izé, hogy is mondjam, hogy milyen ijesztő szegényke,... akkor?
- POL.SZEMF.** Nem fogják meglátni.
- FILOZÓFUS** De, ha egyszer részt vesz a...
- POL.SZEMF.** Fátyolban fog a bíráló bizottság elé állni.
- FILOZÓFUS** (Magánkívül felugrik) Micsoda? Ez már sok! Fátyolban és felöltözve, ortopédcipővel a lábán, szépségversenyen! Ez már a politikában is gyalázat, pimaszság, szemtelenség! Fátyolban! Hisz akkor nem látják az arcát!
- POL.SZEMF.** Ó, szent együgyűség! Te félkegyelmű, félcédulás, jámbor kérődző! Hát neked még ez is meglepő? Nem látják az arcát! Kolosszális! Persze, hogy nem látják! Éppen

azért kell, hogy fátyol legyen rajta! Hát még annyit sem tudsz, hogy a Politikai Bábu igazi arcát senkinek sem szabad látni! Te tulok unokája!

FILOZÓFUS Nem, valóban nem tudtam. Képzeletben sem tudok el-
menni a végletekig az ilyen világcsalásban.

POL.SZEMF. Váltás át politikai vágányra, és a végleten túlra is elérsz!

FILOZÓFUS Köszönöm, az én szerelvénym nem halad túl a Tisztes-
ség végállomásán.

POL.SZEMF. Vannak bolond utasok!

FILOZÓFUS Igen. Mint ahogy ritka kivételtől eltekintve nincsenek be-
csületes politikusok! De térjünk vissza a te Pillangódra!
Annak a nőnek az egyik szeme olyan piros, mint az albínóé.

POL.SZEMF. Annál jobb! Legalább befolyásolja vele a Bizottságot!

FILOZÓFUS Bolond beszéd a fátyolon keresztül nem látják a szemét.
Akkor hogy ártana vele?

POL.SZEMF. A politika mindenképpen tud ártani.

FILOZÓFU Ezt saját bőrükön tapasztalják a szenvedő, szegény alanyok.

POL.SZEMF. Szenvadni jó, mert az azt jelent, hogy élünk.

FILOZÓFUS Azt, hogy élünk, érezhetnénk másból is, mint a szenve-
désből! Persze ez nem érvényes a veled való beszélgetés
idejére.

POL.SZEMF. Érdekes, akkor te szereted a szenvedést, mert keresed az
alkalmat, hogy velem beszélgethess.

FILOZÓFUS Mert rajtad keresztül tanulmányozom az ámítás, világ-
csalás művészetét. Bepillantást nyerek a kulisszák mögé,
hogyan szövik a politikai hálót, amelyben vergődik a nép,
és a politika hüvelykujja mindig befelé van fordítva.

POL.SZEMF. Szóval, mégiscsak tanulsz tőlem valamit.

FILOZÓFUS Pizskos valamit. De hagyj beszélni! Ismét rátérek a szó-
ban forgó...

POL.SZEMF. ... Bőjti Boszorkányra, Kacsacsőrű Lányra. Több neve van
már mint egy istennőnek.

FILOZÓFUS Pedig nem istenítem. Az a nő púpos is!

POL.SZEMF Hátral van a púpja, nem látja a Bizottság.

FILOZÓFUS Hát azt én is tudom, hogy hátul van neki egy, csak elől
nincs egy sem, pedig ott kettőnek kellene lenni. És ami-
kor kifelé jön, azt az egyet meg fogják látni a hátán!

POL.SZEMF. Dehogyis fogják! A Politikai Bábu fogyatékoságait nem
szabad látni senkinek sem!

FILOZÓFUS No, de csak nem maradhat bent?

POL.SZEMF. Nem hát! Háttal fog kijönni.

FILOZÓFUS Mint egy török?

POL.SZEMF. Igen! Nem lesz meglepő. Mivel fátyol lesz az arcán, joggal hihetik, hogy muzulmán nő.

FILOZÓFUS Kitűnő! Szóval, nem lesz baj semmiből?

POL.SZEMF. Hogy lenne baj? Kivel? Mivel?

FILOZÓFUS Hát a Pillangóval, a Politikai Bábuval, a Hétszépsséggel. Itthon és külföldön elismerik, hogy oly remek, ideális?

POL.SZEMF. Mondtam már, hogy nem valószínű. Sőt...

FILOZÓFUS Talán köpnek egyet?

POL.SZEMF. Az valószínűbb... De talán lesz bennük annyi udvariasság, hogy nem előttünk, hanem utánunk fognak köpni.

FILOZÓFUS A közmondás szerint, amit nem lát a szem, az nem fáj a szívnek.

POL.SZEMF. Úgy van! A közmondás mindig erős alapra épül. Bármilyen legyen is a külföld véleménye, az a lényeg, hogy itthon jó legyen! Itthon pedig jó lesz, mert jónak kell lennie! És az nem fontos, hogy bemutattuk-e ott a Politikai Bábut, vagy sem. Babérkoszorúval a homlokán fog hazatérni, mint a nemzetközi szépségverseny nyertese.

FILOZÓFUS Egyszerű, látszatkeltési móka az egész piszkos dolog. Lesz bemutató, címe Politikai Bábu. Írták sokan. Nagy siker. Aztán fut a darab folyamatosan telt ház előtt. Még ér száz előadást. Így kell értelmezni a „Jónak kell lenni!” imperatívuszt?

POL.SZEMF. Nagyszerű! Mégiscsak van némi felfogóképességed, noha filozófus vagy! Néha megesik, hogy tudsz következtetni. Valami ragad rád tőlem.

FILOZÓFUS Semmi sem ragad. Azért ülök kellő távolságra tőled, hogy a fertőzés veszélyét elkerüljem. És most még csak egyet! Amit a külföld lát, azt itt helyben még jobban látják! Tudják, hogy a Politikai Bábu se nem szép, se nem jó, és hogy mi rejlik a külső cicoma alatt. Tudják, hogy az egész nem egyéb, mint világcslás, politikai szemfényvesztés.

POL.SZEMF. Ha egyáltalán volna eszed, akkor most azt mondanám, hogy megint kihagy. Ha eddig még nem mondtam volna, akkor jegyezd meg! Ha egyszer a politika azt mondja valamire, hogy fehér, akkor az fehér, hófehér, ha százszor fekete is!

FILOZÓFUS Ismerjük már! Fekete Hófehérke! Remek! Hiába, csak leleményes művészet a politika! Ilyen hazugságot még a népmesébe sem mertek belevinni.

POL.SZEMF. No, a politika merészebb, mint a népköltészet, mert ha kimondja, hogy $2 \times 2 = 5$, és nem négy, akkor a számtan-tanár is úgy fogja tanítani az iskolában. Próbálná meg másképpen!

FILOZÓFUS No de a matematika örök törvényeit mégsem lehet... , Azok axiómák!

POL.SZEMF. Fütyülünk rá! Azt kell elfogadni axiómának, amit a politika állít. A matematikai tétel a hibás, punktum!

FILOZÓFUS Ó, Tálész, Püthagorasz, Eukleidész, ti azt hittétek, matematikusok vagytok! Ó, kétezer éves tévedés!

POL.SZEMF. No, mit óbégatsz, mint egy vajúdó asszony? Fekete Hófehérke, $2 \times 2 = 5$, ezek miatt nem lesz semmi baj. Tudod, miért nem lesz? Dehogya tudod! Mit értesz te ehhez? Majd megmagyarázom. Valamikor olvastam egy kis elbeszélést. Ez volt a címe: „A furfangos takácsok”. Lényege röviden a következő:

„Az egyszeri király udvarába beállít két takács. Azt mondják a királynak, hogy messze földről jöttek, és keleti bűvészekről tanulták a mesterségüket, és nincs a földön egyetlen uralkodónak sem olyan kelméből készült ruhája, mint amilyet ők tudnak szőni.

A király arra vágyott, hogy senki másnak ne legyen olyan szép ruhája, mint neki. Így kapott a kínálkozó alkalmon, és megbízást adott a takácsoknak, hogy olyan kelmét szőjenek, amilyen egyetlen királynak sincs a világon.

A palota egyik termében felállítottak két szövőszéket a takácsok számára.

A királyi konyha főszakácsa utasítást kapott, hogy a két művészt a legjobb ételekkel lássa el. A pincemesternek is meglett hagyva, hogy a két Pókot szomszár ne hagyja veszni.

A takácsok a legfinomabb selyemszálakat kérték a szövéshez, és arany- és ezüstoffalakat a kelme díszítéséhez, és azt mondták a királynak, megnézheti a kelmét bárki addig is, amíg készül, akkor is, amikor kész lesz, de csak az láthatja, aki alkalmas a hivatalára.

A takácsok szorgalmasan dolgoztak. Gombolyítottak,

motolláltak. Napestig csattogott a szövőszék. A sok udvari cseléd a kulcslyukon át leskelődött, de nem láttak semmit. Az urak és udvarhölgyek sem láttak semmit, pedig ők be- mentek, hogy hátha közelről megláthatnák a különleges kelmét. De nem láthatták, mert a takácsok üres szövőszéken dolgoztak. De nem merte megmondani egyik sem, hogy se színét se szálát nem látja a kelmének. Nem ám! Mert akkor nyomban kiderül, hogy nem alkalmas a hivatára. Így hát mindegyik dicsérte, hogy milyen szép.

A takácsok persze nem siettek, hanem húzták az időt, ami érthető, hiszen úgy éltek, mint egy kiskirály.

Telt, múlt az idő. A király küldi a kamarást, hogy nézze meg, mennyire vannak már a takácsok a munkával, és egyben jól nézze is meg, milyen az a kelme! El is ment sebtében őkelme, de csak annyit látott a kelméből, mint más... Vagyis semmit. Hanem az igazat ő sem merte megmondani. Visszamenet közölte a királlyal, hogy halad a munka és a kelme is igazán meseszép. Ebből csak a mese volt igaz!

Idővel küldi a király az udvarnagyot, ugyan nézze meg már ő is, mennyire vannak a takácsok a szövéssel! No, az udvarnagy sem látott a semmiből semmit. Hanem a lefokozást jelentő körülményt ő is nagy okosan elhallgatta, és azzal tért vissza, hogy a takácsok már lassan a munka befejezéséhez közelednek, a kelme remek, szép, gyönyörű, senki sem látott még olyat.

Végül a király már kezdte sokallani a dolgot és küldi az első miniszterét, ugyan menjen, és nézzen utána, mennyi van még hátra a munkából! Elmegy az első miniszter. A takácsok nagy hajlongással fogadják. Hányják, vetik, tergetik a nem létező kelmét. Nézze csak, Kegyelmes Uram, milyen párját ritkító a színe! Semmi ehhez képest a hajnal bíborszíne, fénye. Sivár ehhez képest a ragyogó délibáb! A tündöklő szivárvány fakó semmiség! A tengeren felkelő nap csodás színpompája emellett csak szürke, téli égbolt! De fogja meg, Excellenciád, milyen lehetetlen a tapintása! A hab, a hópehely lágyága ehhez képest pokróc! Ahány szögből nézzük, annyiféleképp változik a színe! Káprázatos!

Az első miniszter már másodízben törölgeti az ókuláréját. Meresztgeti a szemét, de csak nem lát semmit.

– Emelje csak meg, Kegyelmes Uram, van-e súlya! Olyan könnyű ez, mint a hajnali szellő!

Az első miniszter emelgeti a levegőt, mint amikor kézzel mérlegel valamit az ember.

– Valóban igen könnyű, úgy érzem, mintha nem is volna súlya.

A takácsok, pedig nem fogytak ki a dicséretből. Az első minisztert már másod ízben fogja el a kétség, az ijesztő gondolat. Mi ez? Nem lát semmit. Hát valóban nem volna alkalmas a hivatalára?

Mindegy, akárhogy is áll a dolog, nem szabad elárulni, hogy nem lát a kelméből semmit! Végül, nem kis zavarában, maga is dicsérni kezdte a kelme kiváló tulajdonságait. Visszatérve ő is beszámolt a királynak arról, amit nem látott.

– Felséges Uram, a takácsok már az utolsó simításokat végzik a kelmén. Minden készen van, csak az arany, ezüstzsínórok, sujtások kellene a kelmére, no meg a smaragd, rubin, gyémánt, igazgyöngy és még más egyéb drágakövek a külső dísz emelésére. És persze az udvari szabó a ruha és palást elkészítésére. A kelme valóban, káprázatos, remek, mesébe illő, elragadó. Más uralkodó ünnepi díszruhája csak koldusöltöny hozzá képest! Nem lehet azt elmondani, Felséges Uram! Látni kellene azt, hogy milyen!”

POL.SZEMF. – Nos, érted-e már az összefüggést a Politikai Bábu és az elbeszélés között?

FILOZÓFUS Önmagáért beszél. Kiteregethetnek bármilyen politikai kelmét a zsibvásáron, nem számít, hogy se az anyaga, se a színe, se az értéke nem az, aminek a Politikai Takácsok beállítják, azt a vevőnek olyannak kell elfogadni, mint amilyennek az eladók mondják, hacsak nem akar valaki alkalmatlan lenni a hivatalára.

POL.SZEMF. Igen pontos meghatározás.

FILOZÓFUS Pontos, mert pontosan kiemeli az undorító, pucér valóságot!

POL. SZEMF. Bolond vagy! A politikában nem az esztétikum a lényeg, hanem az, ami célra vezet.

FILOZÓFUS Csúf bizonyítvány magadról mint a politika képviselőjéről. Egy szép dolog mégis akad a sok csúnya között, a disznóság beismerése.

POL.SZEMF. Az is valami. A beismerés enyhítő körülmény.

FILOZÓFUS Azért én mégis elmarasztalnálak a bűnper főtárgyalásán...

POL.SZEMF. Jó, hogy nem te vagy a bíró!

FILOZÓFUS Még lehetek! Hanem a mese záradékát kihagyta. Én is olvastam gyermekkoromban. Ha megengeded, én befejezem.

„Hát az udvari szabó pontos méretet vett a királyról. Aztán görbe vonalakban szaladni kezdett az olló ide-oda. Majd, csitt, csatt, csattogni kezdett. Ide csattan, oda csetten, aztán dobálja félre a kiszabott semmi darabjait, mondván: Soha ilyen anyagból nem dolgoztam még. Aztán befűzte a selyemcérnát, de csak egyszer, mert csodálatosképpen nem akart elfogyni a cérna. Elég lett véges-végig, pedig ugyancsak szorgalmasan járt a kezében a tű.

Végre, amikor már a takácsok zsebre vágtak minden arany, ezüst fonalat, zsinórt, sujtást, drágakövet, nemesfémeket, és lesték az alkalmas pillanatot, amikor majd angyolosan távoznak, eljött a nagy nap, amikor készen lett a semmi.

Akkorra már tele volt kürtölve az egész város és környék a holnapi ünnepéllyel, amikor is nagy látványosságban lesz része népeknek, és mindenki a kincstár számlájára eszik, iszik, amennyi csak a belefér.

Másnap az öltöztető személyzet ráadta a királyra a Nincsen díszruhát, ami olyan pompásan állt rajta, mintha csak ráöntötték volna, legalábbis az öltöztetők szerint. Aztán a vállára terítették a palástot. Páratlan! – áradoztak. Összekapcsolták a mellén a gyémántköves aranycsatot.

– Bámulatos! Most már igazán hódító Felséged!

A király már öltöztetés közben igen kényelmetlenül érezte magát, mert nem látta, nem érezte, mit adnak rá. A nehéz hermelin palástnak nem érezte a súlyát. De nem mert szólani, mert mindenki áradozva dicsérte öltözéke kivételes szépségét. De hát, Uramisten, ő az egészszől nem lát semmit. Szóljon? Nyomban kitűnik, hogy nem alkalmas a hivatalára. És... igen... akkor más királyt választanak a helyébe. Hallgatott tehát. De nem volt visszaút! Elindult hát a menet a város fő útvonalán, két oldalt tömött sorokban szorongott a nép kíváncsian várva a díszruhás

királyt, aki előtt heroldok jártak, és a feje fölé négy városi méltóság tartotta az égszínkék, bársony mennyezetet. A király igen kényelmetlenül érezte magát az éljenző nép sorfala között, mert tudta, hogy minden szem őt figyeli. Kínos hangulat vett rajta erőt, és szörnyű kétség fogta el az öltözéke miatt, mert az idő hűvös volt és fázott. Úgy érezte, hogy alsó ruhában van. Szemlesütve, bíborpiros arccal ballagott az ünneplő sokaság között, nem éppen királyi méltósággal, pedig nem tett észrevételt senki. Nem is derült volna ki soha semmi, de amikor egy pillanatra szünetelt az éljenzés, az anyja karján egy kisgyermek elkiáltotta magát:

– Nézzétek csak, a királyon nincs ruha!

És akkor így szólt a király:

– Halljátok az ártatlanság hangját? Ez meg meri mondani az igazat, mert nem fél, hogy alkalmatlan lesz a hivatalára!”

Te nem fejezted be a mesét, én majd a tanulságát is elmondom. A gyermeknek nem volt hivatala, amire alkalmatlanná válhatott volna, tehát meg merte mondani az igazat.

A nép is gyermek. Felnőtt gyermek. Igen engedelmes. Csak meg akar élni! De a megélhetés feltétele a hallgatás. Íme a népi félénkség magyarázata.

A nép tudja, hogy a Politikai Bábu nem szép, nem jó, hogy minden csak külsőség rajta, ami a rút valót fedi el.

Igen. A nép minden álcázás ellenére tud, lát, a saját bőrével érez mindent, csak nem mer kiáltani, hogy „A királyon nincs ruha!”

Így lesz aztán a korcs eb „Németalföldi díjnyertes juhász kutya”, a vasorrú bába „Eszményi szépség”, a bőjti boszorkány „Mennybéli Angyal”, a $2 \times 2 = 5$, és így jön létre a „Fekete Hófehérke”. Mindez a Politikai Szemfényvesztők mesevilágában.

POL.SZEMF. Lesz még valami?

FILOZÓFUS Így lesz a hernyó álomszép Pillangó, pedig inkább ördögpillének, vagy halálfejes lepkének kellene hívní! Mindenképpen kártékony. Hernyó alakjában a Népkert gyümölcsfáinak a lombját rágja, mint pille, pedig oda rakja a petéit, hogy folytatódjon a hernyók nemzedéke.

POL.SZEMF. Nem éppen hízelgő meghatározások a politikusokról.
Tudnál még valamit?

FILOZÓFUS Özönével! De minek? Neked mondjam? Én nem járok
a politika mocsarában. Ti fülig merültök az ingoványba.
Mi újat mondhatnék hát neked a láp világáról?

POL.SZEMF. Hm! No lám! Láp, mocsár, ingovány a mi világunk?
Látod, mégsem fulladunk bele!

FILOZÓFUS Ott van a hiba. Kár!

POL.SZEMF. Befejezted?

FILOZÓFUS Nem! Türelem!

POL.SZEMF. Egész idő alatt azt gyakoroltam!

FILOZÓFUS A politikai hullámvonalat alkotó pontokból sok minden
leolvasható. De az egyenesség, szavahihetőség, erkölcs
pontjai hiányoznak arról a görbéről!

POL.SZEMF. Szamár vagy, öregem, ha azt keresed, ami nincs! Szamár
vagy, ha mondom! Az vagy a leghosszabb fülűek fajtá-
jából, ha annyit se konyítasz a dolgok lényegéhez, hogy
a Politika nem Etika!

Szigetszentmiklós, 1966.március 27.

Jegyzet a Pillangóhoz

A diplomata hivatása kizárja az őszinteséget. Megbízatása, egész működése a titoktartás jegyében folyik. Ha a szükség úgy kívánja, akkor a félrevezetés, ámítás, csalárdság görbe síkján mozog. Ha a megbízatása úgy szól, akkor annak a kormánynak a rovására és kárára is működik, amellyel érdekközösséget mutat. A diplomata nem a magánember életét éli. Még a legnemesebb lelkivilágú diplomata sem lehet őszinte. Az ő működésüket védi, és mentesíti az a körülmény, hogy hazájuk érdekeit képviselik.

Nem is őrájuk vonatkozik a Pillanatkép Pillangója, hanem azokra a belföldi politikusokra, akik nem meggyőződésből, nem a haza, vagy a nép érdekében működnek, hanem a „mindegy, hogy milyen” társadalmi rendet szolgálják, amely jó megélhetést és biztonságot nyújt a számukra. Nem egyebek ők, mint politikai szemfényvesztők, akik a népbolondítás szerepét töltik be. Mézes jelszavakba burkolják a mindennapi keserű hazugságot, amit émelygő gyomorral, nyögve nyel le a nép.

Hamis érvekkel jónak, üdvösnek állítanak be olyan intézkedéseket, amelyek népellenes voltát mindenki látja, érzi, de erről a „szólásszabadság” ellenére sem szabad írni, vagy szólani, mert ezzel a szabadsággal élni nem szabad. Csak meghitt körben suttogva lehet beszélni. Így válik lehetővé a politikai Pillangók szabad röpködése, és erről öt felvonásos pillanatképet lehetne írni „A nép tragédiája” címmel.

Szigetszentmiklós, 1966. május 8.

Második jegyzet a Pillangóhoz

Ha valaki olvasta volna a Furfangos takácsokról szóló mesét, és azt is amit én a Pillanatkép befejező részébe beleszöttem, így kiálthatna fel: „Micsoda hazug elferdítés! Egy mondat sem egyezik az eredeti szöveggel!” és igaza lenne, kivéve a címet és két mondatot.

Igen. A hűség kedvéért meg kell jegyeznem, hogy a mesét még mint kisgyermek hallottam az édesapámtól, és még ma is a fülemben cseng a hangja, amikor idézi a király mondását: „Halljátok az ártatlanság szavát?” Mint gyermek magam is olvastam a mesét, körülbelül 55 évvel ezelőtt. Ma már csak a mese lényegére emlékszem szöveg-hűség nélkül, és így saját képzeletemre voltam utalva a mese újbóli felépítésénél. Így hát az egész cselekmény függetlenül az eredetitől, az első szótól az utolsóig az enyém. Könnyen lehet, hogy így nem lett jobb, de legalább nem érhet a plágium vádja.

A mesében volt egy illusztrált jelenet, amelyet még ma is látok. Négy rúdon tartott, díszes mennyezet alatt megy a nép között a majdnem pucér király, és a tömegben álló anya karján a kinyújtott karú kisgyermek, amint mondja: „Nézzétek, a királyon nincs ruha!”

A Furfangos takácsok meséjét a politikai önkény szemléltetésére írtam.

Szigetszentmiklós, 1966. június 9.

Az áruló

Dráma IV. felvonásban

Személyek: Szántó Balázs Ottó – munkásvezér

Elza – felesége

Vilma – leánya

Pesti Zoltán – gyáros

Beczko Illés – titkár

Julcsa – kis, falusi cseléd lány

Történik 1927-31 között.

Első felvonás

1. jelenet

Szín: Konyha

Fiókos konyhaasztal, takaréktűzhely, a falon két szögre feszített madzagon kisebb-nagyobb fedők. Kampós szögön nyújtódeszka lóg. A sarokban cirokseprű, kis fedett szemétláda. Üveges konyhaszekrény. Két karszék, egy kis zsámoly. Az asztalon különböző konyhaedények. A tűzhely alatt nagy fehér angoramacska alszik karikába kuporodva. Rend és tisztaság, de a berendezés szegénységre vall.

Személyek: Julcsa, majd Szántó

Az utcáról villamos csengetése hallik.

JULCSA: (A tűzhely előtt térdel, és kövérre fújt arccal élesztgeti a paraszakat. Mérgesen.)

– Hogy a macska rugja fel ezt az ócska dögöt, hát csak nem akar égni benne a tűz!

(Teleszívja magát levegővel, és nagy igyekezettel fújja újból. Méltatlankodva.)

– Még majd azt gondolja az asszonyom, hogy tüzet sem tudok rakni. (Önérzetesen.) – Pedig hát a szalmakazalt is fel tudtam gyújtani, pedig csak három éves kis béka voltam akkor. De ez a vén banya mindig ki akar fogni rajtam. Hát ha nekünk

ilyen Dunába való vackunk volna odahaza, agyonverném a sulyokkal. Agyon bizony! (Tovább folytatja a kísérletet.)

– Na végre! (Meggönnyebbülten sóhajt, utána panaszosan.) Az ember annyit fúj, mint a böjti szél. Elfújtam volna vele egy szélmalmost, de ebben az undok fekete bivalyban mégis azon gondolkodik a tűz, hogy égjen-e. Mindenesetre elvihetné már az ócskás, annyi szent! (Az asztalhoz megy, megtörölgeti az edényeket, és berakja valamennyit a konyhaszekrénybe, majd leül a zsámolyra, és az asztal hídjáról elővett szakajtóból krumplit kezd hámozni. Csengetés hallik.)

– No fene! Kit hoz éppen most az ördög, amikor olyan füst van itt, hogy még a sátoros cigány se állná ki könnyezés és köhögés nélkül?

(Kimegy az előszobába.) – Jé, a nagyságos Úr!

SZÁNTÓ: – Mondtam már neked elégszer, Julcsa, hogy én nem vagyok nagyságos Úr!

JULCSA: – Az igaz, de ha én egyszer mindig elfelejtem!

SZÁNTÓ: – Ha egyszer, akkor nem mindig! És ha mindig, akkor nem egyszer! Mikor tanulsz már meg helyesen beszélni, Julcsa?

JULCSA: (Sértődötten.) – Ugyan ne izéljen már a nagyság... a Szántó Úr! Nem vagyok én pösze! Jól mondom, amit mondok. De ha egyszer mindig zavarba hozza az embert, hát akkor... Lám csak, no, most is elfelejtettem köszönni, hát Jó napot, Szántó Úr!

SZÁNTÓ: (Mosolyogva.) – Neked is, Julcsám!

(A nyitott ajtón át benéz a konyhába.) – Mi van itt, Julcsa? Ég a ház talán?

JULCSA: – Nohát, a ház ugyan nem ég, mert ahhoz tűz kellene, ami pedig itt nincs. Itt csak füst van! Hanem az aztán kiadós! (Csípőre teszi a kezét.) Hát én csak azt szeretném tudni, hogy mikor is lesz ebben a konyhában egy rendes tűzhely?

SZÁNTÓ: – Azt én is szeretném tudni, Julcsa, de nem vagyok jó, így hát nem tudom neked megmondani. (Enyhe mosollyal.) Talán majd akkor, ha nem csak szántó, hanem vető is leszek, és arató is, ha eljön az ideje.

JULCSA: – Bizony-bizony, az jó lenne, ha már aratna is egyszer a Szántó Úr, elkelve egy kis bőség a nagy és hosszú böjt után!

SZÁNTÓ: (Szomorkásan.) – Jól van, Julcsa, jól! Reméljük, hogy lesz még úgy is. Hogy van a feleségem?

- JULCSA:** (Legyint.) – Hát csak úgy, ahogy szokott. Viszi, ameddig bírja! Sok pihenés kellene neki, de mindent maga szeret csinálni. A főzést sem bízta rám! Pedig hát... (Jelentősegteljesen elhallgat.)
- SZÁNTÓ:** (Keserű elnézéssel.) – Pedig hát te is el tudnád készíteni azt az egyszerű étket, ami a mi konyhákon elő szokott fordulni. Ezt akartad mondani ugye, te nyelves macska?
- JULCSA:** (Bűnbánóan) – Ó, Szántó Úr, én igazán nem akartam, de igazán...
- SZÁNTÓ:** (Halkan, szomorúan.) – Neked tényleg igazad van, Julcsa! Itt nem a liba vagy a kacsza, hanem legfeljebb a kenyér vagy a krumpli pirul. No meg én, hogy nem igen kerül más a háznál. Hanem most már megnézem, mit csinál a feleségem. Te csak azért tüzelj, vagy füstölj! Reméljük, hogy nem ez lesz az utolsó vacsora! Talán még holnap is lesz valami!
- JULCSA:** – Lesz hát, Szántó úr, persze, hogy lesz! Úgy még sohasem volt, hogy valahogy ne lett volna!
- SZÁNTÓ:** (Ironikusan.) – Hiába, okos lány vagy te, Julcsa! Ez nagyon bölcs meghatározása a jövődnek. Csak persze homályban hagyja a milyenségét. Igen, jobb, ha nem tudja az ember a jövőt! (az oldalajtón el)
- JULCSA:** (Utánanézés, aztán újra leül a zsámolyra, és folytatja a krump-lihámozást. Sajnálkozva.) – Szegény Szántó Úr! Olyan jó ember, mint egy falat kenyér. Becsületes, és olyan tiszta a lelke, mint az oltárterítő a templomban. De az is a baj! Azért olyan szegény, mint a templom egere. Másokat meg a jólét vesz körül. Igaz, hogy azoknak meg a lelkük lehet kopott és szennyes. De miért is nem érdem szerint adatik a jó? Miért van ez így? Hanem jó lesz, ha lemegyek a pincébe fáért addig, amíg még van parázs, mert ha most nem rakom meg, akkor a Szent Antal sem tud lelket verni belé!

Szín: Szántó dolgozószobája. Tágas helyiség. A fal középső részén ajtó, ami az előszobára nyílik. Az ajtóval szemközti tele fal jobb sarkában ágy. A bal sarokban kályha. Az ágy és a kályha között középen könyvszekrény. Az ajtó felőli jobb sarokban íróasztal. Újságok, folyóiratok, egy halom kézirat. Toll, tintatartó, és más szokásos tárgyak. Ezen kívül egy fűzött könyv: Lassale: Az alkotmányról c. munkája. Az íróasztal előtt kopott bőrszék. A bal sarokban széles heverő, mellette kis kézimunkaasztal. Rajta pamutgombolyag, kötőtűk, félig kész horgolás, és egy piros kötésű könyv. A szoba közepén terjedelmes asztal kockás terítővel. Az asztal körül négy szék. Minden arra utal, hogy a helyiség egyszerre háló, ebédlő, társalgó, könyvtár és dolgozószoba.

Személyek: Szántó és felesége, Elza

Elza a heverőn felöltözve alszik. Szántó csendesen benyit. Lábuszékig odamegy a heverőhöz. Megáll egy kis ideig, szótlanul nézi a feleségét.

SZÁNTÓ: – Szegény Elzám, de sápadt lett az arcod! De nagyon vértelen a kezed! Mit tehetnék érted, hogy segítsek rajtad? Mit? Mit tehetek? Semmit! A részvétnél és az aggodalomnál több nem telik tőlem. Ez pedig nem ér semmit. Mindennek feltétele a pénz. Az életnek is. Nekem pedig nincs pénzem! (Lehajol és megcsókolja.)

ELZA: (Felébred.) – Te vagy az, Balázs?

SZÁNTÓ: – Én vagyok. Nem vagy jól talán, Elza?

ELZA: – Ül le, Balázs! Fáradtnak látszol.

SZÁNTÓ: – Az is vagyok. De miért térsz ki a felelet elől? Ez nem a jó jele!

ELZA – Mit felelhetnék, Balázs? Ha azt mondom, hogy jól, nem hiszed el, mert azt gondolod, csak megnyugtatósképpen mondom. Ha meg azt felelem, rosszul vagyok, akkor... Balázs, vannak esetek, amikor jobb, ha az ember hallgat.

SZÁNTÓ: (Sóhajtván.) – Vannak esetek, mikor a hallgatás is felelet. Szóval, rosszul vagy?

ELZA: – Na látod, ugye, hogy nem tudom, mihez tartsam magamat, ha kérdezel!

SZÁNTÓ: (Leül a heverő szélére.) – Mit olvasol, Elza? Valami derűs, napsugaras kisregény? Nagyon helyes! A vidám olvasmány javítja az ember kedélyét. És ha vidul a lélek, épül a test.

ELZA: (A könyv után kap.) – Balázs, hagyd! Ne, ne! Nem akarom, hogy...

SZÁNTÓ: (Megelőzi Elzát, és már nála is van a könyv. Nézi a címlapot, és félhangosan mormol.) – Ösvény a halál felé. (szemrehányó hangon). Elza, mi ez? Nahát, ez éppen neked való könyv, ahogy ebből a címből meg tudom ítélni. Sokat ígérő cím! Na, mit mond a belseje? Aha, itt van a lapjelző, no hadd látom, hol taposod azt az ösvényt?!

ELZA: (Ismét a könyv után nyúl.) – Hagyd el, Balázs! Nincs értelme, hogy...

SZÁNTÓ: – De kérlek, Elzám, csak megnézhetem, hogy mit olvas a feleségem? (Olvassa.)

„Ne hidd, hogy jó barátod az élet! Még ha úgy mutatkozik, akkor sem az, csak titkos ellenséged, amely a hátad mögött fonja a hálót, ássa a vermet. És ha a háló nem foghat meg, akkor beleesel a verembe. Napfényt ígér az élet. Néha ad is, de csak azért, hogy azután hóval takarja be a reményhez vezető utat. Lépten-nyomon megcsal. És ha még maradt lelked mélyén bizakodás, akkor letapossa, és nem marad számodra más, mint a kétségbeesés. Ne ragaszkodj az élethez! Miért is tennéd? Talán azért, hogy korbáccsal hajszoljon a csalódás útján?

Csak a halál az igazi, őszinte barát. Nem hiteget, de nem is csal meg. Örök megnyugvást ad, amikor kiragad a mostohád, az élet karjaiból, és megszán téged, és az ölébe fogad.”

Nohát, kedves Elzám, remélem, természetesnek találod, ha lesz egy pár szavam ehhez a könyvhöz. Én ugyan nem kívánom senkinek az elmúlást, de első megjegyzésem mégis ez: Ha ennek az írónak ennyire örömtelen és megunt az élet, és annyira csábítóan kedves neki a halál, akkor miért nem keresett menedéket annak az ölében? Mondjuk, még mielőtt ezt a könyvet megírta volna!

Mert ez a kedélyes író valóban a halál ösvényére tereli az olvasót. Hát ezt a szívderítő olvasmányt ezzel be is fejezted!

(Becsukja a könyvet, a belső zsebébe teszi, és rágombolja a kabátját. Szemrehányóan.)

– Elza, hát ilyesmit kell neked olvasni, ami az életkedv szikráját is kiöli az emberből?

ELZA: (Kérlelően.) Ne haragudj, Balázs, de az embert a hangulata irányítja. Valóban nem vagyok jól, Balázs! És ezt kötelességemnek érzem megmondani neked végre. Sőt úgy érzem, hogy a gyermekeink nemsokára anya nélkül maradnak, te pedig feleség nélkül. Hozzá kell szoknod ehhez az eshetőséghez, hogy ne érjen majd váratlanul semmi! Jobb, legalábbis ésszerűbb így!

SZÁNTÓ: (Keserűen.) – És ezt nevezed te vigasztalásnak? Ezt vegyem úgy, mint megnyugtatót? Szokjam meg a gondolatot, hogy elveszítlek?

ELZA: – Nem mondtam, hogy közel van az a nap! De ha valaki beteg, tudod, hogy van az... .

SZÁNTÓ: – Beteg! Azért, hogy valaki beteges, nem kell mindjárt a halál gondolatával foglalkoznia! Aztán meg a te eseted, hála Istennek, nem is olyan komoly. Csak ebből a ködös télből kivergődünk, hogy minél több időd legyen a szabad levegőn, a napon lenni! Akkor... Meglátod Elza, hogy akkor minden rendbe jön. Ne hajszold hát magad sötét gondolatokba, engem pedig a kétségbeesésbe. Úgyis elég nehéz az élet!

ELZA: (Félre.) – Szegény, jó Balázs! Úgy tesz, mintha nem tudna semmiről. Vigasztalni akar. Azt gondolja, megcsal a szavaival, amelyekben ő maga sem hisz.

(Hangosan.) Igazad van, Balázs! Lehet, hogy túloztam, talán éppen azért, mert szeretem az életet, és félek az elmúlástól, azért gondolok a halálra. Így aztán bálnát látok ott, ahol pedig csak ártatlan ebihal úszkál. Ne is beszéljünk hát erről a dologról tovább! Mi van a munkásokkal? Tart még a sztrájk? Bírják-e még?

SZÁNTÓ: (Leverten.) – Ne is kérdezd, Elza! Reggeltől késő délutánig a lakásokat jártam, hallgattam a panaszukat, amelyek feltörnek a nyomor mélyéről. De ha nem is szólnak, akkor is látom, hiszen maga a helyzet beszél az ember helyett. Sötét gond. Vigasztalan képek. A vigasztalan jövő nehéz árnyéka tesz borongóvá minden arcot. Ez a nyomasztó érzés szinte fizikailag érezhető a levegőben. Ráfekszik a kedélyre, és úgy gubbaszt a lelkeken, mint valami fekete rém. Minden zugban ott ül a nyomor, és a keserűség. Nem bírják soká!

Képtelenség! Csoda, hogy eddig is bírták a szenvedést! A kevésből, amit a gyárban kerestek, ha máról holnapra is, de éltek valahogy. De a semmit nem lehet beosztani! A nélkülözhető ruháikat és bútoraikat adogatják el. De hát ez a forrás nagyon csekély!

ELZA: – Istenem, de nehéz a szegény dolgozók sorsa!

SZÁNTÓ: – Mindig is az volt, de most tízszeresen nehéz. Sokszor csinálók ebből lelkiismereti kérdést. Helyesen cselekszem-e? Szabad-e kitartásra buzdítanom őket? De mindig oda kell visszatérnem, hogy nekünk, az erőseknek kell kiharcolni a kedvezőbb holnapot!

ELZA: – De Balázs, a nagyok, az erősek harcát a kicsit és a gyengék, a gyermekek is megszenvedik!

SZÁNTÓ: – Sajnos ez törvényszerű! A gyermekek sorsa azonos a szülőkével. És ha ez a harc egyelőre nem is ígér sokat, mert csak morzsákat kaphatunk cserébe a nélkülözésért, mégis vinni kell a lehetőség végső határáig! Kínos minden lépés ezen az úton! De arra kell kérnem a munkások megbízottait, hogy a jobb jövő reményében viseljük még a jelen kockázatát.

ELZA: – Szomorú dolog ez, Balázs, hogy az igazság minden morzsáját úgy kell kiereszokolni.

SZÁNTÓ: – Sajnos ez így van, Elza! Így van, mert a tőke ráfekszik mindenre. Nem nyíltan, mert a látszatot meg kell őrizni, de a pénzfejedelmek kezei hosszúk. A tőke meghúzódik a háttérben, de hathatósan irányít mindent. És mindent a maga érdekének megfelelően. Befolyásolja a sajtót, a közoktatást, befolyásolja magát a törvényhozást is! Mindezt láthatatlanul teszi, de az eredmények ezt igazolják!

ELZA: – A dolgozók helyzete valóban rossz, különösen most, a sztrájk idején. Én velük érzek, de te elfelejtetted, Balázs, hogy a mienk is milyen sivár. Neked mindig csak a mások helyzete fáj, a mienkről hallgatsz.

SZÁNTÓ: – De Elza, nem gondolhatunk csak önmagunkra! A mások életéért is tennünk kell valamit! Hogy önmagunkra visszatérjek, azt kell mondanom, hogy ne ess túlzásba! Vilma lányunk már elvégezte az iskoláit. Állása van. Mellékesen az irodalom terén is kezdik észrevenni. Remény van rá, hogy jó nevű író lesz belőle. Miklós a jénai egyetemen tanul. Hát a két gyermek iskoláztatása bizony sokba került, és közben...

ELZA: – És közben ráment az örökséged! Sőt, nem csak rájuk, mert ameddig módodban állott, másoknak a gondját, baját is magadra vetted. Valljuk be őszintén, Balázs, nem sok hasznunk volt a te közéleti működésedből! Mások, akik ugyanezt a szerepet töltötték be, ma már gazdag emberek. Villában laknak. Autón járnak. Nyáron a Tátrában hűsölnek, télen a Riviérán töltenek kellemes heteket. Úri módon élnek, és míg a nép jólétének szükségességét hirdetik, addig a saját jólétüket valósítják meg!

SZÁNTÓ: – Mi is csak fedél alatt lakunk, Elza!

ELZA: – Jó hogy nem egy barlangban! Igazán szerény és türelmes vagy te, Balázs! Van a lakásunkban egy előszobának csúfolt lyuk, egy konyha, egymásikhelyiség, ikertestvére az előzőnek, és ez a szoba, amiben a magunk és a mások baját vitatjuk. Ez a szoba aztán könyvtár, ebédlő, dolgozó, társalgó, fogadó és hálószoba is. A kisebbik szobában Vilma alszik a kis Julcsával. De mi lesz, ha Miklós is hazajön? Vagy ha vendéget kapnánk? Szerencsére nincsenek ismerőseink vidékről! Hová is tennénk őket?

SZÁNTÓ: (Keserű mosollyal.) – Előny a szegénységben, Elza!

ELZA: – Ha a város távolabbi részében van dolgom, gondot okoz a villamospénz.

SZÁNTÓ: – Ugyan, Elza, miért keserítesz? Nehéz igazán élni, de... de bizonyos értelemben megnyugtató. Csak nem akarod, hogy gazember legyek? Tisztességes úton pedig nem szerezhetek villát, sem autót! Palotára sincs szükségem. Jó nekem ez a szoba, amely hatot egyesít egymagában, ahogy az előbb elsoroltad. Sokszor ültünk benne így, egymás mellett meghitten. Jó nekem, amíg én az íróasztalnál dolgozom, te itt kézimunkázol a heverőn. Megnyugtató, ha tudom, hogy itt vagy a közelben, hallom, hogy zörög a konyhaedényekkel, és megjátszott szigorúsággal a kis Julcsával pörölsz, és ...

ELZA: ... és közben könnyeket csal a szemembe a füst.

SZÁNTÓ: – Türelem, Elza, lehet, hogy kapsz új tűzhelyet a régi helyébe. Tudom, hogy sok minden hiányzik, de ne veszítsük el végleg a reményt! Igaz, hogy Vilma ez idő szerint csak gyári tisztviselőnő, de biztató az a tudat, hogy van jövője. Miklós tanári széke is biztosítva van, ahogy megkapja a diplomáját.

ELZA: (sóhajtván) – Bár úgy lenne, ahogy mondd, Balázs! Igazán elkelne már egy kis napsütés a sok borús nap után! Ne haragudj, hogy panaszkodtam! Nem szemrehányásképpen mondtam azokat a keserű szavakat, de az ember gyenge. A folyamatos nélkülözés, a napról-napra visszatérő gondok elveszik az ember lelki erejét. Türelmetlenné válik, és olyanokat mond, amit máskülönben elhallgatna. Igen, az ember is olyan, mint a megáradt folyó, amely kidobja magából a vízfelesleget.

SZÁNTÓ: – Igen, Elza! Jó hasonlatot mondtál. Csakhogy az árvíz az anyagi javakat, a házakat pusztítja el, amelyeket újra lehet építeni, de a lelki gátszakadás a családi békét és a boldogságot döntheti romba, amelynek a helyébe félő, hogy akkor sem épül más, ha elvonul az ár.

ELZA: – Tudom, hogy úgy van, ahogy mondd, Balázs! És ezután majd erősebb gátat építek, hogy ki ne törjön belőlem a panasz és a keserűség.

(Feláll.) Balázs, nekem most el kell mennem. Az orvos telefonált, hogy ma nem tud eljönni. Az injekció pedig nagyon fontos nekem. Vilmával együtt jövünk haza. Te addig egyél valamit! Gondolom, éhes lehetsz. Majd aztán együtt vacsorázunk. No Isten áldjon, Balázs!

SZÁNTÓ: – Téged is kedves! (Megcsókolják egymást. Elza el.)

1. felvonás

3. jelenet

Szín: **az előbbi**

Személyek: **Szántó, Julcsa, majd Beczkó Illés**

Idő: **este**

SZÁNTÓ: (A távozó felesége után néz, és maga elé mormolva.)

– Szegény kis Elzám, igazad van! Én valóban többet foglalkozom a mások bajával, mint a magam dolgával. Az is igaz, hogy mások vagyont gyűjtöttek hasonló körülmények között. Míg én... No de én nyugodtan akarok a tükörbe nézni. Nem akarom a munkások bizalmát soha kihasználni. Pedig eljuthattam volna én is valami villáig a fasorban, vagy a Stefánián. Sőt az autó is velejárója lett volna. De hát én kényes voltam a becsületeмre...

JULCSA: (Kopogtatás után bejön.) – Szántó Úr, kérem!

SZÁNTÓ: – No mi az, Julcsa lelkem? Talán megsült a kacsа, és azt akarod jelenteni?

JULCSA: – Nem én! Ne haragudjon Szántó Úr, de majdnem azt mondtam, hogy ...

SZÁNTÓ: – No azért soha nem szoktam haragudni, amit csak akar valaki mondani, de nem mondja.

JULCSA: – No hát, azt akartam mondani, hogy ne beszéljen már olyan sületlenséget, hogy kacsasült! Mert ha ráhagyom, hogy kacsа, hát akkor az nem igazi kacsа, hanem milyen is, milyen kacsа? Hogy is szokták azt mondani, Szántó Úr? Tudja, ami nem igazi kacsа, hanem csak a lapokban van, valami híres lapi kacsа?

SZÁNTÓ: (Mosolyogva.) – Hírlapi kacsа lesz az, Julcsа!

JULCSA: – Az az! Egye meg, aki kitalálta! No hát nem mondtam ilyesmit, mert én tudom ám, hogy mi az illendőség. Azért hát csak azt mondom, Szántó Úr, hogy sok víz elfolyik még a Dúnán, amíg igazi kacсарól beszélhetünk!

SZÁNTÓ: – No miért, Julcsа lelkem?

JULCSA: – Hát csak azért, mert az а kacsа még ki sem kelt а tojásból, amelyik а mi asztalunkra kerülhetne. Tisztesség ne essék szólván!

SZÁNTÓ: (Keserű gúnnnyal.) – Milyen jó is lenne a kacsák népének, ha mindenki olyan szegény volna, mint én! Valamennyi végelgyengülésben pusztulna ki. No de mit akartál mondani, Julcsa?

JULCSA: – Egy szép úr vár az előszobában, Szántó Úrral akar beszélni.

SZÁNTÓ: – No akkor siess, mert igencsak elunhatja a várakozást!

(Julcsa el. Kopognak.)

SZÁNTÓ: – Szabad!

BECZKÓ ILLÉS (Belép.) – Szervusz, sógor!

SZÁNTÓ: (Fölugrik.) – Te, te! Hogy mertél ide bejönni, mit keresel itt?

BECZKÓ: – Ejnye, de barátságtalanul fogadsz! Azt se mondod, ülj le, sógor! (Leül.)

SZÁNTÓ: – Mit akarsz? A te számodra nincs időm!

BECZKÓ: – Nono, ne siess, Balázs, mert elkésel! A rongyosok számára van idő? Az én számomra nincsen?

SZÁNTÓ: – Az más. Azok a rongyosok becsületes emberek!

BECZKÓ: – No és én? Hát, ez ugyan egy csöppet sem hízeltgő nyilatkozat rám nézve! Meg kell jegyeznem, kedves Balázs, hogy a legkisebb mértékben sem vagy udvarias.

SZÁNTÓ: – Veled szemben nem kötelez az udvariasság!

BECZKÓ: – Hát, ez elég világosan van mondva.

SZÁNTÓ: – Hogy minél hamarabb megértsd, amit mondok, közöltem veled, hogy a számodra nincs időm! Örülj, ha meghallgatlak! Beszélj, de csak röviden!

BECZKÓ: – Távirati stílusban talán?

SZÁNTÓ: – Még annak is a legrövidebb formájában!

BECZKÓ: – Hát, ami azt illeti, ilyen fogadtatás után, legokosabb volna, ha szó nélkül visszafordulnék. Szerencsére nem vagyok túl érzékeny, ámbár nem is lehetek az, különösen most, amikor valamit el akarok nyerni.

SZÁNTÓ: – Kitől és mit? Mivel sajnos jelenleg nálam vagy, azt következtetem a szavaidból, hogy tőlem.

BECZKÓ: – Igen helyes a logikád, Balázs! Eltaláltad.

SZÁNTÓ: (Gúnyosan.) – No, akkor igen rossz helyen kopogtatsz, Beczkó Illés! Nekem nincs egyébé, mint a becsületed. Neked pedig az nem kell. Csak úgy mellékesen megjegyyezve, nem ártana, ha valamiképpen becsületre is szert tennél!

BECZKÓ: (Elgondolkozva.) – Ki tudja, nem lesz-e szükségem a becsületedre, Balázs? Azt mondod, nincs vagyond? Vannak neked családi kincseid, a legeslegszebb gyöngy közöttük,

akit Vilmának hívnak. Királynői név, de a viselője még inkább az!

SZÁNTÓ: – Ezt nálad nélkül is tudom. Ez az általános vélemény abban a körben, amelyben ismerik. Remélem, nem azért jöttél, hogy ezeket nekem elmondd? Éppen a leányom az, aki nem képezheti beszélgetésünk tárgyát!

BECZKÓ: (Fejét ingatva.) – Rossz előjel, hogy így elébe vágsz a beszélgetésünknek. Ha félénk természetű volnék, most minden további nélkül odébbállnék anélkül, hogy egyebet is mondanék. De én nem szoktam csak úgy az első barátságtalan szóra azt mondani: Hát akkor bocsánat, Uram, elmegyek! Most sem teszem ezt. Bármennyire nem is óhajtod, én éppen Vilmáról akarok beszélni veled. Ugyanis közölni akarom veled, hogy...

SZÁNTÓ: (Ingerülten.) – Nem vagyok rá kíváncsi! Semmi közlendőd nem lehet ezen a téren.

BECZKÓ: (Nem zavartatja magát.) – Közölni akarom veled, hogy megkérem tőled Vilma leányod kezét.

SZÁNTÓ: (Magán kívül.) – Mit beszélsz, te örült? Te, Stibor vajdának bolond Beczkója!

BECZKÓ: (Nyugodtan.) – Nono, sógor! Annak is több esze volt, mint a gazdájának!

SZÁNTÓ: – De neked egy csöpp sincs. Még hozzá szemtelen is vagy, hogy a történeke után...

BECZKÓ: (Rosszallóan.) – Nehéz szavakat használsz, Balázs! Mindazonáltal én tartom a rokonságot. Sőt, ahogy mondtam, újból hajlandó vagyok megerősíteni ezzel a házasságkötéssel.

SZÁNTÓ: (Kifakadva.) – Kössél házasságot a pokol öreganyjával! Az való neked, nem érző lelkű földi nő.

BECZKÓ: (Hanyagul hintázza magát a széken.) – Kedves sógorom, ahogy a szavaidból kiveszem, nem valami sokra becsülsz.

SZÁNTÓ: (Lekicsinylő kézlegyintéssel.) – Semmire sem.

BECZKÓ: (Felkel, majd újra leül.) – Beszéljünk komolyan, Balázs! Más ember leszek, mint voltam. Már más is vagyok. Hidd el!

SZÁNTÓ: (Keserű kétkedéssel.) – Te leszel más ember, éppen te? És pont én legyek az, aki ezt elhiszi neked? Húgomat megejtette a szépséges pofád, behízeltgő mézes szavad. Volt is benned érték, szellem, sokoldalú, mindenre alkalmas ember voltál. Sokra is vihetted volna! Mindenre alkalmas, sőt akkor sem

túlzok, ha azt mondom, hogy mindenre kapható voltál, csak éppen a becsületes életre nem voltál jó!

BECZKÓ: – Az a múlt volt, ma már más ember vagyok.

SZÁNTÓ: – Igen, a múlt, amelynek a tanúsága egy életre szól!

BECZKÓ: – Balázs, ne bánts! Mindent megbántam már.

SZÁNTÓ: (Nem figyel rá.) – Könnyen akartál élni. Csaló, szélhámos, hamiskártyás voltál. Sírás, könnyörgés nem tudott megváltoztatni. Végül sikkasztó lettél. Egy évnyi házasság után a húgomat sírba vitte a bánat. Megölte a szégyen, amíg te a fegyház lakója voltál. Én békés természetű ember vagyok, de ha akkor hozzád tudok férni, gyilkos lettem volna. Ha beleegyeznék abba, amit kérsz, éppen olyan becsúszva lennék, mint amilyen te vagy.

BECZKÓ: (Nem bír szólni, remeg a felindulástól; keze öntudatlanul görcsösen markolássza az asztalról felvett újságot. Lassan gombolyagba gyúrja, majd a sarokba vágja. Nagyot fúj, majd minden átmenet nélkül, élesen, bántóan fölkiacag. Pár pillanatig gondolkodik, mialatt merően nézi Szántót.) – Hát így is jó, Balázs! (Cigarettára gyújt, és egy ideig a füstöt bámulja. Felhúzza a kesztyűjét, és kifelé indul; az ajtónál megáll, és visszafordul). Tehát úgy gondolsz, Balázs, hogy...

SZÁNTÓ: (Hidegen.) – Úgy, ahogy mondtam.

BECZKÓ: (Mélyet szív a cigarettájából.) – Hát ide figyelj, Balázs! Minden igaz, amit a szememre hánytál. Jegyezd meg, hogy becsúszva nem vagyok, bárhogya is vélekedsz felőlem. Se most, sem a jövőben nem lettem volna az, ha te most megértő, és megbocsátó lettél volna. Én valóban úgy mentem a börtönbe, hogy elszenvedjem a méltó büntetésemet, amit megérdemeltem, mert nem tudtam ellenállni a kísértéseknek. Szóval nem az voltam, ami jellemzi a rendes, becsületes embert. A börtönben már az első időben súlyos fegyelemsértést követtem el. Ott pedig nemigen lehet a nagy fiút adni! Szigorított magánzárkát kaptam, ahol volt időm elgondolkodni, és azt is beláttam, hogy volt miért gondolkoznom. A sötétzárka magányában ráeszméltem, hogy valakinek tönkretettem az életét, sőt a halálának is részben én voltam az okozója. Nem vagyok egészen fenevad, Balázs, ahogy te gondolsz! A börtönből egészen más ember jött ki, mint aki oda bement. És azóta úgy élek,

mint bármely más rendes tagja a társadalomnak. Ezzel a házassággal, mert igazán szeretem a lányodat, akartam jóvátenni mindent, mindazt a hitványságot, amit a húgod ellen elkövettem. Ezzel a házassággal meg is maradtam volna a becsület útján. De tebenned nincs irgalom! Balázs, Te most letaszítottál engemet a becsület útjáról, a gonoszok ösvényére. Jó, majd azon az ösvényen megyek a céloom felé. Te feltámasztottad bennem a régi éneket. Jó nekem a görbe út is, ha az egyenest elzárod előlem. Nem hiszel nekem, mert...

SZÁNTÓ: – Mert mindig színész voltál! Hol a biztosíték, hogy most nem szerepet játszol? Azt a szerepet, amelyben a becsület látszatát, és a bűnbánó palástját öltöd magadra.

BECZKÓ: – Azt mondtad, becstelen vagyok! Ezért a szóért mindenki más meghalt volna. Hogy még élsz, csupán annak köszönhető, hogy Vilmának az apja vagy. És még egyet, Balázs! Ne ringasd magad abban a hitben, hogy többet nem találkozunk! Még egyszer eljövök hozzád. Holnap? Holnapután? Évek múlva? Nem tudom, mikor, de számíthatsz rá, hogy jövök. Hanem akkor... (Mély lélegzetet vesz.)... akkor olyan leszek, mint a lejtőn lezúduló szikla, ami csak pusztulást hagy maga után. Több... ! Én leszek a könyörtelen végzet. Remélem, ha piszkos dolgot állítok magamról, elhiszed nekem!

SZÁNTÓ: – Minden fenntartás nélkül. Van eset, amikor te is szavahihető ember vagy, Beczkó Illés!

BECZKÓ: (Szaggatottan beszél.) – De mindazt, amit... amit mondtam neked, Balázs, azt megváltoztathatja, egy igen rövid szó, amit nekem mondasz.

SZÁNTÓ: – Hát igen! Menj a pokolba!

BECZKÓ: (Csendesen.) – Meglehet, Balázs! Meglehet, meglehet, hogy oda megyek. Hanem, akkor te is velem jössz! Tudod, ahogy jó sógorhoz illik. (Elmegy.)

SZÁNTÓ: (Elgondolkozva maga elé.) – A fenyegetése nem aggaszt. De hátha tényleg a becsület útjára tért! A szavaiban őszinteség csengett. Mintha könnyed cinizmusa mögött igazi fájdalom, és őszinte megbánás húzódott volna meg. Nehéz volt olyan kegyetlenül bánni vele. Szinte magamnak is fájtak kíméletlen szavaim! De hiába, szép a megbocsátás elve, könnyű is hirdetni, hanem a gyakorlatba nehéz átvinni. Én soha nem tudom

neki megbocsátani, hogy ő volt Katica halála okozója. Hogy állhatnék meg a saját lelkiismeretem előtt, ha most meg a lányomat vetném neki oda áldozatul? Még ha Vilma hozzámenne is, de hát arról szó sincs, hiszen vőlegénye van.

JULCSA: (Bejön.) Szántó Úr, kérem, készen van a vacsora.

SZÁNTÓ: – Hazajött már a feleségem?

JULCSA: – Igen, éppen most jöttek a kisasszonykával együtt, csak benéztek a konyhába, hogy rendbe van-e minden.

SZÁNTÓ: – Hát akkor, teríthetsz, Julcsa! (Julcsa el.)

2. felvonás

1. jelenet

Szín: Irodahelyiség, szokásos berendezés, 1 ajtó a folyósóra nyílik, bal közepén egy másik. Jobbra ablak, bal sarokban pánccsaszekrény.

Személyek: Beczkó Illés, Vilma

Beczkó és Vilma egymással szemközt az íróasztalnál ülnek.

BECZKÓ: – Vilma, a sztrájk ideje alatt a gyár nem tudott volna rendes munkakörödben alkalmazni, ami érthető is. Mivel te még nem vagy havidíjas tisztviselő, neked nem járt volna fizetés. Mivel tudtam, hogy nehéz helyzetben vagytok, azért hogy ne maradj kereset nélkül, arra az időre, főnököm hozzájárulásával, más természetű munkát adtam neked. Amint te is tudod, az a munka befejeződött. Sajnos ezzel egyidejűleg a kereseted is véget ért. Ma azonban főnököm utasítására berendeltelek, ugyanis át kell vizsgálnunk a kezelésedre bízott pénztárt. Mivel az egyeztető könyvek a pánccsaszekrényben vannak, és nem tudjuk a jelszót, de egyébként is szükségünk van rád, hiszen meg sem ejthetnénk a rovincsolást nálad nélkül. Természetesen a napod fizetve lesz.

VILMA: (Remegő hangon.) – És ez... , ez a vizsgálat... múlhatatlanul szükséges, Illés bácsi?

BECZKÓ: – No, nekem nem, hanem ez felsőbb utasítás.

VILMA: – És... és nem lehetne elhalasztani, csak mondjuk legalább egy héttel?

BECZKÓ: – Miattam akár az utolsó ítélet napjáig s lehetne, Vilma! Nem lehet a főnököm miatt, aki máris várja az eredményt. Tiszta képet akar látni ebben a zűrzavaros helyzetben. Különben nincs ebben semmi meglepő, és ami azt illeti, igazán mindegy, hogy ma, vagy holnap.

VILMA: (Maga elé.) – Ma vagy holnap, valóban mindegy! (Imbolyogva indul a pánccsaszekrény felé. Megáll előtte, és két tenyerébe szorítja a fejét.) Ó, Istenem! Mi is a jelszó?

BECZKÓ: (Fejcsóválva nézi) – Mi az, Vilma? Talán beteg vagy?

- VILMA:** – Nem, nem. Csak elfelejtettem valamit. Mi is a jelszó?
Ó igen! De nem! Mégsem az... (Hisztérikusan felkacag.) Megvan! Mi is lehetne más? Hogy eltaláltam akkor... Végzet... ! Igen... ez a végzet! (Ujjával végigfut a megfelelő betűkön.) Na, most kinyitom az ajtót, végzetem nehéz ajtaját.
- BECZKÓ:** (Megütközve.) – Vilma, de Vilma, nem értem, hogy... !
- VILMA:** – Semmi, óóó, igazán semmi... ! Kinyitom a pokol... azaz a páncélszekrény ajtaját.
- BECZKÓ:** – Akkor hát kezdjük is, Vilma!
- VILMA:** (Közönyösen.) – Igen, kezddhetjük! (Kivesz egy vaskos könyvelési naplót, és odaviszi.) Tessék, Illés bácsi! Nagyon érdekes könyv. Bizonyos, hogy találsz benne valami meglepőt... No, olvasd már! Mondom, hogy igazán...
- BECZKÓ:** (Aggódó hangon.) – Vilma, igazán nem értelek! Ugyan mi érdekes volna egy száraz üzleti könyvben? Sosem viselkedtél te még így! Olyan különös vagy ma!
- VILMA:** – De ha mondom... (Sürgetően.) No, kezdjél már hozzá, Illés bácsi!
- BECZKÓ:** (Megrántja a vállát, és figyelmesen tanulmányozni kezdi a könyvet. Időnként egy külön papírra jegyezget.)
- VILMA:** (Idegesen játszik egy vonalzóval.) – Illés bácsi, kérlek, adj egy cigarettát!
- BECZKÓ:** (Meglepetten.) – Úgy tudom, te nem dohányzol, Vilma!
- VILMA:** – Nem is, de most rágyújtanék.
- BECZKÓ:** (Nyitott tárcáját nyújtja udvariasan.) – Parancsolj kérlek! (Tüzet ad.)
- VILMA:** (Ügyetlenül fogja a cigarettát. Idegesen szív egyet-kettő, de köhögni kezd, és csakhamar eldobja.)
- BECZKÓ:** – Minden rendben van, Vilma! Minden pontosan összevág. Most már csak a pénzállomány ellenőrzése van hátra. Formáság az egész, de mégis kötelező. Át kell esnünk rajta!
- VILMA:** (Bankjegyekötegeket, papírba göngyölt érmetekercseket helyez az asztalra.) – Tessék, Illés bácsi!
- BECZKÓ:** (Megolvassa a pénzt.) – Lehetetlen! (Jegyzeteibe tekint. Számol, és újra megolvassa a pénzt.) – Tévedtem volna? Nem, nem tévedtem. De hát akkor... nem értem... Igazán nem értem... !
- VILMA:** (Sápadtan, remegve vár.)
- BECZKÓ:** – Vilma, kérlek, nézd csak meg a páncélszekrényt, nem maradt-e benne véletlenül egy köteg bankjegy!

VILMA: (Fejét rázza.) – Nem, Illés bácsi! Biztos, hogy nem maradt! Mind elhoztam.

BECZKÓ: – Vilma, a pénztárban 1200 pengő hiány mutatkozik. Megvallom, hogy én ezt hihetetlennek tartom. Lehetséges ez?

VILMA: (Lehajtott fejjel.) – Igen, lehetséges, Illés bácsi, mert úgy van! Mi lesz most? (Pillanatokig tartó néma csend. Szótlanul nézik egymást. Vilma a tintás üveget tologatja. Beczkó ceruzájával dobol az asztalon)

BECZKÓ: (félre) – Nohát, kedves jó sógorom, Szántó Balázs Ottó, most megfogtalak! Beczkó Illést nem olyan könnyű elintézni! Ez a véletlen jól a kezemre játszott. Azt hiszem, hamarosan meglátogatlak!

VILMA: (Ijedt hangon.) – Mi lesz most, Illés bácsi?

BECZKÓ: (Megnyugtatóan.) – Ó semmi! Különben is az attól függ...

VILMA: (Várakozóan.) – Mitől, Illés bácsi, mitől?

BECZKÓ: (Könnyedén.) – Kiállítasz egy nyilatkozatot, amit én tollba mondok neked, és rendben lesz minden. (Kiveszi a tárcáját.) Íme, itt van a hiányzó összeg. Tőled függ csupán, hogy a páncélszekrénybe teszem-e, vagy nálam marad.

VILMA: (Tiszta ívet húz maga elé. Bemártja a tollat, és várakozóan néz.).

BECZKÓ: – Írjad. Én, Szántó Vilma elismerem, hogy Pesti Zoltán gyárosnak a kezelésemre bízott pénztárából 1200, azaz Ezerket-tőszáz pengőt elsikkasztottam.

VILMA: (Borzalommal néz Beczkóra.) – Elsikkasztottam?!

BECZKÓ: (kifelé néz az ablakon) – Úgy, ahogy mondtad. Tehát... Nos, írjad! A hiányt Beczkó Illés a saját pénzéből kiegyenlítette.

VILMA: (Kétségbeesetten.) – Illés bácsi, én ezt nem írom! Ez rettenetes! Nem írom! Nem írhatom... (sírva fakad).

BECZKÓ: (Közönyösen.) – Jó, hiszen én nem kényszerítlek semmire, Vilma! Én csak megmutattam, hogyan lehetne a legegyszerűbben rendezni az ügyet. Tisztán a te dolgod, mire határozod magad! (visszateszi a pénzt a tárcájába)

VILMA: – Én azt a pénzt... azt a pénzt... egy hét múlva úgyis visszafizettem volna.

BECZKÓ: (Hidegen.) – Visszafizetted volna? Elhiszem, Vilma! Elhiszem, ha mondod, hiszen te vagy a megtestesült becsületesség.

VILMA: (Keserűen.) – Legalább ne gúnyolódj, Illés bácsi!

BECZKÓ: – Eszemben sincs, Vilma! A legkomolyabban értettem, amit mondtam. Nem is tudom megérteni, hogy esett, hogy

esett meg ez a dolog éppen veled. Nem is kutatom, de a főnököm minden pillanatban bejöhet, és akkor már késő... Kiderül minden!

VILMA: (Könyörögve.) – De hát az elismervény nélkül nem teheted meg, Illés bácsi? Hiszen én anélkül is megadom neked, éppen úgy, mint ahogy a pénztárba is visszafizettem volna.

BECZKÓ: – Dehogynem. Nem a bizalom hiányáról van szó, Nem is a pénz. Nekem ez olyan kicsi összeg, nem számítana, hogy van-e vagy nincs. Meggyőződése, hogy tényleg visszafizetné. Más körülmények között akár tízszer annyit is adnék neked, minden írás nélkül. Csakhogy most más a helyzet! Szükségem van az elismervényedre két okból is. A segítségemnek ez a feltétele.

VILMA: (Újra sírva fakad.) – Nem írom meg! Nem tehetem! Mit gondolnának, mit fizettél meg nekem? Bizonyítékát adjam cédaságomnak? Nem! Bűnös vagyok, hát büntessenek meg a vétkemért! Viselem a kisebbik szégyent, de nem írom meg a nyilatkozatot.

BECZKÓ: (Vállat von.) – Tudom, hogy igazad van, a látszatot senki se mosná le rólad. Ahogy akarod, Vilma! Ez tisztán a te dolgod. Szép az, hogy büszke és önérzetes vagy. De csak úgy mellékesen, akkor kellett volna érvényesülni a becsületességednek, amikor az idegen pénzhez nyúltál!

VILMA: (Fájdalmasan.) – Hallgass, Illés bácsi! Nagyot botlottam, de ezt mégsem lett volna szabad mondanod! Te nem tudod, mire kellett nekem az a pénz.

BECZKÓ: – Nem fontos, hogy magyarázatot adjál róla. Különb is, itt nem az ok a lényeges, hanem a hiány.

Elhatároztad, hogy viseled a következményeket. Ezt csak a büszkeség és a kétségbeesés mondatja veled. De nem tudod tisztán mérlegelni a dolgot. Nem gondolsz arra, ha kitöltötted a büntetésedet, az nem egyenlít ki semmit. Nem tudod, hogy te már soha nem leszel az, aki voltál. A börtön mindenkit örökre megbélyegez, Vilma! El fognak ítélni. Az ítélet nyilvános lesz. A nyilatkozat nem kerül napvilágra, de hát te nem bízol bennem, hanem inkább oktalan módon a biztos szégyent választod, mintsem azt a gyanút, hogy a szeretőm voltál.

Jól van, de valamiről megfeledkeztél. A szégyenteljes következmény nem csupán téged érint. Nem gondoltál arra, hogy

a te apádat, aki még politikai ellenfelei előtt is köztisztületben áll, milyen más megvilágításba helyezed ezzel.

VILMA: (Kezét tördelve zokog.) – Ó istenem! Én istenem!

BECZKÓ: (Könyörtelenül tovább mondja.) – Egy népvezér, akinek a lánya sikkasztás miatt börtönben ül, örökre lehetetlenné lesz téve, éppen azok előtt, akiknek érdekében feláldozta az egész életét. Nem szólva a szégyenről és a lelki fájdalomról, amelyet mint apa érez.

VILMA: (Befogja a fülét.) – Hallgass már! Azt Istenért, hallgass már, Illés bácsi! (Fájdalmasan zokog.) Tudnál-e még valamit mondani, amivel tovább kínozol?

BECZKÓ: (Folytatja.) – Apád, aki tiszta és nyílt szemekkel nézett a világba, majd szökik az emberek elől. Lehajtott fővel bujkál, és átmegy a túlsó oldalra, ha ismerős megy vele szemben. Ha ugyan...

VILMA: – Mit akartál mondani?

BECZKÓ: – ... Ha ugyan túléli a szegényt?

VILMA: (Könyörögve.) – Hallgass! Hallgass már! Elég volt! Nem bírom elviselni, amiket beszélsz!

BECZKÓ: (Mind a két tenyerét kiterjesztve.) – Én csak éppen vázoltam, ami valószínű lehet. A valóság jóval túlmehet az én elképzelésemen.

VILMA: (Gyötrődve jár fel és alá, végül megáll Beczkó előtt.) – Illés bácsi, még egyszer kérdezem tőled, nem segíthetsz rajtam a nyilatkozat nélkül?

BECZKÓ: – Dehogynem. Ha akarnám, éppen úgy megtehetném elismervény nélkül, mint annak ellenében.

VILMA: (Reménykedve.) – Hát akkor... akkor...?

BECZKÓ: – Ismétlem, okom van rá, hogy anélkül ne tegyem meg.

VILMA: (Keserűen.) – Kegyetlen vén kutya vagy, Illés bácsi! (aláírja az okmányt) Itt van... vedd hát... Kezedbe adom jó híremet, becsületedet. Nem csak az enyémet, de az egész Szántó családét. (átadja az aláírt okmányt) Tessék!

BECZKÓ: (Gondosan összehajtogatva tárcájába teszi.) – Köszönöm, Vilma! Itt van a hiányzó összeg, tedd vissza! És ha máskor szükséged lenne pénzre, csak szólj! A jövőben nem kell elismervény, hiszen ez is csak... ez is csak...

VILMA: (Büszkén.) – Köszönöm, nincs rá szükségem, se most, sem a jövőben, legalábbis remélem!

- BECZKÓ:** – Ki tudja, Vilma! Senki sem látta még a holnapot.
- VILMA:** – De a mából levonhatjuk a holnap tanulságát!
- BECZKÓ:** – A jelenét se mindig helyesen, Vilma! És köszönöm neked azt a szép hármas jelzőt, amit csatoltál a nyilatkozathoz anélkül, hogy kértem volna. Kegyetlen is, vén is, kutya is, hát, ezek így egy csokorba kötve éppen nem gomblyukba valók.
- VILMA:** (Csodálkozva.) – Nem is tudtam, hogy ilyen érzékeny vagy, Illés bácsi! Mondhatom, hogy tapintatos voltam, tekintettel arra, hogy...
- BECZKÓ:** (Csúfondárosan.) – Tekintettel arra, hogy vén kutya vagyok...
- VILMA:** (Helyben hagyólag.) – Hogy vén kutya vagy, az enyhe kifejezés.
- BECZKÓ:** (gúnyosan) – Kár, igazán kár, Vilma!
- VILMA:** (Összeszed mindent, és mindent a páncélszekrénybe rak. Becsapja az ajtót, és tűnődve hangosan gondolkodik.)
– Na, most rám szakadt a mennybolt. Mi legyen a jelszó? A helyzethez illő jelszó? Igen, igen, ez jó lesz, ez találó! A végzet betelt.
- BECZKÓ:** – Még nem, Vilma! Legfeljebb csak elindult.
- VILMA:** (Beczko elé áll.) – Elmehetek, Illés bácsi?
- BECZKÓ:** – Igen, elmehetsz, Vilma!
- VILMA:** (Gúnyos szomorúsággal.) – Nem kell ezért külön valamit aláírnom?
- BECZKÓ:** (Szomorkásan.) – Nem, Vilma, nem kell!
- VILMA:** – Akkor hát, megyek. Nagyon fáradt vagyok. Úgy érzem, száz kötetre valót írtam az imént.
- BECZKÓ:** (Csendesen.) – Elhiszem, Vilma! Van az úgy néha, hogy egy szó nehezebb egy szónoklatnál.
- VILMA:** (Elindul, de az ajtónál megáll és visszafordul.) – Illés bácsi, ismétlem, nem véglegesen vettem el azt a pénzt. Egy hét múlva meg tudom adni a pénzedet. Akkor visszaadod nekem a nyilatkozatot?
- BECZKÓ:** (A fejét rázza.) – Hogy milyen naiv vagy te, Vilma! A pénz csak tizedrangú ebben a játékban. Nem is kellene, hogy megadd nekem! Hát te abban a hiszemben vagy, hogy valami egyszerű kis váltóügyletről van szó? Meg kell, hogy fosszalak téves nézetedtől.
Nekem a nyilatkozatodra van szükségem, nem a pénzedre! Ha csupán pénzkérdés lenne, akkor nem kértem volna tőled

írást. Nem, Vilma! Ha az Angol Nemzeti Bank minden aranykészletét, minden követelését nekem adnád, az okmányt még abban az esetben sem kapnád meg tőlem.

VILMA: (Ijedt csodálkozással.) – De hiszen, te is jól tudod, hogy én csak egy szegény lány vagyok. Mit adhatnék én, hogy az okmány birtokába jussak?

BECZKÓ: – Könnyen, egész könnyen megkaphatod, Vilma!

VILMA: (Lelkendezve.) – Hogyan? Miképpen? Mondd, beszélj hát, Illés bácsi!

BECZKÓ: (Hűvösen.) – Majd megtudod a lejárat napján.

VILMA: (Csalódottan.) – Isten óvjon mindenkit az ilyen hitelezőtől, mint amilyen te vagy!

BECZKÓ: (Fanyarul.) – Igen, Vilma, ez már így van, a hitelezők gyűlöletesek, és gonoszak az adósok szemében.

VILMA: – És van is rá eset, hogy nem is egészen alaptalanul!

BECZKÓ: – Nem kell hozzá nagy találékonyság, hogy az a bizonyos eset kire vonatkozik.

VILMA: (Csúfolódva.) – No persze, különösen, ha valaki olyan éles eszű, mint amilyen te vagy, Illés bácsi!

BECZKÓ: (Feláll, és meghajtja magát.) – Köszönöm az elismerő bókot, Vilma!

VILMA: – Mindenkor tisztelet az igazságnak. (Elmegy.)

2. felvonás

2. jelenet

Szín: Pesti Zoltán dolgozósobája

Egyszerű, de finom ízléssel berendezett helyiség. Jobb és bal közepén párnázott ajtók. Az utcára két nagy tükörablak nyílik. A szoba közepén nehéz, ónémet íróasztal. A szoba végében jobbról kicsi ébenfa asztalka, rajta likőrös készlet, és egy üveg francia likőr. A bal sarkán nyitott szivar- és cigarettás doboz. A jobb sarokban falba épített páncélszekrény. Mellette, talpas ruhafogas. Díszes ötvösmunka. Bal sarokban márvány kandalló. Párkányán Aphrodité, Héra és Athéné szobra. Az íróasztallal szemkötti falon egy németalföldi tájkép. Középen a menyezeten ezüst csillár. A két ablak között velenicei tükör. Az ablak melletti sarokban csempézett mosdó. Három angol bőrfotel. Egy az íróasztal rendes helyén, kettő mögötte szemben. Személyek: Pesti Zoltán gyáros, Beczkó Illés titkár

Pesti Zoltán és Beczkó Illés az íróasztalnál ülnek. Előttük akták, jegyzetek. Cigarettára gyújtanak.

PESTI ZOLTÁN: – Hivattam Önt, Beczkó Úr! Komoly megbeszélني valónk lenne. Mivel a gyár tiszta jövedelméből bizonyos százaléig Ön is részes, a jelenlegi kérdés megtárgyalásánál az érdekeink azonosak. Össze kell fognunk, hogy a jelen kedvetlenül helyzetet meg tudjuk oldani!

BECZKÓ: (Közbeszól.) – Minden téren számíthat rám, Uram!

PESTI: – Nem kételkedem benne. Folytatom. A sztrájk miatt, már több mint egy hónapja szünetel a munka, és ennek a következményei veszélyesek lehetnek ránk nézve. No, nem úgy, hogy a létérdekeink, és az életmódunk fenntartása forogna kockán, nem, ez csak a munkásoknál van így. Mi hosszú évekig fenn tudjuk tartani magunkat! De nem az a célunk, hogy a tőkét feléljük, hanem hogy gyarapítsuk. Mi látszólag még sértetlenek vagyunk. Ez csak látszat. Kifelé még tudjuk mutatni a friss erő fölényét, de a valóság az, hogy mi is súlyos sebeket kaptunk a harcban, amelyekből szép lassan, de biztosan elvérzünk, ha nem tudjuk elkötni a sebeinket. Kell valami megoldást keresni és találni! A sztrájk miatt már oda jutottunk, hogy a határidős szerződés-

seinket még abban az esetben sem tudnánk teljesíteni, ha a munka azonnal megindulna.

BECZKÓ: (Közbeszól.) – Sajnos ez így van, de ezen már nem tudunk változtatni.

PESTI: (Folytatja.) – Más baj is van. Vannak olyan szerződéseink, amelyek a késedelemből származó üzleti veszteséget a mi számlánkra terhelik. Óráról-órára válságosabb lesz a helyzet, ha a sztrájk nem ér véget hamarosan. Ha nem indul meg a munka a legrövidebb időn belül, akkor a tárgyalás alatt lévő szerződéseket, sőt azokat is, amelyekre már megállapodtunk, visszavonják. Ez pedig a gyár jó hírnevét, erkölcsi hitelét alapjában rendítené meg. Ez jobban rombol, mint egy bombatámadás. Az erkölcsi hitelvesztéshez társul aztán annak ikertestvére, az anyagi romlás. Feltételes módban beszéltem ugyan, de vannak már befejezett tények is. Éppen elég, Sőt, vannak levegőben lógó fenyegetések is, hacsak...

BECZKÓ: (Közbeszól.) – Hacsak...?

PESTI: – Hacsak nem teszünk valamit. De mit? Én tanácstalan vagyok.

BECZKÓ: (Könnyedén.) – Nyakára kell lépni annak a két ikerkölyöknek, és minden rendben lesz!

PESTI: – Ez nagyon bizakodó hang, Beczkó Úr! Meg is tettük volna már kezdetben, ha lehetett volna. Ha maga tud ilyesmit, hát az igazán kapóra jönne! Meg is köszöném.

BECZKÓ: – Lehet, hogy kapóra tudom ütni a labdát. De folytassa, Uram, úgy hiszem, még nem fejezte be.

PESTI: – Valóban nem. Tehát, végső fokon a részvényeink esni, majd zuhanni fognak a tőzsdén. A részvényeseink ki fogják vonni a pénzüket, és így nem csupán veszteségről van szó, hanem a forgó tőke tetemes hányadának elvesztéséről is! Ez már előrevetett árnyéka a végromlásnak. Tehát nemhogy fejleszteni nem tudnánk a gyárat, hanem nagyon is lényeges visszaeséssel kell számolnunk. Mindez bekövetkezik, ha Szántó még továbbra is fanatizálni tudja a munkásokat. Nos, ez már van annyi, hogy tiszta képet kap hasson. Gondolom, maga éppen úgy meg tudta volna ezt a képet rajzolni, mint én.

BECZKÓ: – Valami kicsit én is értek e logikához, különösen akkor, ha csupán egyetlen következtetést lehet levonni.

- PESTI:** – Mi a véleménye, mit lehet tenni? Várom, hogy kapóra üsse azt a bizonyos labdát!
- BECZKÓ:** – Mi sem könnyebb ennél!
- PESTI:** (Élénk érdeklődéssel.) – Nos?
- BECZKÓ:** – Ön nagyon is komor színekkel festette meg a képet. El ismerem, alapos oka van erre. Ha a jelen helyzet nem változik, akkor a jövő igazolná is Önt. Éppen olyan sötét színeket szedne le a palettáról, mint Ön. Nem kell kétségbe esni! Majd én átveszem a színkeverést, és akkor derűsebb lesz a kép.
- PESTI:** – Hogy csinálná ezt?
- BECZKÓ:** (Cigarettára gyújt.) – Van egy végtelen egyszerű fizikai tétel!
- PESTI:** – És pedig mi az?
- BECZKÓ:** – Ha megszűnik az ok, nincsen okozat!
- PESTI:** – Ezt én is tanultam gimnazista koromban, de hogy érti ezt?
- BECZKÓ:** (Egyszerűen.) – Úgy, hogy el kell hallgattatni Szántót!
- PESTI:** (Felháborodva.) – Hova gondol? Nem vagyok gengsztervezér!
- BECZKÓ:** – Én sem. Nem úgy értem, hogy el kell vágni a nyakát! Így talán jobban tetszik: beszélni kell hagyni Szántót!
- PESTI:** (Látható bosszankodással.) – Ugratni akar?
- BECZKÓ:** – Eszemben sincs!
- PESTI:** (Dühösen az asztalra ütve.) – Hát akkor, hogy mondhat ilyen bolondságokat, nem lehet részeg! Szántó éppen eleget, sőt nagyon is sokat beszél, és maga azt akarja, hogy még...
- BECZKÓ:** (Mosolyogva.) – Igen, azt akarom, hogy még többet beszéljen. Szántónak még többet kell beszélnie, mint eddig! De azazal a különbséggel, hogy a mi malmunkra hajtsa a vizet!
- PESTI:** (Hátradől a székén.) – Képtelenség. Szántó nekem ellenségem, félig már tönkretett, de tudom, hogy büszke a becsületére. És joggal büszke, mert Ő valóban száz százalékgig becsületes ember. Nem lehet megvesztegetni! Szemben állunk egymással, és úgy ütünk egymáson, ahogy tudunk, de sokkal jobban tisztellem annál, mint hogy valami piszkos ajánlattal megkörnyékezném. Szántó soha nem lesz árulója annak az ügynek, amelynek egész életében hűséges szolgája volt, ismerem nagyon jól!
- BECZKÓ:** – Én is ismerem a sógoromat! Minden úgy van, ahogy Ön mondja! Éppen azért lesz áruló, mert becsületes!
- PESTI:** (Bosszúsan.) – Becsületes és áruló... Ugyan, kedves Beczkó Úr, igya már ki azt az üveg konyakot! Akkor nem rovom fel

az esztelenséget, amiket beszél. Becsület és árulás olyan két ellentétes fogalom, amelyet nem tudok összeegyeztetni!

BECZKÓ: – Meg fogja látni, hogy olyan szépen egymásba fonódik ez a két fogalom, mint fészükben a kígyók. Szántó azért lesz áruló, hogy becsületes maradjon!

PESTI: – Na, tessék, hát újra... Mondja, ivott már?

BECZKÓ: – Még nem, de ha megengedi, hát most...

PESTI: – Csak nyugodtan, az egész üveggel, mondtam!

BECZKÓ: (Csípősen.) – Köszönöm, nem veszem szó szerint, amit mondott. (tölt egy kis pohárával, iszik) Különben is az esztelenség szót vissza fogja vonni. Én tudom, hogyan lehet Szántót a mi érdekeink szolgálatába állítani.

PESTI: – Kíváncsivá tesz.

BECZKÓ: – Azt tartja a mondás, hogy szarvánál kell megfogni a bikát.

PESTI: – Szántó nem Achillesz! Nincs sebezhető pontja!

BECZKÓ: – Tegnap még nem volt. Ma már van. Csak Páris kell, hogy a sarkába lője a nyilát!

PESTI: (Türelmetlenül.) – Hagyja a pokolba az elvont fogalmakat! Szóljon már végre világosan! Egy fél órája beszél, de nem mond semmit!

BECZKÓ: (Kényelmesen új cigarettára gyújt. Előveszi irattárcáját, és átnyújtja Vilma nyilatkozatát.) – Tessék! Ez talán világosabban szól, mint én.

PESTI: (Átvieszi, és nagy figyelemmel végigolvassa. kiejti a kezéből a végzetes okmányt, és izgatottan felugrik a székből.) – Nem, ez az elismervény... képtelenség... Nem hihetem el! Hogy az a lány, az a becsületes lány (Fel és alá járkal, majd megáll Beczkó előtt.) Mondja, kérem, nem hamisítvány ez az okmány? Mert én... én...

BECZKÓ: (Sértődötten.) – Azt hiszem, Ön éppen olyan jól ismeri az írását, mint én. Ha nem ismerné, hát egy egész nyalábbal hozhatok összehasonlítás végett.

PESTI: – Nem kell, hiszen én is... , de higgye el, annyira meglepett ez a dolog...

BECZKÓ: – Ami azt illeti, engem is! Csakhogy én már bizonyos távlatban vagyok, nyugodtabban tudok mérlegelni. Nos, kapóra ment a labda? Van-e achilleszi sarok? Van-e gyakorlati jelentősége az esztelenségnek? Be vagyok rugva?

- PESTI:** – Visszavonok minden sértő szót. Soha nem jöhetett volna jobbkor az Ön labdája! De őszintén szólva, nem tudok úgy örülni neki, mint amekkora jelentősége van. Nem ilyen úton, és nem ilyen módon gondoltam a megoldást!
- BECZKÓ:** – Most nem lehet érzelegni. Más mód nincs a válság levezetésére. E nélkül Szántó inkább törik, de nem hajlik. Ezt Ön is tudja. Most választani kell, vagy elfogadja az éppen kínálkozó alkalmat, vagy a jövő még sötétebb lesz, mint ahogy elképzelte. De ha Ön érzelmi szempontból kifogásolja a módot, ha erkölcsi gátlásai vannak, akkor én természetesen nem... . (Az okmányért nyúl.)
- PESTI:** – No, azért csak ne siessen annyira! Amit mondtam, az a magánember véleménye, de mint üzletember más szempontból mérlegelem a helyzetet. Nekem adja az írást?
- BECZKÓ:** – Természetesen. Különben nem is mutattam volna meg. Nekem is fontos, hiszen az érdekeink azonosak. Rendelkezik vele! Mennyit ér meg Önnek az okmány?
- PESTI:** – Nyugodt lehet, méltányos vagyok, ha valaki nekem jó szolgálatot tesz! De ha Szántó mégsem lenne hajlandó a munkásokat a sztrájk feladására bírni...
- BECZKÓ:** – Ne aggódjon! A lánya sem akarta, se megírni, se aláírni a nyilatkozatot. Az apjára való tekintettel mégis megtette. Szántót a lányával fogjuk meg! Két ász van a kezünkben, mienk a játszma! Szántó bálványozza a lányát, és ez lesz a bikának a szarva, ennél fogva terítjük a porba. Csak erősen kell csavarni a nyakát!
- PESTI:** (Undorral.) – Piszkos dolog... elveszítem az önbecsülésemet.
- BECZKÓ:** (Jóindulatú gúnnal.) – Ugyan kérem! Ne legyen olyan kényes! Nézzen csak a nagy vagyonok eredete mögé! Mit lát a háttérben? Kemény öklű legényeket, akik félrelökték azt, aki az útjukban állott. Kis egzisztenciák ezreit taposták porba a versenyben. A cél szentesíti az eszközt!
- PESTI:** (Megvetően.) – Jezsuita morál! Általában az emberek céljai és eszközei nem szentek. A mi esetünkben is az ember természetes önzése nyilvánul meg! Visszataszító eljárás!
- BECZKÓ:** (Vállat vonva.) – Tud Ön valami mást?
- PESTI:** – Nem, nem tudok mást. Csak azt tudom, hogy a tönk szélén állok. Nincs veszteni való idő. Holnap egyeztető tárgya-

lásra hívom Szántót, és akkor meglátom, hogy mit lehet elérni. A béremelésben elmegyek a lehetőség határáig. (Kezet nyújt Beczkónak.) Az Ön közreműködése mindent megér. Köszönöm! Az Ön papírja nélkül Szántó lenne a nyerő.

BECZKÓ: – Ezt az elismerését hitelesítse azzal, hogy ha végzett Szántóval, az okmányt egy napra átadja nekem! Különben ha ezt nem ígérheti meg, nem is adom el a nyilatkozatot.

PESTI: – Ezt megígérhetem, bár nem tudom, mire akarja felhasználni.

BECZKÓ: – Légycsapónak! Mert kettő van! Csakhogy a másik legyecskéről Ön nem tud, de hát ez nem is érdekli Önt, mert az nem száll a gyár mézes kenyerére!

PESTI: – Kérem, magánügy, rendben van! Nem tudok semmi legyecskéről. Nekem elég bajom lesz az én Bögölyömmel! Én még itt maradok, nyugodtan akarok gondolkozni. Maga csak menjen el szórakozni! Minden az én számlámra megy. Lehet, hogy az este valahol találkozunk.

BECZKÓ: (Meghajtja magát, elmegy.)

2. felvonás

3. jelenet

Szín: **Az előbbi**

Személyek: **Pesti Zoltán, Szántó Balázs Ottó**

Pesti Zoltán az íróasztalánál ül. Jegyzeteket rendez. Kopognak.

PESTI: – Tessék!

SZÁNTÓ: (Belép.) – Jó napot, Pesti Úr!

PESTI: (Szívélyesen.) – Isten hozta, Szántó Úr! (Széket gördít elé.)
Foglaljon helyet, kérem!

SZÁNTÓ: – Köszönöm! (Leülnek egymással szemben.) Kérem, Pesti Úr! Eljöttem hívására, abban a reményben, hogy a munkások ügyét a méltányosság alapján kedvezőbb irányba tereljük.

PESTI: – Azon leszek, hogy sikerüljön. Munkás és munkáltató egymásra vannak utalva, és a józan ész azt diktálja, hogy ne mint ellenségek álljanak szemben egymással, hanem kölcsönösen támogassák egymást. Mielőtt azonban megkezdénénk a tárgyalást, gyűjtsunk rá! Dohányfüst mellett békésebb a hangulat, nekünk meg éppen szükségünk lesz arra, hogy nyugodt lélekkel vitassuk meg a kérdéseket. (Szivardobozt tol Szántó elé.) Gyűjtson rá, kérem!

SZÁNTÓ: – Köszönöm! Ön igazán udvarias. Szántó Balázs Ottó el is fogadhatná, mint magánember, csak hogy nem ilyen minőségben vagyok itt. Küldetést teljesítek, tehát inkább csak a magamét fogyasztom. Remélem, nem érti félre! Nem akarom megbántani! (Előveszi a tárcáját, és rá akar gyújtani.)

PESTI: (Letakarja kezével a tárcát.) – De nagyon is megbántott! Mit szólna Ön, ha vendége vagyok, és visszautasítom, ha valamivel szívesen kínál? Ugyan kérem, csak nem tulajdonít hátsó szándékot egy szivar mögött? Jól tudom, ha egész Kuba szigetét az összes dohányültetvényével maga elé tolnám, éppen úgy visszautasítná, mint ezt az egy szivart! Ne feledje, és én sem felejttem, hogy Ön egész idő alatt a vendégem! Amikor megkínálom valamivel, azt nem Pesti Zoltán a gyáros, hanem a házigazda teszi. Elfogadom én is, ha megkínál a cigarettájából, cserébe a szivarért.

SZÁNTÓ: – Ön nagy rábeszélő! Úgy tud érvelni, hogy az ember nem tud kibúvót találni.

PESTI: – Akkor tehát... (Ismét Szántó elé tolja a dobozt.)

SZÁNTÓ: (Kivesz egy szivart és a maga tárcáját Pesti elé tartja.)

– Tessék! Veszíteni fog a cserén!

PESTI: – Hacsak ennyi veszteségem lett volna az elmúlt hónap alatt! (Tüzet ad Szántónak, majd maga is rágyújt.) Most pedig igyunk a sikeres tárgyalás reményében! (Koccintanak és isznak.)

SZÁNTÓ: – A siker Öntől függ csupán.

PESTI: – Nem egészen. Kettőn áll a vásár. Ön ne kérjen túl magas árat az áruért!

SZÁNTÓ: (Keserűen.) – A tőkés társadalmi rendben a dolgozó valóban árucikk! Hát, Ön meg ne ígérjen túl alacsony árat az áruért.

PESTI: – Tárgyalásunk nem éppen biztatóan kezdődik. Én azért hívtam Önt, hogy a kérdéseket egymás érdekeit figyelembe véve vitassuk meg.

SZÁNTÓ: – Nekem is ez volna a vágyam. Eddig sem rajtunk múltott a megegyezés. Kész vagyok türelmesen segíteni Önnek, hogy a megoldás felé haladjunk.

PESTI: – Ennek őszintén örülök, De a vádat, mely szerint engem tesz felelőssé a helyzetért, nem fogadhatom el, többféle okból sem. Először – a munkások kezdték el a sztrájkot, másodszor – a munkások Önön keresztül olyan túlzott követeléseket támasztottak, amelyeket a gyár még jobb körülmények között sem tudott volna teljesíteni. Harmadszor – a dolgozók nincsenek tisztában a körülményekkel, amelyek megkötik az üzletember kezét. Negyedszer – mi részvénytársaság vagyunk, nem csupán rajtam áll a döntés. Azt természetesen tudom, hogy meddig mehetek el a bérek emelésében, de ez már előzetes megbeszélés alapján van meghatározva. A döntő szó mégiscsak az én nevemhez fűződik, tehát én vagyok a bűnbak a dolgozók szemében. Nem kellemes szerep. Folytathatnám még, hogy miért lehet, csak ennyit és nem többet adni.

SZÁNTÓ: – Ki tudnám egészíteni azokat az okokat, amelyekre nem hivatkozott.

PESTI: – Nem kételkedem. Amikor tudomásukra hoztam, hogy követelésüket nem áll módomban teljesíteni, beszüntették a munkát. Nem gondoltak arra, hogy ez milyen kétélű

fegyver! Elismerem, hogy engem is érzékenyen sebez ez a fegyver, de a munkás elvérzik abban a sérülésben, amelyet a fegyver őrajta vágott.

SZÁNTÓ: – Ön mossa a kezeit, és vádaskodik. Ön azt mondja, a munkások voltak a kezdeményezők. Ez igaz. Önnek semmi oka nem volt a helyzet megváltoztatására! A gyáros nem lát szükségletet semmiben. Annál inkább a munkás! A munkás csak a végszükségben nyúl ehhez a fegyverhez, amikor nincs más választása! Újra azt kell mondanom, hogy ebbe a harcba a munkást az Önök méltánytalansága kergette bele! Ezt a harcot állni is fogja mindaddig, amíg a jogos követelését meg nem adják!

PESTI: – Rá kell mutatnom arra, hogy minden állítása téves. Először – a munkásokat nem a végszükség kergette a sztrájkba, mert dolgoztak, és az igényeikhez képest mindenük megvolt!

SZÁNTÓ: – De mi volt az a minden? A mindennapi szűkös kenyér, a mindennapi gond, mondjuk vasárnap hús, néha napján egy-egy ruhadarab. Ez volt a minden. Rendezett anyagi viszonyok közt élő embernek aligha lehet fogalma a dolgozó életéről! Ha Önnek nyújtaná az élet azt a mindent, amit halványan körvonalaztam, akkor Ön azt mondaná, hogy ez a minden semmi! És igaza volna. Akkor kétségbe vonná, hogy ember! Ha a szépet, a jót, a kényelmet, az eszményt csak kívülről ismerné, akkor azt mondaná Ön: Nem, nem vagyok ember! És igaza volna! Hogy az ember nem hal éhen, az még nem élet!

PESTI: – Kérem, Szántó Úr, magát elragadja az indulat! Ön egy kicsit messzire ment! Ez már személyeskedés, sőt mintha a gyűlöletről sem volna mentes! Nekünk meg kell őriznünk a nyugal munkát! Nem engedhetjük, hogy a tárgyilagos mérlegelést indulat befolyásolja!

SZÁNTÓ: – Ön félremagyarázza a szavaimat! Tudom, hogy nyugodtnak kell lennem, és az is vagyok! Igaz, hogy a maga személyét vontam bele abba, amit mondtam, de azt csak az egyszerűsítés miatt volt. Ön a tőkés osztályt személyesíti meg, én meg a dolgozókat. Amit mondtam, azt általános értelemben kell vennie! Személyes gyűlöletet sem érzek. Ha ilyen hibába estem volna, jogos lenne a rendreutasítása.

PESTI: – Most pedig Ön értett félre engem. Kérem, Szántó Úr! Kössünk egy percre fegyverszünetet! Nem lehet száraz torok-

kal ennyit beszélni! (Tölt a poharakba.) Igyunk egy kicsit! Azt hiszem soká lesz, amíg pontot teszünk a tárgyalásunk végére. (Isznak, és Pesti új dobozt vesz ki az asztalka fiókjából) Gyűjtsunk rá most ebből! Jó egyiptomi cigaretta. Nem árt egyikünknek sem egy kis idegcsillapító. (Rágyújtanak.) Az előbb nem fejeztem be, amit mondani akartam. A munkás most van a végszükségben. Mert higgye el, pontos értesüléseim vannak, és tudom, hogy nem bírják már sokáig a harcot, amelynek a kimenetele is bizonytalan.

SZÁNTÓ: – A végszükség kifejezést nem szorosan, szó szerinti értelemben használtam. Még nem vagyunk úgy, mint a hajótöröttek, amikor ketten kapaszkodnak egy gerendába, de az csak egyet bír meg, és az erősebb, hogy mentse magát, vízbe löki a gyengét. A munkás alacsony életszínvonala is egy gerenda, csak nem a tengeren, hanem a szárazföldön, és egyik végébe a dolgozó, másikba a tőkés kapaszkodik.

PESTI: – Ezt nem lehet az én számlámra írni. Ne feledje, hogy a munkások önként engedték el a gerenda végét. De én...

SZÁNTÓ: – Mert a kezükre taposott szöges talpával a nyomor.

PESTI: – Én hajlandó vagyok mentőövet dobni nekik. Rajtuk áll, utána kapnak-e. Nem az én hibám lesz, ha elmerülnek.

SZÁNTÓ: – Csak az a kérdés, milyen lesz az a mentőöv, olyan-e amibe a felnőtt is biztonsággal kapaszkodhat, vagy az csak egy gyermeket bír el. Engedje meg, hogy egy tévedésére én is rámutassak. Téved abban, hogy igényeihez mértén élt a munkás. Lettek volna igényei! Hogy nem bírta kielégíteni azokat az igényeket, annak mi vagyunk élő bizonyítékai. Egyébként nem ülnénk szemben most egymással itt az Ön irodájában.

PESTI: – Hallgasson meg Szántó Úr! Semmi értelme ennek a szóharcnak! Támadunk és védekezünk, kölcsönösen felelőssé tesszük egymást, nem jutunk dűlőre. Az a lényeg, hogy megegyezzünk! A dolgozóknak éppen úgy létérdekük a munka, mint nekem. Munka nélkül egyikünk sem élhet. Azt hiszem, egyetértünk abban, hogy a munka mielőbbi megindítása közös érdekünk.

SZÁNTÓ: – Ez nem lehet vitás. Mindennek a munka az alapja. Alapja a palotáknak, és bennük a jólétnek, és alapja a tömeglakásoknak, amelyeknek állandó vendége a gond, és a nélkülözés.

- PESTI:** – Kérem, Szántó Úr! Elhatároztam, hogy kerülök minden fölösleges vitát. Ezért ezt most válasz nélkül hagyom. Nem akarom a munkások kényszerhelyzetét kihasználni. Azt is megtehetném, hogy kizárom őket, amire a törvény is jogot adna. Nem teszem. A húsz százalékos követelésüket azonban nem teljesíthetem. Hét és fél százalékot felajánlok, de jelenleg többre nem vagyok képes. Megígérem, hogy ha a munkaszünet által okozott veszteségeimet kiheverem, a bérek automatikusan emelkedni fognak. Ezt a kedvező ajánlatomat attól teszem függővé, hogy a munkások holnap, de legkésőbb holnapután felveszik-e a munkát.
- SZÁNTÓ:** – Ez tiszta víz a pohárban, Pesti Úr! De úgy is mondhatom, hogy tisztán víz, és nem bor, vagy ha némi elismeréssel akarok szólni, akkor azt mondom, hogy vizes bor. Ajánlata valóban kedvező, de nem a munkásokra, hanem Önre nézve.
- PESTI:** – Másfél hónap óta nemhogy jövedelmem nem volt, hanem érzékeny veszteségeim vannak. Ilyen körülmények között hét és fél százalék nem csekély dolog. Miért becsüli le?
- SZÁNTÓ:** – Megmondom, miért. Ha a dolgozók felveszik a munkát, a munka megkezdésével egyidejűleg az Ön javára is megindul a jövedelemképződés. Az adott százalék lényeges különbözet Önnek, de a munkásoknak nem jelentene életszínvonal emelkedést. Ön megadná a hét és fél százalékot, azon kívül megígéri a munkabérek jövőbeni automatikus emelkedését. Csakhogy határozott időpont megjelölése nélkül. Tegyük fel, hogy a munkás lassan eléri a húsz százalékot, ami azonban a messze jövőbe nyúlna, holott már ma szüksége volna rá.
- PESTI:** – Kérem, Szántó Úr! Ön nagyon jól tudja, hogy ha valami megegyezés jönne létre köztünk, annak nem lehetne homályos pontja. Mindent írásban rögzítünk, és kölcsönösen aláírjuk. Tehát még ha akarnánk, akkor sem csalhatnánk meg egymást.
- SZÁNTÓ:** – Ön a maga szempontjából nézi a dolgot, nem a munkásokéból. Azt látja, hogy egy összegben kifizetni ezt sok, de nem látja be azt, hogy a munkásnak igen kevés. Nem látja be azt sem, hogy azt a keveset, amit a dolgozó kap, éppen úgy ő termeli meg, mint azt a sokat, ami Önnek jut.
- PESTI:** – Ez megint olyan kérdés, amellyel nem kívánok vitába szállni.
- SZÁNTÓ:** – Megértem, nem volna kellemes téma, de ezen kívül még

egyedül! Nekem is vannak értesüléseim az Ön helyzetére vonatkozóan. Nem szükséges, hogy felmutassa a lapjait. Én is játékos vagyok. Figyelem a kártya járását. Tudom, milyen lap ment ki, azt is tudom, mi van a kézben, azt is, ami a csomagban van. Tehát röviden, tudom, hogy már Ön sem bírja soká. Persze az Ön esetében nem kenyérkérdésről van szó, mint a munkásnál. De az elvesztegetett idő miatt lassan oda jut, hogy nem lesz versenyképes. A kizárását a saját érdekében nem teszi meg, mert az Ön gyárában sok évi gyakorlattal rendelkező speciális munkások vannak, akiket nem tudna helyettesíteni. Ezt Ön éppen olyan jól tudja, mint én. A mi veszteségünk már nem fokozódhat, de az Öné igen. Ez az a mód, amellyel mi hatni tudunk. Nem a saját érdekemben beszélek, hanem azokéban, akik bíznak bennem, és mindent felhasználok, hogy a küldetésem sikerüljön. A becsület, hűség és a kötelességtudás vezet.

PESTI: – Hallgasson meg, Szántó Úr! Én tiszteletben tartom az Ön törekvését, és természetesen találom, hogy harcol ellenem. És ezt osztálytársai érdekében teszi. Azonban az is természetes, ha én is úgy védekezek, ahogy tudok, a saját érdekemben. Én minden lehetőt elkövettem, hogy békésen megegyezzünk. Nem sikerült. Ön kitart a várakozás csendes fegyvere mellett, amelytől győzelmet remél. Én is védekezni, sőt támadni fogok! Egy olyan fegyvert vetek be, amely biztos győzelemre vezet. Nem élnék ezzel, ha Ön nem volna olyan becsületes, mint amilyen. De nem lehetek kíméletes, mert Szántó Balázs Ottó nem az az ember, akit meg lehet környékezni!

SZÁNTÓ: (Egy kicsit meghajtja a fejét az elismerésre.) – Ha ilyen jó véleménnyel van rólam, akkor azt is tudja, hogy Szántó Balázs Ottó még sohasem volt árulója a rábízott ügynek. Tehát...

PESTI: – Vannak esetek, kivételes esetek, amikor valaki szeretne hű maradni a zászlóhoz, amelyre felesküdt, és mégsem lehetséges az! Ilyen kivétel az Ön életében is előfordul egyszer... most az egyszer... Szántó Úr!

SZÁNTÓ: – Akkor a zászlóval együtt én is elbukom. És ha egyszer kiadom a kezemből, nem is veszem fel többet!

PESTI: – Ez nekem jó, de annál nagyobb kár lenne a munkásoknak!

SZÁNTÓ: – Akkor jöhetnek utánam mások, akik eredményesebben működnek majd, mint én.

PESTI: – Alig hiszem! De vegye csak fel azt az aktát, ami ott van Ön előtt az asztalon! Ott látni fog egy üveglapot. Csavarokkal van lefogatva. Alatta van egy elismerő nyilatkozat, amelyet úgy hiszem, hogy szívesen összetépné! De nem lehet hozzáférni, mert a lap törhetetlen üvegből készült. Kérem, olvassa el, és azután mondja meg, hogy ismeri-e az írást!

SZÁNTÓ: (Félretolja az aktát, és az üveglap fölé hajol. miközben olvas verejtékcseppek gyöngyöznek a homlokán. Több ízben megtörli zsebkendővel.) – Kérem ez, ... , (Pesti Zoltánra néz, majd újból olvas.) Ez a nyilatkozat Vilma lányom keze írása... de nem... nem, ez lehetetlen! Vilma inkább meghalna, mint-hogy idegen pénzhez nyúljon.

PESTI: (csendesen) – Nagy oka lehetett rá!

SZÁNTÓ: – Nem... ! Olyan okot nem tudok elképzelni. Az írás hajszálra azonos, de nem lehet egyéb, mint művészi, de közönséges hamisítvány! (Szédülve roskad a székre.)

PESTI: (Sajnálkozva.) – Nem hamisítvány! És eltekintve attól, hogy nekem nagyon jól jön, őszintén sajnálom. Meg kell ismételnem, hogy az Ön lánya írta. Nem alkalomra készült ütőkártya. Ilyen becstelenségre a magam érdekében sem vetemednék! Ha kívánja, hozatok írásszakértőt.

SZÁNTÓ: (Elkínzottan.) – Nem, nem kell! Maradjon kettőnk ügye ez a dolog. Nem kell bizonyítás a nyilvánosság bevonásával!

PESTI: – Örülök, hogy ezen az állásponton van! Az Ön lánya, nem tagadná le, ha megtenné, van még egyéb bizonyítékom is, amelyből kitűnik az is, hogy nem az én érdekemben, előre kicsinált dologról van szó, hanem egyszerűen a véletlen hozta így! Kérem, figyeljen rám! A bizalom terén nem megyek el száz százalékig, egy százalékot még a legmegbízhatóbb emberemmel kapcsolatban is fenntartok. Tehát abban a helyiségben, ahol Vilma lánya azt a nyilatkozatot írta, titkos hangfelvevő készülék van elhelyezve.

SZÁNTÓ: (Keserű gúnnnyal.) – Szóval modern Dionüszosz-fülek? A 20. század gyermeke éppen úgy hallgatózik, mint a kétezer évvel ezelőtti görög.

PESTI: (Helybenhagyólag.) – Igen, csak tökéletesebben! Nem egy esetben vettem már hasznát!

SZÁNTÓ: – Elhiszem.

PESTI: – De figyeljen csak! (Félretol a falon egy kis ablakot, benyúl,

valamit babrál, majd megnyom egy gombot, és halk züm-mögésszerű hang következik, és elejétől végig ismétlődik az a párbeszéd, ami Vilma és Beczkó között lefolyt.)

Megjegyzem, ez a beszélgetés meg lett ugyan örökítve, de lehet, hogy sohasem jut a tudomásomra, ha Beczkó nem mutatja meg nekem a nyilatkozatot. De ez még nem minden. A helyiségbe ugyanis még egy másik titkos készülék is be van szerelve, ami önműködőleg fényképfelvételeket készít. Elő-hívtam a képeket, amelyen rajta van az Ön lánya, ahogy ír. A kép tiszta. És az írás is fel van nagyítva, jól olvasható. Kíván-ja, hogy megmutassam?

SZÁNTÓ: (Fejét rázva.) – Nem, nem kell!

PESTI: – Vannak e még valami kétségei, Szántó Úr?

SZÁNTÓ: (Tompán.) – Nincsenek! Meggyőzött! (Feláll, végigmegy a szobán, de megszedül, és az íróasztal peremébe kapaszkodik)

PESTI: (Felugrik. Részvéttel.) – Szántó Úr, Ön rosszul van! Engedje meg, hogy egy pohár...

SZÁNTÓ: – Semmi! Már elmúlt!

PESTI: – No, de kérem... azért nem ártana, ha ...

SZÁNTÓ: (Összeszedi magát. Megáll egyenesen, és keményen Pestire néz.) – Nem, most már semmi sem kell a levegőn kívül abból, ami az Ön házában van! A Borgiák mérgét inkább meginnám, mint itt egy pohár vizet.

PESTI: (Vállat vonva.) – Kérem, ha így fogja fel!

SZÁNTÓ: – Természetes, azokat a dolgokat, amelyeknek a birtokába jutott, most felhasználja ellenem.

PESTI: – No, nem olyan természetes, az attól függ...

SZÁNTÓ: – Mitől függ?

PESTI: – Attól függ, elfogadja-e a feltételeimet, vagy nem!

SZÁNTÓ: (Ismét fel és alá járkál a szobában, majd megáll az íróasztal előtt.) – Kérem, Pesti Úr! A kezében vagyok. Úgy él vissza a helyzetemmel, ahogy éppen akar, de meg kell mondanom, hogy a kényszerítésnek ez nagyon aljas módja!

PESTI: (Leveri cigarettájáról a hamut.) – Igen, a lehető legaljasabb. De aki érvényesülni akar, nem lehet érzélgős!

SZÁNTÓ: (Keserűen.) – Tudom, a nagy vagyonok nem a lelkiismeret alapján épültek fel!

PESTI: – Nem lehetek válogatós, ha célt akarok érni! Ha nem ke-resztezte volna az utamat...

- SZÁNTÓ:** – Ön is keresztezi az enyémet, de én nem a becsületén keresztül akartam érvényt szerezni a célomnak.
- PESTI:** – Tudom, de az ember nem egyforma, és a helyzetünk se egyforma! Nekem társadalmi állásomnál fogva más a helyzetem. Ha én az Ön követelesét teljesíteném, az én mérlegem felborulna! Nekem semmi kifogásom az Ön személye ellen! Ha a sors nem állított volna minket szembe egymással, akkor jó barátok is lehetnénk!
- SZÁNTÓ:** – Igen, ha vagy én lennék olyan gazdag, mint Ön, vagy maga lenne olyan szegény, mint én!
- PESTI:** – Megállapodunk abban, hogy ma délután összehívja a munkásokat, és ismerteti velük a feltételeimet?
- SZÁNTÓ:** – Az lehetetlen! Hogyan tehetném, amikor én biztos győzelmet ígértem nekik?
- PESTI:** – Teljes magára bízom, hogy csinálja a dolgot. A munkások vakon bíznak Önben. Különben nem küldték volna egyedül ide! Meg vagyok győződve arról, hogy Ön megtalálja a kellő hangot, és a maga szavára felveszik a munkát.
- SZÁNTÓ:** (kitörő indulattal) – És ha nem fogadom el az ajánlatát?
- PESTI:** (új cigarettára gyújt.) – Akkor... . (A mennyezetet kezdi el nézegetni, miközben ceruzájával idegesen dobol az asztalon.) akkor... . nagyon csúnya dolog következik. Nehéz erről beszélni!
- SZÁNTÓ:** (Türelmetlenül.) – Nos, feleljen, mi lesz akkor!
- PESTI:** – Akkor... nos hát akkor kósza hírek fognak szárnyra kelni, azt fogják suttozni, hogy én Önt a lányán keresztül ellátom pénzzel.
- SZÁNTÓ:** (Felugrik, és az öklével az asztalra vág.) – De hiszen ez nem igaz! (Magából kikelve.) Nem fél, hogy itt azonnal megölöm?
- PESTI:** (Nyugodtan.) – Nem. Tudom, hogy ebben a pillanatban sokkal jobban megvet engem, minthogy egy újjal is hozzám nyúljon!
- SZÁNTÓ:** (Kissé lecsillapodva.) – Igaza van! De egyben jó bizonyítványt is kiállított önmagáról!
- PESTI:** – És hogy nem igaz, amit a lányáról mondtam, hát persze hogy szemem szedett hazugság! De hát nem is az a lényeg, hanem az, hogy akkor én tudom úgy rendezni a dolgokat, hogy Ön kénytelen lesz bizonyítást kérni. Hacsak azt nem akarja hallgatásával elismerni, hogy a suttozásnak alapja

van. Amint látja, a háló tökéletes! A hallgatása beismerés, ha nyilvánosságot kér, meg kell mondanom, hogy a suttogás milyen forrásból ered. Akkor pedig kiderül a sikkasztás, megindul a találgatás. Ugyan miért fizetett Beczkó Illés az Ön lánya helyett? Nem sokat kell gondolkozni ezen, hogy van-e más választása, mint amit én ajánlottam!

SZÁNTÓ: – Maga ördög!

PESTI: (Mélázva ingatja a fejét.) – Igen ritkán osztogat angyalsze-repet az élet! (Szántó elé tartja a cigaretta dobozt.) Gyújts-on rá, kérem! Jót tesz az idegeinek!

SZÁNTÓ: (Keserű gúnnnyal.) – Békeszivar a nagyfőnökök között? Nem! Mondtam már, hogy levegőt sem szívnék itt, ha nem volna muszáj.

PESTI: (Jóindulatúan.) – Ugyan kérem, ne vegye annyira a szívére a dolgot! Nem éri meg magának a leánya jó hírneve, becsü-le-te, a sikkasztás vádjától való menekvése ezt a megegyezést?

SZÁNTÓ: – Én elbuktam! A bukott embernek nem cserkoszorú jár, hanem szégyen az osztályrésze! El kell fogadnom a feltétele-it, mert a leányomról van szó! Engemet Ön megölt. Fizikailag még élek, de erkölcsileg halott vagyok.

PESTI: (Vigasztalóan.) – Ne beszéljen így, kérem! Az Ön jellemén nem esett folt! Én ugyan lebírtam magát, de az erkölcsi győzelem az Öné! A szégyen pedig, maradjon ez kettőnk között, az enyém! Önbüszkeabukásában is, de én nem vagyok a győzelmemben. Szeretném, ha mégsem gondolna rám gyűlölettel! Hiszen, ha nem is tudta biztosítani a munkásoknak, amit megígért, csak idő kérdése, és ha minden jól megy, nem is olyan hosszú idő kérdése, hogy az meglesz. Közölhetem, hogy ha nincs a birtokomban az a végzetes írás, ennél többet akkor sem tudott volna elérni, mint amit megadtam. Így azonban hamarabb ment a dolog. Ne érezze magát általam megalázottnak. Ön úgy fog innen elmenni, hogy olyan megbecsülést érzek Ön iránt, amelyet csak igen ke-vesek értek el nálam.

SZÁNTÓ: (Alig figyel oda kinyitja a cigarettatárcáját, de becsukja anél-kül, hogy rágyújtana. Mintha csak magának felelne, csende-sen mondja.) – Szántó Balázs Ottó elárulta a testvéreit, hogy megmentse a lánya becsületét.

PESTI: – Ne kínozza magát annyira! Ez kettőnk titka marad. Nem fogja megtudni senki.

SZÁNTÓ: (Komoran.) – De én tudom. Befejeztem a küldetésemet. Befejeztem, de nem becsülettel. Nem is lehetek tovább a szószólójuk. Ez az eset volt az utolsó.

PESTI: – Igazságtalanul vádolja magát. És nem is igen túloznék, ha azt mondanám, hogy sajnálom, ha visszavonul. Attól félek, hogy nem fogadná el őszintének ezt a szót.

SZÁNTÓ: – Nehéz is lenne feltételezni.

PESTI: – Nos, hogy valami kis jót feltételezzem rólam, de főképp azért, hogy ne tartsa magát árulónak, mint ahogy nem is az, a hét és fél százalékot, amelyben megállapodtunk, tizenkét százalékra emelem.

SZÁNTÓ: – Pesti Úr, velem szemben nem úgy járt el, mint lovagias ellenfél, aki valamit is ad a becsületre. Valakinek el kell esni, ha életre-halálra megy a harc, ez természetes. Jelen esetben én vagyok az, aki elesett. Ez rendben van, de Ön hátulról támadott. Nem tudom megbocsátani a módot, amellyel erőt vett rajtam! A kialakult véleményemen nem igen változtat az sem, amit most ígért. Megmaradhatott volna a hét és fél százalék mellett, és most önként, minden kényszer nélkül hozzáadott négy és fél százalékot. El kell ismernem, hogy ez valóban nagy lépés. Maga a saját jószántából egy karéj kenyérrel többet ad a munkásnak, mint amire kötelezve volt. Van bennem annyi becsület, hogy ezt megköszönjem.

PESTI: – Ez a kijelentése nagy erkölcsi erőt kíván. Olyat, amivel csak kevés ember rendelkezik. Szántó Úr, nagyon sajnálom, hogy ilyen körülmények között kellett találkozunk! Nem is szabad az idejét tovább igénybe vennem. Csak még egyet akarok mondani! A bizalom egy százalékát magával szemben is fenntartottam. Ebben a szobában is vannak Dionüszosz-fülek. Mai beszélgetésünk tehát meg van örökítve. Én becsület szavamat adom, hogy a munka felvételét követő harmadik napon az Önre és lányára terhelően tanúskodó lemezeket maga előtt összetöröm, és a nyilatkozatot az Ön jelenlétében elégetem.

SZÁNTÓ: – Nyugodt lehet Ön! Megígértem, hogy a gyárában holnap reggel megindul a munka. Ez így is lesz, de azt is megmondtam, hogy visszavonulok a közéleti szerepléstől. Az is úgy lesz. Erre már magam ítéltem magam. Nem fogom zavarni a köreit a jövőben. Én már nem fogok harcolni maga ellen. A lelkiismeretére bízom, hogy beváltja-e az ígéreteit.

- PESTI:** – Pesti Zoltán is megtartja az ígéretét, kicsinyes ugyan az alkudozásban, de gavallér a fizetésben.
- SZÁNTÓ:** – Az is valami.
- PESTI:** – Belátom, hogy ennél több elismerést nem várhatok. Ez a valami mégiscsak több a semminél.
- SZÁNTÓ:** – Csendes ember leszek én már nagyon. Egyszer, csak egyszer fogok még beszélni a munkásokhoz, de az kimondottan az Ön kívánságára történik. (Elmegy.)
- PESTI:** – Szegény Szántó Balázs Ottó, nagyon szívedre vetted a dolgot! Kár, hogy ilyen becsületes vagy! Jó lett volna megmondani neki, hogy csak kényszerítő eszköznek használtam a bizonyítékokat! Szinte bánt, hogy sikerült! Sajnálom... Kár, hogy nem az én emberem.

3. felvonás

1. jelenet

Szín: Tágas térség. Lombtalan, havas díszbe öltözött fák. Rövidre vágott élő sövényekkel szegélyezett széles, kavicsos utak. Az utak mentén padok. A tér közepén szökőkút, mesterséges sziklából épített medence, három kőoroszlán. A háttérben a gyár ködbevesző, sejtelmes képe látszik.

Idő: Téli alkonyat

Személyek: Szántó Balázs Ottó,

Markos, bizalmi

Tömeg: férfiak, nők, gyerekek

SZÁNTÓ: (Egy kerti padon áll, feltartja a karját. Beszélni akar)

TÖMEG: – Halljuk, halljuk!

SZÁNTÓ: – Munkások, Testvéreim! Összehívtalak benneteket, hogy beszámoljak arról az eredményről, amelyet Pesti Zoltán gyárossal folytatott tárgyalásaim során sikerült elérnem. Az elért eredmény nem az, mint amire számítottunk. Beszélnem kell azokról a gátló körülményekről, amelyek akadályozták, és lehetetlenné tették a teljes siker kivívását.

Testvérek! Barátaim! Ti is tudjátok, hogy az utóbbi napokban annyi munkáslakást jártam végig, amennyit csak bírtam. Azért tettem ezt, mert közületek való vagyok, másrészt azért, hogy közvetlenül szerezzek tapasztalatot a munkás helyzetéről. A vezér, ha egy kicsit is okos, mielőtt ütközetbe indulna, először meggyőződik a katonái hangulatáról. Tudnia kell, hogy bizakodó-e a szívük, lelkesednek-e, vagy tele vannak csüggedéssel, éheznek-e, vagy jóllakottak? És ha úgy találja, hogy a serege nem ütőképes, akkor nem is indul velük ütközetbe, nem kergeti őket a biztos pusztulásba. Én láttam, hogy mi a helyzet. Meggyőződtem arról, hogy a mi hadseregünk már nem ütőképes. Az a baj, hogy ezt Pesti Zoltán is tudja. Kezdetben még bizakodó voltam, de később be kellett látnom, hogy jelenleg nincs más lehetőség, mint a tisztességes visszavonulás.

Barátaim! Láttam, hogy a tömeghangulat elkecseregett.

Az erőnk elegendő lehet ugyan valami kétségbeesett kísérelésre, de semmi esetre a győzelemre. A jelen hangulat komor, ami megfekszi az emberek lelkét. Ez a közvetlen helyzet. De a várható jövő ennél komorabb. Nézzük a jelen borús arcát! Többet is láttam annál, mint amit mondtam. A látottak nyomán azt kérdeztem önmagamtól, szabad-e, ésszerű-e ilyen körülmények között tovább folytatni a harcot. Fáj a sorsotok, mert a tietek az én sorsom is. Korábban még volt reményem, a biztos és teljes győzelemre.

A gyáros azonban éppen úgy tisztában van a mi helyzetünkkel, mint mi magunk. Ezt tudva, és kihasználva tárgyalt velem, és végül a helyzethez mértén szabta meg a feltételeit is. Annyi becsület azonban mégis volt benne, hogy az ígért hét és fél százalékot önként kiegészítette tizenkét százalékra. Ez a plusz tehát sajnos nem az én érdemem. Ezenkívül ugyancsak önként, becsületszávára megígérte, hogy a munkabérek fokozatos emelésével el fogjuk érni a követelt húsz százalékot.

Mindezeket azonban ahhoz a feltételhez köti, hogy a munkát holnap, de legkésőbb holnapután fel kell venni. Ha nem így lesz, kizárással fenyegetőzik, ez azonban csak üres fenyegetés, amit saját érdeke miatt nem tehet meg.

Kedves Munkátestvéreim! Mindent elmondtam, ami lényeges. Nem akarlak befolyásolni benneteket abban, hogy mire határozzátok el magatokat, de annyit mégis szükségesnek tartok megjegyezni, hogy a további sztrájk a biztos nyomort, a munka pedig amilyet, olyat, de mégiscsak életet jelent. A továbbiakat most már beszéljétek meg magatok között! Én ugyan a helyzetre való tekintettel ígéretet tettem, hogy felveszitek a munkát, de a tietek a végleges döntés! Majd megmondjátok, mire határoztátok el magatokat. Pesti Zoltán várja az eredményt.

TÖMEG: (Halkan morajlani kezd; itt is ott is csoportok alakulnak. Hangos és általános lesz a vitatkozás. Kis idő múlva kilép az egyik csoportból egy munkás, és a várakozó Szántóhoz lép.)

SZÁNTÓ: – Nos hát, Markos? Hamar végeztetek! Mit határoztatok?

MARKOS: – Nem volt sok beszélnivalónk. Magának igaza van, Vezér! A helyzetünk valóban olyan, hogy el kell fogadnunk Pesti feltételeit. Nem annyit kaptunk, mint amennyit vártunk, de

ez is jelentős eredmény. Megszoktuk mi már a kevés jót, és a sok rosszat. Nem is ért bennünket éppen meglepetés, hiszen a munkás hű kísérője a csalódás. Egy tétellel több lesz a veszteséglistán... Majd kiegyenlíti a jövő! Beszéltem minden csapat vezetőjével. Felvesszük a munkát. Fel kell vennünk! Erre készítet bennünket a férfi felelőssége a családjával szemben! És most engedje meg, hogy a magam és a társaim nevében köszönetemet nyilvánítsam azért a hűséges fáradozásért, amit a mi érdekünkben mindenkor tanúsított! (Kezet fognak. Markos elvegyül a tömegben).

SZÁNTÓ: (Újra feláll a padra.) – Munkások! Testvéreim! Örülök, hogy így határozotok. A munka az életet jelenti! Markosnak igaza van. A jövő sokat megadhat abból, amit a kegyetlen jelen elorozott.

Arra kérlek benneteket, hogy ne köszönjeteek nekem semmit. Ha mindent elértem volna is, akkor sem járna köszönet azért, ami egyébként is a kötelességem volt! Ígéretemnek alig több mint felét tudtam beváltani. És amint már említettem, még ahhoz is nagymértékben hozzájárult Pesti Zoltán méltányossága, ezt kénytelen vagyok elismerni.

Nem tudtalak benneteket úgy képviselni, ahogy megígértem, és ahogy szerettem volna. Nem is tartom magamat érdemesnek arra, hogy a jövőben megbízzatok bennem! Kell, hogy valakit válasszatok helyettem! Kell, hogy valaki jöjjön utánam, aki...

TÖMEG: (Hangok hallatszanak, először egy, kettő, aztán mindig több és több, és végül mind.) – Nem kell! Nem kell! Senki más nem kell! Szántó Balázs Ottó csak egy van! Nekünk az kell! Maradj előttünk, mi utánad megyünk!

SZÁNTÓ: (Meghatottan keresi a szavakat.) – Kedves Barátaim! Nem is tudom, hogy mit mondjak! Igen gyarló teremtség az ember. A lelkem mélyéig meghat ez a bizalom. Egész életem munkájának gazdag jutalma ez. Ennél nagyobb jutalmat nem kívánhat magának az ember. De mégis választanotok kell mást! Nekem nagyon messzire kell mennem. A becsületeм kívánja ezt.

TÖMEG: – De visszavárunk!

SZÁNTÓ: (Félre.) – Szegény barátaim, szegény megcsalt barátaim, ahová engem a becsület küld, onnan már nincs visszatérés!

(Hangosan.) Lélekben és gondolatban veletek maradok. Vegyétek hát fel a munkát! Jó éjszakát barátaim!

TÖMEG: (Lelkesülten, többször ismétli.) – Éljen Szántó Balázs Ottó!

SZÁNTÓ: (Lehajtott fővel áll, majd elfordul és megtörli a szemét.
Mindenki elhagyja a teret)

3. felvonás

2. jelenet

Szín: **Szántó lakása**

Személyek: **Vilma, Julcsa, Szántó**

VILMA: (Az ablaknál áll, és az üveghez szorítja a homlokát.)

– Istenem, de szomorú idő! Gomolygó köd, eső, ami lélekölő egyhangúsággal kopogtatja az ablakot. Az esőcseppek úgy futnak végig a sima üveglapon, mint valami tétova lélek, amely valami nyugvópontot keres. A kopár fák ágain gubbasztó, éhes madarak. Várják a tavaszt. Hát nekem lesz-e tavasz? Az utcán hórákások... körülöttük piszkos olvadó lé. Szörnyű... lehangoló, sivár kép. Az ember úgy érzi, hogy elvesztett valamit. Mi az, amit látok? Sáros lábak taposnak bele a tiszta hóba. Olyan nyomasztó minden... Mit rejt ez a szürkeség! Valami közeledik, de mi... talán a végét? Félek...

JULCSA: (Bejön, kezében tálca. A tálcán sült krumpli és egy szelet pirított kenyér, mellette egy csésze tea. Leteszi a tálcát az asztalra. Harciasan Vilma felé fordul.) – Kisasszonyka, tessék már eljönni attól az ablaktól! Mit néz azon a piszkos úton? Úgy áll ott, mintha valami virágos kertet látna. Tessék idejönni! Hoztam az uzsonnát. De most aztán nem is megyek el innen, amíg meg nem eszi az utolsó morzsáig!

VILMA: (Egy kicsit elmosolyodik, odamegy az asztalhoz és leül.)

– No, hát itt vagyok, csak meg ne harapj!

JULCSA: (Csípőre teszi mind a két kezét.) – No, bizony meg is érdemelné a kisasszonyka! Csak böjtöl, csak böjtöl nap mint nap. Akár a medve, télvíz idején...

VILMA: – No, te ugyan kecses állathoz hasonlítasz!

JULCSA: – No hát, úgy mint a mókus. Nem kell minden szíre-szóra megsértődni! Nem eszik, és mindig sírásra görbül az a szép szája, mint a kisgyereknek, ha a tyúk elveszi a kenyérét.

VILMA: (Szomorúan.) – Nekem az étvágyamat vitte el valami nagy-nagy gonosz fekete madár!

JULCSA: – Ugyan, majd visszahozza! Csak fogjon hozzá, és egyen, kisasszonyka! Meglátja, hogy evés közben jön meg az étvágy. De ha így folytatja, lassan úgy elfogy, mint a holdvilág.

VILMA: (Enni kezd. Előbb csak úgy ímmel-ámmal csipeget, végül jó étvággal nekifog az evésnek.) – Igazad van, Julcsa! Megjön az étvágy, ha valaki fiatal és éhes. No meg, ha olyan jóízű szavakkal fűszerezik az étket, mint ahogyan te. Ül le valahova, Julcsa, beszélgessünk egy kicsit! (Julcsa a padlóra kuporodva a két sarkára ül.) – Mondd csak, te Julcsa! Hiszel-e abban, hogy az ember előre megérez valamit?

JULCSA: – Már hogyan hinnék, hiszen azt mondják, a macska is megérzi az esőt.

VILMA: – Ne bolondozz! Komoly dolog ez nagyon.

JULCSA: – No hát nekem is volt előérzetem nemegyszer.

VILMA: (Érdeklődve.) – No, és bekövetkezett?

JULCSA: – De be ám! Valahányszor mosogatás közben eltörtem egy virágos tányért, rózsás bögrét, vagy valami poharat, mindig előre megéreztem, hogy édesanyám nem nevez kedves lányának, ha észreveszi. Meg is vert mindig alaposan. No hát az ember is van olyan okos, mint a macska. Nem?

VILMA: (Elgondolkozva.) – Van, Julcsa, van! Okosabb is, de több a gondja, és kevesebb az öröme! Sokszor nyomorultabb az élete, mint egy macskáé.

JULCSA: – Az ám, mert a macska nem töri a fejét olyan dolgokon, amik majd csak ezután jönnek!

VILMA: (Szomorúan.) – De nem is követel olyan dolgokat, mint az ember!

JULCSA: (Sajnálkozva.) – Nagy bánata lehet magának, kisasszonykám!

VILMA: – Hiszen abból áll az egész élet, Julcsa!

JULCSA: (Vigasztalóan.) – Nem kell búsulni! Nem lesz ám a nap előtt mindig felhő!

Egyszer csak tiszta lesz az ég!

VILMA: – Lehet, hogy igazad lesz, Julcsa! Most elmehetsz. Megnézheted a Falu gyöngyét. Megváltottam neked a jegyet, ne sze, fogjad!

JULCSA: (Elveszi a jegyet.) – Köszönöm szépen! Maga nagyon aranyos, kisasszonyka! Csak ne lenne mindig olyan szomorú!

VILMA: – Majd ha tiszta lesz az ég, Julcsa! Talán én is vidámabb leszek!

JULCSA: – No, hát csak minél hamarább jöjjön a maga tavasza, kisasszonykám!

VILMA: – Nagyon kedves vagy, Julcsa, de most már igazán siess!
Kár lenne, ha lekésné az előadás elejét.

JULCSA: – Megyek már, kisasszonykám! (Elmegy.)

3. felvonás

3. jelenet

Szín: **Szántó lakása**

Személyek: **Szántó majd Vilma**

SZÁNTÓ: (Idegesen jár föl és alá a szobában. Véletlenül a nagy fali tükörbe néz. Megtorpan, eltakarja az arcát.) – Nem, nem akarlak látni! Ne mutass nekem árulót! (Visszalép, leveszi a tükröt, és befelé fordítva akasztja a helyére.) – Nem kellesz tovább. Áruló apa, és sikkasztó lánya ne nézzen tükörbe!

VILMA: (Bejön.) – Jó estét, édesapám! Hoztam az uzsonnát. Éhes lehetsz már.

SZÁNTÓ: (Meg se mozdul, nem felel.)

VILMA: – Miért nem szólsz hozzám? (Leteszi a karján lévő tálcát, és gyengéden megérinti az apja vállát.)

SZÁNTÓ: (Nehézkesen feláll, és hosszasan a lányára néz.)

– Mit tettél te szerencsétlen leány? Mit csináltál magadból, és mivé tettél engem?

VILMA: (Kétségbeesetten.) – De hát édesapám, mi van veled? Mit jelent ez?

SZÁNTÓ: (Keserű keménységgel.) – Majd én kérdezek, és te felelj nekem!

VILMA: (Megadással.) – Kérdezzél hát, édesapám!

SZÁNTÓ: – Ma reggel, egy elsikkasztott összegekről szóló elismerő nyilatkozatot láttam. Azt az összeget valaki, aki nekem ellenségem, kiegyenlítette. Mindezt a te aláírásod igazolja. Tényleg igaz ez?

VILMA: (Egy pillanatra lehajtja a fejét, de aztán kiegyenesedve szembenéz apjával, és határozottan felel.) – Igaz, édesapám!

SZÁNTÓ: – Ez a nyilatkozat most Pesti Zoltán asztalán fekszik. Tudod, mit jelent ez az elismervény, Vilma?

VILMA: (remegő hangon) – Nem tudom, édesapám! Magamra és rád nézve is, ha kiderül, a legnagyobb szegény! De ezen kívül nem tudom, hogy...

SZÁNTÓ: – Nem kell, hogy kiderüljön! Anélkül is felér egy halálos ítélettel. Azt jelenti, hogy én, akit milliókkal környékeztek meg, és egész életemben inkább szegény maradtam, semhogy Júdás pénzt vettem volna fel, ma eladtam magamat. Ma délelőttig azt hittem magamról, hogy nem

vagyok megvesztegethető. És ma délelőtt a becsületére büszke Szántó Balázs Ottó, áruló lett. Igen! Úgy nézz rám, Vilma, hogy áruló az apád! Ez is egy nyilatkozat a tied mellé! No, melyikünké dicsőbb? Mit gondolsz, Vilma?

VILMA: (Könyörögve.) – Hallgass, édesapám, hallgass!

SZÁNTÓ: (Keserűen.) – Te a becsületemet tapostad a sárba. Nekem nem jut a részvétnek egy morzsája sem.

VILMA: (Összetett kézzel.) – Édesapám, az Istenre kérlek, hallgass meg engem! Én... én... hiszen én...

SZÁNTÓ: (Könyörtelenül.) – Várj! Másfél hónap óta tart a sztrájk. Tudod mit jelent ez a munkás életében? A munkásnak, ha egy héten át nem dolgozik, a másik héten már nincs kenyere. De vártak, mert én biztattam őket. És hittek bennem. Kivártak. Én mondtam, hogy várjanak!

Biztos értesüléseim voltak a gyáros helyzetéről. Tudtam, hogy engedni kénytelen. Én szabtam volna meg a munkakezdés feltételeit, és nem ő. Ennek pontosan az ellenkezője történt.

VILMA: (Kétségbeesetten.) – De édesapám, engedd meg, hogy én is...

SZÁNTÓ: – Még nem fejeztem be. Én biztos voltam a dolgomban, tehát nem is fogadtam volna el Pesti Zoltán feltételeit. És akkor váratlanul lecsapott a mennykő. Pesti Zoltán kijátszotta az utolsó ütőkártyáját. Megmutatta a te elismerő nyilatkozatodat. Első pillanatban azt mondtam, nem vesszük fel a munkát. Erre világosan kifejtette, hogy mi történik abban az esetben, ha nem biztosítom a munka azonnali felvételét. Te akkor nem csak börtönbe kerülsz, de a női jó hírednek is örökre vége lesz. Rád való tekintettel meg kellett alkudnom a helyzettel! Ma délután úgy beszéltem a munkásokkal, hogy holnap reggel megkezdik a munkát a gyárban. Hiába volt a nyomorral vívott hősi küzdelem. Én... én pedig éljent kaptam az árulásomért... . Hallod, Vilma? Éljent kaptam! Csodálkoztam, hogy nem szakad rám a mennybolt, hogy nem nyílik meg alattam a föld. (a mellére üt) Ők éljenek, de itt belül azt kiáltotta valami, áruló, sikkasztó lány áruló apja! Kiáltuk hát mi is, Vilma, hogy éljen!

VILMA: (Szörnyű gyötrődéssel.) – Édesapám, meddig alázol meg még engem?

SZÁNTÓ: – Várj, még nem mondtam el mindent! Még sok szennyvíz

van a csatornában, aminek le kell folynia! Az egészben az a felháborító, hogy ha azt mondanám nekik, hogy áruló vagyok, nem hinnék el. Becstelenül el kell fogadnom a híveim megbecsülését. De hát ez az én ügyem, amit a magam módján majd elintézek! A te ügyed nem köztudomású ugyan, de elég, ha én tudom. Mire kellett neked az a pénz? Beczkó Illés nem az az ember, aki csupa jószívúségből szép lányokat kiségit a bajból! Miért egyenlítette ki a hiányzó összeget? Mit fizetett meg Beczkó Illés Szántó Vilmának? Erre felelj nekem! Ha már én áruló vagyok, te céda lettél?

VILMA: (Szívtépő fájdalommal felsikolt. Leroskad egy székre, és arcát eltakarva fuldokló sírással zokog.)

SZÁNTÓ: (Egy ideig nézi. Láthatólag mélyen megrendíti a lánya fájdalma. Maga is könnyezik, és a keze úgy emelkedik Vilma fölé, mintha meg akarná simogatni a haját, de a keze félúton megáll, és a simogatás helyett megrázza a lánya vállát.) – Beszélj, Vilma! A könnyek nem segítenek!

VILMA: (Még mindig sírással küzdve, akadozva beszélni kezd.)
– Édesapám, ha... ha más mondta volna neked a lányodról ezt, akkor te... akkor te...

SZÁNTÓ: – Akkor én azt a mást megöltem volna! De nekem, mint apádnak jogom van ezt a keserű kérdést feltenni.

VILMA: – Igen, apai jogod ez, nekem mint lányodnak beszélnem kell, de női becsületed tisztázására is kell, hogy beszéljek. Hallgass meg tehát!

Te csak annyit tudtál, hogy édesanyánk beteg. De nem tudtad, hogy halálos beteg. Tudom, hogy tele voltál féltéssel és aggodalommal, de te nem láttál olyan tisztán, mint én. Édesanyám napról napra sorvadt, az orvos levegőváltozást ajánlott a gyógyulása érdekében. Honnan vettünk volna pénzt? Te kényes voltál a barátaid megválasztásában. Nem az úri osztályból, hanem a hozzád hasonlók soraiból kerültek ki a barátaid. A becsületen kívül pedig azoknak nem volt egyebük. Édesanyám betegségének előrehaladása sürgette a megoldást. Mit mondjak még? Egyéb lehetőség nem volt, hozzányúltam az idegen pénzhez. Az összeg egy részét Jénába küldtem, hogy Miklós befejezhesse a tanulmányait. A másik részén édesanyámat küldtem a fenyevesekbe. Magamra egy fillért sem költöttem.

SZÁNTÓ: (Megrendülten.) – De hiszen, te azt mondtad akkor, hogy a pénzt a készülő regényedért kaptad előlegképpen.

VILMA: – Igen, azt mondtam, de hazudtam. A kiadó valóban megígérte azt a pénzt, sőt még többet is, de nem tudta beváltani az ígéretét, a kifizetés arra az időre halasztódott, amikor befejezem a regényt. Az pedig már nem volt messze. Minden szándékom az volt, hogy az összeget rövidesen visszateszem. Ami sikerült is volna, ha váratlanul közbe nem jön a pénztárvizsgálat. Így volt, és ennyi. Nem tudom, elhiheted-e ezt nekem, Édesapám?

SZÁNTÓ: (Magához öleli és megcsókolja Vilmát. Mélyen meg van rendülve.) – Hiszek neked gyermekem! Te az én lányom vagy... Bocsáss meg nekem, hogy olyan mély fájdalmat okoztam oktan gyanúsításommal!

VILMA: (Sírós, nevetős hangon.) – Nem csoda, ha rossznak gondoltál, Édesapám! A látszat ellenem szólt.

Nem is írtam volna meg az a végzetes nyilatkozatot, de Illés bácsi azt kérdezte: Gondoltál-e az Édesapádra? Olyan ember Ő, akit még az ellenfelei is tisztelnek, és a lánya most majd bíróságra, onnan meg a börtönbe megy sikkasztás miatt. Azt is megkérdezte, gondoltam-e a mások szegyenén kérődző kárörvendőkre? Neki is mondtam, hogy a pénzt nem véglegesen vettem el, de azt mondta, az semmit sem változtat magán a cselekményen, mert a vád alapja a tény, amit a hiány bizonyít. Kértem, hogy elismervény nélkül fedezze a hiányt, és megígértem, hogy visszafizetem neki. Mosolygott, – Elhiszem Vilmácska, mondta, de nekem nem a pénzed, hanem az írás kell. Áadtam neki azzal a megjegyzéssel, hogy a fizetés napján úgyis vissza kell adnia. Megint csak mosolygott. – Nem, kicsi Vilmácska, mondta, nem kell a pénz! Más annak az ára. Most már tudom, hogy mire kellett neki az okmány.

SZÁNTÓ: (Szomorú sajnálkozással.) – Csak részben tudod, Vilma, szegény kislányom!

VILMA: – Mi más lehetne még a célja? Elérte, amit akart. Pesti Zoltán kezére játszotta a nyilatkozatot, amivel ő a saját érdeke szolgálatába kényszerített téged.

SZÁNTÓ: – Nyugodt lehetsz, nem sokáig hagy bennünket kétségben afelől, hogy mit akar még!

- VILMA:** – Akkor hát ne találgassuk előre! Különösen akkor, ha nem várhatunk semmi jót.
- SZÁNTÓ:** – Attól tartok, hogy Beczkó Illéssel kapcsolatban jót valóban nem lehet feltételezni.
- VILMA:** – Mindent elmondtam neked, Édesapám!
- SZÁNTÓ:** (Melegen.) – Erről meg vagyok győződve. Nem ítélek el azért, hogy idegen pénzhez nyúltál. Édesanyád életéről volt szó! Ez enyhítő körülmény, de semmi esetre sem olyan ok, amely alapján felmentés volna várható. Köszönöm. Hálás vagyok érte! Felejtsd el, hogy oly igen megbántottalak!
- VILMA:** – Nem kell bocsánatot kérned, Édesapám! Én szereztem keserves órákat neked.
- SZÁNTÓ:** – Elmúlt, kislányom.
- VILMA:** – Nagyon bánt engem, hogy énmiattam ért téged az a nagy szégyen, és a munkásokat az a nagy veszteség!
- SZÁNTÓ:** – Nem tehetsz róla! A végzet akarta így! Majd rendbe jön minden, ahogy múlik az idő. (Megcsókolják egymást.)
- VILMA:** – Milyen jó is vagy te, Édesapám!

4. felvonás

1. jelenet

Szín: **Ugyanaz**

Személyek: **Szántó, Vilma, Julcsa, Beczkó**

Szántó az íróasztalnál ül, és olvas; leteszi az újságot és Vilmához fordul, aki egy másik asztalnál ül.

SZÁNTÓ: – Két levelet kell megírnom, Vilma! Egyiket édesanyádnak, a másikat pedig... eh, különben az nem is fontos, hogy kinek.

VILMA: – Jól van, Édesapám! Én pedig hozzáfogok a regényem befejezéséhez.

SZÁNTÓ: (Félre.) – Én is a magaméhoz. (Julcsa bejön.)

VILMA: – No, mi az Julcsa? Te még itthon vagy? Mondtam neked, hogy siess! Most már akár el se menj, régen lekésted a Falu gyöngyének az elejét.

JULCSA: (Magabiztosan.) – Nem én, kisasszonyka! Van még idő. Ott voltam én már, de vissza is jöttem. Azt mondta valami úr, hogy nem is tudom milyen taktikai okból el kell halasztani az előadást. Két óra múlva kezdődik csak. No hát, mondtam neki, majd akkor újra eljövök. Vissza is megyek.

VILMA: (Mosolyogva.) – Te Julcsa, nem technikai okot mondott az a valami Úr?

JULCSA: (Bosszankodva.) – De bizony olyasvalamit! Mit tudom én! A fene essen bele! Sose tanulom meg én az úri szót. Minálunk mindenki csak magyarul beszél. Csak a fél fülű zsidó, a boltos tud németül.

VILMA: (Elneveti magát.) – Hát a másik füle hova lett?

JULCSA: – A másik füle... hát azt leharapta a ló. A Gergő bátyám Hókája komisz egy dög, rúg is, harap is. Nem tanácsos a közelébe menni. Az a szegény ember meg odament, meg akarta simogatni. No, több se kellett a Hókának, csak odakapott, kaffantott egyet, és a Náthánnak már nem is volt füle. Az is igaz, hogy kiköpte, de hát nem lehetett visszaragasztani! De elég is annak egy fül, azóta is éppen úgy mér és számol, mint azelőtt. (Kint csengetnek.)

JULCSA: – No, kimegyek, megnézem ki az! (Visszajön.) – Szántó Úr, kérem, az a szép úr van itt, akit a múltkor a pokolba tetszett küldeni.

BECZKÓ: (Az ajtó mögött hangosan nevet.) – De akinek nem tetszett odamenni.

SZÁNTÓ: (Dühösen.) – Hát csak mond meg neki, hogy menjen a pokolba! (Julcsa el.)

BECZKÓ: (Az ajtó mögött egy dal szövegét dúdolja:

„Várj madár, várj

Még egy kicsit várj!”)

(Belép a szobába.) – Jó estét, sógorom! Te ugyancsak kitarasz az álláspontod mellett. Amint hallom, megint a pokolba küldesz. Tudom, hogy ott fenntartott helyem van nekem, de éppen azért nem sietek. Egyelőre jól érzem magam a földön. Aztán meg, nincs is még kész az útlevelem a pokolba. A nélkül pedig...

SZÁNTÓ: (Keserűen.) – Szívesen kiállítanám neked!

BECZKÓ: (Gúnyos fintorral.) – Ingyen mi? Csupa sógorságból... Egyelőre nem veszem igénybe. Elintéznivalóm van egy és más itt. Mondom, itt a földön. Jelenleg nálad. Hiszen tudod, megígértem neked, hogy még egyszer eljövök hozzád. Ebből is láthatod, hogy milyen szavatartó ember a te sógorod. Jellem...

SZÁNTÓ: (Gúnyosan.) – De milyen jellem?

BECZKÓ: – No, csak ne adj olyan kétes értékű hangsúlyt a szónak! Te mindig sokra tartottál engem.

SZÁNTÓ: – Minden aljas dologra képesnek... Nem változott a véleményem.

BECZKÓ: (Egy pillanatra kiesik a cinizmusából. Ajkába harap; láthatólag nagyon bántja a sértés.) – No hát, kedves sógorom, nem mondhatom, hogy udvarias házigazda vagy, hiszen...

SZÁNTÓ: – Házigazda akármilyen is, de vagyok, hanem hol van a vendég?

BECZKÓ: (Folytatja.) – Hiszen, még a félvad arab is, ha a halálos ellensége menekül a fedele alá, megvédi, nemhogy sértegetné. Te, a művelt Európa fia, a kultúrember...

SZÁNTÓ: – Hogy kultúrember vagyok és nem arab, annak csak örülhetsz! Bár nem mondom neked, hogy „Az én házam a te házad. Az én kecském a te kecskéd.” Mert igaz ugyan, hogy

az arab egy újjal sem nyúl a halálos ellenségéhez, amíg az nála van, de ha elhagyta a házát, akkor aztán fusson, ahogy csak bír, mert az arab utánamegy és leszúrja. Nos, azt hiszem, mégiscsak előnyösebb számodra, ha Budapesten a kultúremler nem oson utánad, hogy agyonüssön valami sötét sikátorban.

BECZKÓ: (Gúnyosan meghajol.) – Óh sors! Hálát adok neked, hogy Budapesten élünk és magyarok vagyunk! (Vilmához fordul.) Nini! Vilmácska, most veszem csak észre, hogy te is itt vagy. Ne haragudj, de Édesapád olyan lekötöztető nyájassággal fogadott, hogy nem is volt időm körülnézni. Egy héttel megint szebb vagy, amióta nem láttalak!

SZÁNTÓ: (Ingerülten.) – Elég volt már! Túl hosszú a szöveg! A dallam pedig hamis, tehát kellemetlen.

BECZKÓ: (Gúnyosan, oktató hangon.) – Ez azért van, sógor, mert rossz a zenehallásod!

SZÁNTÓ: (Kifakadva.) – Vigyen el az ördög!

BECZKÓ: – Természetesen a pokolba... Ezt már hozzá kell értenem, mint velejárót!

SZÁNTÓ: – Jól gondolod. Menj oda, ahol szívesebb hallgatókra és műértőbb közönségre találsz!

BECZKÓ: – Egyenesen van mondva. Nem vagyok éppen kényes bőrű, de megérzem, hogy simogatnak-e, vagy pedig drótkéfét húznak végig rajtam. Most az a homályos érzésem van, hogy ez nem úgy hangzik, mintha marasztalás lenne.

SZÁNTÓ: – A sejtelked nem csal!

BECZKÓ: – Eszerint abban sem tévedek, hogy a csörgőkígyót szívesebben tartanád házádban, mint engem.

SZÁNTÓ: – A csörgőkígyó egész rendes állat. Csak egy méregfoga van.

BECZKÓ: (Felszisszen, nyújtva mondja a szót.) – Úgy? Még annál is nagyobb fenevadnak tartasz? Nekem is csak egy méregfogam van, de éppen olyan halálos méreg van benne! Vigyázz hát, sógor, hogy meg ne harapjalak! Eljöttem, mert van közöttünk egy függőben hagyott kérdés, amelyre választ kell kapnom.

SZÁNTÓ: – Nincs köztünk semmi függő kérdés. A múltkori válaszom végérvényes.

BECZKÓ: – Én nem hiszek az állandóságban! Tehát újra megkérdem...

SZÁNTÓ: (Feláll, fenyegetően.) – Hol akarsz távozni, Beczkó Illés? Az ajtón, vagy az ablakon? Vedd figyelembe, hogy az ötödik emeleten lakom!

BECZKÓ: (Hűvösen.) – A te érdekedben is jobb lesz, ha a rendes utat választom. Tudom, hogy a te részedről lezárult a kérdés. A magad nevében elutasíthatsz, de az érdekelt fél nevében nem! Én nem a te kezedet, hanem a lányodét kértem meg! Te nem adod nekem. Nekem azonban jogom van őt megkérdezni ebben a kérdésben. Ezt el kell ismerned! Te mindig az emberi jog és szabadság mellett emeltél szót! Ilyen szellemben neveltetted a lányodat is. Felteszem hát, hogy a lányod szabad ember, és megvan az a joga, hogy szabadon dönthet saját sorsáról. Ő azt választhatja élettársának, akit szeret, vagy akit akar. Mindegy, hogy apai áldással, vagy a nélkül. Ha ez nem így van, akkor üres jelszavakat doboltál mindig, és hazugság volt az egész életed.

SZÁNTÓ: (Remeg a dühtől. Két keze ökölbe szorul, de erőt vesz magán, csendesen szól, de a hangján érzik a lefojtott indulat.) – A jogot még a te oldaladon is elismerem. Nem korlátozlak. Beszélhetsz a lányommal.

BECZKÓ: (Meghajolva.) – Rendes ember vagy, sógor! A jog tisztelete legyőzi benned a magánember tiltakozását. Nehéz harc lehetett!

SZÁNTÓ: (Lekicsinylően.) – Felmentelek minden udvariaskodás alól, nem tartok igényt a dicséretedre!

BECZKÓ: (Vilmához.) – Vilmácska! A napokban megkértem a kezedet. Édesapád azonban éppen úgy, mint most, elutasított. Őtőle nem is várhatok egyebet, mert halálosan gyűlöl engem. Neked azonban nincs okod a gyűlöletre, mert ellened nem vétettem soha. (Ünnepélyes komolysággal.) – Vilma! Én őszintén, becsületesen szeretlek téged. Úgy, ahogy férfi nőt szerethet. Most a te szádból akarom hallani, hogy tudnál-e, akarnál-e a feleségem lenni?

VILMA: – Illés bácsi! Te mindig rokonszenves voltál nekem, és szerettelek, bár volt idő, nem is olyan régen, hogy nagyon könnyörtelen voltál hozzám. Még most sem tudok haragudni rád olyan mértékben, ahogy az indokolt lenne a történetek után! Te azonban nagy lelki fájdalmat okoztál Édesapámnak. Ha mindezekért nem gyűlöllek úgy, mint ahogy kellene, azt nem

tudom magam sem egészen megérteni. Vonzódtam hozzád. Hogy miért szerettelek? Szerettelek, mert velem szemben megértőnek, jónak, és kedvesnek mutatkoztál. Állásomat is neked köszönhetem. Most utólag azonban meg kell mondanom, hogy Édesapám nem tudott a te közbenjárásodról. Azt el kellett hallgatnom előtte, mert nem engedte volna, hogy egy napig is ott maradjak.

BECZKÓ: (Fanyar mosollyal.) – Értem, Szántó Balázs Ottó sokkal büszkébb annál, minthogy Beczkó Illéstől a maga vagy a családja számára valamit is elfogadjon. (Legyint egyet.) – Vilma, ezt elengedhetted volna!

VILMA: – Nem engedhettem el. Nem akarom, hogy Édesapámat megalkuvónak tartsad! Én sajnálalak, mert úgy éreztem, hogy a cinikus modorod alatt inkább valami fájdalom rejlik, mint szívtelenség. Szerettelek, mert szívélyes, jóindulatú embert és mindig segíteni akaró munkatársat kaptam benned. Sajnálalak, mert ösztönöm azt súgta, hogy valami nagy és súlyos lelki teher alatt görnyedezel.

Őszintén elmondtam mindent, de becsületesen meg kell mondanom, hogy a rokonszenv csupán nem elég arra, hogy igent mondhassak neked. Nekem vőlegényem van!

BECZKÓ: – Az nem baj! A menyasszony még nem feleség! A jegyességet könnyű felbontani!

VILMA: (Egyszerűen.) – Szeret engem.

BECZKÓ: (Megint legyint.) – Elhiszem. Téged csak szeretni lehet, csakhogy az nem biztosíték! (Kérően.) – Vilma, legyél a feleségem! Nem leszek követelőző. Beérem a rokonszenveddel is.

VILMA: – Én is szeretem a vőlegényemet. Ne kívánd, hogy boldogtalan legyek én is, ő is! Gondolkozz méltányosan!

BECZKÓ: (Hevesen.) – A szerelemben nincs méltányosság, Vilma! Aki szerelmes, nem gondolkozik! A szerelmes nem gondol másra! Önző. Csak önmagát sajnálja. A szerelmes ember szívében csak egyetlen vágy él, a szeretett személy birtoklása!

VILMA: – Én úgy mondanám, hogy akit a szenvedély megfoszt a józan esztől, és minden nemesebb érzéstől...

BECZKÓ: (Türelmetlenül.) – Nevezd, aminek akarsz! Mit bánom én! (könyörögve) – Gondold meg, Vilma! Az én nevem fényt, jólétet, nyugalmat jelent. Puha, sima úton viszlek az életen át! Mindig a napos oldalon élsz.

VILMA: – Én becsületesen akarok élni, ha egész életemben az Árnyak Völgyében kell is élnem. Úgy élni pedig csak akkor lehet, ha az ember boldog, és boldogítani tud. Abban az életben, amelyet te gondolsz, egyikünk se lenne boldog! Ha hű akarok lenni az elveimhez, most sem mondhatok egyebet, mint az előbb. Lehet, hogy nem lesz az életem olyan gondtalan, mint amelyet te biztosítanál nekem, Illés bácsi, de hiszem, hogy szebb és boldogabb lesz, mint olyan házasságban, amelybe nem tudok szerelmet vinni.

BECZKÓ: (Indulatosan, kifakadva.) – A pokolba ezzel a bolond, beteges rögeszmével! Ezzel a hiú, családi nyavalyával! Az egész Szántó-féle becsülettel! Becsület...? Mi az...? Pusztá fogalom! A józan ész szavára kell hallgatni! Föl kell rúgni az ilyen haszontalan erkölcsi gátlást, amely tilalomfát emel a jóléthez vezető úton! Becsület... ! Ez a mélységben élők, a szegények jelszava, csupán arra jó, hogy a nyomor ingoványába húzza az embert!

VILMA: – Bármit hozzon is a jövődő, én hittel, és nyugodtan várom a sorsomat.

BECZKÓ: (A kitörő indulat végső hevületében.) – Sors... ! Én vagyok a sors! Tudod te azt nagyon jól... Én, Beczkó Illés, Damoklész kardja vagyok a te fejed, és az apád feje felett! Vigyázz, hogy le ne zuhanjon rátok ez a kard! (Másik végletbe esik.) – Vilma, nem bírok nélküled élni! Ne kínozz! Mindenre kérlek, légy a feleségem! Ne kényszeríts a végsőre, hogy utolsó legyek az utolsók között!

VILMA: (Szánakozva.) – Ne alázd meg magad előttem, Illés bácsi! Isten a tanúm, hogy sajnállak, de ...

BECZKÓ: (Keserű dühvel.) – Ne sajnálj engem, Vilma! Nem kell senki szánalma! Különösen a tied nem! Ez fáj... Nagyon fáj, Vilma! Ez égetőbb, mint a kobra mérge. Mást várok én tőled, nem száналmat. Vilma... én... én...

SZÁNTÓ: – Nagyon beleéled magad a felvett szerepbe, Beczkó Illés! Vigyázz, még érzékenyülsz!

BECZKÓ: (Szántó felé fordul.) – No, lám, te is itt vagy? Egészen megfeledeztem rólad. Hát komédiás vagyok...? Igen? No, nem baj! Nem hazudtollak meg! Te igaz ember vagy... Nem mondasz senkiről sem valótlanyságot! Jó hogy mondd! Így legalább tudom, ki vagyok... ! Csak nyereség, ha az em-

ber tisztában van önmagával. Jó! Tehát komédiás vagyok... Rendben van... Mindenkinek oszt valami szerepet az élet. Csakhogy van különbség a komédiások között! Van ám, kedves sógor! Egyik nagyobb közönség előtt játszik, mint a más. Komédiás vagyok... Jó! De az én közönségem kicsi... én csak egyet bolondítok! De van, aki egész tömegeket. Tudod, kedves sógorom, a jó színész mindig úgy játszik, ahogy a szerepe megkívánja. Tudod, akárcsak a jó népvezér!

SZÁNTÓ: (Előrehajlik ültében.) – Mit beszélsz? Hogy érted ezt?

BECZKÓ: (Vállat vonva.) – Hát, kedves sógorom, egyszerűen csak úgy, hogy a jó népvezér reggel még kitartásra buzdítja a híveit, biztos győzelmet ígér nekik, de ha a személyes érdeke úgy kívánja, akkor délután már úgy beszél nekik, hogy azok másnap reggel vegyék fel a munkát. A becsapott nyáj pedig bamba képpel, de békésen bámul a délibáb után, amely eltűnt ugyan, de mégiscsak szép volt. És a jó pásztor, a munkások önzetlen patrónusa, háromszoros éljent könyvel el a kopár, szikes földre terelt nyájától.

SZÁNTÓ: (Egy pillanatig szinte megkövülten néz Beczkóra, azután úgy szövik fel, mint a halálra sebzett vad. Ajka mozog, de nem tud hangot adni. Aztán nehezen, akadozva törnek fel melléből a szavak.) – Te... ! Te mondod ezt nekem? Te, a Szántó család átká! Te fontad a hálót, a becstelenség pokoli hálóját, miattad lettem áruló! Testvéreim kenyerét kellett eladnom a magam és a lányom becsületéért. Te tettél azzá, ami lettem. És te... éppen te törsz pálcát felettem! Te, a szemétnak alja! Te... ! (Rá akarja vetni magát Beczkóra.) Megfojtalak, te patkány!

VILMA: (Sikoltva közibük veti magát.) – Édesapám, az Istenért! Illés bácsi, távozz innen! Menj, menj innen! Nem akarlak látni többet soha, soha!

BECZKÓ: (Tiltóan felemeli a kezét.) – Várj még egy kicsit, kedves sógorom! Még nem elég éles a fogad a halálos harapáshoz, Szántó Balázs Ottó! (Vilmához fordul) Még egyszer kérek, Vilma! Nagyon kérek... meglátod, minden jó lesz... engem igazolni fog a jövő! Vilma... , hiszen nem kérek tőled lehetetlent!

VILMA: (Tagadóan megrázza a fejét.) – De igen! Lehetetlent kívánsz. Édesapám halálos ellenségének nem lehetek a felesége! Még akkor sem, ha szeretnék!

BECZKÓ: – Utolsó szavad ez, Vilma?

VILMA: (határozottan) – Igen, a legutolsó!

BECZKÓ: (Támolyogva megy végig egy párszor a szobán, mint a részeg. Aztán mintha rosszul élt volna, tétozva mozdulatlan leül. Kezét a halántékához szorítva hallgat. Arcán belső gyötrődés, lelki vívódás tükröződik. A tehetetlen düh, szomorúság, fájdalom, kétségbeesés, az indulatok minden árnyalata váltja egymást. Aztán görcsösen marokra szorítja a vastag sétatölgöt, amely ketté törik a térdén. A sarokba dobja. Kétszer, háromszor végigmegy a szobán, majd Vilma előtt megáll; csendesen mondja.)

– Ugye tudod, Vilma, hogy te egy nyilatkozatot állítottál ki, amelyet aláírásoddal hitelesítettél.

VILMA: (Lehajtja a fejét.) – Tudom, Illés bácsi!

BECZKÓ: – Tisztában vagy azzal, hogy mi lesz a következménye, ha az okmány napvilágra kerül?

VILMA: – Tudom! Egy sírhalom... az én sírom a temetőben.

BECZKÓ: (Egy pillanatra meghökken.) – Sírhalom? Hát amilyen boldond becsületes fajta vagy, kitelhetik tőled! De nem! Ha mégis meghalnál, az ugyan szomorú lenne, de a Szántó-féle erkölcsi felfogás szerint az még mindig a jobbik eset volna. Hanem ha mégis életben maradsz, sokkal rosszabb sors vár rád, mint a halál! Nagyjából megrajzolva a következő képet kell látnod. (Szenvedélyesen kitorve.) Nos hát, Vilma! Tud meg, hogy én nem vagyok jó! Az vagyok, amit csináltatok belőlem... igen... én egy önző, mindenre képes (Szántó felé fordul.), ahogy te mondanád, kedves jó sógorom, én egy mindenre képes gazember vagyok... az lettem ebben a pillanatban.

Nem vagyok már tekintettel senkire, semmire... A nyilatkozatról négyen tudunk, Én, Te (Szántóra mutat.), Ő. (Vilmára mutat.) Pesti Zoltánról nem beszélek, a munka felvételével ő kiesett a játékból. Hárman vagyunk még a körben. Ő, (Szántóra mutat.) ő nem beszél, de én még a körben vagyok! Én csörgőkígyó vagyok, apád szerint rendes állat! Hanem téved... megmarom azokat, akik velem vannak a körben! Nos hát Vilma, és kedves sógorom, Szántó Balázs Ottó, én a baráti körben egynek és másnak bizalmasan megmutatom a nyilatkozatot. Azok majd ugyancsak a szigorú titoktartás terhe mellett közölni fogják másokkal. Nem lesz fel-

jelentő. A büntetés tehát nem bírói ítélet alapján lesz kimondva rád, Vilma! Ellened a közvélemény emel vádat. Az pedig maga a halál. Erkölcsi halál. Mert a szigorú diszkréció alatt továbbadott botlásod futótűzként fog terjedni. Nyílt titokká válik. Mindenki Szántó Vilma sikkasztásáról beszél. Persze velejárója lesz a kérdés, ugyan miért egyenlítettem ki én a hiányt! Nos, Vilma, még mindig hallgatsz?

VILMA: (Elfordul; büszkén.) – Nem érdemelsz választ!

BECZKÓ: – A sottogás... Vilma, gondoldj a ...

VILMA: – Én azt nem fogom hallani már.

BECZKÓ: – Lehet, Vilma! Meglehet... De még nincs késza kép! Még hiányzik egy-két vonás. A társadalom nem fogadja be az elbukottat! De ha befogadnais... te önkéntzárnád ki magad onnan! Bújni fogsz az emberek elől. Mi lesz a sorsod? Az, ami a becsületes, de szegény lányoké szokott lenni. A munkával járó gond és nehéz élet! Egy ideig majd tartod magadat hőiesen, de amikor majd lépten-nyomon összesúgnak a hátad mögött, akkor azzá kell lenned, aminek tartanak! Senki sem nyúl utánad védő karral! Magad is rájössz arra, hogy minden mindegy! Te a mélységbe szédülsz... Elnyel az örvény, amely kidobja magából a fuldoklót, de a becsület örökre benne marad! Fialat vagy és szép. Kíváncsú vagy, hát kérnek majd százan is... kérnek, de nem feleségnek! A szép, a tiszta, a becsületes lány jó lesz... jó lesz... igen, jó lesz majd szeretőnek! Mindenki szeretőjének! Íme készen van a kép!

SZÁNTÓ: (Nekirohan. Félrelőkiaközébük álló Vilma-t. Magánkívül.)
– Te... te aljas gazember! Majd én adok neked! A többit majd... (Kétszer teljes erőből arcul üti.)

BECZKÓ: (Vadállati dühvel.) – Meg-
ütöttél engem...? Megütöttél...?

Te... te... vessz meg hát, te csökönyös vadszamar! Te erénybolond! (Revolvert ránt elő, és Szántóra, majd magára lő.)

SZÁNTÓ: (Meginog, kezét a kabátja alatta mellére szorítja, halsóhajjal egy székbe roskad.)

BECZKÓ: (Mégegypillanatig állva marad, aztán ingadozni kezd. Ki-

ejti a kezéből a revolvert. Tétován a levegőbe markol, mint-ha meg akarna kapaszkodni valamiben, aztán féltérdre esik, majd a padlóra zuhan.)

VILMA: (Kétségbeesett sikoltással apjához ugrik.) – Édesapám! Mi bajod van? Mi történt veled?

SZÁNTÓ: (Megnyugtatólag.) – Semmi, kislányom... igazán semmi... Sok volt az izgalom... semmi más... Egy kis pihenés, aztán majd minden rendbe jön. Nyugodj meg szépen!

BECZKÓ: (Kínosan fél könyökre támaszkodik.) – Annak igazán örülök, ha nem történt semmi bajod, Ottó! Jó hogy élsz! Én... én meghalok, de az nem baj! Talán jobb így! Meghalok... Most már megmondhatom, hogy én soha nem haragudtam rád, hiszen igazad volt, ha... ha nem tudtál nekem hinni, és megbocsátani.

Ottó, én titokban mindig sokra becsültelek!

(Vilmához.) Vilma, én úgy jöttem ide hozzátok, hogy vagy mint vőlegény távozom innen, vagy sehogy... hát sehogy... De hallgass meg, Vilma! Soha nem használtam volna fel ellened azt az írást. Megfélemlítésnek szántam. Azt gondoltam, hogy a fenyegetés hatására a feleségem leszel. Nagyon szerettelek, Vilma! Sokszor elnéztelek az irodában. Jó lett volna megfogni a kezed... De nem mertem szólni, mert mindig arra gondoltam, hogy édesapád gyűlölete ég tebenned is irántam.

VILMA: – Én soha nem gyűlöltelek téged, Illés bácsi!

BECZKÓ: – Jó ezt hallani, Vilma! És könnyebb lesz meghalni. Szenvedek... Minden vétkemért bűnhődök most... Égő pokol a sebem... Elhiszed-e, hogy most a halál előtt nem hazudtam neked?

VILMA: (Megnyugtatóan.) – Elhiszem neked, Illés bácsi!

BECZKÓ: (Megkönnyebbülten.) – Köszönöm, Vilma! Még egyet... Minden vagyonomat rád hagytam. Boldoggá teszel... ha elfogadod... Mondd, hogy igen...

VILMA: – Igen, elfogadom, Illés bácsi!

BECZKÓ: – Nem hazudtam neked, Vilma! Az írás... az írás... itt van a belső zsebemben összetépvé... Vedd ki onnan, Vilma! Neked adom... nászajándékul...

VILMA: (Óvatosan kigombolja Beczkó kabátját, és kiszedi a nyilatkozat darabjait. Elcsukló hangon.) – Köszönöm, Illés bácsi!

BECZKÓ: (Kínlódva, elhaló hangon.) – Bocsáss meg nekem, Vilma... ha

lehet... mondd, hogy igen... de gyorsan, mert...

VILMA: – Szívből megbocsátok neked, Illés bácsi!

BECZKÓ: (Kínlódva.) – Akkor add... add ide a kezéd!
(Vilma odanyújtja a kezét.)

BECZKÓ: (Erőtlenül megfogja, és ajkához húzva megcsókolja.)
– Megyek... Vilma... most már nyugodtan megyek.
(Visszahanyatlik, meghal.)

SZÁNTÓ: (Halkan, akadozva.) – Gyere ide, kislányom! Valamit én is mondani akarok neked. Beczkó Illés a halálában mindent kiegyenlített. Mégiscsak becsületes ember volt. Kár, hogy ezt, csak későn értettem meg! Ültess a sírjára egy bokor fehér szegfűt! Mondj érte egy... egy rövid imát! Én... én értem is, Vilma... ! Szegény, jó, árva kislányom!

VILMA: (Szántóra borulva zokog.) – Édesapám! Édes, jó édesapám!
Ne hagyj itt engem!

SZÁNTÓ: (A szék támlájára hanyatlik, és nem mozdul többet.)

4. felvonás

2. jelenet

Szín: **ugyanaz**

Személyek: **Vilma, Julcsa**

JULCSA: (Lelkendezve bejön.) – Kisasszonyka, kisasszonykám! Távirat érkezett... (Körülnéz.) Mária, ne hagyj el! Kisasszonyka, mi van itt...? Mi történt itt, kisasszonyka?

VILMA: (Hisztérikusan.) – A halál járt itt, Julcsa! Minden élet elsodort... (Szántó mellé térdel, és zokog)

JULCSA: (Kezét tördelve jajveszékel.) – Jézus Mária! Ó Istenem! Mi van itt! Irgalmas egek, mi van itt! (Félénken megérinti Vilma vállát.) Kisasszonyka a távirat... Olvassa el a táviratot, kisasszonyka!

VILMA: (Elveszi a táviratot.) – Nézi... (Megtörli a szemét, visszaadja.) – Olvasd el, Julcsa! Nem látok a könnyeimtől!

JULCSA: (Éneklő hangon, iskolás lány módjára, lassan szótagolva olvas.) – Szán-tó Ba-lázs Ot-tó-né vá-rat-la-nul meg-halt. Táv-i-ra-ti u-ta-sí-tást ké-rünk! (Julcsa elejti a táviratot, és kifut a szobából; Vilma ájultan összeesik.)

4. felvonás

3. jelenet

Szín: **ugyanaz**

Személyek: **Vilma egyedül**

VILMA: (Kezét a fejére kulcsolja jár-ke! a halottakat kerülgetve a szobában. Síró jajgatással.) – Ó Istenem, én Istenem! Magas egek irgalmatlan Istene! Üressé titted az én árva lelkeket! Kit hagytál nekem? Én Istenem, de kifosztottad ezt a házat! (Örjöngve megrugdalja Beczkó holttestét.) – Beckó Illés, megölted az édesapámat! Megátkozlak a halálod után. De hol van a lelked? A te kutya lelked? Megyek, megkeresem és eltaposom... de nem! Mégsem! Édesapám azt mondta, imádkozzak érted. (Összekulcsolja a kezét.)

„Mi atyánk, ki vagy a mennyekben...

... Miképpen mi is megbocsátunk...!”

(Félbeszakítja az imádságot.)

– Anyám, én édes jó anyám! Te is... hát, te is itt hagytál? Akkor miért lett sikkasztó a te lányod? (Eszelős rémülettel néz körül.) Édesapám! Édesanyám! Miért hagytatok engem egyedül? Félek... nagyon félek! (Újból körülnéz.) Jaj, kik ezek a halottak itten? Hogy kerültetek ide? Menjetelek hát innen! Nem halljátok? Félek tőletek... Hé emberek, vigyétek el innen őket!

No, mi az, nem mozdultok? (Hirtelen megnyugodva.) Hát persze, hogy nem mennek szegények, hiszen a halottak nem tudnak járni. (Elnéző jóindulattal legyintve mondja.) Na jó! Csak maradjatok! Aludjatok! Én úgyis elmegyek innen.

Igen, felmegyek az égbe. Meg kell mondanom a jó Istennek, cseréje ki a szívemet. Kifogyott belőle minden érzés! Üres, mint a temető éjjel. Nem lehet ilyen szívvel élni! De hogyan menjek, nem ismerem az utat...? Édesapám! Édesanyám! Várjatok, mert eltévedek... ! (Homlokát a kezébe hajtva gondolkozik.) Jaj, már nem hallják! Persze hogy nem, hiszen a lelkek gyorsan és magasra szállnak! Hogyan érhetném el őket? (Hirtelen felugrik; kitörő örömmel.) Tudom már, mit kell tennem... ! Hiszen vannak nekem szárnyaim, és könnyű

vagyok. (Kiterjeszti a karjait, és úgy csapkod, mintha szárnyai volnának.) És szállok. Szállok... Magasra szállok... Utolérem őket a sarkcsillagon!

Függöny

Szigetszentmiklós, 1948.április 1.

Tartalom

Őszintén	7
Mese a Hegyi beszédről	30
Rőzsetűznél	62
Régi emberek	93
A pipa	123
Kecskerágófűzér	128
Szólások	131
Pillangó	133
Az áruló	151
Utószó.....	218

Utószó

Édesapám nevét nem tartalmazzák a lexikonok. Munkái közül nem sok jelent meg nyomtatásban. Sosem tudott a sajtó irányítóinak a szája íze szerint írni.

Többször kapott ajánlatot, hogy kiemelik, és megélhet az írásból, ha teljesít bizonyos politikai elvárásokat. Mindig az volt a válasza, hogy nem szorul irányításra, neki a lelkiismerete a mércéje.

Így hát általában az asztalfióknak írt, és csak a szűkebb családi és baráti kör ismerte valamelyest a műveit.

S. Becz Pál 1899-ben született egy tősgyökeres szigetszentmiklósi, jómódú parasztcsalád hetedik gyermekeként. Különböző csapások következtében a családi vagyon nagyobb része már az ő gyermekkorában elveszett, és a gazdálkodás folytatására nem maradt lehetőség. Így édesapám is már korán, a hatodik elemi elvégzése után dolgozni kényszerült, és nem tanulhatott tovább, pedig híresen jó tanuló volt. Mivel nem volt szakmája, egész életében a legnehezebb munkákat végezte.

Turi Máriával, édesanyánkkal 1926-ban kötött házasságot.

Öt gyermekük született, akik közül egy kisgyermekként meghalt.

Édesapámat csillapíthatatlan tudásszomj sarkallta, és autodidaktaként jelentős műveltségre tett szert. Igen nagy olvasottsága volt.

Viszonylag későn kezdett írni. Munkái között megtalálható a vers, a novella, a színdarab, az újságcikk és a könyvkritika.

Távol állt tőle minden hangoskodás és szereplési vágy.

Rendíthetetlen igaz hazafi volt, de nem tudta elviselni, ha valakit származása miatt sérelem ért. Természetesnek tartotta a valódi és világnézeti szabadságot.

Őszinte híve volt a női egyenjogúságnak.

Szülőföldjét, Szigetszentmiklóst őszintén szerette. Számos anekdotát feljegyzett a régi emberekről.

1972-ben halt meg.

A műveiből készült válogatások sajnos már csak emlékkötetek lehetnek. A tervezett sorozatnak az Őszintén a második darabja.

Az első, a Csendes Lázadó 2013-ban jelent meg.

Dr. Becz Miklós

2016.

Nyomás:
Ritter Nyomda Zrt.

Műszaki szerkesztés:
Hantos Eszter Katalin

